

చుట్టాకి రామకృష్ణశాస్త్రి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు కాకితము—సంఖ్య ౨౦.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

—ప్రథమభాగము—

అష్టాబలపండితప్రణీతము.

పరిషత్తుత్రికనుండి పునర్ముద్రితము.

కాకినాడ :

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే

బ్రకటింపబడియెను.

౧౯౨౯.

వెల రు ౧.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

పీఠిక.

ఈ గ్రంథము రచించిన విద్వత్తపీఠుడు ప్రభంజనకులతలకుఁ డగు నహోబలపతి. ఈ గ్రంథము నాశ్వాసాంతగద్యముల “ఇది... ప్రభంజనవంశాబ్ధి రాకాశశాంక... అహోబలపత్యాహ్వానప్రణీతంబు” అని యున్నది. మఱియు నీకవి రచించిన అహోబలపండితీయ మను కవిశిరోభూషణగ్రంథమున గద్య మందు “ప్రభంజనవంశముక్తామణినా..... అహోబలపత్యాచార్యేణ” అని యున్నది. దీనింబట్టి యింటిపేరు ప్రభంజనమువా రనియుఁ గవిపేరు అహోబలపతి యనియుఁ దేలుచున్నది. కాని, మహారాజశ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుత్రిక ౧గి వ సంపుటము ౨ వసంచికలోఁ బ్రకటించిన అహోబలపండితీయపీఠికాశ్లోకములు ౭గి లో “వాతూలవంశేవ తతార భూయః” అని యు, ౭౯ లో “వాతూలవంశాగ్రణీః” అనియు నుండుటచే నీకవి యింటిపేరు “గాలివా” రని స్పష్టపడుచున్నది. ఈ విషయ మై శ్రీ గామయ్య పంతులుగారు కూడ “ఇంటిపేరు గాలివారు” అనియు “కవికి మొదటిపేరు నరసరాజు” అనియు వ్రాసిరి. గ్రంథములందు, అహోబలపతి యనియే యున్నది గాని నృసింహనరసింహాదివర్యాయపదములు కానరావు. నృసింహస్వామి యహోబలక్షేత్రాధిపతి కావున వా రట్లూహించట సమంజసము. ఇంతియకాక ఈకవికుటుంబమువారు గుంటూరుమండలమున వినుకొండతాలూకాలోని ముమ్మడివరగ్రామమందున్నారని కూడ వ్రాసియున్నారు. కావున వ్యవహారము దట్లు గాలి నరసరాజుని యుండవచ్చును. ఈపుస్తకమునకుఁ గవివంశస్థులలో నొకరు ప్రతి వ్రాసినారు. చివర “స్వస్తి శ్రీవిజయాభ్యుదయశాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౮౨౨ అగు నేటి శార్వరినామసంవత్సర ఆషాఢ బ ౨ భృగువారం వర్తు ప్రభంజనం మొకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమారుఁడు లక్ష్మీనారాయణ వ్రాసుకున్న కాళిందీకన్యాపరిణయము” అని వ్రాసినారు. వినుకొండతాలూకా కొమ్మాలపాడుపోస్టు పిట్టబండ గ్రామమునుండి కాళిందీకన్యాపరిణయమును గూర్చి గాలి లక్ష్మీనారాయణగారు పరిషత్తున కుత్తరములు వ్రాసిరి.

కవిబ ధువులు, గురువు:—

ఇంక నీవిద్వత్త్వవి తలదండ్రులను గుఱించి కాని గోత్రమును గుఱించి కాని తెలిసికొనుటకు చెడుగ్ర ధములందును నాధారములు లేవు, కాని, మనకవి పోలూరి మాధవయజ్ఞకు మేకల్లుడును శిష్యుడు నై యున్న ట్లీక్రిందిశ్లోకము లవలనఁ దెలియుచున్నది.

మన్తాతు ర్భౌతరంతం సకలగుణనిధి మాధవం భావయామః—పీఠి. శ్లో. ౧౧౧
ప్రచోమి సతతం మమ మాశులం తమ్ —శ్లో. ౧౧౨

భ్యాయామి మన్తాతులమ్.

వైమాధవయజ్ఞయే గురువై నట్లు-

మద్గురు మాధవు నభివతించు, కాళిం. ౧.౩౦

మద్గురు దలతు మాన్యుని మాధవయజ్ఞచంద్రముఁ—కాళిం. ౧.౩౧

మోహంబార హృదంబుజాంతరములో ముమ్మాటికిం గొత్తొదఁ

... .. సకలశాస్త్రజ్ఞఁ గురు న్మాధవుఁ—కాళిం. ౧.౩౩

తం పోలూరిపంశపయోధిచంద్రం వందామహే మాధవవిద్వచ్చంద్రమ్ ౪౨

వందేహం త మనింద్యసద్గుణగణాధారం గురు మాధవమ్. ౪౩

శ్రీమత్పోలూరిమాధవార్యకరుణాప్రాప్తాప్తభాషాస్ఫురత్సాగః- ౪౪

అనువానివలనఁ దెలియుచున్నది.

ఈకివికి మేనమామయు గురుఁడు నగు మాధవయజ్ఞ సకలశాస్త్ర పండిత్యము కలవాఁడును, అష్టభాషాపండిత్యము కలవాఁడు నని యీక్రింది (కా. ౧.౩౦) వాక్యములవలనఁ దెలియఁగను.

గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెసఁగు నతఁ, పాదకణచరజైమినివ్యాసమూని
కపిలఘోరాజవర్మచఘటితమోద, మతని మద్గురు మాధవు నభివతించు.

సీ తర్కచాతంజలకర్త శ ప్రస్తరమండలంబున జర్తుబుడ లాఠి
గురుభట్టవాగ్దుభగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ విహరంబు చేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచారుదీర్ఘిక లాలితప్రీతిచే నోలలాఠి
కిపిలసాత్యవతేయఘనతంత్రవాక్కు భాధారలఁ గోరిక లూరఁ గ్రోలి
చెలఁగుయద్రసనాభామయలతమాని, యతనిశ్రీరామచంద్రపాదాంబుజాని
సుజనతల్లజనన్నతసుగుణపాళి, నభివతించెద మాధవయజ్ఞమూని ౧.౩౨

ఈభావమే పీఠికాశ్లోకములు ౪౦-౪౪ లలోనున్నది. మఱియు నీమా

ధవయజ్ఞ గొప్పపండితుఁడును దనపుత్రుఁడు నైనదక్షిణామూర్తికంటఁ దనయం
దెక్కువదయ కలవాఁడని పీఠిక గిగి శ్లోకములో నీకవి చెప్పకొనినాడు.

ఈకవించించినగ్రంథములు: — కాళిందీకన్యాపరిణయము, అహోబల
పండితీయమనుపేరుగల కవిశిరోభూషణము నీరె డే కనఁబడుచున్నవి. ఇతర
గ్రంథములు ముందే వైన బైలువడునేమో. పైగ్రంథములలోఁ గాళిందీకన్యా
పరిణయములో ౧-౭ లో బ్రహ్మ స్తవమును, కవిశిరోభూషణములో సరస్వతీ (నకులీ)
స్తవమును “సంగీత మపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయం” అను శ్లోకము
నను సరించి యొక భావముతో నున్నవి.

కవిపాండిత్యము: — ఈకవి తనపాండిత్యమునుగూర్చి కవిశిరోభూషణము
లో నిట్లు చెప్పకొనియెను.

శ్లో. యస్తూర్వ్యా కవితాకందమూలవాగనుశాసనా

జాగృతోఽహోబలపతీ రాజతే స విచక్షణః.

౭౮

శ్రీమత్స్వీలురిమాధవార్యకరుణాప్రాప్తాప్త భాషాస్ఫురత్సారః శాస్త్రవిత్ - అని.

మఱియుఁ గవిశిరోభూషణగ్రంథాంతమున “పోలూరి మాధవయజ్ఞస
ముజ్జ్వలశ్రృపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభరణేన..... అభినవనన్నయభట్టాచా
ర్యేణాహోబలపత్యాచార్యేణ” అనియుఁ గాళిందీకన్యాపరిణయశ్వాసాంత
గద్యముల “పోలూరిమాధవయజ్ఞసముజ్జ్వలశ్రృపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యా
భరణ..... అభినవనన్నయభట్టారకాహోబలపత్యాహ్వయ కవీమహోపాధ్యాయ
భట్టారక” అనియుఁ గలదు. దీనిచే నీకవి కభినవనన్నయభట్టనియుఁ, గవి
మహోపాధ్యాయభట్టారకుఁ డనియు బిరుదు లున్నట్లును, అనేక శాస్త్రము
లందుఁ బాండిత్య మున్నట్లును, అప్త భాషాపాండిత్య మున్నట్లును స్పష్టపడుచు
న్నది. అభినవనన్నయభట్టబిరుద మీరెఁడుగ్రంథములలో నుండుటచే గ్రంథ
రచనకుఁ బూర్వమే యీబిరుద మాతనికి వచ్చివట్లును, ఆబిరుదమే తనరెఁడు
గ్రంథములందును వ్రాసికొనినట్లును, దోఁచును, లేదా, కవిశిరోభూషణగ్రంథా
రంభమం దైన వచ్చియుండును.

కవికాలము: — ఈకవికాల మెచ్చటను స్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియుండ
లేదు. కాని, కవిశిరోభూషణమునందు “గ్రంథో ప్యుత్పకవే ర్హదం దిశతు నో
విద్వత్తవీనాం ఘనా” — శ్లో. ౭౨ “కాకునూ ర్యుత్పకవిసా గృహీతం —
శ్లోకము ౭౧ అని పీఠికయందును గ్రంథమం దక్షదక్షశరు, అపకవి నుదా

హరించుటంజేసి మనకవి యప్పకవీఁ దయవాతివాఁ డగును 1578 శకసంవత్సరమున అప్పకవీయము ప్రారంభింపఁబడిన స్థలండుటచేత నతఁడు శ్రీ. శ. 1657 సం॥ కుందర్వాతివాఁ డనకటీటన.

కవిత్వము:—ఈవిద్యత్తవి కవిత్వము మంచి భారతొను సర్వతోముఖ పాండిత్యముతోను జదువరుల కానందముం గల్గించుచున్నది.

కృతిపతి:—ఈకవి తన గ్రంథములను మనఃస్ఫులకుఁ గృతి యీయక శ్రీరామచంద్రునకుఁ గృతియిచ్చెను. దీనివలన నీకవి శ్రీరామునందు మిగులభక్తిగలవాఁ డని స్పష్ట మగుచున్నది.

కవిత్వములోనివి శేషములు:—ఈతనికవిత్వములోని విశేషము లీతని కత్యధిక మగుసంస్కృతాంధ్రభాషా పాండిత్యము కల దని చాటు చున్నవి. ఇంతే కాదు. సంస్కృతాంధ్ర వ్యాకరణములందుఁ గూడ, గొప్ప ప్రజ్ఞ కల దనియు, వేదమునందుఁ దర్లమిమాంసాదిశాస్త్రములందు విశేషపాండిత్యమున్న దనియుఁ గూడఁ జెప్పుచున్నవి. మరియు సిందలిప్రథమాశ్వాసముతోని ౧౮౩ వ గద్యములో శ్రీకృష్ణరూపవర్ణన మీతని కలంకారశాస్త్రంబున ననమానపాండిత్యము కల దని నుడుపుచున్నది.

ఇతరానుకరణములు:—కవి సంస్కృతాంధ్రభాషలయందుఁ బాండిత్యము కలవాఁ డగుటచే నక్షడక్షణ సంస్కృతశ్లోకభావములను నితరాంధ్రమహాకవుల భావములను గొంచెము మార్పులతోఁ దన గ్రంథమందుఁ జొప్పించుడు, చూడుడు.

శ్లో. కన్యా వరయతే రూపం మాతా విత్తం పితా శ్రుతమ్

బాంధవాః కుల మిచ్చన్తి పశ్యాన్ మితరేజనాః- అనుదానికి.

ఉ తల్లి ధనాఘ్న సశ్రుతిని దండ్రీము బంధులు సత్తులీనుఁగా

నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నఁగఁ గన్నియ రూపవంతుఁగా

నెల్లఁడఁ గోరు నిన్నియును నేడైఱఁ గల్గినకృష్ణఁ గూర్చలేరు... ౨౮౦

శ్లో. పితా రక్షతి కామారే భర్తా రక్షతి యశావనే

పుత్రో రక్షతి వార్ధక్యే న స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి-అనుదానికి

గీ. బాల్యమన మాత్రపితరులుఁ బ్రాయమునను

మగఁడు ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ

నధిపు లగుదురు తదధీన లగుటఁ గాన

మానవతులకుఁ దమయిచ్చ మలయఁ జనదు.

“కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే” అను సుప్రసిద్ధశ్లోకమునకుఁ జక్షుని తెనుఁగు-
 సీ. మృదులపాలమునందు మృగమదంబు ధరించి తొమ్మునఁజూచురత్నమ్ముఁబూని
 నాసికాగ్రమునందు నవ్యహక్తిక మూని కరముల రత్నకంఠము లూని
 కరతలంబున వేణుకాండంబు ధరియించి నెమ్మేన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి
 కంఠదేశమున ముక్తాస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీతాంబరంబు గట్టి
 కొంతతడవు సుఖపదు కోమలాంగి, యాత్మనాయకమలాసహాయవేష
 సముచితాలంక్రియావస్తుసమితిఁ గొనుచు... ౨౯౬

మహాకవులపోకడలు, పోలికలు:—

సీ. నవనవసృష్టివైభవహేమగర్భమై సత్యలోకంబులో సరసమాడు
 నార్యాగనామనోహరనీలకంఠమై కైలాసనగరివైఖరి వహించు
 సంతతశ్రీనివాసస్ఫూర్త్యదారమై వైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు
 సురుచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయుంబుసొంపుఁ గాంచు
 సరససాధాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియును కూడి వర్ధిల్ల నమరి యుండు
 సతతసీవాగతాష్టదిక్పామిపాలి, కాపురంబైన యలద్వారకాపురంబు.

కుమారధర్మర్జుటి, ఇంద్రమతీపరిణయములోని ౧-౧౮౧

సీ...గీ. జగతి వైకుంఠకైలాససత్యలోక, దిగ్విరపురాధిరాజమందిరనిభప్ర
 భావభాసితమగుచు సంపదలఁబొదలు, నఖిలవిద్వాకరంబు యోధ్యాపురంబు.

సీ. కేళీరతకుమారి కాళీశృతవిలాసపాలీరుచిరకుంజభాసురములు
 సంగీకృతస్వానసంగీతమత్తసారంగీయుతసరోవిరాజితములు
 నానామణిప్రభానూనాభ్రమణిపదాధీనామితాద్రిసమ్తాసితములు
 గంగానదీకీర్తిభంగానుగతమహాభంగాపగావలీసంగతములు
 సురుచిరామరభూరుహసుమవిరచిత, గర్భితవిరాగసురసతీకరపయోజ
 లగ్నశాఖమహీహృగ్రగసుమములు, తీవిజెలువొడువచటి లీలావనములు.

కాళిం-౧.౧౦౦

సీ. లలనాజనాపాంగవలనావనదనంగతులనాభికాభంగదోఃప్రసంగ
 మలసానిలవిలోదదళసానవరసాలఫలసాదరశుకాలవనిశాల
 మలిసీగరుదనీకమలిసీకృతధునీకమలిసీసుఖతకోకకులవధూక
 మతికాంతసలతాంతలతికాంతరనితాంతరతికాంతరణతాంతసమతనుకాంత
 మకృతకామోదకురవకావికలవకుల, ముకులసకలవనాంతప్రమోదచలిత

కలితకలకఁతకులకఁత కాకలీవి, భాసురము వొట్టు మధుమాసవాసరంబు.
 వసుచరిత్రము ౧-౧౩౬

ఇటువంటివిచాలఁగలవు.

ఇందున్న వేదసంప్రదాయము:—

(1) మోహంతార హృదంబుజాంతరములో.....

“సాహిత్రీరమృతాసతా” మితివచస్సంపాదితశ్రీయుతుక్... ౧ ౩౨

(2) సీ...శ్రౌతవాక్కున నహఃకేతుము ఖి, భేదకముల నవపాదించు సూర్యునిఁ
 జంద్రముఁడద మని చదువులేదె. 3-౮౭

వేదాంతసంప్రదాయము:—

3- ౨౧

సీ నే ననిర్వచనీయనిజరూప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ నడుచి
 వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మయ్యె
 నటుగాన నాయందు నమరు కారణలక్షణం బలివ్యాప్తి దుష్టంబు గాదు
 బ్రహ్మవిద్య యటండు బలవత్ప్రమాణంబు మఱి గుహశయత బ్రహ్మంబునేన
 యఖిలమును నాదురూపంబుననుసరించి, నిలుచునో లేదో చూడుఁడినిఖిలజనము
 లనెడి వైఖరి రోదసులూక్రమించి, యంధతమసుంబువరఁగెభయంబు వెరుగ.

పరతత్త్వసాధనము:—

౧- ౨౭౯

సీ. తత్త్వరూపావాప్తి దనరు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబు భక్తిచే సంభవించు
 వేదాంతవిద్యచే వెలయును సద్భక్తి యవిద్య గురుసేవ సందవలయు
 సద్గురుసేవ నిష్ఠామత్వమున నబ్బు నది చిత్తశుద్ధిచే నమరు నద్ది
 కాలవ్యవధినిఁ గలుగుఁ దద్రాహిత్య మలవడుఁ బాపక్షయంబుగాఁగ
 నట్టిపాపక్షయంబు మేలానవచ్చు, దాన యాగాది సత్త్రియ లూనఁగలుగు
 నవియుఁ దన్నాశకరశక్తిఁ దవులుటరిది, కర్త నిష్ఠామమానసుఁ గాంచకున్న.

వ్యాకరణసంప్రదాయములు:—

1. అందుసంస్థితవ్యాకరణము.

ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యతే
 రోచిలుమాకుఁ దాదృశత దుచ్యమాగా కిత్కార్యరీతిగా
 నాదితిగా దటంచు మదినారసియో పరపాతనక్రియ
 ల్లోచి వసించు నప్పురి నమోఘబలాన్వితము ల్లరింద్రముల్. ౧-౧౨౩
 , ఊకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళీ యుక్తంబు గావింపుచుగా
 జోకక ప్రాస్వముఖస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటఁగా

వ్యాకర్తామని మద్వచస్సరశి నుత్వం బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రికారముగ మోయుం గాలవిగ్వాంసముల్. 3-౧౩-౨

2. పాకృతవ్యాకరణము:—

సీ.....

సిద్ధసాధ్య విశేషబుద్ధస్వరూపతః బాకృతవ్యాకృతి (ఫక్తి-యనఁగ) ౧-౨౫౦
గీ. పాకృతి ననుసరించి పఁగను జగతిలో, వికృతి యిద్ది వింత వెలఁదియందుఁ
బాకృతి నడిచి వికృతిప్రబలమై కనుపట్టి, సఖలగుణసనాథ యబ్జనాథ.
3-౧౬ ౨

3. తెలుఁగువ్యాకరణము.

సీ

సరళస్థిరకణాప్రిత స్తిసద్భావత సరసాగ్రధృతబద్ధశాసనమనంగ... ౧-౨౫౦
క. గుణవృద్ధు లగుచు రాజులు, ఫణిరాజశ్రేయానుబాములు పరికించును గా
గుణిగణము సక్రమే యిది, గణుతిఁపఁగ వక్రతమమో కాయది యనుచున్.
౧-౩౧౪

ఛందశ్శాస్త్రసంప్రదాయములు:—

౧-౧౦౧

సీ మత్తమయూసస్మత్తకోకిలహంసపదభృంగవిలసితభ్రాజితంబు
హఃణిగణోత్పాహకుగరీరశస్థిత ముత్పలమాలి కాయోజితంబు
బంధురజాతిచంపకవగాలికోపేతి మురుమణిగణానికరోద్భిసింబు
జలధరమాలికాచారుమత్తేభక్తిగీతిరభససంకీర్తితంబు
మంజులసుగంధిమాలిసీంజితంబు, వసమశార్దూలవిక్రీడితాంచితంబు
లలితసుమగుచ్ఛపరిమళరాజితంబు, సుకవికవనగునాఁబురిసాబగుఁగాంచు.
క. అమరెడుకీర్జ్జ సగ్ధర, కొమరుమిగులుపిఱుదు దలఁప గొనబగు విపులే
కమనీయతినుపు చపలే, రిమణీమణి రూర వృత్తరత్నాకరమే ౧-౨౦౯
ఉ. భవ్యతరంబుగా భరణభారవలాంఛితవృత్తియు క్తమై
వన్యసయోజజాతయమసం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
స్తవ్యము గాంచి రాజులున్న దైత్యవిరోధిశుభేక్షణాలి త
ద్దీప్యదుదారవైఖరులు తెల్పఁగ నా కగునే విభాకరా. ౧-౩౦౯

జ్యోతిశ్శాస్త్రము:—

చ. కవిబుధచంద్రలోకహితకారకమంగళజివ కేతునై
భవత రిప్రాత్య రంబు గెడపం గడుఁ గూడిన “కాఁసగ్నయో

గవిధి" బ్రకాశ మందెను నఖండలసమ్భజదండ కాండవై

భవముల నోప్పు మాధవునిబ్రస్తుతిసేయఁ దరంబె భాస్కరా. ౧-౨౯౮

క. కరము సుఖం బొనరు బుధ, స్ఫురణంబున జగతి నీకుఁ బొడమివబుధవి

స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్న నయ్యెగా భవజండా. 3౮-౨
తర్కశాస్త్రము, ఇతర శాస్త్రములును:—

సీ. మానాదిజోడశమహితపదార్థశోధనవృత్తిగల దను మునివరేణ్యు

నామాన్యముఖములొ పట్టదార్థింబులు దెలియంగ నది యని పలుకువాని

గర్భవిజ్ఞానము ల్లలిగించు రెండెను నిశ్చేయసం బను సేర్పూని

గర్మంబు జ్ఞానాంగగతి చాల్చు జ్ఞానంబు తారకంబనియెడు తాపసేంద్రి

బ్రకృతిమహాదాదితత్త్వసంపద్వివేక

మమర నిర్వాణ మని పల్కునట్టివాని

జిత్రసంశుద్ధి యల(రారణేయ) వాక్య

వటిమయలవడహృద్విధి బ్రస్తుతింతు.

౧-౩౮

సీ. తర్కచాతంజలకర్కశప్రస్తరమండలంబున జిక్కుబండలాడి... ౧-౩౯

సీ. గౌతమమునిభావకలనచే నొకవేళ నొకతటికణచరానూనమహిమ

సురగేంద్ర వృత్తిచేనొకమాటు నొకతేవఁ గపిలవాచయమోత్కటవిభూతి

వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైమినిప్రకటనృత్తి

షట్కనసంభవవ్యాప్తాతి నొకయెడ నొకసారె భరతవాగ్యుక్తినుహిమఁ

బ్రోద్దువుచ్చును యునజపమోట మమర, మేలియవ్విటిమేడల మేలురత్న

పంజరంబుల నెలకొని ప్రతియెఱుంగక, గణనమించిన శుకశారిశాగణములు.

౧-౪౦

కావ్యము, కావ్యలక్షనము:—

క. నవసఫలరుచిశోషిత, కవిరాజము సుప్రసాదఫుటితము సగుచున్

ధవళాక్షి సమ్మతం బగు, కపిసత్కృతిఁబోలు కేళికావన మొందెన్. ౨౦౫౦

సీ. క్లిష్టకల్పనలేక కష్టతాదురమై యసమర్థత నెఱుంగ కప్రతీత

తనుమాని యప్రియుక్తతను గోసి పతేత్పకర్ష వైరగ్యకఘటన గనక

దృఢపదబంధసంధిస్థితమై సుప్రసాదకాంతౌజ్వల్యసమితి లలర

వస్వలంకృత్యభివ్యక్తులు పొసఁగంగఁ జిల్లివిన్యాసంబు చెలువు గనఁగ

నతులకవిరాజరచితకావ్యము లనంగఁ

శెన్నుదైవాటి చూడ్కి కచ్చెరువు మీఱఁ

బుష్కరథము లసంఖ్యము ల్పొలుపుమిగులుఁ
బురవతంసంబు ద్వారకాపురములోన.

౧-౧౨౮

నాటకము :—

సీ. రమణీయనాయకరత్న బంధూరంబు నవవిధవస్తువైభవయులేంబు
శ్రీక రాంకాంచత్పతాకాభిరామంబు నురుమంగళార్థపదోజ్వలంబు
దీప్యత్పంచసంధిప్రేరేపితంబు నీహామృగభిదానగాహితంబు
గగనావలంబివాక్యస్ఫూర్తిమహితంబు మధురవాక్కవిజాలమానితంబు
చిత్రసదలంకియాగజోజ్జీవితంబు. నద్భుతరసాఢ్యపాత్రంబు నాత్తదోష
పాటనంబును నగు చొప్పి నాటకంబు

క్రియఁ బ్రకాశించు నొకదీప్యగృహ మొనర్చి.

3-౧౯3

మఱియు నీతనికవిత్వమనందు సంస్కృతాంధ్రపదములు సమముగ నుండి
మిగులఁ గర్ణరజ్జుజకములుగా నుండును.

సంస్కృతపదములకు :—

చ. పలికి గళస్మరందరసబంధురగంధరసాంధబంధరా

కలితరవంబులం బ్రసవకమృవినమృరసామృతామృతో

మలనవపల్లవగ్రీసన మంజుకపాయితకంఠ కాకలీ

కలకలకంఠ నాదములఁ గల్గి తటాలున నుల్కి యుల్కియున్. ౨-౨౩౯

కేవలసంస్కృతశ్లోకము :—

శా. నేత్రమీలన మశుచైత్యవిరళం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం

గాత్రం యాతించ హృష్టరోమచయతాం కంపైకసంపన్నతామ్

పాత్రం దుశ్చవినంగతే ర్భవతి సద్వక్త్రం చలైశ్వర్యభా

జ్ఞితౌత్రప్రభవామణే స్సమజని గీవా వ్యయోగకృమాత్

౨-౫౬

అచ్చ తెనుఁగు :—

క. దుగదచ్చి లెక్క కిక్కగు

మొగములరాకాసితేనిముద్దుంజెలిమే

ల్నిగనిగలు మిగులు మొగమున

సాగనులనగువగులునిల్లు సాగయనిదొరకున్.

౧-౪౪

సీ. పామినుగమితమొట్ట పట్టగునంచ యంచతేజితేనిఁ గాంచవేల్పు

వేల్పురాతాచాయ వెలయుచక్కనితండి తండి నెఱుంగకతనరుహోద

పోడచేరువకాండ్రఁ బోయిమిఁదటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుండుదొడ్డజంత
జంతరక్కసికానదొంటు లేర్పెడుచిచ్చు చిచ్చుకన్దలవాని నచ్చుజోడు
జోడుకన్నుల సెక జల్వఁ జూపుమేటి, మేటినుడివాలుదాల్చిన మేలుబంతి
బంతివలె వేల బలుకొండఁ బట్టిదిట్ట, దిట్టముగనేలు నవ్వీడు తెలివిమీఱ

౧౮౧

ఉ. తావుల మోకమావిగమితావుల గొజ్జఁగనీరుయంత్రముల్
కేవలఁ జిల్కఁగాఁ జగురుఁగేదగి పూదడిగట్టి వట్టివే
పైవఱులు చెంగలువపందిరి చెందొవరేకనంటి కొ
మ్మోవులచందువాపొగడ మొగ్గలనిగ్గులచప్పురంబులన్
ఇందు యంత్రముల్ అనుచోట జంత్రముల్ ఆనఁదగును.

౨-౨౩౮

శ్లోషకవిత్వము.

గీ. అగు మహాపద్మపద్మకంఠాదినిధులు
కొలఁకు లిరవొంద నీలముకుందనిధులు
సౌధములు గుందనిధులను జారువనులు
వరనిధి యనంగఁ బూరమంత వఱులుచుండు

౧-౮౨

సీ. గుణవృద్ధిపదవృద్ధిగోత్రవిఖ్యాతమై పాణిని గృథంబుపటిమ గాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణ మకాచు నక్షపదీయంబు ననుకరించి
కర్మజన్యపూర్వధర్మప్రకాశ మై జైమినివ్యాపృతిచ్చాయఁ బూని
సద్వీక్షణాక్షీణసమ్మోదహేతువై వ్యాసవాచార్యుని వన్నె కెక్కి
కవిత నవరసఫలకమై ఘటితమత్త, శిఖమధు వృత్తిలసిత్సీత మగుచు
నసమకవిరాజకావ్యంబు ననుకరించి, చూడనిపొందునచటియాకీడవనులు

౧-౯౭

చ. సరసులసొంత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగహ్వరాం
తరముల నుండుచుం దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన
స్వరణగఁ బుష్పనీరు పలుచోటుల భిక్షయొనర్చు నీకు ని
వ్వరహుఁమీఁద నెట్లాదవె బెట్టుగఁ గోధరసంబు భ్రంశమా. 3-౧౨౭
సీ జారసంకల్పంబు దూలించఁగాఁజేసి చోటల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి
సన్మార్గమెల్లను సప్రకాశముచేసి పంజావళిఁ బటావంచ చేసి
యరిజాలములనెల్ల వండవాయుగఁజేసి యాశితద్విజరాజి నలరఁజేసి

పరతమోగ్రింథుల గిరిగుహల్ సారజేసి ధర్మసంస్థాపన దనరజేసి
ఖరకరుడు మున్ను చేసిన కాకఁ జాసి, యలరి నద్వర్గ మెల్లను మెలఁగ జేసి
కువలయానఁద మొనరించెఁగూర్చిజేసి, యశార చల్లనిరాజు దీవ్యశ్రుకాళి.

యమకమునకు:—౧- ౧౧౮

3- ౫౮

సీ. నగరాజు నైనఁ బన్నగరాజు నైనను ధైర్యవాక్పటిమలఁ దఱుమఁగలరు
రుద్రుని నైన సముద్రిసి నైనను శౌర్యగాంభీర్యాప్తి జరుపఁగలరు
ఇందుతోనైన నుపేందుతో నైనను భోగభాగ్యస్ఫూర్తి బోరఁగలరు
అజునితో నైనఁ జిత్తజునితో నైనను సీర్వాణయాపము ల్పఱపఁగలరు
ఘనులు నిర్వక్రవిక్రమక్రమచారి, చక్రదళన క్రియావక్రజయపరాక్ర
మక్రియాముద్రనిర్మిద్రమద్రయశులు, శూచులప్పరిఁగలరు విశుద్ధమతులు.
క. మృదుపద మై మాధుర్యాన్నద మై చెలిజంఘ రసము చాలఁగఁ జలుకున్
మృదుపద మై మాధుర్యాన్నద మై యలరారు రచనవడువు గలిర్పన్.

అనుచోనము:—౧- ౯.

౧-౧౭.౨

సీ. కలుమబ్బు బలునుబ్బు వడిగెబ్బు రుచి నబ్బరం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెబ్బు వలిగట్టు వెలివట్టు వెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితోవజేసిచెలువేసిఁదెగఁ బూనినగఁబూనుచిటునవ్వుమొగముతోడ
ననువంకగల పొంకమునఁగొంక కకలంకకాంతు లీనెడు పువ్వుఁగబరితోడ
వీడని యశార కారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసింపు నాహృదయంపుమేడఁ
దొంటిచదువులగమికాని యంటిగరిత, గరితరతనంబ నాయంబ గురునితంబ.

లోకోక్తులు సర్థాంతరన్యాసములు:—

అభ్యాగతః స్వయం విష్ణుః

లుబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వద్యుతిన్,

౪-౯ ౨

బడమతు లైన వారలకఁ జక్కఁగఁ జిక్కునె సద్విచారముల్

౧-౧౭౦

ఉచితస్థితిఁగాంచ జడుండు నేర్చునే.

౪-౧౦౭

పూఁబోడు లధికసాహసలు గారె.

౨-౧౪౭

జడునకు విజ్ఞాన మబ్బు నెట్లు.

౩-౧౦౫

విధాతృఁడు విధించినకార్యము రిత్తవోవునే.

౩-౧౧౫

తొలఁగ దెచట బాధ రాగదోషత గొన్నన్.

౧-౩౦౭

వర్ణనలు :— అక్కడక్కడ గావ్యములలో నుండదగిన యష్టాదశవర్ణ నములును. జూపెను.

కథాంశము :— శ్రీకృష్ణుడు కాలిందీకన్యను వివాహము చేసికొనిన చరిత్రము.

కవి తా నాంధ్రవ్యాకరణమునకుఁ గొప్పవ్యాఖ్యానము చేసియుఁ గవి త్రియప్రియోగములకు మించిన దాసులు కొన్ని త్రొక్కినాడు. వానిలోని గొన్నిటినిఁ దనవ్యాఖ్యానమున సమర్థించెను. అందు వినంధికః గొన్నియుదాహరణములు:— 3-2 లో, నీవు-అరసి; ౧-౨౨౫ లో, మంజుషవము-అలభు జంగప్రియారము; ౧-౧౧౬ లో, పోరగలరు-అజనిలోనైన; ౧ ౧౮ 2 లో, గుబ్బల్-అప్రకృత; ఇట్టివిమతికొన్ని గలవు. ఈవిషయమై తాను దనకావ్యమందు ౧-౮౮ లో “అసిద్ధోపమత విసంధితయు గుణతః బరఃకై నరిదిగన్.

౧-౧౮౮ లో “మానదువో విసంధితన్” అనియుఁ జమత్కరించివాడు.

అహోబలపండితీయము 187 పుటలో “సంధ్యభావోపి సదోషాయ” “సంధి లేకుండుటయుఁ దప్ప గాదు” అని సమర్థించెను. శాప్రకరణముం బట్టి చూడ నీవిసంధి వాక్యంతపాదాంతంబులందు దోషము కా దని భావ మయినట్లు తోచుచున్నది.

తత్సమాదులకు సంది:—

౧-౧౭ 3 సరసతెడకల, ౨-౨౧౨ ఆపదెడసి, ౨-౧౩౩ మన. నీలవేణి దే, 3-౧౩౨ వ్యాకర్తముని, ఇత్యాదులు చాలఁ గలవు. దీనివిషయమై అహోబల పండితీయము 189 పుటలో “సంస్కృతసమాంతస్థిత స్వాచోపి క్వచి త్సంధిః- (తత్సమపదాంతములందున్న యచ్చనకును గొన్నిచోట్ల సంధి రావచ్చును) “గంగనుకాసె- శ్రీరంగభర్తగచు-శౌరిచ్చతుభములు. “ఇత్యాదికవిప్రియోగత్” అని యున్నది.

ఉత్తమపురుషైకవచనకారసంది :—

౧-౩౨౩ ఉదయనుంది తనంతదంబుగంటి, అందికిన్ + అనంతపదంబు.

౨-౨౩౦ నిల్పితింతవడి. నిల్పితిన్ + ఇంతవడి.

3-౧౬౯ పోయితప్పుడు- పోయితిన్ + అప్పుడు.

దీనివిషయము, అహోబలపండితీయము 190-194 పుటలలో నిట్లున్నది.

ఉత్తమపురుషేతు “ప్రియస్తు స్వాత్మి మాదిక స్వేతః” ఇతి సూక్తిణా

సంధిః చేసితిసచ్యుతార్చనము=చేసితచ్యుతార్చనము” (పైసూత్రమున పోయః అనుపదముచే) “కొలిచితిసభిజన్ -కొలిచి తభిజన్. ఇత్యాదౌ విభాషేతి పృ యోగోః వగంతవ్యమ్.”

ఇంతియకాక, యీవిషయమునఁ గవిభిష్టా తిక్కనసోమయాజి భార తము విరాటపర్వములో “పైరించి తీవుగాన (5-251) అని పృయోగించెను. దీనికి సంస్కృతభారతములో విరాటపర్వము 20-23 శ్లో. “అపరాధ మిమం .శ్చ మే” అని యున్నది. తిక్కనసోమయాజికి గృతియిచ్చిన కేతన దశకుమారచరిత్రములో ఆ. 7 పద్యము 52. (నేను) “జౌందఃజేసితంక.....ఎడయాడ గఁజొచ్చెద.” అనియును-పిదపఁ బామాణిశకపులలో సగ్గిగవ్యుడగు నేతా పెగ్గడ- పారివంశము, ద్వితీయభాగము ఆ ౮-౧౬ లో “నేను దొడరితివు డు” అనియుఁ బృయోగించిరి.

కూతురి:—౧ ౧ ౦ సాంపులకూతురి; 3 ౧౯ ౨, 3-౧౯౪ లో, కూతున్ అనియే యున్నది.

మునర్లకలోపము:—౧-౨౧ శయ్యాపకరణసంస్కర్త నిలిపి. ౧-౨23 స్పర్శ, ఇత్యాదులు గలవు.

పులోపము:—౨౮ శృంగాంబు

మఱిగొన్ని:—౨-౧2౮ మూయునకు, ముఱు (పీనుఁబుఱుచువచ్చి) ౨-౧౦౪ కొప్పున నుప్పగా నియదు ౨-౨౨౦ నెట్లగునఁ గానిము. ౧-౨3౮, 3-౧2౭ మతల్లి కి, మత్తల్లి- 3-౮౬ చఱకు-“చఱ కగువంటిబల్మిఁ గొని సారము జాఱగ”-చేరు, చారు ముదలగువానివలె రూపాంతరమున్నదా, కుమారసంభవము రెండవభాగము ౧౦-౪౮౬ అ-చ్చరువు అని యతియం దున్నది. ఇద్దాన లక్ష్యలక్షణగ్రంథముల నొక్కకవి రచించినప్పుడు రెండింటికీ బరస్పర విరోధ మున్నంతమాత్రమున నాగ్రంథము లొక్కరు రచియింప లే దనునూహ నిరాకరము.

౧-౨౯౧ “బ్రంగితపించి తత్తనువు వీడిన” అనియున్నది, శగ్రంథమునందే షష్ఠాశ్వాసమున “బ్రంగి...భూధరము” అనియే యున్నది. కావున “బ్రంగి తపించి తత్తనువుఁ బోవీడి” యనుట సరళపద్ధతి.

౨-౧౧గి గీ...దోస మేమి, యవతేయేనియు వెన్నుని యవ్వనాఢ్య” అని యున్నది, “యెవ్వతేనియు వెన్నుని యవ్వనాఢ్య” అని తో.నపచ్చును గాని

యవ్వనపనము సంస్కృతసమాసమం దుపయోగించుట యశాస్త్రియము కావున “అతివ యేదియు వెన్నుని యావనాభ్య” అని కాని “అతివ యెవతేయు వెన్నుని యావనాభ్య” అనికాని, లేదా “ఏవనితయేని వెన్నుని యావనాభ్య” అనికాని యనినచో సరిపోవును.

౨-౭౬ మాత్రపితరులు అనుచోటఁ మాతరీపితలు అనఁదగును.

ఛందోవిషేషములు:—

౨-౩గి కాంతకు- తలపోంతలు- బల్కొంతలు- రోంతలు- అని దీర్ఘ పూర్వబిందుప్రాస మిందుఁ గలదు. కానియట “కాంతకు” అనుచోట మొదటిపాదమున “నాత్తికి” అని సవరించినచో నిర్ధబిందుపూర్వకప్రాస మగును. మాతృకలో “గాంత” కవియే కలదు. దీనింబట్టి దీర్ఘపూర్వకభిదుప్రాసము ప్రాచీనతమకావ్యలక్షణ మనువాదము పరాస్తము.

రలయతి:—౧-౧౦౧ లో- గీ. లలితసుమగుచ్ఛ పరిమళ రాజతంబు ౧-౨౩౬ లో- రాణగించిన నాయిలటి లక్ష్మీరావె ౧-౨౪౭లెక్కింపఁగరాదు మాధురీగుణమనుచున్. ౨-౧౮౭ లలితవైఖరిగఁయు నబ్రంబుగఁగ.

ఈవిషయము- అహోబలపండితీయము 187-88 పుటలలో సాధించుచు. “ఏతేన రాయంచకాళ్ళ దాలకయమున్న” ఇత్యాదికవిప్రియోగానాం న కించిద వ్యసామంజస్య మితి ధ్యేయం” అని తనభాణమును సోదాహరణము గఁ బ్రకటించినాఁడు.

మువర్ణయతి:—

౨-౧౦ గగు । ర్పుష్పైయి పైఁడిదువ్వలున మూత దల్లిర్పగ-

౨-౫౭ క. ముదమున లోకంబులెల్ల బొగడుట నిజమై-

౨-౨౧౦ ఇ । మృదితకుఁ దత్పదానుగత భూరిభుజంగ విహగ్నికీల-
మొనలగునవి కలవు.

.ఈకవి తనశృంగార ప్రధాన మగునుహాకావ్యమునందు శ్రీమహావిష్ణువు పరతత్త్వ మనియును (1-278) అదిసాధింప జ్ఞానభక్తులు సాధన మనియును (1-281) జెప్పి విష్ణుభక్తినిగూతించి యిట్లు చెప్పెను.

సీ. బహుసంభవార్జితబహుపాతకవ్రాతవిహిమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమూలిన్యపరిహారవిమాలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తావత్ప్రియోదారదావనైశ్వానరవిప్రుధారావృష్టి విష్ణుభక్తి

చతుర్థనిత్యేపసంపాదనక్రియావిదితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి

సకలసత్తర్కసాధుణ్యసంపదలకు, వేల్పుమొదవులమేల్బొంతి విష్ణుభక్తి

సద్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధవిద్యలకు నెల్లఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి 3-౨౦౨

ఈమహాకావ్యమునకుఁ బరివత్తువా రె తప్రయత్నించినను రెండవప్రతి
దొరకలేదు. దొరకినప్రతిఁగోలుప్రభాగములున్నతావులఁ గొన్ని పూరించి
వానికిఁ గుండలాకారచిహ్నములుంచినాడను. లేఖకదోషము లధికముగా
నున్నవి. కేవలము దుష్టము లని తోచినవానిని దిద్ది మిగిలినవానికి మాత్ర
కలోని స్వరూపములు క్రిందఁ జూపితిని. ఇది యాతాశ్వాసములగ్రంథము.
ఈప్రథమభాగమందు మూఁడాశ్వాసములు మాత్రమే యున్నవి. మిగిలిన
మూఁడాశ్వాసములును రెండవభాగముగాఁ బ్రకటింపఁబడును.

ఇందుఁగల మఱికొన్ని విశేషములును, ఉత్తరభాగవిశేషములును, ద్వితీ
యభాగపీఠికలుందు వివరింపఁబడును. గ్రంథసంస్కరణమందును, పీఠికయందు
ను గల గుణదోషములగుఱించి వేతె మనవిచేయ నక్ష్మణలేకుండ సమహాకవి
పద్యమునే యిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాను.

ఉ తప్పనిచోటఁ దప్పనుచుఁ దప్పనియారస మూనఁబోకుఁడీ

తప్పినఁ దప్పు గల్గె నని తప్పనిసత్త్వప మీరు దిద్దుఁడీ

యొప్పు టొకింత గల్గ మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నేఁ

దప్పనిశిష్యుడ౯ గురులఁ దప్పనె శిష్యునకీర్తి కీర్తియన్.

౧-౨౯

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు,

శ్రీపాద పాపయ్యశాస్త్రి,

శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుకార్యస్థానపండితుఁడు,

పీఠికాపురము.

-: విజ్ఞాపనము :-

ఈ కాళిందీకన్యాపరిణయము మాతృక పరివత్తార్థనిర్వాహక సభా
ధ్యక్షులగు మ|| రా|| జయంతి రామయ్యపంతులుగారు తాము డిప్యూటీ కలె
క్టరుగా నున్నపుడు వినకొండతాలూకాలో సంపాదించినారు. కాగితపు
బ్రతి; ప్రాతగిలినది. నడుమ నడుమ గొన్ని పత్రములు లేవు, పద్యములు లేవు,
పద్యములలో గొన్నితావుల వాక్యములు లేవు, వాక్యములలో బదములు
లేవు. కొన్ని పదము లర్థముకాని విధమున లేఖక ప్రమాదమున వైరూప్యము
బొందినవి. చూపుట ౮౩ పద్యము కెగి “సంకునకనద్యహగ్రాహసంకులంబు.”
కెగి పుట ౧౨౩ పద్యము “యక్షయిగ్గుణిణస్ఫూర్తి” - ఇత్యాదులు. రెండవ
పత్రికై యత్నించితిమి, గాని, దొరకలేదు. ఉన్నదానితోనే యీ ప్రథమభాగ
మతికష్టమునై బుద్ధిరూపమున నింతమాత్రము ప్రకటింపఁగలిగితిమి. తక్కి
నమూఁడా శ్వాసములను గ్రమముగ ద్వితీయభాగముగఁ బ్రకటింప యత్నించు
చున్నారము

ఈమాతృక శార్వరినామసంవత్సరము (శక ౧౮౨౨) ఆషాఢ బ ౨
భృగువారము వఱకు ప్రభంజనము వేంకటసుబ్బయ్యశాస్త్రిగారి కుమారుఁడు
లక్ష్మీనారాయణగారు వ్రాసినది. రామయ్యపంతులుగారు వినకొండ తాలూ
కాలోని ముమ్మడివరమున సంపాదించిరి, కాగిత, ప్రాతకాఁడు చివర—
సీసచూలిక. శ్రీమించుచూర్పునసిరులకుఁబట్టెనకులిశాయధునివీడుగొట్టెపాడు

ఆగ్నేయదిశయందు నఖిలవేదాంతార్థమహిమకునిలయంబు మైలవకము
దక్షిణదిశయందు దశరోలఁగూలంగఁ బెద్దజమ్మలమడక సౌజన్యమడక
నైరుతిపార్వాన నరులసద్గుణపట్ల పురుహూతుపురమెట్ల పూరిమెట్ల
రాజిల్లకొండలరాయనిపాలెంబు భోజనానకుఁ గల్పభూరుహంబు
చాయస్యదిశయందు వనర గోకనకొండ విరతార్థిజనులకు సిరులునిండ
ఉత్తరభాగాన నున్నతస్థితిఁగాంచె నాగులవరము భూనాగపురము
ఈశాస్యదిశయందు భాసిల్లుకీర్తిచేఁ గవికల్పవల్లి కూకట్లపల్లి
ఆప్టపురపద్మమంతరస్థాయయైన, శాశ్వతైశ్వర్యములకెల్ల సదనమైన
ప్రబలినారాయణపురంబు పాలకడలి, పట్టిమెడనున్న నవరత్నపథకమనఁగ.

సీ. జానకీకృతి లేతనజ్జరొట్టెలపాలు కొంపలకప్పెల్ల గొడ్లపాలు

సంవాసములు దొంగజాగిలంబులపాలు నయనముల్ జాగరణంబుపాలు

గట్టిపొత్తపుద్రాళ్ళు కట్టెమోపులపాలు మృదువైనచేతులు ముండ్లపాలు

భూరిసభ్యావిధుల్ బురదనీరులపాలు నాలుక దీనోక్తిమేనుపాలు

ఘనతరన్నేహ మది ధూర్జనముపాలు, చిత్తమేవేళ నతిదీర్ఘచింతపాలు

హరిహరీ దేవామృతయు నలతపాలు మైదవోలున నుండుట మాకుఁజాలు.

అను రెండుపద్యములను వ్రాసియుంచెను. ఇందు మువ్వడివరము కనఁబడదు. వైగ్రామములలో నక్టాలమునఁ బండితులు భాషాభిమానులు నుండెడి వారేమో, కవివంశమువా రెవ్వరైనఁ గాని యితరులు గాని యీపుస్తకప్రతిని సంగ్రహించి యండిరేమో యనునాశ కలుగుచున్నది. లక్ష్మీనారాయణ గారు వ్రాసినప్రతికి మాతృక యేమై యుండును. ఎవ్వరైన నాప్రాంతముల వా రీపుస్తకమునకై యత్నించి సంపాదించి మాకుఁ బంపి యీపుస్తకం దో డ్పడుదు రని కోరుచున్నాము. ఇక్కవి పండితుఁడు, బహుశాస్త్రవేత్త, అట్టి యత్యగ్రంథమును యథామతిఁ బరిష్కరించుట సాహస మగును. మేము రెండు పదభాగము ముద్రింపఁబోవునప్పటికి దీనిప్రస్తోతర మెవ్వరైనఁ బంపినచోఁ గృతజ్ఞులమై యుగాదు చుని విన్నవించుచున్నామము.

కార్యదర్శి,

ఆం|| సా|| పరిషత్తు, కాకినాడ.

విషయ సూచిక .

1. కథాప్రారంభము	...	౨౫
2. కాళింది వేదనకుఁ గారణము నీలవేణియడుగుట	...	౫౫
3. కాళింది నీలవేణికిఁ దనయభిప్రాయముఁ జెప్పట	...	౫౭
4. నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ కాళిందీవృత్తాంతముఁ దెలుపనేగుట		౫౮
5. కాళింది విరహమును శుకభాణి నీలవేణికిఁ జెప్పట	...	౬౦
6. కాళిందిమనసునందోచిన కృష్ణుని బ్రాంఛించుట	...	౬౨
7. కాళిందిచెలులమొఱుగి యుద్యానమునకేగుట	...	౬౪
8. కాళిందికిఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట	...	౭౬
9. సూర్యాస్తమయవర్ణనము	...	౭౯
10. చంద్రోదయవర్ణనము	...	౮౨
11. చంద్రోపాలంభనము	...	౮౭
12. మన్తభోపాలంభనము	...	౯౦
13. మందచూరుతోపాలంభనము	...	౯౧
14. శుకకోకిలాద్యుపాలంభనము	...	౯౩
15. సూర్యోదయవర్ణనము	...	౯౬
16. కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట		

కాళిందికన్యాపరిణయము

ప్రథమాశ్వాసము*

దస్త్రణిపాత నెన్నెదన్.

సీ. నవరత్నకీలితనవ్యకంకణదుణత్కారికరాజ్జయుగ్మంబుతోడ
బంగారురంగుల బొంగార మెలగెను కమనీయభూషితాంగంబుతోడ
జాయఁజెందగు(?) నేవనేయుక్త వడి మేల నివనజంబుతోడ
ముఖకాంతిజలమప్సములఁబాలు కన్నుల జుంబించు కరుణారసంబుతోడ
గాననగుచును నిజభక్తకల్పవల్లి, రామవామాకతలభాసురతనవల్లి
మల్లికామృద్విసీత (భామామతల్లి), కరుణ రక్షించు నను మమ్ముగన్నతల్లి.

సీ. రాముదేవమునకుఁ బ్రాపాట నాత్మశేవత్వంబుఁ దెలుపు లక్ష్మణమహాత్ము
నతిశుచిగుణసంపదాస్పదత్వముఁ బూని నిజశంఖభావంబు నెఱపుభరతు
సద్యస్తతామనో నిజచక్రరూపంబు మెలపు శత్రుస్నువీరు
నిజకణ్వభావంబు నిజనహూదరుమాని రాముఁజేరుటఁజూపురాక్షసేంద్రుఁ
గామరూపసమాస్తక్షితలవృత్తి, నాత్మదివిజత్వ మందట కాత్మమెఱయఁ
జేయుధన్యులనలయాంజనేయము)ఖ్య, రామభక్తులమదిలోనఁ బ్రేమఁదలఁతు.

క. ప్రాజ్ఞుల విశ్వనిఁ దైజసుఁ, బ్రాజ్ఞుని సామిత్రినేషు భరతావ్యయుని
దక్షస్తుతు శత్రుస్నున, మాజ్ఞు న్నది నెంతు సీప్సి తార్థము లొదవన్.

సీ. ప్రచ్యవత్సం(?) త్తవిరుద్ధవర్ణాతిసంరుద్ధ మగుచు
నప్రతీతం బాచు సతివేలముఖ్యార్థహతియాచును బ్రకర్షణని యగుచు
†బ్రతిహతవృత్తమై ప్రకనుభంగమై వ్యాకీర్ణవాక్యసంవాస మగుచు
నచివారితివిధేయమై చర భిన్నమై హేయతాపన్న మగుచు
గుకవికావ్యంబుకై వడిఁ గూలె లంక, యేమహాత్మునివాలాగ్ని యేర్చునపుడు
నతనిసేవితురామనామైక షేయు, నానతివిధేయు ననపాయు నాంజనేయు.

తా. లంకాలంకృత్య ణోల్లాసోరువాలాగ్ని ని

శృంకుండై కపిసార్వభౌముఁడు ధరాజాతామనశ్శోకధూ
మాంకజ్వాల గతావశేషముగఁ జల్లార్చె నివ్విచిత్రంబుగాఁ
గైంకర్యార్చితరామచంద్రుఁ డతఁ డుత్కంఠ స్థముం గ్రోవుతన్.

మొదట గ్రంథపాతము గలదు, †బ్రహ్మతనవృత్తమై-మూలము.

- చ. జలరుహనాభనాభిజలజాతమధునతథావ మూనుటం
గలిగెను గూతుకేల్లానెడుకామన మాట వహించు టారయన్
జలరుహసూతి నీ కనుచు శారద తచ్చనలాడ మాటికిం
గలకల నవ్వు ధాత మెప్పుడు మాకు నీవుతన్.
- చ. కన దతిచిత్రత నృదులగాత్రమునం దొకగుబ్బ కర్కశం
బన దృఢసాహితీమయత సందుట మార్దవవాసగీతమై
తనరెడుగుబ్బ రెండవది ధాల్చె దృఢత్వము చాల (వితయా)
ననుచును మాటబోటికుచ మంతుడు నల్వ మదిం దలంచెదన్.
- చ. అతికఠినపుఁ దర్క మగునారయ నీదురదాళి తత్ప్రతా
హతులను సీత్యులు ల్వాడమె హి మధురోష్ఠము బ్రహ్మకాం
లేని సౌఖ్యముల పట్టయి లేనది యాననంచు నే
యతివ మృదూక్తిఁ బల్కు విధి *నవ్వరవర్ణిని వాణిఁ గొల్చెదన్.
- సీ. వెలిమబ్బుబలుచుబ్బు వడి గెబ్బు రుచి నబ్బరం బొసంగెడు వసనంబుతోడఁ
దెలిచెట్టు వలిగట్టు వెలివట్టు వెలివెట్టు మేలిచాయలతోడి మేనితోడ
బలుమేనితో వజ్రేనిచెలువేని దెగఁబూనినగఁబూనుచిఱునవ్వుమొగముతోడ
నునువంక గలపొంకమునఁ గొంక కకలంకకాంతు లీనెడుపువ్వుగబరితోడ
వీడని యపారకారుణ్యవృష్టితోడ, నింపుగ వసింపు నాహృదయంపుమేడఁ
దొంటిచదువులగమికానియింటిగఠిత, గఠితరతనంబ నాయంబగురునితంబ.
- చ. సిక నెలకొన్న (క్రొన్నెలను) సింగపుగో రని సారె కుల్కు కై
మొకము నిరీక్షణద్వయము మేనకకూతురి బెక్కుజూపుచా
యకు మరలించి దాని కుడియారని సిగ్గు ఘట్టిఁ జాపల
ప్రకటత మానఃజేయు గిరిరాజసుతాశ్రయ నాశ్రయించెదన్.
- శా. పంచబ్రహ్మసమాఖ్యపంచపృథివీవాక్యాదితత్త్వాధిపీ
దంచత్పంచమహార్ణవశోభితసురాధ్యక్షత్వసశోభితుం
బంచాక్షర్యభిధానమంత్రవిదితుం బంచాక్షరాద్యక్షరా
కించిద్బోధితు సాంబు నేమనములోఁ గీర్తితు (నశ్రాంతమున్).
- చ. మగఁడు సగంబుగాఁ దపము మానక చేసియుఁ దత్త్రియత్వముం
దెగఁగొని మేటిచట్టునకుఁ దీవ్రపుఁ గూరిమికూతు రేనియుం

దగు లగువారి నేరములు తాళుచుఁ గోరికె తెల్ల సీను నే
మగువలమేలుబంతి (శాంభ)ని మమ్ము నేదుతఁ.

చ. అతనువిభూతి మై నలఁదినంతన తద్విజయంబు గల్గి డే
నతనువిభూతిమూర్తిమతి నై యతనికొ జియలక్ష్మి చెందఁగాఁ
బ్రతివహించి తద్గతిని బాయక నాయకు మై సగంబు

సుందరీమణి మనంబున నెంతు నభీష్టసిద్ధికొ.

గీ. వత్స మొక కేల నొకట మువ్వకకోల, శిరమునందుండు తెల్లచేసినజలంబు
పశుపతిత్వంబు సీక సంబంధమెట్టు, లనుచు గేస్తుని నగు చెలి నాశ్రయింతు.

మ. తృణ(తుల్యంబగు) బుద్ధిజాడ్యతమ మెంతే దూర మై పోవఁగాఁ
దృణమాత్రంబుగ విద్యలిచ్చి జడుభక్ దీవ్యతృప్తం బ్రోచుటే
గుణమా నా కని ముజ్జగంబుల కసంకోచంబుగాఁ దెల్పఁగాఁ
దృణమాత్రాపచితిం బ్రమోదిలుమహా(దేవుం బ్రశం)సిం చెడకొ.

శా. శ్రీరామాయణకావ్యకల్పలలికాక్షీరాంబుకాశిక మహూ
దారుం బ్రాకృతశబ్దశాసను గుణాధారు న్నమస్కారసం
భార ప్రక్రియఁ దృప్తిచేసెద మహాభారత్యఖండాన్వయో

శ (ధార్మిక స్సా)ర వచోవిలాసు మదిలోఁ దార్కొందు నావ్యాసునికొ.

గీ. ధరణి కేతెంచు కవితాభిధానహంసి, కతులవిశ్రాంతిభూము లై యద్ర సజ్జ
లనెడిసరసులు క్రమమున నబ్బె నట్టి, యార్యవర్గుల నాల్కి వ్యాసు నెంతు.

సీ. మానాదిషోడశమహితపదార్థ శోధనవృత్తిగల దను మునివరేఃఖ్య
సామాన్యముఖములౌ పట్టడాంబులు చెలియంగ నది యని పలుకువాని
గర్భవిజ్ఞానము ల్గలిగించు రెండును నిశ్చేయసంబను నేర్పులాని
గర్భంబు జ్ఞానాంగగతిఁ దాల్చు జ్ఞానంబు తారకం బనియెడు తాపసోగ్రుఁ
బ్రకృతి మహదాదితత్త్వసంపద్వివేక, మమర నిర్వాణమని పల్కునట్టివానిఁ
జిత్తిసంసృద్ధి యల(రారఁజేయు)వాక్య, పటిమ యలవడహృద్విధిఁ బ్రస్తుతించు.

గీ. ముదము న్రప్తునొసఁగుచుచూలకార, మర్త్యభేదన మొనరించుమహిమగాంచు
నేమహాత్ముని దర్శనంబిచ్చ లోనఁ, జాలఁబ్రార్థించు నయ్యహిసార్వభౌము.

గీ. కూడు నెవ్వనిసద్వృద్ధి గుణానిబంధ, నంబు సౌద్యంతముల వివృతంబు సంవృ
తంబు వివృతంబె కడుసంవృతంబు మాన, నట్టిపాణిమునిచంద్రునాశ్రయింతు

సీ. త్రి సకారత నాత్మ దీపితంబుగఁ జేసి మూఁడుగుణంబులు మొనయఁజేసి
పటుతరజీవికొపాయవృత్తు లమర్చి సాంగరూపక మొసంగంగఁ జేసి

యుచితనానావర్ణయుక్తు లొప్పంగఁ దీర్చి యుత్తమాధికభేద మొసరఁజేసే
మఱియు నలంకారమంజుమ ల్వలయించి శయ్యోపకరణసంసర్గ నిలిపి
తెలివి శబ్దార్థమయకావ్య దేహరచన, చేసి నిర్దోషభావతః జేసి విధికి
నవమతియొనర్చుకాళిదాసాద్యనేక, సుకవిమూర్ధన్యులనుతింతుఁబ్ర కటసూక్తి.

చ. ప్రకృతియుగంబు దీర్చుమునివర్మలకు న్నముఁ డైనపుణ్యుని

న్వికృతికి శిక్ష గాఁగఁ బడవిద్య రచించినవాని నంద్రవా

క్రమకటకవిత్వకల్పతరురాజముబీజము సర్వవాక్యశా

సకమిరుదాంకనన్న నవిచక్షణిచంద్ర సమస్కరించెడన్.

గీ. ప్రాణివర్ణకతధరభవ్యనామ, సరశపరుషామహాన్తహత్ స్థిరమయాంధ్ర

వాగ్దగత్కర్త భూకవివాగ్వినేతఁ, జూగి మ్రొక్కెద నల శబ్దశాసనునకు.

గీ. వికృతికాధారతపహించి వికృతరహిత, శుద్ధభావత బ్రహ్మంబుసాబగుఁ గాంచి

జగములోనఁ బ్రకాశిల్లు సర్వ విదులు, నన్నయాధర్వణాద్యుల్ సన్నుతింతు.

గీ. ఎన్న వికృతివివేకంబుఁ గన్నవాని, కమరు భావిక్రియాజ్ఞాన మనుచు జ్ఞాను

లభినుతింపఁగ వెలయు మహర్షి తుల్యు, సన్నుతింతు నధర్వణాచార్యవర్మ

గీ. *సరసమతిశబ్దశాసనజాతమాత్ర, నంద్రకవితాశిశువుబ్రీ త్రియమరఁబెనిచి

చాలఁ జౌధ నొనర్చినచతురమతులఁ, దిక్కయజ్ఞాదీకపులగీర్తింతుఁగునుల.

ఉ. అప్పటివారలే నుతుల కర్ణు లనస్థులు సన్నుతింపఁగా

నిప్పటివార లన్న నది యెంతటిమాట యఖండపాండితుల్

దప్పని కారణంబు లగుఁ దద్భజనంబున కంచు నెంచి నే

నిప్పటిపండితోత్తముల నెంతు నిరంతరభక్తియుక్తతన్.

మ. గుణదోషంబులఁ దెల్పిలేనిఖలులం గోపింపఁ గీర్తింపఁగా

నణునైనం బనిలేదు దోషములయం దత్యంతసాధుత్వమున్

గుణజాలంబుల దోషభావముఁ గడుం గూర్పంగ నేర్పొప్పు స

ద్గుణవత్పండితపూళినన్నుతిఁ గొనం గోర్కుల్లదిం బుట్టెడున్

ఉ. తప్పనిచోటఁ దప్పనుచుఁ దప్పనియారస మూనఁబోకుడి

తప్పినఁ దప్ప గల్గె నని తప్పనిసత్కృప మీరు దిద్దుడి

యొప్పు టొకింత గల్గ మది నుబ్బుఁడు పండితులార మీకు నే

దప్పనిశిష్యుడన్ గురులఁ దప్పనె శిష్యునకీర్తి కీర్తియున్

- గీ. ఏమహాత్ముని దర్శింప నెసఁగు నక్ష, పాదకణచర జైఘనివ్యాసమాని
కపిబధణిరాజదర్శనఘటితమోద, మతసి మద్గురు మాధవు సభినుతింతు
- చ. కొదవ లెఱుంగ కెప్పుడు నకుంతమహేందయులై భవంబు వే
పోదలఁగ భూరిసత్కళలు పూని తమోహితీలేక యార్జవం
బాదవఁ గళంకిత న్నదలి యూర్జితవాగ్మిజయోగ మింపుగా
మదిఁగొను మద్గురు దలఁతు మాన్యని మాధవయజ్ఞచంద్రమున్
- సీ. తర్కపాతంజలకర్కశస్త్రస్తరమండలంబున జిర్కబండ లాడి
గురుభట్టవాగ్మింభగురుతరవనములో నింబుమీఱఁగ విహారంబుచేసి
యతులసాహిత్యవిద్యాచారుద్భిక్త లాలితశ్రీ తిచే శోలలాడి
కపిలసాత్యవతేయఘన తంత్రవాక్కుభాధారలఁ గోరిక లూరఁగ్రోలి
చెలఁగుయద్ర సనాభామయలతమాలి, యతనిశ్రీ రామచంద్ర పాదాంబుజాశీ
సుజనతల్లజనన్నతగుణపాళి, సభినుతించెద మాధవయజ్ఞమాళి.
- శా. మోహంబొర హృదంబుజాంతరములో ముమ్మాటికిం గొల్పెద
న్తోహఁదిస్త తిషిద్ధదోషగుణసమ్మూర్ఛానిరాసక్రియా
సాహిత్యపతిపన్నచిద్రసరురీసంబంధకృత్వానఱు
“నాహిశ్రీరమృతా సతా” మితి వచస్సంపాదితశ్రీ యుతు
నాహిత్యాంబుధిపారగు న్నకలశాస్త్రజ్ఞు స్థరు న్నాధపుక
- గీ. ఎవ్వనియశంబుజగమెల్ల నెసఁచుట్టు, కొండయవ్వలితమమెల్లఁగొదవపఱుప
నల్పమాధేయమనిపల్కదధిక భూష, యతనికొనరింతునతిమాధవార్యమణికి
- గీ. ఏకదినమేళనంబూను నెపుడుఁబూర్వ, పక్షలాతిలిఁగొను గళల్పదియునాఱుఁ
డాల్చుశశి నవ్వు నుతచతుర్దశకలైక, హరిఁ బ్రార్థింతుమాధవయజ్ఞచంద్రు
- క. కవివాక్పతు లై యెవ్వని, సవిధస్థితు లైనపురుషసత్తము లెల్లం
గవివాక్పతులం గేరుదు, రపురా నుతియింతట సతని నస్తత్వామిన్
- ఉ. వైదుషి లేకయే కవిత వచ్చె నటంచు వచించువారలం
గా దనఁగూడ దె ట్లనినఁ గాకవిపత్నెడు శాస్త్రవాగ్మిసం
వాదిదురుక్తుల నివనఁగఁ బండితమాళికి మోముదామరం
బ్రోదిగ నవ్వదేనియలు పుట్టును రూపక మంగీతం శౌనక
- గీ. దుష్టకవిత నిషేధించు దొరలసభలఁ, గలుగు సత్కవిపరులకు ఘనయశంబూ
తద్యశంబునకరయంగ దాతయగుటఁ, బండితామాన్యనకునేని ప్రణతితగదె.

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కృతియు సనాతనాధునాతన సత్కవీంద్రగురుచరి
ద్రపురస్కృతియుఁ గుకవితిరస్కృతియు నొనరించి నే నొక్కబంధురప్ర
బంధనిబంధనాయత్తచిత్తుండ నగుచు, నిష్ప డొనర్పంబూనిన సకలసద్గు
ణాలంకారసంపన్నం బగునిక్కావ్యకన్యారత్నంబునకుం దగిన నాయకర
త్నం బఖిలదేవతాశిరోరత్నం బగు శ్రీరామభద్రుం డగు నని పురాతనకృ
తిగుకృతజనితమహాభాగ్యాతిశయంబువలనఁ దెలిసినవాడ నగుచు నప్ర
మేయప్రభావుం డగు నస్తుహానుభావునకు షష్ట్యంతంబు లగు పద్యంబులు
విన్నవించెద.

క. వీరాదివీరునకు నని, వారితసద్దైర్యశౌర్యవచ్చుత్రుచమూ
మారణకారణదారుణ, భూరిబలోదగ్రునకును బుషితోగ్రునకున్.

క. మిత్రాన్వవాయనలినీ, మిత్రునకుఁ గటాక్షితాత్మమిత్రునకు ధుతా
మిత్రునకు వృత్రశత్రుజ, మిత్రతనూజాతశత్రుమిత్రాఖ్యునకున్.

క. మాయాగృహీతమానుష, కాయునకుం గుశికతనయకర్తృకయాగా
పాయపరపరహితాకుచ, నైయర్థ్యవితానకీర్తి వరదాయునకున్.

క. రామునకు నిద్రదనీబ, శ్యామునకు నరాతిసోమసంవాతఘన
స్తామసమీరున కత్యభి, రామగుణారామునకును రఘురామునకున్.

క. దుగదచ్చిలెక్క కిక్కగు, మొగములరాకాసిజేనిముద్దుంజెలిమే
ల్నిగనిగలుమిగులు మొగమున, సాగసులనగువగలునిల్పసాగయనిదొరకున్

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధ్యర్థంబుగా లీలారాజన్యసార్వభౌముం డగుచు
రామరూపంబునం బ్రకాశమానుం డగు నద్దేవతా సార్వభౌమునకు సంకి
తంబుగా నొనరింపఁ బూనినకాళిందీకన్యాపరిణయం బను మహాప్రబంధం
బునకుఁ గథావిధం బెట్టి దగు నట్టివిధం బభివర్ణించెద.

—: కథాప్రారంభము :—

సీ. సవనవస్పష్టివైభవహేమగర్భ మై సత్యలోకంబుతో సరసనూడు
సార్యాంగనామనోహరసీలకంఠ మై కైలాసనగరీవైఖరి వహించు
సంతతశ్రీనివాసస్ఫుర్దుదారమై నైకుంఠపురముతో వన్నెకెక్కు
సురుచిరాలంకారసుమనోనివాసమై సురరాజునిలయంబుసొంపుఁ గొంచు
సరససౌభాగ్యవిభవభాస్వద్విభూతు, లన్నియునుగూడివడ్ల నమరియుండు
సతతసేవాగతాష్టదిక్పాస్వమిపాలి, కాపురం బైనయలద్వారకాపురంబు.

ప్రథమాశ్వాసము.

- క. ద్వారవతీపదము ప్రశ, న్యాయాథ*మతంబుగాంచు నది సర్వమహేవా
దారసురాసురమానవ, పారము లేవేళ సర్గివసించుటచేన్.
- చ. పగడపుదారబంధములుఁ బచ్చలచూరులుఁ బద్మరాగపుణ్
జగతులు వజ్రవప్రములు సానలఁదేతినీ కెంపుఁగంబము
ల్నెగడెడు నీలవేదికలు నిగ్గులుదేతెడు రత్నవాటిక
ల్సాగసువహింప నప్పరము శోభిలుఁ బట్టణరాజరాజమై.
- మ. ధర నప్పట్టణరాజ మంబరగతాత్మచ్ఛాయ నానాకముం
బరఁగం దోయధిసీటఁ దోచుప్రతిబింబస్ఫూర్తి నబ్బోగిరా
ట్పురముగ్రమ్మి త్రివిక్రమత్వమున నొప్పున్ సాంప్రతంబేకదా
హరి యందుండుఁగదా త్రివిక్రమసమాఖ్యం బ్రీతచేతస్కుండై.
- ఉ. మేలిమిరత్నదీధితుల మిన్నలు ముట్టెడు గోపురాళి నే
వేళఁ జూచుతమ్మునికి వేడుక నప్పరలక్ష్మి రక్షగా
నీలపురేకుఁగట్టె నది నేడును గానఁగవచ్చు దానినే
చాలనిబుద్ధి లోకము శశం బని పల్కును జందమామలోన్.
- గీ. వఱలునప్పరి బలితంపు వాధిపరిఖ, రత్నగర్భాదిశబ్దము ల్రాజలంగ
నబ్ధిమేఖల గాకున్న ననువుగాద, టంచుఁ దద్భాషణంబు భరించె ననఁగ.
- క. అతిరుచిరచంద్రకాంత, ద్యుతియై కవియుతము విబుధతోషాకరమై
హితసకలవస్తునికరో, ర్జితమై పురి కల్పవల్లిచెలుపు వహించెన్.
- గీ. ప్రచురరోచిస్సమాలీఢబాడబంబు, భూరినవరత్నరాశిసంపూరితంబు
హరినివాసంబు చిత్రసత్త్వాశ్రయంబు, నగుచునప్పరిజలరాశినగుచునుండు
- మ. రతికాంతాంతవిభూతి సంతతనుప్రాంతోపగూహక్రియా
రతికాంతం బయి శేఖరామరధునీరమ్యాంబుసమైద మై
ప్రతతైత్వర్యవృషాంక మై నటన దీప్యన్నీలకంఠంబు నై
శీప్రతిలేకొప్పు శివస్వతూపవిభవప్రాప్తిం బురం బెప్పుడున్.
- క. సకలాలంకృత యయు్యం, బ్రకటవిశేషోక్తి విబుధరంజన మగు హం
సకరుచిర పదంబై, యకలంకనూర్తి మీఱు నప్పరి జగతిన్.
- మ. ప్రకటాదార్యవిశేషకాంతి సమతార్థవ్యక్తి సౌశబ్దరూ
పకసారాధికచిత్రచిత్రలిపిసంబంధంబు శ్రీకృష్ణనా

* మతుండుగాంచునద-మా. † వసియించుటయే. మా. శీప్రతిలేకొప్పు-మా.

యక వైశిష్ట్యనితాంతభాసురమునై యప్పట్టణం బొప్పఁ దా
నకలంకుల్ (ముదమ)ంద సత్కవితఁ గావ్యంబుంబలెం జూడఁగఁ.

క. హరిదస్వండు తనయరదము, సరణి పురీసాధములను సంకటపడుట
నైవర వమర నొంటిగుట్టము, జరదమునకు నేకచక్ర మమరించికొనెఁ.

ఉ. పచ్చలగో(పురంబు) జిగి పచ్చిక యంచుఁ దలంచి వచ్చు లో
మచ్చికజింకఁ బట్ట వడి మై శశి యూకువసేయఁ జంద్రుమై
నిచ్చలు జాటు నయ్యమృత విఁచుక సోక సచేతనాకృతుల్
హెచ్చిన పైడిబొమ్మలకు నితులకు (ననరావు భేదము)ల్.

నీ. గోపురోపరిభేలకోకస్తనులగొప్పవిష్వక్ష్పమిటారెగొప్ప లబ్బు
రంపు మబ్బు లటంచు రమణుల నున్మమేనుదీఁగెలు గ్రొమ్మించుదీఁగెలనుచుఁ
గరికరము క్తగంగాజలశీతరాసార లనుచుఁ
దదుదారతరబృంహితంబులు బలుగర్జితంబు లంచుఁ దలంచి యంబుధరము
లలనలువస్వాధికారమన్యులకునిచ్చె, విచ్చెమాగచ్చులనిమది నొచ్చినొచ్చి
వర్ష గర్జితమము ములుక, వటలు మేడలక్రిందట నొటలుచుండు.

చ. సురతరు లంతికస్థలులఁ జొప్పడ నందలి దివ్యభూషలా
తరుణు లొకప్పు డొక్కటియుఁ దాల్చుఁగఁ జూడ రలక్ష్మ్య మాటచే
సురుచిరభూష లొల్ల మటు చూచుచు మ్ర నైనయ
త్తరువులపుష్పము ల్గానరు తద్దయు వాడినవంచు నచ్చటఁ.

ఉ. మేడలయందు నిచ్చలు భ్రమించుకలాపులు డాయఁ జూచి య
య్యేడుగుతాలతేరియురగేశ్వరరశ్మలు వాట వాని నె
న్నాడఁగఁ గుంటిసారధికి నబ్బమి వే పయనంబు సాగమిం
దోడనె తానె పోయి వడిఁ దోయజబంధుఁడు వట్టు రశ్మలఁ.

చ. పడమటివెట్టకు న్నెటచి భామలు సోరణగండ్లు మూయ న
క్కడ గతి నిల్వఁ గాక వడిఁ గ్రమ్మినఁ బొనిడఁ బోవుచుండఁగాఁ
గడుఁ గనిపించె మందగతి ఘర్షమరీచికి గ్రీష్మవేళ న
జ్జడత చిరార్జితం బగుట సంగత మయ్యెడు నిష్ప డేనియుఁ.

చ. పురిగరుడా శ్వసాధరుచిపుంజము ఘాసమటంచు నెంచి లో
హరిణము చొకళింప శశి యాత్మమనోహరవక్రపంకజ
స్ఫురదుపమానవృత్తిఁ గొనఁ జూడఁగఁ జాలక కజ్జలంబుచే
దరుణులు కప్పెనర్చి రది తప్పక చందురునందు *నుండఁగఁ.

- క. బాలికల డాగుమూతల, వేళల సౌధములయందు వెతకెడువారిన్
లీలఁ గిరురింతు రచ్చట, మేలిమిబంగారుబొమ్మమెలకువ గొనుచున్.
- క. అచ్చటి మదిరాక్షసు నై, యచ్చరికన్యకలు నాట లాడఁగ భేగం
బిచ్చఁ గననయ్యెఁ జూపఱి, కచ్చపుఁగను తెప్పపాటు లందమిఁ గొనుటన్,
- చ. అనుదిన మింద్రనీలమోహార్థునిచిప్రతతీతమిన్రసం
జనితహరిద్భ్రమాకులత సౌధగవాక్తముఖ ప్రచారవృ
త్తనుగతభేదము ల్పడల నంబురుహపుండు దక్షిణోత్తరా
యణములఁ బోయె గాన నిపు డవియె యాతని కిష్టమార్గముల్.
- ఉ. మానితదివ్యరత్న గణమండిత సౌధతలంబుల న్నుఖా
సీతత నుండు నెచ్చెలుల సిద్ధిపుగుబ్బలు డాయనశృల
వ్యానతకల్ప శాఖల ఫలావళిఁ నున్నుదు రంచితస్థర
త్పీనవయోధరప్రతిమఁ దేలఁగ రాఁ గడు నీనుచే బలెన్.
- ఉ. నెన్నెలకుప్పిలాడునెడ వేలుపుటింతులు దీము గెల్పుచే
గొన్నయనర్థ రత్నములు గోరికి మీఱఁగ నీను మేడపై
నున్నవయోజగంధులకు, నొప్పుగ వీరు జయించి వారిచే
గన్నయనర్థ రత్నములు గల్గినవౌట గ్రహింప రేమియున్.
- చ. కడుమిగులారు సౌధములఁ గంజదళాక్షులఁ గూడి యాడుచు
నైడఁ గలసొమ్ము గల్గెనుచు మెచ్చుచుఁ గోరిసిదేవకామిను
ల్లుడువఁగ లేరు వారిమది నొల్కొను కోరిక దీఱ భూషణం
బిడక మెలంగు నెచ్చెలువ యొనఁగ నొక్కతయేని లే దటన్.
- క. అన్నగరిలోని వజిరపు, మిన్నా సౌధములు డాసి మింటం జనుచుం
గ్రొన్నైతద్రుచు లెనయుచు, బున్నమనాఁ డంటికొన్న పోడిమి గనియెన్.
- చ. మృగమదచిత్రకంబు గొను మేలుమొగంబుల తేట చూడఁగా
ఃస్మగధరదర్పణంబు గని మీనవిరోచన లెల్లఁ దుల్యత
స్మగములు గానరామి మది మూళొను నీనున నీకళంకిచే
నగు నిలు లర్థబోధ యని యద్దము చూతురు వేడఁ మీఱఁగన్.
- క. పిన్నిలమెడ కగుఁ బులిగో, రన్నన్న యటందు మెచ్చు చంబుజవాణుల్
గ్రొన్నైలఁ బట్టుచు మార్దన, మన్నను లేదనుచు విడువ నరుగు న్నెలయున్
- చ. అరచలిసిగ్గు మానుదురు లందము గాంచునొ కానలేచొకో
యరయుద నుంచు నెన్నుదురు లందముమీఱఁగ నందు నిల్చుచు

- దక్షులు నొచ్చి ఫలములు దాఁగటికంచు విడంగఁ బోవునా
యర నెల నిస్సృగీమదము నంటినమేను గృతార్థతం గఁనన్.
- మ. తరుణీమంజులలోచనాంచలమిలత్తారశ్యలానిత్యముల్
గర మబ్రంబుగఁ జూచి సిగ్గులేడుచుం గన్ను ల్బుడుంగ న్నృభా
కరులో జింక చలించకున్నిఁ గవియె న్నాకున్న సౌభాగ్రవి
స్ఫురదుచ్చావనసింహపుత్రికల పెంపుబ్బాచి కాలూడునే.
- చ. జనములు హాస్యముల్ శశివిఘ్నముఁ బోల్తురు కల్మి లేమియుం
గననగు నంచు హస్తకటకంబుల పచ్చలడాలు ఘోరముం
చనువుగ మూకుకొంచు వివతానన నశా శశిగో శశంబుఁ జే
ననగొనవంటి చూతురు మంచులకుఁ గౌతుక మొప్పఁ గన్నియల్
- క. జలజాక్షులు ముఖరాగం, బుల జా తెల్లం గరంగఁ బూరంగ నాళ్ళో
పలమాత్రముఁ గరఁగించిక, నెల పాటియె యుద్ధిరకక సీరజములగున్.
- క. పుంగోపురహైమాంబుజ, పరిరక్షణసేయు దేవపతికిరవలనన్
హరిమధ్యామధ్యంబులు, హరివిభ్రమ మొదవఁజేయు ననుదిన మచటన్.
- గీ గంధవతిపంకవతి యన గగనగంగ. గుణముదోషంబువంతగాఁగూడుకొనిదె
సౌధకోక స్తనీతనున్నానగళిత, దివ్యచందనపంకం బుద్బిజ్జ మగుట.
- చ. గగనము నొంచునేటఁ బురకాంతలు సంతన మొప్పఁ గ్రుంకఁగా
మొగములు వింతతమ్ము లని మూర్ఖుల న మూఁగును దేటిగుంపు లిం
పగు నదిలోని హైమజలజానళి రోయుచుఁ జారునాసిక
స్సోగసులనంపకఁబు లని న్రుక్కుచు మూర్ఖుల నేపు భీతిచేన్
- క పురసౌధచిత్రతత్వ, స్ఫుర దమిత విభాకదంబ పుషితము లగుచుం
గరము లిరవొండఁ గావున, హరిదత్పడు చిత్రభానుఁ డనఁగా బరఁగెన్.
- చ గురుతరగారుడాశ్మకృతకట్టినభూముల గొండ్లిసేయున
త్తురుఁబులనవ్యగానము ముదంబున వించుఁ జలించకుండఁగా
కరుడె పయోజబాంధవరథాయశవృక్షపుత్రిశ్శు తెల్ల న
వ్వరమణిబాలదర్శనము వాటిల గాటపుభీతిఁ బోవుటన్.
- గీ. అగు మహాపద్మపద్మకేంఘాదివిధులు, కొలఁకు లిరవొంద సీరముకుందవిధులు
సౌధములుగుందవిధులనుజారుపనులు, వరః కియనంగఁ బురమంతవఱుచుండు,

ప్రథమాశ్వాసము.

చ. తరుణీరత్నమనోజ్ఞకంఠనవరత్నస్ఫారహారంబు ల

చైరువుంజక్కెరవింటికయ్యముల విచ్చిన్నంబుగా జాలు న

వ్యరత్నంబులు శోధనీముఖముచే బ్రాభాతవేశం జెల్ల

శరధిం జూపంగ నూత్నరత్ననిధియ న్నంజు గను న్నాస్థియున్

చ. చెలువలు మేడిలో జెలిమిచే నిడుసొమ్ము భరించి వేల్పురా

చెలువలు చిత్తరంపడుచు జెల్పుగుసొమ్మది వేడఁబోయిన

నైలనెఁబాటఁ గల్పకము వేలుపుగిడ్డియు మోము మోడ్చె గే

వలము ఫలస్యభావమున నర్తిత నిర్దరలోకరత్నమున్

శా. కేళీభూధరము ల్విరాజిలుఁ బురిం గేళీవిలోలాంగనా

పాళీచారుతమాపరిచుళమిళత్పాథః ప్రపూరాపగా

నాళీతాక్షులఁ గాంచి తోయనిధికి న్నవ్యప్రమోదంబుగా

హళిం బెండ్లి యొచ్చి పూర్వసదాస్థానంబు స్రుక్కించుచున్.

క. ద్వారకచుట్టు మెలంగెడు, చారువిశేషమునఁ దద్రసాదరజానో

దానదులంబుఁ దోయధి, కోరికతోఁ గ్రొత్త పెండ్లికొడుకై యలరెన్.

క. అరు దెందుచుఁ బోయిందము, నిరతంబును నిగ్ని మేషః ప్రదములై

సంగెడుకన్నలఁ జూడఁగ, సుగలు నిమేషంబు నిద్రసోగయగు దానన్.

అయఃగ్రాహి. ఇందుమణివేడికలయఁ దొనరి యిందుమఖు

లందమగుగానముల నిందుమాణు లెల్లం

బొందుగఁ గరంగనట నుండరపుమోముజగి

చందములు చూచుకొని చందుకునియందీ

చందమగుపొందికలు చెందినవో లేవో కనుఁ

గొందమని చూచి బెళుకందంబు కంటం

జెందదిది జింకసరి సందడిక నిందుడని

సుందరులు గేలిగయికొందురొగివీటన్.

క. అగ్రహతియైన సరియే, యథివదాన్యులకు నప్పురాగ్రణి నగ్గం

బగ్గులు వేడినయస్వదై, యథులఁ జేయుమరు వారి నతిచిత్రముగన్

చ. తిలఁపగ నిర్ధివాచకపదంబుల గౌణత గాంచె దాతలం

బలుకుపదంబులొప్ప మముఁ బల్కెడిశబ్దములందు గౌణత

నైఱుగు నటన్న మేము మదిమెత్తుమె వ్యత్యయమైనఁగాక యం

చలకుదు రందు దాత్మనుణు లద్భుతవస్తువిత్త్యసంపదన్

క. అతులప్రసాదగంభీ, రత లభవ్యక్తి మధురరసముల రసహా
క్తతులనగ సరసులొప్పె, న్నతేతిము సరసులకు మనము సరసతనలరన్.

శా. సాయంకాలనటస్పహాసటజట్టాసంగంబుచే నావిల
ప్రాయంబై జగి మానుగంగ యట సౌవర్ణాబ్జనాళి ల్గన
స్నేయంజిత మిగుర్పడత్సరసి యామిన్నేటిమిన్నాసిత
చ్చాయామేయఖగంబు లప్పురిసరస్సంవాసముల్ గైకొనున్.

ఉ. మేడల గాయను ల్మిగులు మెచ్చుగ గానముసేయఁ దచ్చుతి
స్వేడుకనుండు హాహుకయివీడని వీణియదండ మప్పుడే
కూడిప్రవాళవత్స మదిగోలె ఘటిల్లెఁ బ్రవాళసంజ్ఞ యా
జాడనె దండమాత్రమున సంధిలె నెన్నఁ గదాఖ్యయే భువి.

సీ గౌతమముఁభావశలనచే నొకవేళ నొకతటి కణచరానూనమహిమ
నుగేంద్రవృత్తిచే నొకమాటు నొకతేవఁ గపిలవాచంయ మోత్కటృభూతి
వ్యాసవిజ్ఞానసంపత్తిచే నొకపరి నొకతూరి జైమినిప్రతిపవృత్తి
వల్మీకసంభవవ్యాపూతి నొకయెడ నొకకారె భరితవాగ్మ్యక్తినుహిమ,
బ్రౌద్ధపుచ్చును యువజనమోద మమర, మేటియప్పటి మీడల మేలురత్న
పంజరంబుల నెలకొని ప్రతియెఱుంగక, గణపమించినశుక శారికాగణములు

చ అతిమధురంబు లౌ ఫలము లబ్బియఁ బువ్వులులేమి దుర్యశం
బతిఘనమంచు సర్వకుసుమాస్పదతం గనె నన్నమాడ్కి మా
రుతగతిఁ బైకివచ్చిన తకుప్రసవంబుల రాజిలు స్వన
స్పృతు లగువృక్షము ల్పురముపజ్జల నొప్పువనాళి నెచ్చడున్.

సీ. కౌశికనుందారఘనతమైరావతభూషితం బయిసురపురముమాడ్కి
మాధవీపున్నా గమహానీయగూఢమై ఫణిరాజశాయిపట్టణమారీతి
స్థితమహైమవతీకుమారకేశివాస్పదిహూదఁ గైలాసపదముకరిణి
బ్రచురిప్రతాపసంకజాననసదాలంబమై సత్యశోకంబువెగిది
వెలయు నెప్పురిలోపల వేలకొలది. యలసపవమానకంపితవిలసదనమ
కుసుమవీనరవిస్సరత్కుసుమరసత, రంగిణీపుష్పవార్ధినీరములు వనులు

సీ గుణవృద్ధిపదవృద్ధగోత్రవిఖ్యాతమై పాణినిగ్రంథంబు పటిమగాంచి
నానాత్మజీవవిజ్ఞానకారణమాదు నక్షపాదీయంబు ననుకరించి

- కర్మజన్యాపూర్వధర్మప్రకాశమై జైమినిన్యాపూర్తిచ్ఛాయః బూని
సద్విక్రణాశ్శీణసమ్మాదహేతువై వ్యాసవాచార్భటి వన్నె కేక్కి-
కవితఃవరసఫలకమై ఘటితమత్త, శిఖమధువ్రతపిలసిల్పిత్తమగుచు
నసమకవిరాజకావ్యంబుఁ నుకరించి చూడ నింపొందునచటియాక్రీడనములు
- క. అమితధ్వనివైచిత్రీయుఁ, గ్రమహీనత్వాదిదోష (రహిత)ము నవి కా
వ్యమసంగఁ బరఁగె నసిన్ధో, సమతి విసంధితయు గుణతఁబరఁగె నరిదిగన్
సీ. బహువిధాలంక్రియాపదసిజాకారమై యుపమోపమఁ జొచు నొప్పుగాంచి
కమితల్లజప్రాధి కవిశోక్తి ధువ్యమై యతీతయోక్తి విలాస మాదరించి
యుత్తరోత్తరసునస్తూత్సన్నలలితమై సా భూషాశీతిఁ జౌకళించి
యనుసమఫలమనోహరభావమగు, చనన్వయభూషణంబు గర్వమునహించి
తనగు నుద్యానవిహినకదంబకంబు, శౌఖశౌఖాశిఖా హతి జర్జరితశ
శాంకతినుగళిదమృతధారాకృతప్ర, వాహపూరితపిత తాలవాలకంబు
- సీ. కేళిగ్రతక మారికాశీకృన్విలాససాశీరుచిరకుంజభాసురములు
నంగీకృతస్వానంగీతమత్త సారింగీయుతసరోవిరాజితములు
నానామణిప్రభామూర్తాభవణి పదాధీరామితాద్రి సమ్మూనితములు
గంగాదికీర్తి భంగానుగత మహాభంగాపగానశీనంగతములు
సురుచిరామరభూరుహనుమవిరిచిత, గర్భితవిరాగసునతీకరపయోజ
లగ్న (శౌఖి హీరహగ్ర) గనుమములు, నీవిజైలువొందునచటి లీలావనములు.
- సీ. మత్తనుయూర సన్నత్తరోకల హంసపదభృంగ విలసిత్తభాజితంబు
హరిఁగణి త్సాహ మిరరీరుతస్ఫీతి ముత్పలమాలికాయోజితంబు
బంధురజాతీ చంపకీ చూలితోపేత మురుమణిగణనికొద్దితంబు
జలధరమాలికా చానిమస్తేభవిక్రీడితిరిభన సుకీర్తింబు
మంజుల సుగంధి మూలేనీ రంజితంబు, వనమశాగ్ధులవిక్రీడి తాంచితంబు
లలితసుమగుచ్ఛ పరిమళరాజితంబు, సుకవికవనంబు నా బురీ సౌబగుఁగాంచు
- సీ. పలురోషకృతకేళిపాశ తాడనములు బహుళికోపార్జితపాదహతులు
దోర్వల్లరికృతాఖర్వవేల్లనములు కందుకారచితసంఘట్టనములు
వక్త్రోజగికల్పితోద్భవణములు నశ్శీణసఖరిదంతక్షతిములు
గాటంపు గండచపేటపాతనములు కచచయూంబరసమాకర్షణములు
బంధనిధములుచుణితనిస్వానభిదలు, భాగవిపరీతగతులును బ్రబలియుండు
దత్తురంబుని నిక్షుకోడలడలండ, ధారికదనావసరముల దంపతులకు.

- క. సరసధ్వను లుప్పొంగఁగ, వరగుణవిల్చిత్తిగా నవారణ జాతెం
బరిమళితభూషణంబులు, సురతనిబంధనములందుఁ జోద్యమగుఁబుడిన్
- చ. సురుచిరచిత్రబంధములు శోభిల వాచ్యవిశేషనైఖరు
ల్కరముఁ బ్రకాశమంద రసశౌరవహాని నిదానదోఘము
ల్పగఁగుట మానఁగా నవనవస్ఫుటచారురసధ్వను ల్పరి
స్ఫుగణవహింపఁగా మిగులఁ జోద్యము లయ్యె రత్నిప్రబంధముల్.
- క. చోరాభావముతో వ్యభి, చారిత్తపురి నడల రితులసాత్త్వికభావం
బారాజభాని గైకొను. నారూఢస్ఫూర్తి దనర వ్యభిచారిగతిన్.
- క. అమితరసము సంలక్ష్మ్య, క్రమచేష్టలఁ దనరె వస్త్రలంకృతు లితర
క్రమతగయికొనియె నప్పరి, కమలాక్షుల కమనుమదనకదనములుందున్.
- వ. మఱియు నప్పరిమతల్లిక రత్నాకరఁబుఁబోలె ననంతసత్త్వశ్రేయం బై
రిత్తు సానుసానుమంతంబుకైవడి ననేక దేవతాయతనం బైఁకైలాసధరాధ
రంబుమాడ్కి రాజకుమారక వినాయక విరాజితంబై తుహినమహీధం
బులీల సర్వమంగళోత్పత్తినిలయంబై యుదయాచలంబుతేఁగ గళాధిరూ
ర్యమహోదయకారణం బై లోకాలోకనగేంద్రంబునొలిక నిజాంతన్ని
ష్టద్రవ్యసాకల్యంబై సుధర్మాప్రదేశంబుకైన సధర్మిని వాక్పతిసురపతిదిశా
పతి సమధిష్ఠితంబై పద్మజవాఘానంబు పోల్కి వేదాంత నిరంకిర పారా
యణపరాయణ సరిస్సతీధరసమాక్రాంతం బై జలజోదరు నివాసంబుపనఁ
గమలాలయూనంత శకంతరాజ విష్వక్సేనాభిరామం బై కుబేకధర్మనరా
జంబునోజ మహావద్మాదిసంఖ్యాచిషయనవరత్తనిధితా ప్రథితం బై మాన
ససరోవరింబుఁగది రాజహంససంకులంబై ధరానలయంబుపాలుపున జల
ధిపరివేష్టితం బై రాకాచగ్రదబింబుబుచాయ సకలకలతామనోహరం బై
రక్తోన్మెరివక్షకి స్థలంబువడువున వైజయంతీ నవమాలికారమాలంకృతం బై
రవిబింబంబు నడుపుఁగ మలసంకోచకర నిజోదయం బై తారామండ
లంబుభాతి విష్ణుచందంబై సత్పురుషుహృదయంబుశిఖి బంకలేకస్పర్శా
నభిజ్ఞతావిశదంబై మహాదారచిత్రంబుభంగి విత్తక్షయజ్ఞానరహితం బై
రసాతలంబు నైఖరి బలిపురుషవికేతనంబై దామోదరునుదరంబుగతి నశే
షవర్ణపరిపూర్ణంబై గౌరీమణుకొల్వుకూటంబుతేట ధవాధిపవృషభశక్తి
ధరధరాపాలక సముపసేవితం బై సాకేనగరిచాడ్పున రామచంద్ర సంబంధ

బంధుర రాజనదనంబై గంగాప్రవాహంబు పరిభవంబునుఁ దిలొక్కిప్రసిద్ధగో
చరంబై శ్రీమద్రామాయణంబునవలె సప్త కాండపర్యంతవ్యాప్తగోవిలాసం
బై మహాభారతమునన్నియ బహునుపర్యవృత్తిచాదిత కథాప్రసంగం బై
భాగవతంబుసాంపున విపులస్కంధానుసంధానతంబై యాద్యప్రకృతివ్యా
కరణంబుసాగనున చుత్తమాదిపురుషవిఖ్యాతంబై ప్రకృతివ్యాకరణంబుర
హి నద్విర్యచనంబై వికృతివ్యాకరణంబునహి నసూర్యరూపంబై యుత్త
మకావ్యంబుచెన్నునఁ జమత్కారివ్యంజనంబై మహా* నాటకంబు దొరనున
నతిమనోహరాంకంబై దండనీతిఖ్యాతి సరాజలక్షణంబై గ్రహశాస్త్రంబు
నందంబునఁబ్రత్యక్షీకృతాదృష్టపదార్థంబై రతిప్రబంధంబు తెలివిగణావృద
యంగమంబై సాంఖ్యంబుసాటిఁ బ్రధానప్రళయస్తీర్ణంబై యోగతంత్రంబు
సరి సమాధ్యవస్థా* మారణంబై ఛందఃబుచందంబున లనద్యుత్తలక్ష
ణంబై చాతంజలంబు నీమన నఖిలశబ్దాకరం బై నిగమంబుజోదున సత్య
వచనప్రచురంబై గీతశాస్త్రంబుసొందిక నకలంక కాంతపురుషరాగానుబం
ధం బై భరణిఫక్తికచక్ర* ననుగృహీతిసర్వరసనిష్పత్తికం బై యాయు
ర్వేదంబుజోమన సర్వధాతు నిధానంబై యాస్త్విక్షకిచామ్యునఁ బ్రకాశిత
నిఖిలపదార్థస్వరూపం బై పూర్వతీత్రంబురాణ విభక్తాంగిక ప్రధానకా
వ్యంబై యుత్తరమీమాంసజాడ సాగోపానవాదం బై బ్రహ్మంబుతీకున న
వాఙ్మనసగోచరంబై సనర్థం బయు్య సనర్థం బై యపరభాగం బయు్య
సపరభాగంబై యనీలప్రచారం బయు్య సనీతిప్రచారంబై యదృష్టచరణ
బయు్య నదృష్టచరణంబై యశ్రుతపూర్వంబయు్య సశ్రుతపూర్వం బై యబ
లాభిరామం బయు్య సబలాభిరామంబై యాశ్చర్యంబులకు నానాసం బై
యానందంబులకు నాటపల్లె మనభిజ్ఞులకు నవేద్యం బై యాచారంబులకు
నాస్పృగం బై యభిజ్ఞులకు నతిసుక్తంబై యాదులకు నధికేశరణ్యంబై యగు
ణంబులకు నతిదూరం బై వెలయుచుండు.

సీ. వాదించిరా సృష్టి కాదట ప్రతిసృష్టిపరఁగించి గెల్తు రాబ్రహ్మనైన
వెఱపించిరా జగద్విఖ్యాతి నఱకాలఁ గన్నుఁ జూపుదును ముక్కంటికైన
మెచ్చిరా సంపద లిచ్చి సంరక్షించు బలిమీయఁగలరు శ్రీపతికి నైన
నలిగిరా వేల్మిడి నానాశనంబుగాఁ ద్రావిపుత్తురు జలరాశి నైన

సకల వేదపుర్ణాశాస్త్రములకలిమి, వేయినోళ్లనుగొనియాడువిమలమహిమ
సత్యనిత్యసదాచారసద్గుణములు, వెలయుచుండుదు రప్పరి విప్రవరులు,
సీ, జలజాతసూతి యై మెలగుచుండియుఁ దాను జలజాతసత్త్వంబు సమ్మతించె
నను మనసారంగా గనిమోహాగతి నింటిగరితఁజేసె

దోషాశరత్త్వంబుఁ దొలఁగకుండఁగఁజేసి ద్విజచక్రముల భీతిఁబెరయఁజేసె
జలన మందఁగనీక సతతంబుఁ దలవాకిటను నన్ను నెలుపఁ గట్టజియచేసె
ననుచువిధిసంద గావించియఁచువానే, పలుకుటలుకలకొలికి యింపొలుకఁదమదు
చెలుపునెమ్మొముదమ్ములఁజేజ్జెలువఁ బెంపుగాంతురు పృథ్వీవిలిపు లనట.

క. చతురాననచతురానన, సతతాధిగతాధికస్రస్రసువిద్యల్
చతురైకనిజముఖంబున, నతులస్థితి నుపరింతు రిచ్చటివిప్రుల్

గీ. అవ్వరంబులోన నలరారు నొకభూమి, దేవుచేని గన్మఁ దెలివికాని
నఖిలదర్శి నాగమకర్తృసం, దర్శనానుభూతి దప్పకుండు.

ఉ. ఆసతతత్రువాహిను లహర్పతితేజులు సంగరక్రియా
నూనచుహృదతాపులు మనోభవరూపవిలాసనిగ్రహు
ల్లాసగుణాభిరాములు సదా మతిమంతులు ధీరు లుత్తమ
జ్ఞానులు సత్యవాచు లవిష్ణులు తత్పురిరాకుమారకుల్.

సీ. ఎనులకాఁవరితోడ బలుపొందు కైకొన్న యొకనరుచేతులయోపి కెంత
విషమస్పృహలయొద్ద విలువిద్యకైకొన్న సరశురాముని బాహుబల మడత
కుశలవనిజయంబు గొన బల్కిచాలక వెనుకఁద్రొక్కి నరామువీర్యమొత్త
నెలుపుగన్నులు వడి యల నిల్వలేనిసేనల నేలు గుహుబల్మికలిమి యెంత
యనుచు నెఱువంటి వీరుని నొర యనుచు

మెద్దుకొనుమాటఁ బూరిదు ముచ్చటైన
హర్యవార్యసమాధుర్యశోధ్య లగుచు
సూర్యసోమాన్వయులు రాజవర్యు లచట

ఉ. మానితోహలిగొక్తియును మాసలవృత్తియు గోపకత్వముం
బూరినపార లప్పురికి ముఖ్యులు గావునఁ దారు నట్ల న
న్యానితహళిక ప్రకటమాసలగోపకవృత్తినంపదల్
గా ననుచొంది నైశ్యులు వికాసత నుండురు గవ్వరంబునన్.

- చ. అరయఁగఁ గామితం బొకటి యైనను గానక యావికత్త మే
 బరఁగెడు నాదిభిక్షుకుని బంధువు నేదఁడు గాన లుక్కుతా
 పరు నలకాపతిం గుమతిభావముఁ జెందును మమ్ము నందదం
 చురుతరవర్ధితాఘలజనోదయు లౌదురు వైశ్యు లప్పరిణ్.
- సీ. నగరాజునైన బన్నగీరాజునైన ధైర్యవాక్పటిమలం దఱుమఁగలరు
 రుద్రుని నైన సముద్రుని నైనను శౌర్యగాంభీర్యాప్తిఁ జరుపఁగలరు
 ఇంద్రుతో నైన నుపేంద్రుతో నైనను భోగభాగ్యస్ఫూర్తిఁ బోరఁగలరు
 అజునితో నైన జిత్తజునితో నైనను నిర్మాణరూపము ల్మెఱపఁగలరు
 ఘనులు నిర్వక్రవిక్రమక్రమమదారి, చక్రదళనక్రియావక్రజయపరాక్ర
 మక్రియాముద్రనిర్మిద్రమద్రయశుల్కశూద్రు లప్పరిఁ గలరు విశిష్టమతులు.
- ఉ. ఏఱులమిన్న నయ్యమున నేరున భేదన మాచరించెఁ దా
 నేరున దున్ని భూమి ఫలియింపఁగఁ జేయఁగ నీరపాణియు
 న్నేరఁ డటంచుఁ గేతికొని నేర్పలరం గృషిచేసి ధాన్యము
 ల్లేరకు మించఁగా ధర ఫలింప నొనర్తురు శూద్రు లప్పరిణ్
- క. బ్రహ్మపదజనన మొనరుచు, బ్రహ్మనిరూపకపురాణపరత మెలఁగుచున్
 బ్రహ్మరాద్ధతి నెడసియు, బ్రహ్మరాద్ధతి ఘటిల్లఁ బరఁగిరి శూద్రుల్
- క. మాతోఁ బుట్టిన గంగయు, ఖ్యాతిన్ జనములకు ముక్తి గలిగించెను మా
 చేతనె భుక్తియుఁ గల దని, ప్రీతిం జెలఁగుదురు దత్పరింగల శూద్రుల్.
- మ. సిరి విద్యుల్లత చంచలత్వ ముడిగెఁ జెన్నారె నేవేళలం
 గర మింద్రోపలసీలకాంతులు నిజాకారంబునన్ మా(కునీ)
 కరణి గావలె నంచుఁ గృష్ణఘనముం గాంక్షించి సేవించు న
 బ్బురపుంగారుఘనంబులో యనఁగ నొప్పు నీ్వట మత్తైభముల్.
- చ. జగములు రెంట విష్ణుపదసంగతి గాంచె నిజాధినాథుతో
 గగనమువాఁక యవ్విధము గాంచకపోవుట గాదటంచు వే
 గగనఘనీజలంబు కరకాండములం గొని తెచ్చి నించి ప
 ల్లెగలగు నేఱులన్ జలనిధిం గనఁజేసె గజంబు లప్పరిణ్
- చ. సురధుని నోలలాడుసురశోభనగాఢ్రులయూరుస్థావరం
 బరుదుగఁ జూచి లజ్జపడి యాత్మకఠోరకరంబు లెల్ల ని
 ర్భరముకుళాకృతు ల్లోనఁ దరం బగునే గ్రహియింపఁ దత్సరీ
 కరులకు నఱు గాని యెడఁ గెకొనవే యవి నీర మంతయున్

- ఉ. వాచకశబ్దము ల్పరనిపాతముచే విలసిల్లు వాచ్యతఁ
 రోచిలు మాకుఁ దావ్యత రుచ్యముగా కితరాఠ్ఠరీతిగా
 నొచితి గా దటంచు మది నారసియో పరపాతసక్రియ
 ల్లోచి వసించు నప్పురి నమోఘబలాన్వితము ల్గురింగ్రముల్.
- శా. పీటం బాటిలు ఘోటకావళుల యుద్భిన్నాంఘ్రివేగంబుతో
 సాటిం జెందఁగ వచ్చి వాయుమనము ల్నత్త్వంబుబే కయ్యెడ
 న్నీటు లోవ్వవఁగఁ దత్పదాహతరజోనీకంబుచే సుఖం జే
 డ్పాటుం జెందె నవేసుమీ భ్రమరజఃస్రావల్యము ల్వానికిఁ.
- క. ఏకకచక్రపుఞ్చక్రి న, నేకత గాంచియు వహింప నేరక పుడఁకు
 జోకటి పడు నని నగు నగు, లోక్తాపునిహరుల ఘనరుచుల హయంబుల్.
- చ. సురుచిరరాజకన్యకల సోఁకుట నిత్యము రూ పభావముం
 బొరయుట జన్మసం శ్రయతఁ బూనుట నిక్కముగాఁ బిశ్చాచమై
 పరఁగెడుగాడ్పు వేగమునఁ బొల్పడునే సరిగాఁగ మాకు నం
 చురుగతివేగసంపదల నొప్పు నదుప్తములై పురిఁపారుల్.
- క. అరయఁగ నెప్పుడునత్త్వము, భరియింపదుమనసు లక్ష్మ్యపదమాయణువే
 సరి యెట్టు లొ నటంచు, వ్హరు లప్పురి మెలఁగుచుండు నతినత్త్వమునఁ.
- సీ. క్లిష్టకల్పన లేక కష్టతాదూర మై యనమర్థత నెఱుంగ కప్రతీత
 తను మాని యస్రయ క్తతను రోసి పత్రత్పకర్షనైరర్థకృషుటన గనక
 దృఢపవబంధసంధిస్థిత మై సుప్రసాదకాంత్యోజ్జ్వల్యసమత లలర
 లు పొనఁగంగఁ జిత్రవిన్యాసంబు చెలువు గనఁగ
 నతులకవిరాజరచితకావ్యములనంగఁ, జెన్నుచైనాఁజిహ్వాశ్చికచ్చెరువుమీఱఁ
 బువ్యరథము లసంఖ్యము ల్పొలుపు మిగులుఁ
 బురవతాసము ద్వారకాపురములొన.
- క. అచలత నవరత్నరుచి, ప్రచురత చిత్రప్రకారబహుసురపురస
 ద్రచనతఁ బురిలో నరదము, లచలాఢేశ్వరులమాడ్చి నలరుం జాలఁ.
- సీ. వెలది నీకైదండవెల యెంత తెల్పవే యలరునాకైదండవెల సులభమె
 చను బంతు లీరెండుఁ గొవవేడ్త చెలువరో చనుబంతులీరెండుగొనఁగలేవు
 ఆకాశసుమ మి దెం తబ్రమే కననీయ వాకాశసుమదృష్టి యబ్రమేకద
 పలునొక్కులకుఁ బాలుపడెఁగదే చిగురిద్ది పలునొక్కు లిడఁగ నీపాటివారె

- వింతతావులు గనగ నువ్విట్లు మాకు, వింతతావులు గనగ నీ పెంతవాడ
వనుచువిటులకుడమకుసయ్యాటమమర, విక్రయింతురుపుష్పలూరికలువిరులు
సీ. వలపులీనగ సాగెఁ జెలువ నీకైదండవెల చెప్పరాదటే వలయుమాకు
వనిత పుంస్కీలసాగిదితం బీనన రుచ్చి చూడనీగదే రుచిరగాత్రి
పొలఁతి మాటగ నేఁ పొన్నపు వ్విదిమాకుఁ జెన్నారు వన్నె చేమిన్నముట్టె
వలువలో డాచెదు వలుదపూబంతులు పుట్టినయవిగానఁ బుట్టె మనసు
అనుచు నాగరవిటులు నర్మానుబంధ, బంధురంబుగఁ బల్కెడుపల్కులాని
గోముమీఁతిన నవ్వలమోము లలర, నన్నుదురు పువ్వలవ్విటనలరుబొండ్లు
ఉ. పోయినవారిఁ దేవనమె పుత్తడిబొజ్జకునైన మాదు చూ
చాయల చాయనే చనిన చక్కెరవిల్లుని చాయ నెన్నికం
బాయఁగఁజేయఁ లక్షణకుఁ బాల్పడు మాయబలాశ్రితం బనా
జాయ విబాళి లోఁగొనుచుఁ జక్కని వేళ్ళలు పొల్తు రప్పరికా.
చ. సతతగీతీభావమున సమృతశుద్ధకళావదాఖ్యసం
గతశివమూర్తియైన నధికస్ఫురదక్షిణకూటపీఠజాం
చితగతిమాత్రనే రతివిశిష్టపరంపర లీను నిక్కువ
బతిశివమూర్తు లంచు విరులందఁగ వేళ్ళలు పొల్తురప్పరికా.
సీ. చందనాలయమహాచలరాజరాజత్సుగంధచందనగంధకలన మీఁటి
నానామహీరుహానూననవ్యా మోదసుమగుచ్ఛపరిమళస్ఫూర్తిఁ దనరి
రసరమ్యపద్మినీ*రాగసంగమపరిప్రాప్తంబు మధునేవఁ బరిభవిల్లి
నకలవధూటికాసముదయాశ్రయకామసంతతాధారతాసరణి నలరి
మెలఁగుచుండెడు మేనునుమేను నెడమ, నతులభీతినిబలెమందగతులుసాగియ.
నవ్వరంబునఁజరియించు నహరహంబుఁబట్టుకెక్కినిమ్మడుమరుద్బ్రష్టాచారి
సీ. శక్తిత్రయజ్ఞానసంపత్తి నలరారి పంచాంగనిర్ణయప్రోక్షి మెఱసి
†యావాప్యతంత్ర కార్యక్షమత్వము గాంచి వృద్ధిక్షయంబులవిధము తెలిసి
చతురుషాయవిచారచాతుర్య మీరవొంది ఘట్టానప్రజ్ఞాప్రశస్తి నెరసి
రాజ్యాంగసప్తకరక్షకస్థిత్తు లూని, ధ్వాదశరూపసభేద మీరిసి
మతిబలస్ఫూర్తి నలబ్ధహస్తప్రతికిమించి, యఖిలనిధ్యల నెచటగోసామ్యంబులేక
యవ్వరంబున నలగుదురనుపమాన, మానగుణరత్న ఖినులుస ధానపములు

- క. ప్రథమానిర్దిష్టతః ప్రా, గృధగణ ముపసర్జనత్వబోధకు నమగుం
బ్రథమానిర్దిష్టత నగు, ప్రథ నుతధన్యత్వ మొనరఁ బరఁగి రమాత్యుల్.
- ప. ఇట్లు సకలపురలక్షణలక్షితం బై నిఖిలలోకవిఖ్యాపేక్షాసేచనకం బగునప్పు
రంబను ధరానుకూలవల్లరీనాయకరత్నం బెవ్వ రనిన.
- చ. కలఁగనివాఁ డదెన్నఁటికిఁ గాననివాఁడు జగద్ధితాభిమై
కలఁగనిమానసప్రకృతిఁ గాంచినవాఁడు నిజాశ్రితాభిదా (?)
గలకనియెనఁ గావనను కట్టడిమాటకుఁ గానివాఁడు మే
ల్కలఁగనిచాయ నవ్వఁగనుద్దలిన నిద్రపు మోమువాఁ డొగిన్.
- ఉ. తప్పనివాలువాఁ *డనిని దప్పనిమాటలవాఁ డొకప్పుడుం
దప్పనివాఁడు నమ్మికలు దప్పనిబంతి మెలంగువానివె
ద్దప్పనివాఁడు తప్పలకుఁ దప్పనినారలఁ బ్రోవనన్నవా
తప్పనివాఁడు ద్వారవతిఁ దప్పనినీతిగ నేలు నెప్పుడున్
- సీ. సచ్చిదానందలక్షణలక్షితం డౌచు వేదాంతలక్ష్యత వెలుగు నెవఁడు
జగదుద్భవస్థితిసంక్షయపేతుత సర్వజ్ఞతాత్విక శస్త్రుఁ డెవఁడు
మాయానుబింబితమహనీయతేజుడై క్షేత్రజ్ఞవృత్తిచే జెలఁగు నెవఁడు
నేవకాభీష్టారసిద్ధ్యర్థమై బహురూపనామముల నిరూఢుఁ డెవ్వఁ
డతఁడుపరముండుసకలలోకానుశాస, నార్థమయధాగమనుజ వేమార్థియగుచు
గృష్ణుఁ డనునామ మఘవనకీలి గాఁగ, నతిముదంబున ద్వారకనధిపసించు.
- సీ. స్వామిన్ముగ్ధమితమ్మిపట్టుప ట్టగునంచ యంచతేజితేనిఁ గాంచు వేల్పు
వేల్పురాతాచాయవెలయు చక్కనితండ్రి తండ్రి నెఱుంగక తనరుస్రోడ
స్రోడచేరునకాండ్రఁ బ్రోచుమీఁదటిగిడ్డి గిడ్డిమందలనుండు దొడ్డజంత
జంతరక్కసికానదొంతు లేర్పెడుచిచ్చు చిచ్చుక న్లలవాని నచ్చుజోడు
జోడుకన్నుల సెకఁ జల్వఁ జూపుమేటి, మేటినుడివాలుఁ దాల్చినమేలుబంతి
బంతివలె వ్రేల బలుకొండఁ బట్టుదిట్ట, దిట్టముగ నేలు నవ్వీడు తెలివిమీఱు.
- సీ. తనసుదర్శనలీల తనసుదర్శనలీలకరణిచేఁ బరదానగరిమ మెఱయఁ
దనవిక్రమస్ఫూర్తి తనవిక్రమస్ఫూర్తి యనువున జగముల నాశ్రమింపఁ
దనవేత్రమహిమంబు తనవేత్రమహిమంబువగిది జిత్రాలోకపటిమ నెఱుపఁ
దనకరాభోజంబు తనకరాభోజంబునోల్కి నసాధ్యసామోదము లిడ

ద్వారకాపురినేలునుదారమహిమ, మహిమలయుభారముడుపఁగామనుజులీల
నతిపరాయత్త సంరక్షణక్రియాప, రాయణుం డగునట్టి నారాయణుండు.

సీ. నిగమశిఖాపద్మినీచారుహంసంబు నిరవద్యసద్గుణనీరరాశి
నిజదాసభేదాగ్ని నిరసనాంభోదంబు నిర్మలకీర్తి ధునీమహాద్రి
నిఖిలార్థదాననిర్నిద్ర భూమిజంబు నిరుపమనైభవనిత్యవసతి
నిరవధికానందనియతినివాసంబు నిటలదృఢభ్రాసురనికరచేత
యలరు ద్వారక సర్వలోకాతిశాయి, చాతురీలేశ (హత) బహుళాతతాయి
(సాధు) చేతనమాససోత్సవవిధాయి, మాయజనమాయవిబుధసన్తానదాయి

సీ. సైంధవజలమధ్యసంచార మందుట గిరిధారణోద్దీప్తకీర్తిఁ గనుట
భూదారభావంబుఁ బొందుగాఁ బడయుట నరసింహవేషంబు నలుపుకొనుట
బలిదైత్యగర్వసంహత్తి హరించుట రక్తైకతర్పణరతి నెనయుట
ఖరదూషణోద్వృత్తి కలిమి వారించుట నిజకామపాలత నెఱి మెలఁగుట
యతిపరశ్రుతిగతుల సన్నతిగలుగుట, నతులితంపుఁగ్లాదిత్యమానిమనుటఁ
బూర్వపరలీలలప్పుడ పూనికొనుచుఁ, గృష్ణఁడలరారునధిక రోచిష్టఁడగుచు

సీ. నెనరుఁజూపులవాఁడుగొనునానిఁగనువానిఁగనునానిఁగనినరూపొనరువాఁడు
పొనరునవ్వులవాఁడు మొనమించు మొనమించు మొనమించుజిగివల్వనెన
[యునాఁడు

ఇంగ మందనినాఁడు రంగారు బంగారు బంగారుబోఁడి చేపడినవాఁడు
కడలినుం డెడివాఁడుకడపల్లుకడపల్లుకడపల్లుమహిమంబుగాంచువాఁడు
కలఁడు లేడను రెండుమాటలకు మించి, వింత యగుకల్పిచే విష్టవిఁగువాఁడు
కృష్ణఁ డనుపేర నఘ మణిఁగించువాఁడు, పురుషుఁ డాద్యుండు ద్వారకాపు
[రికి తేఁడు.

వ. వెండి యు జగజ్జన్మాదికారణం జైన యప్సరుషోత్తముండు నిఖిల*విశ్వం
భరాభ రోపసంహారార్థంబు గా దేవకీ వసుదేవులకుఁ బుత్ర భావంబున
మాయామానవశరీరం బవలంబించి యత్యండునుప నందయశోదానందకం
దంబై నందునిష్క్రియయుండు యశోదాతత్సఫలాయమాన నిజశిశు శరీర
పోషణుండై పనియించుచుఁ దత్కాలంబునఁ బూతన విగతచేతనం గా
వించి శకటాసురు హరించి తృణావర్తు నడంచి నిజైశ్వర్యజ్ఞాపక విశ్వరూ

పస్తదర్శనాద్యదృశ్యతంబుల యశోద స్విస్మయోనందంబుల నందించి యమో
 థాన్వనంబుల భంజించి బృందావనంబున గోపాలబాలకబలరామసహ
 తుండై గోవత్సపరిపాలనం బధ్యుపగమించి వత్సాసురు విదారించి బకదై
 త్యు మర్దించి యఘాసురు ఖండించి చతుర్ముఖమాయావినిర్మిత గోగోపవ
 త్సాపహరణనిమిత్తంబున దాన గోగోపవత్సరూపంబులు భరించి విహరిం
 చి ధేనుకు మఱించి యమునాప్రదంబున నుండు కాళీయోరగంబు వెడలిం
 చి దవానలాబుఁ గబళించి స్త్రులంబునకు బలునిచే లయంబు ఘటింపించి గో
 పకన్యాసహస్రకీడనం బంగీళరించి విస్తభామలఁ గరుణించి గోవర్ధనాచ
 లం బుద్ధరించి సుదర్శను శాపవిముక్తుం గా నియమించి శంఖచూడు
 జముం జూడం బంచి వృషభాసురు మాయించి కేశిదైత్యు*మాయించి
 వ్యోమాసురు నిర్జించి మధురాపురంబునఁ గువలయాపీడమహాగజంబుఁ
 ద్రుంచి కుష్ణావక్రతానివారణాద్యదృశ్యతృప్త్యంబులు నిర్వర్తించి బలరామ
 సహితుండై ముష్టికచాణూరుల నిగ్రహించి కంసన్యగ్రోధాది నృశంసుల
 హింసించి యుగ్రసేనుఁ బట్టాభిషిక్తుం గా ననుగ్రహించి ‡ బ్రహ్మచారితోరీ
 కరణపూర్వకంబుగా సాందీపుని సమీపవర్తిత్వం బనుసరించి పంచజనుం
 గీటడంచి తద్దేహగతశంఖంబు ధరియించి జమునివలనం దెచ్చి గురునకు
 బుత్తు నర్పించి యక్రూరముఖంబున గోపికల ననునయించి జరాసంధుఁ
 గాండిశీకుంఘా ఘటియించి కాలయవనపరిత్రస్తమధురాపురజనావశార్థంబు
 వార్ధిమధ్యంబున ద్వారకానగరంబు విశ్వకర్మనిర్మాతచే నిర్మింపించి యందుఁ
 దనయోగమాయా బలంబున మధురానివాసుల నుదడఁ బ్రవేశింపించి
 ముచికుండుచేఁ గాలయవనుసమయసంకల్పించి ముచికుండుంగృతార్థసార్థ
 వాపఱుగా నభిమతించి జరాసంధుఁ బునర్దండయాత్రానిమిత్తక ప్రవర్ణణప
 ర్వతారోహణానంతరం బెద్దిరిదాహంబు గావించి బలరామ సహచరుం
 డై ద్వారవతియందు నివేశించి తదనుసమయంబున రుక్మిణీనామంబున
 మానుషీవేషంబున దీపించు మహాలక్ష్మీ లక్షణవతి బరిగ్రహించి యాభా
 గ్యవతియందుఁ బ్రద్యుమ్నకుమారునుత్పాదించి జూబవతివరియించి సత్య
 భామం బరిణయించి శతధన్వని సమయించి దీపించుచు మతియు ననేక
 ధాపన్నంబై యుపమాలంకారంబు ననుకరించుచు ద్వితీయ ప్రతిభాటరూ
 తం బై యనన్వయంబు సనుసరించుచు, నేకధన్వాశ్రయం బై యుపమయో

* ఇహుడ మాయించి యనియే యుడఁ నా. ‡ బ్రహ్మచారితోరీకృతః. యథార్థమూ.

పసూలంకారంబు హసించుచు భేదాభేదవాదనిదానం బై స్వరణాలంకారం
బు నిరసించుచు బ్రకృతోపరంజకం బై రూపకాలంకారంబు ననుగ్రహిం
చుచు బ్రకృతోపయోగిక్రియాధానాకృతస్వరూపం బై పరిణామాంబు నా
దరించుచు రసికజనప్రతిభావిలాసగృహీతానుభవం బై భ్రాంత్యలంకారంబు
లోగొనుచు నిషేధింపచన ప్రతియోగి యై యపహ్ననాలంకారంబు గా
దనుచు బహుజనపరికల్పితబహుల్లేఖం బై యుల్లేఖంబు బైకొనుచు
ద్రిప్తకారమనోహరం బై యుత్ప్రేక్షాళంకారంబు మార్కొనుచు ననిశ్చ
యాతం బై సందేహాలంకారంబు దోఁజికొనుచు మహావాక్యప్రతిపాది
తైకత్వం బై నిదర్శనాలంకారంబు విడంబించుచు గవిప్రాధోక్తివిషయం
బై యతితయోక్త్యలంకారంబు దిరస్కరించుచు నవజ్ఞాతవర్ణ్యం బై
ప్రతీపాలంకారంబు నిందించుచు బింబ ప్రతిబింబభావోపేతం బై దృష్టాంతా
లంకారంబు బరీక్షించుచు హితాహితతుల్యవృత్తికం బై తుల్యయోగితా
లంకారంబు నాజ్ఞనేయుచు బ్రసిద్ధాధిక్యవిలసితంబై వ్యతిరేకాలంకారంబు
వంక లెన్నుచు సమాహితసాగముక్తి నిలయం బై సహూక్త్యలంకారం
బు నాక్షేపించుచు దత్ప్రతిభటశబ్దార్థసంసేవితం బై వినోక్త్యలంకారంబు
ననుగమించుచు నర్థాంతరసమాక్షేపాధిస్థానం బై సమాసోక్త్యలంకా
రంబు నుల్లసం బాడుచు సద్భావరమ్యం బై పరికరంబు గినియుచు నా
నార్థనిధానం బై శ్లేషాలంకారంబు జౌకనేయుచు బ్రస్తుతకార్యప్ర
త్యాయనసమర్థం బై యప్రస్తుతప్రశంసాలంకారంబు జౌకళించుచు
గార్యానుమేయకారణభావం బై ప్రస్తుతాంకురాలంకారంబు నవఘళించు
చు వ్యాప్తిసముల్లసితం బై యనుమానాలంకారంబు బెదరించుచు విశేష
భావగమ్యం బై పర్యాయోక్త్యలంకారంబు విదళించుచు *విధివిషేధవచ
నమూలం బై నిషేధాలంకారంబు బ్రతిషేధించుచు బరిహృతవిరోధం
బై విరోధాభాసాలంకారంబు విరోధించుచు సకార్యసంబంధం బై విశేషో
క్త్యలంకారంబు నవమానించుచు సకారణకార్యవశంగతం బై విభావనా
లంకారంబు నిరోధించుచు విలక్షణకార్యోత్పత్తిమంతం బై విషమాలంకా
రంబు బహూకరించుచు విచిత్రప్రయత్నసంబంధి యై విచిత్రాలంకారం
బు బోనాడుచు సూక్ష్మోదారం బై సూక్ష్మాలంకారంబు మన్నించుచు

‡తాపర్ణంబై-మూ.

†సమాధోపాధిస్థాన-మూ.

*విధ్యలంకారవిషయ మిందులోపించినదేమో.

‡ గారణమాలాలంబంబై గుంభాలంకారంబు ఘర్మించుచు గృహీతముక్తం
 బై యేకావశ్యలంకారంబుం గనరుచు దీపకై కావళీయోగం బై మాలా
 దీపకంబుఁ గికురించుచు నుత్తరోత్తరగుణోత్కర్షం బై సారంబు వెలిపి
 చుచు మఱియు నుపాదానలక్షణలక్షితం బై జహదజహల్లక్షణావ్యాపార
 ద్వయంబు జయించుచు వృద్ధ*నిష్టాపదసర్వనామస్థానం బై సంస్కృతశ
 బ్దానుశాసనంబు ననుశాసించుచుఁ జతుస్సాధనాభిగమ్యం బై ప్రమాణ
 దర్శనంబుఁ జూచించుచు, నిశ్చితవేదార్థం బై వాక్యశాస్త్రంబుఁ గేలిసే
 యుచు నద్విత్యం బై ప్రాకృతవ్యాకరణంబుఁ గారించుచుఁ బ్రత్యయసుల
 భం బై ఛందంబు నపలపించుచు స్థిరప్రాణ్యపకృతిపదం బై వికృతివ్యాక
 రణంబు నపహ్నించుచుఁ బ్రకృతివికృతినంశ్రయం బై మహానాటకంబు
 నదరించుచు నమితం బై గద్యకావ్యంబుఁ గాకుపఱుచుచు సువృత్తావృతం
 బై చంపూప్రబంధంబు ననుబంధించుచుఁ గళాస్వరసహితం బై గాంధర్వ
 విద్యం గంపించుచు నస్తాకహస్తలక్షణమధురం బై భరతంబు గనికరించు
 చుఁ దనరూపంబు మిగుల వెలుంగ ననముండేని సముండై యదరుం డ
 య్యు సదరుం డై యరిభరణప్రవీణుం డయ్యు నరిహరణప్రవీణుం డై స
 విశేషుం డయ్యు నవిశేషుం డై యమానుం డయ్యు సమానుం డై యగ
 దుం డయ్యు సగదుం డై వనవిహారశీలుం డయ్యు నవనవిహారశీలుం డై
 సోదయుం డయ్యు ననుదయుం డై శేషి యయ్యు నశేషి యై యహీన
 నిద్రాముద్రుం డయ్యు నిద్రావేశరహితం డై యనర్థనుం డయ్యును నర్థు
 నాధారత మెఱయుచు లోకబాంధవుండు గావునఁ గమలాలయామోద
 ఘటకత్వంబునం దమోహరణపాటవంబునఁ బాటిల్లుచు స్వర్ణవిధుండు గా
 వునజగదాహ్లాదకరత నమలినతారావళీమనోహరతం బ్రపల్లిల్లుచు సమవ
 త్తిగావునం బ్రియాప్రియతుల్యయోగదండధరత ధర్మనిర్వహణధురంధరత
 నాలంబించుచుఁ గాలుష్యంబు వర్షాసరిత్సరజ్వలకపితాంగనాహృదయంబు
 లయంద పదనియమాభావవర్ణనై పరిత్యంబులీ ప్రాకృతవ్యాకరణంబునంద
 యస్వస్థాలంకారత సురతమ్మదితముదితాధ్వనికావ్యంబులయంద విరాగత
 చుంబితకాంతాధరంబులయంద యసుందరత్వంబు మధ్యమకావ్యంబులంద
 నీరసత్వంబు వజ్రాదిమణిచిత్రకావ్యంబులంద నిరర్థకత్వం బవుష్టపదంబులం
 ద యకళావత్త్వంబుద్రుత ప్రకృతులయంద వక్రత కాంతాఘాలాలక శరవిశే

మార్గచంద్రులయంద ఏజ్ఞత్యాహారవర్ణాకర్ణాకృష్టధనుప్రాయంద కఠిన
త లలనాకుచకటితటంబులయంద నీరసకావ్యతర్కోక్తికదంబంబులయంద
ప్రదోషత రజనీముఖాసంస్కృతంబులంద యర్థభేదంబు స్లేషయంద వృ
త్తిభిద యలంకారశబ్దమనంబులంద నిర్దయిత మదనకదనకదనంబులంద
స్వపక్షాభావంబు కేవలీవ్యతిరేక హేతువునంద దాదిద్రవ్యంబు మృగత్వస్థా
మృగేక్షణామధ్యంబులంద కళంకంబు కళానిధియంద చాంచల్యంబు చం
చలాక్షీకక్షాక్షసైధవఖురాంచలంబులంద యనస్తృత యసజ్యచాపంబు
లంద యస్తసాదంబు మేఘావృతదినంబులంద యగుణాశ్రయంబు సురత
భిన్నహారంబులంద యహిభయంబు పాతాళంబునంద యస్ఫుటత్వంబు వీణా
కలకలవాద్యభేదంబులంద మానభంగహేతుత నాయకకృతనాయికాచర
ణపాతంబునంద పత్యత్పకర్షత సముద్రతరంగంబులంద యనభిజ్ఞనిబంధ
నంబులంద నుపాత్రత యుపరత నాట్యరంగస్థలంబులయంద మిథ్యావాది
త యద్వైతవాదులంద యస్తకాశత గుప్తవైతానాగ్నులయంద వికృత
భావంబు ప్రాకృతాంధ్రభాషలయంద సమాధి పదబంధయోగీంద్రమాన
సంబులయంద మెలంగ సఖలజనులు నగ్నిమాశ్మి శుచిమంతు లయ్యుఁ
జాపకారిత్య మెఱుంగక చంద్రమాశ్మి నాన్లఁదకరు లయ్యుఁ గళంకులు
గాక రవిభాతి సాభ్యుదయు లయ్యు నస్తంగతిఁ గొనక మేరువుకై వడి ను
న్నతు లయ్యుఁ గాఠిన్యంబు గనక పయోధిచేలువున గౌభీర్యరత్నాకరం
బులు గాంచియు భంగంబులు దెలియక కుబేరువేషువున నర్థసంపన్న ల
య్యుఁ బరాశ్రయంబు సేయక యింద్రవైఖరి నిరుపమభోగశాలు లయ్యు
దృష్టిభేదంబు లధిగమింపక యనుపవన్నభేదు లై యనుగతమోదు లై
యస్తాస్తాపవాదు లై యాశ్రితసాధువాదు లై యనురసస్రసాదు లై య
త్ప్రియవాదు లై యతిశయితవినోదు లై చెలంగం బరిపాలనంబు సంక్రా
మింతు సమయంబున.

[—: కథాస్థారంభము :—]

- క. రిక్కలదొరకళ కిది యమ్మక్కనడే యెంత చెలువ మమ్మక్క యేనం
జక్కడనంబుల కుప్పగు, నొక్కసరోజాక్షి రవితనూచ్ఛన యలరుక్.
- క. అందముగల తలిదండ్రు ల, మందానందమునఁ జెనుప మందిరమునఁ గా
భిదీనామతఁ బెరిగె న, నిదితయమునాతరంగిణీసోదరి యై.

ప. ఇట్లు పెరుగుచు నబ్బెల తననైశమాను.

సీ. చెలులతో బరివేషములు మేలుతనబొమ్మరిండ్లుగాబొమ్మపెండ్లిండ్లుసేయుఁ
దారకాగ్రహవిధితులులతోఁ గూడి యొప్పుగా వెన్నెలకుప్ప లాడు
దనరాదు నయ్యింకఁగ్రహపుష్పై నెక్కి యింతులతోడ నుయ్యెల లూఁగు
గూర్చున్మియలతోఁ గూడి కుంభంబునఁ గొమరొప్ప గుడ్డనగూళ్లునండు
మొగులుచాటుచు*దాఁగిలిమూతలలాడు, నవ్వుముషి బాలికలతోడ సరసమాడు
సంచబోదల కెల్ల నాట్యములు గలపు, బాల నవనైశవారంభవేశలండు.

చ. జలదముమాటున బాలిచి చాన మెఱుంగయి మిన్న వాఁకయం
ఁచలముననిల్చి యుచయయి, చుగ్రపిఱుండఁ దదీయశేఖ యై
మలయును బువ్వఁదీఁగియలమాటునఁ గల్పకవల్లి లీల యై
లలిఁ గికురించుఁ దోడిచెలుల న్నతి†దాఁగిలిమూతలలాడుమౌ.

క. నీలాభగవత్పంశజ, బాలిక బాలారవిందపంక్తులు దిశలం
జాలం జాల రచించుచు, లీలకా శ్రమపడుచు? దనదులేజూపుగమి.

క. దిన మొక్కచాయఁ బెరుగుచు, పరజాయతనయన చూడ వన్నెదనర్చుకొ
మనసిజుఁ డాపించగ గవి, నన దీనిన పసిడిబొమ్మచందము మెఱయ.

చ. మదపతి వాక్యపథతి సమంచితరీతి ఘట్టి వర్ణముల్
పదులు గణించ నైదు నొకప్పున నొక్కొకచోట నాలుగే
పదులు పసిచు నొక్క యెడఁ బాయును నాల్గు లిపు ల్మఱొక్కడం
గదిసి మెలంగెడు దెలియఁగాఁ బదియు న్నటి నాల్గువర్ణముల్.

క. వైదర్భిమీఱు నెచ్చెలి, వైదర్భీర్థ్యుదీర్ణవైభవరసధా
రోదారకవిత మెట్లు ప్ర, మోదావహ గాదు రసికపురుషుల కెల్ల.

క. పదచిత్ర తాళచిత్ర, లొదవినకవితయు విచిత్ర మొనఁ గనుపట్టె
బదగతుల సాపయి వై, యది నిరుపమ మగుచు మెఱసె సృముచూడ.

సీ. సుప్తిబ్ధిశేషసంశోభితప్రవిధశబ్దంబులు దోషసర్వస్వ మెడల
శయ్య సమర్చుచు సత్పాకశుద్ధిగఁ ద్రివిధగుణంబుల తీతు లమర
పుష్పలు చెలువార వివిధరసామిగపదవర్ణసమససక్రాస్త్ర లాసర
వ్యంగ్యంబు మువ్వనై లమర శబ్దాన్తచిత్రివిశేషము త్పెన్నమిగుల
వాగ్మలు వైవకపిత చెప్పంగ నేర్చె, బ్రాతచదువులప్రౌవుగారావుబట్టి
విమలతన్త్రీ తీమాధురివిన్నయపుడు, కవిగురులుకవితగురుతయుఁగాంచగలరె.

* దొంగుడుచూతలాడు-మూ. † యంచలమునిచ్చి-మూ. ‡ దాగిలిమూతలాడుమౌ.

సీ. సంతతసన్తానసంచారిణిగఁ జేసె నారసాహరిహంసప్రజంబు
 వీణాశ్వణత్వాని వాణి యుతర్వాణి వాణివేషసర్వజ్ఞఁ జేసె
 బంధురగాంధర్వపాండిత్యనిధిః జేసె విమలాశ్వవదనసాస్వజనంబు
 సర్వభారతశాస్త్రగర్వితగాఁ జేసి రమితగోర్వాణపర్వాఞ్చముఖులు
 కల్పితానల్పసంకల్ప (కావ్య) కథలు, లలితఃతులు మీఱఁ గల్పనలు చేసి
 దిద్దె నద్దన్యమునిసతీతిలకకులము, నెలయఁ గాంచి నబ్బొల్పవేళయందు.

సీ. ఉదయవేళల వాణి యురున్మత్తి బహువృత్తి బాధకగ్రంథము ల్పొసఁగ నేర్పె
 దరువాతియెడ ధరాధరరాజనందన మహితాగ మోత్తి మర్మములు చెలిపె
 దాఁవిమ్మట రమాతరళాక్షి రత్యలంకారశాస్త్రములు పొంకముగ నేర్పె
 నెడనెడ రశ్మిత నెసఁగు పన్నగరాజు శబ్దరహస్యంబు చక్కఁ బలికె
 గొతమవ్యాసకణచరకపిలజైమి, నులు స్వనిర్మితనర్మసంబులు నొడివిరి
 మూఁడుఘ్నూర్తులముద్ద యాప్రాడ తండ్రి
 యంకమునఁ బ్రోచిగాంచు నేయ్యబ్జముఖికి.

క. చదువులగని కన్నాయన, చదువులు గ్రహియింప నేర్పు సవిత్వతనుజ దా
 జదువులు సాకల్యంబుగఁ, జదివె ననుచు వ్యసంబు చలువఁగవలెనా.

వ. అంత.

మ. గణుతిపక్ష స్మరజీవనౌషధి యనంగబ్రహ్మతంత్రాంకురా
 ర్పణసర్వంసహ కామదైవతసపర్యావాహనాకాంక్షా
 తుణ మబ్జాస్త్రజగత్ప్రయోగివశకృత్సం మోహనాస్త్రంబు భూ
 ణసాకల్యసమానవేష మయి యోహయావనం బొప్పెడికొ.

క. ముంగురులరంగు లలవడె, నంగనపాలిండ్లు మిట్టలై కనుపట్టె
 అంగముల మెటుఁగు లెక్కిను, శృంగారముతోడఁ జెలికి సిగ్గును గదలెకొ

సీ. నానాట నవయావనపుఁబూదోటలొ రహిమించు మదనాంచురంబనంగ
 ననుపమనవయావనారంభజలరాశి లలిఁదేరు పవడంపులతిక యనఁగ
 సరసలూపణ్యున్దా కాలఘనవాటి రంగుమీఱిన క్రొత్తెఱుం గనంగ
 సలలితస్రాయంపుసానఁ జేటి లసిండు నసమాయుధుని మోహనాస్త్రమింక
 బాలశిశిరేఖ దినదిన బోలి నెగడి, మెఱవడఁ గళలంతివంతమ మిట్టముగ
 వరుస సంపూర్ణభావత వజ్రుకరణి, ననురె. గాళిచి నవయావనాగమమున

మ. తెఱ్ఱ బాల్యము వోన బాల యతిదీప్తిం జూడఁగా నొప్పె వా
తెఱ్ఱసొంపు గటిపెంపు మేనుజిగి యుద్దీప్తస్తనోన్నత్యము
స్మరింపంపున్నడతీరు పాదములయొప్పుం గొను లేమి గనక
ఓహవాయా జళిపింప నమ్మచుచే నొప్పారుఖడ్గం బనక.

సీ. కుటిలప్రచారము ల్కుంతలంబులఁ జెందె జపలభావము నేత్రసరణిజేరె
బంకనాంగత్య మేర్పడ ఫాలమున నుండె సతిరాగవిలసనం బధర మంఠం
గతినత్వమెల్ల నొక్కటఁ గుఱుంబులఁజెందె బట్టువీడమి నితంబముననిలిచె
కలుము తెఱుంగముల్ గొనుఁదీగె వనించె జాడ్యంబు నడపులజాడనమరె
మురిప మెల్లను సిగ్గులో ముడిఁగిఁగొనియె
*గురైలుంగమి యలనాభిఁ గూడికొనియె
నెలత తన బాల్యచేష్ట లన్నియునుఁ దన్ను
బాయకుండఁగ నొప్పె యావనమునందు.

చ. అలరువసంత మబ్బినపు డా నొకకొన్నిదినంబు లింతె మా
కలుములు నప్పుడు న్నమత్తకై క్షిణిగా మని పల్లవంబు లా
జలజదళాక్షిపాదజలజంబులు గైకొని పూజనల్పు న
య్యలరు లనాఁగఁ బాదసఖరాంకురము ల్లనువట్టు నింతికి.

క. జిగి దప్పి చుక్కగమి యామగువపదనఘాలిఁగొడ మార్కొనలేమిం
బగ లుడిగి యుండుటం గడ, గగనములో డాఁగి రేయు గననగుటెల్లక.

గీ. నిలుక డెఱుంగని చిగురాకునీ ట దెంత, తాపడిన పద్మ రాగమ్మరాణయెంత
పొగసుఁగెందామరలసొంపుచూఱకొన్న, వనితపదములతో పాటివచ్చుటెట్లు.

చ. ఎడసినకాండసంపదల కెంతయు స్రుక్కుచు వాడు టంది తా
రుడుగని వేతకోతలకు నోర్పుదొన ల్కులమంపుగర్భముల్
జడిమి వహించె గాన సతిజంఘలతో సరిగాఁగ నేర్పునే
జడమతు లైనవారలకుఁ జక్కఁగఁ జిక్కునె నద్విచారముల్.

క. సరిసిజలోచనజంఘల, సతివత్తు మటంచువచ్చి శరములపాతై
యిరుగడలఁ గట్ల పాతై, శరధులు కడు నొగిలె దగనిసాహస మగునే.

క. వృదుపదమై మాఘశ్యా, స్పదమై నెలిజంఘ రసము చాలఁగఁజిలుకుక
వృదుపదమై మాఘశ్యా, స్పదమై యలరారు రచనవడుపు దలిర్పక.

- క. పొరలేక సరస తెడలక, వరప్లువవితతితోడ*వర్తింపక యి
 ధరపై బడి తలక్రిందై, పరగిన సరిరాదు రంభ పడతితోడలతోకా.
- చ. తలవిరియంగఁ బోసికొని తద్దము నాకులపాటు దోడఁగా
 జలముల నెప్పుడు న్నిలిచి సర్వశరీరము భూతిలిప్త మై
 వెలయఁగఁ బండ్లుఁ బూలుఁగొని వేసరకెప్పుడు మోచ దాఁ దప
 బలవడఁ జేయుచున్నయది యర్కసుతోరుతులాఃఫలాఃఫితకా.
- క. అతిమృదు వగుసతియూరుల, నతికఠినపుఁగరికరంబు లారసి చూడ
 న్నృతి రాదయ్యెఁ బ్రతీవమె,హిత ముల్లా నుపమ నుడువ నిలఁబ్రాజ్ఞులకుకా.
- గీ. పూర్వపరరూపమంజమస్ఫూర్తిఁ గాంచి
 చెలువకటి పాణినియుంబుచెన్ను గొంచుఁ
 బృఢ్వి విపులాతిహృద్యసద్వృత్త మిగుచు
 వేదపాద్యబనా మదివేడ్కఁజేయు.
- క. నీల తానొబ నయ్యలి, నీలాలక పిటుఁదురుచినె నిర్దిం చె నిలకా
 వేలాతిగసర్వాంగ,శ్రీలకా శ్రీగెలిచె నవతిచ్చిట్టక మమరకా.
- సీ. దిరిదిరం దిరిగెఁ గుమ్మరసారె రవిజాతపిటుఁదుతో మురిపంబుఁ బెరుంగవచ్చి
 వచ్చేటఁ బడియె మానక సైకతంబులు చెలిజఘనంబుతోఁ జెనకవచ్చి
 బలుగిరిదుర్గంబుపా లయ్యె ధారుణి పైదలికటి సరివడఁగ వచ్చి
 రారాపిడులఁజెందె దోరంపుటద్దముల్ పాలెతిశ్రోణిచ్చాయఁ బూనవచ్చి
 గండ్లఁబడిపోయె నరదంబుగండ్లు ముగుద
 కాంచికాస్థానగరిమంబు గనఁగవచ్చి
 పదుషవిషమత్వములు మ్రానుపాటు తమకు(?)
 జలఁపనివి(లేవు) బాలానితెంబమునకు.
- క. అరుదైన చక్రవర్తిత,నరసుల సహవనతి గలదు చాలుమ మనియో
 కరము భ్రమంపడి తిరిగెఘ, దరుణిమణినాభినవృతతకు సుల్లేపుడుకా.
- క. లలనామణిపక్షంబునఁ, గలిమియులేమియును నెఱుంగఁగానినడుము దాఁ
 గలదని తెలియఁగఁజేసక,బలునాభీగహ్వరంబు పరిదృష్టం బై.
- క. గూఢాగూఢవ్యంగ్యము,రూఢిం గనికనము లమరురుచులు దనర్పం
 బ్రాథపయోధరమధ్యము,ప్రాథులమతి సమ్మదం బపార మొనర్చుకా.

- ఉ. ఆనమణీలిరోమణికుచాన్రి యుగాంతరసీమఁ బుట్టెత్తొ
 గారరసంపుజా లనంగఁ గానంగచయ్యెను ముద్దుగుల్కు నూఁ
 గా నది నిల్వఁగా నయినయప్పితనిమ్మ మనంగ నొప్పుచే
 ల్వాఁడెడు నాభిగహ్వర మయోరె మృగీదృశరూపవైఖరికా.
- క. అనయంగమనముకా దివియుం, బరమాణువుల గలదటంచు, బంకించిన పే
 హరిమధ్యనడుము సంశయ, పరమాస్పద హట నెల్లు పాటిలు సుపమల్.
- గీ. చారుతర ధైరనాభిశృంగారసరసి
 రసము పెల్లుబ్బి కుచమహీధ్రీ ములనంటి
 పాటునూఁగారుజాలుపైఁ బయలుపడెడు
 కరడు లనమించె మువ్వభుల్క మలముఖికి.
- మ. లలిశృంగారరస్రవాహ మొనరక లావణ్యవన్దాగమా
 కలనోద్భూతవళితరంగములు వీకం దాఁకఁ జెల్లుబ్బును
 జ్వలతేజోమయ బుచ్చదద్దయము నోజన్మించె నయ్యంతి మే
 ల్వలిచుదోయి మెఱుగు లుల్లసిలు భాస్వద్భావములూత మై.
- చ. అరయఁ ద్రి వేణికాజల మనంగుఁడు గ్రుక్కఁగ జవ్వనంపు మే
 ల్సిరి కడు నించి డింప నొగిఁ జెప్ప(గు)పైఁడి పనంట్లు గుబ్బ లా
 నురవడి డించుదో దొడక నొప్పెడు జా లనఁ గాన నయ్యెడు
 స్వరహరినీలహక్తికసువర్ణనిబద్ధవిభూషణ ప్రభల్.
- క. అస్రకృతభూధరాదుల, కస్రకృతం బయ్యెఁ జెలువయల్ల పుగుబ్బల్
 అస్రకృతతయునుగ్రకృతత, యీప్రకృతపుఁజన్నుదోయి నెనయుఁ గ్రమమునకా.
- చ. కలయఁ బ్రసాద మొప్ప నధికస్ఫుట మై మధురత్వ మొందఁ గే
 వలపచుషస్వభావపటుబంధము పొఱు సమస్తభూషణ
 వలులు దలిర్ప సర్వరసవాసితఁ గావ్యమునూఁ జెలంగు నె.
 చెల్లిచనుదోయి క్షిప్రతనుఁ జేకొని మానదునో విసంధితకా.
- క. ఉరుకుచభూధరపలికిం, గడిఘటములు మిత్ర మయ్యెఁ గనకకలశముల్
 పరికింప సమతఁ గైకొనె, నరులును సఖభావ మందె నరుదు తలఁపకా.
- క. అరిగజకటదారణమున, నురుసుమనఁపం క్తిహోషణోదారతచేఁ
 బురణించు మొనలు సూపుచు, దరుణీవహ్నిజభూమిధరరాజు కడుకా.
- ఉ. శంక యొకింత లేక చెలిచక్కనిబాహుల సాటి కేగఁగాఁ
 నానగూఁ జెడి కంటకులనా లయి లో బలులేమిఁ జెందె గా.

మ

- బరకజనాశ్రయః పుణ్యమహిమం చాచిత్వవృత్తిచే
గౌరవక సత్పదంబు గొను కూమిగల్గినహంసరాజియన్
- చ. వననిధిః బుట్టి సస్మరిణివాసము నై హరికేలు వట్టి యా
ధనవతియిల్లు సొచ్చియు ముదంబున మాగళసూత్రనైభవం
బునఁ దనరారనైతి నీని పూనిక శంఖము చామకంఠ మై
ఘనత వహించి కాంచు మణికాంచనమంగళసూత్ర సంపదల్.
- క. నిటలాక్షుఁడు మూలంబున, నట హరివక్త్రంబుమీఁద నమరుటకతన
నృటఫలము ఫలము గాంచెను, బటుగతినియించుబుక భావముగొనుచున్
- చ. సరసిరుహక్షిదంతములసాటికి వత్తు మటన్నఁ గుదము
ల్విరియునుగా నిరంతరము వేసరి చీకటిబందిగుంబులం
బొరఁబడి వాడుగా మిగులసూత్రముల న్సరిగట్ట స్తుక్కుగా
పొరిఁబొరి గందుగా నెఱయ భూరికుచాంతరద్వంద్వసమలక.
- గీ. *అక్షయంపుగుణస్ఫూర్తియమరేనేని, చిద్రములులేనిగుంభంబుఁజెంచెనేని
తరణిందనముద్దులదంతపంక్తి, యాభిరూప్యంబు గాంచు ముత్యాలబంతి.
- ఉ. పంచము లంట మే నిది యపాత్ర మటంచు వనాగమాంతశా
ఖాంచలవృత్తి యై చివురుపాశ్రితమాధవసంగతైకర
క్త్యంచిత మై వధూటిమధురాధరతం జని చెందుటం గదా
కాంచెను సగ్విజస్మపరికల్పితసంతతసంగసౌఖ్యముల్
- శీ. జలవాసతపవై(న)జలజంబులకుఁ గళాధరునిరాకకుఁ బ్రమోదంబు లేదు
లలి నట్టితప ముత్పలంబున కగునేని మిశ్రవైముఖ్యంబు మిగులుచుండుఁ
గలదు భిక్షావృత్తి గండుఁదుమైదలకుఁ బాయిత్య మెన్నఁడుఁ బాయకుండు
గగనస్థిత వ్రతం బగుచకోరంబున కెన్న దోపాకరునింపు గదురుఁ
గాన చక్కని కాళిందికన్నఁగవకు, నెన్ననివి సామ్య మేగతి నెనయఁగలవు
ఎట్టికష్టంపుఁడవసైన నిలవిగుణత, గన్నఫలమిచ్చుననుమాటగలుగు పెల్లు.
- గీ. నిచులబంధవరాలోకనిస్సమీళ(?),లమలమాధుర్యరసనైభవాస్పదంబు
లగుచుఁజెలువారుకాళిందిసాగసుఁగన్న,లన్నలోతమ్ములోయవియబ్జములకు.
- సీ. చానకన్నులతోడిసాటిఁబూనఁడలంచి బ్రహ్మసి బేడిసలు గాలములఁబడియె
జెలువయక్షులతోడిచెలిమి నేయఁగవచ్చి పొందమ్మిమైత్తముల్బురదబడియె

ముదితచక్షులతోడ మురువు నూపగవచ్చి కల్వలు నీళ్ల(లో) సుశ్లబడిమే
మానిని నయనయుగ్మంబు జోడని లేటికొదమకన్నులు భీతి బెదరుపడియె
రమణిరమణీయలేరవీక్షణముల తేట, లూనబోవుచుమదిరంబులూఁతఁబడియె
బాలతి చూపులచెలువమ్ము బెరుకు లొలయఁ
గోర్తి తేటులు బికిరంపుఁగూడు గొనియె.

- శీ. చిన్నక మునువ్వుఁబువ్వునుసరవిఁగూడి, యితిస్మాణంబునకుసాటి నెనయలేక
వారనంతంతకునుదలవపుగాఁగఁగ, బండుటలుచూడమే ధరామండలమున.
- చ. ఎదుట మెలంగువస్తు వొకయించుక కన్నడనీని మైలతో
నదనునఁ బెట్టు తెల్పులకు నబ్బదు నిల్కడ లేదు మార్దవం
బిది కొఱగాదు జన్మ మని యెంచి ధృతిస్థిరదర్పణంబు ల
వృద్ధవతిచెక్కు లై యెపుడు మాననితేట మృదుత్వముం గొనున్.
- క. నవనవరోచిర్నిచయ, ప్రవణము లగుకుందరదన శ్రవణంబులకు
స్వవ తనుచుఁ బల్కఁ దగునా, స్తవతను సరిగాక మెలఁగునవసంఖ్యనిలన్.
- చ. చెలి చెలువంపుఁగల్గములశ్రీ హరియింపఁగ నేల వచ్చె శ
ఘ్నులు లకటా వివేక మొనగూడక యయ్యపరాధ ముత్కటం
బిల నొనగూడె వాని కది హేతువుగా జను లెల్ల నిష్పడున్
సలసలఁ గ్రాగునూనియలఁ జాలఁగఁ జాలఁగ ముంచి యెత్తుటల్.
- క. కలకంఠిమృదుకటాక్షా, చలరమ్యద్యుతులు నిడు శ్రవణద్వయ యొ
ప్పులు నించు*చీరసంబున, విలసిల్లెడుకూపయుగళివిధముం గొనుచున్(?)
- చ. జలమరుప ద్దనీలజలసంభవక్షైరవఖంజరీటవ
క్షులిహరిణాక్షీమీనహరీణాంకవతత్తుల దృష్టిమాత్రనే
తొలఁగఁగఁజేయుఁ గన్న లని తోయజసూతి నవాఖ్యసంఖ్యల
న్నిలిపెను బౌర్వయుగ్మమన నేర్పున నా సతివీను లింపగున్.
- జి. తియ్యన కాని యొండు మతితీ రొకయింతయుఁ గానరాదు నే
నయ్యలివేణికన్బొమలయందముఁ జెందనటంచుఁ జప్పనై
యొయ్యన బెండు గైకొనుచు నుండు మనోజునిచేతిసింగిణీ
యెయ్యడఁ బిల్లపిల్లతర మీచుకయేనియుఁ జేగఁ జెందెనే.
- క. కనఁ గన మిగిలేడుమధురిమ, గనఁ జెలికన్బొమలతీరు గానక మరుచే
ననచెఱుకువిల్లు స్త్రాణము, గనఁజూలక కాదె నిలువుఁగన్నులుపడియెన్.

- క. పుష్పమనాటినిశాపతి, కన్నియనమ్మోముసాటి గనలేక కదా
 సన్న మగుఁ దజ్జయంబును, మిన్నా ఘోరము గాంచు మెఱుఁగులబలిమిన్
 ఉ. తమ్ములమేలు పూనమిని దక్కలవెన్నెల మేనుసోకిన
 న్నెమ్మివహింపమిం గలుగునిండ తొలంగఁగ నిండుఁజందురుం
 డెమ్మెలతమ్మియుం జెలీవయింపులనెమ్మొగ మూచుఁ బూనెఁ గా
 తమ్ములమేలు మేల్పొగనుఁ దాలుచు లేనగు తేటవెన్నెలన్,
 గీ. సవతు గనఁడయ్యె బూర్ణదోహకరుండు
 బహుబుణగ్రస్తజలములు పోత్రయకావు
 పరిహృతాశేషదోషమై భవ్యకాంతి
 నైభవము గాంచు నెచ్చెలివదనమునకు.
 క. ఎన్నఁ బ్రతిబింబభావా, పన్నం బగుఁముకురమునకుఁ బాటిలు నేలా
 *గన్నన్న సమత బింబత, గొన్న వికర్తనతనూజగొనబు మొగముతోన్.
 గీ. కాంతివారాళి యగుభానుకన్యమోము
 జగి యొకించుక యప్పుగాఁ జెంది యొక్క
 రేయి చెలువొంది యది దీర్పలేమిఁ బొడము
 పాపము కళంకమై విధుఁ బాయకుండు.
 గీ. బహుళవక్షపాతభావితం డైనట్టి, చందమామ జడుఁడు సాటి యగునె
 సమతఃబూని శాస్త్రసర్వస్వవిదురత, వఱలుచుండుచెల్వ వక్త్రమునకు.
 చ. పగ లిది రేయి నాక మఱి పక్షవిభేదము గాంచ కెప్పుడుం
 దగులు మహాదయస్ఫురణఁ దార్కొను నర్కునికూర్చిపట్టి మే
 ల్పొగనులనెమ్మొగంబునకుఁ జొప్పడునే సరి యంచుఁ బల్కఁగాఁ
 దొగచెలికాని దోషములు దూఱొనువానిఁ గళంకభావితున్.
 క. కనఁజనియె ముకుర మిందుఁడు, కొననవ్వంజనియె మాఱుకొన్నంజనియెన్
 వనజంబు గాని నెచ్చెలి, గొనబులనెమ్మోము సాటి గొన విజ్జగతిఁ.
 గీ. అమును బింబానుబింబైకృ మరసిచూడ, నరుదుబింబానుబింబులకైకృపృత్తి
 కంబుకంధరముఖదగ్ధణంబుతోడ, నైకృ మొనగూడఁ జందున కబ్బురంబు.
 ఉ. సాటికి రానినీలములు సానలీ రాపడె బాఱుఁబోతులై
 తేఱులు పోయె మేఘములు దీనత మొట్టలు (వెట్టె) జామరల్
 గాటపుఁదెల్లెఁబా టాదవె గన్పడె బల్కగఁ గేళింఁచముల్
 పాటలగంధికోప్పసిరిప్రాధవ మెప్పు డరంబె చూడఁగన్.

*గంగన్న సమతబింబత—మూ.

- గీ, అఖిలసుమముకదంబకాభ్యర్చితంబు, నీరజా వ్రతనూభవనీలకబరి
దానిసవలించు నేగతిఁబూనవచ్చు, జగముకై నీరములు, మోయుజలవహంబు.
- క. అమరెడుకీల్బడ సగ్ధర, కొమరుమిగులు పిఱుఁడు దలవ గొనబగువిపులే
కమనీయతరువు చవలే, రమణీమణి యకార వృత్తర త్నాకరమే.
- క. చలమా సుధ కధరము చం, చలమా కనుదోయి కుచము చాలితకనకా
చలమా నైపుల్యజితా, చలమా జఘనంబు ఘనము చానకు నెన్నన్.
- క. రాకాచందుని నగు నా, రాకాంతమొగమ్ము కెంపురావికిమే
రా కామినియధరము చిగు, రాకా పాదంబు సురుచికారకారమునన్.
- క. †నాకము నగుఁ గొనమ్మై. నాకము(జగి)గుబ్బ యలపినాకము బొమ్ యా
లోకముల సుదతి వారిణా, లోత్రమ్ము నిందించు నార లోకము మెచ్చన్.
- క. ధరమా కుచ మాబలుఘణ, ధరమా నూఁగారు ‡నీరదాయకధారా
ధరమా కచంబు స్వర్ణవి, ధరయాధరమా మెఱుంగు ధరణిజఘనకన్.
- సీ. ఇంపారుకీల్బడ యింద్రానీలముఁజేయ మధురంపు మోము పద్మంబుఁజేయు
ముత్యాలసరిఁ జేయు ముద్దుద్రశేణి రుచిరంపుమోవి విద్రుమముఁజేయు
శంఖంబుఁజేయును జక్కనికంధర గుబ్బలు బంగారుకొండఁ జేయు
భూమిచక్రముఁజేయుఁ బొందైన జఘనంబు తలరుమధ్యమ్మనంతంబుఁజేయుఁ
గలికిపాదంబు పద్మరాగంబుఁ జేయుఁ బాననిలువెల్లఁ దప్తకాంచనముఁజేయు
నెలఁదిఁగొనినూడుమాటలు పేయునేల, రమణిలావణ్యమొగిసముద్రంబుఁజేయు
- సీ, జలధరమాలిక జగజంపుకీల్బడ చంపకమాలిక సరసనాస
భ్రమరవిలసితంబు కొమరారుకనుదోయి మత్తకోకిల యగుమంజుగళము
శిఖిణి యైమించు జెలువౌ రదశేణి సగ్ధరయగు గుబ్బచమ్మదోయి
యసుంపివ్యూహాల యగును దనూమప్తి మత్తేభగళియగు మంజుపదము
లలభుజంగప్రియూతమై నూరు దనరు, బంధురంబయ్యె సర్వాగభవ్యలక్ష్మి
యరిసిమాడఁగఁబంకేరుహాప్రపూతి. విశదలావణ్యమహిమసద్వృత్తమయ్యె
- సీ రమణిలావణ్యంబురాశిలోఁ గనుపట్టుఁ దేటులగుంపులు దెలివివీణలు
మువ్వన్నె చందురుల్ ముద్దులమీనము ల్సుషీరము ల్సంపెంగ సొంపునింపు
ముక్తాఫలశ్రేణి మురువంపుఁబవడంబు శంఖంబు గుబ్బలు ల్సరసనాశ
లందంపుఁజిగురులు పొందైనజలనీలి బలువైనహృదము నిబ్బరపుదీపు

† కాద్యమొగము—మూ.

‡ నాకమనగానా—మూ.

‡ నీలధారాధా మొ—మూ.

లబ్ధురపువరపులీ నెడునట్టిరంభ, లరిదిగావించు కూర్మంబు లధిమృదుల
పంకజాతంబు లసమానభాసమాన, కాంచనచ్ఛాయ నెపుడొదవించుతీనె.

ప. ఇట్లు నిండుజవ్వనంబున దేవాసురమనుష్యలోక కాంతాదురాపకామనీయ
కలక్రిల్లీలాయననంబున సర్వలక్షణైకలక్ష్యంబు నగునమ్మోహనాంగిపిఱు
లవిద్యావిజ్ఞానవిమలాంతఃకరణ యని విశేషించి సకలజనవరమాహ్లాదైక
కారణం బగునంగీతశాస్త్రంబున మిగులఁ బ్రవీణ యగుట యారసి యారసి
కనీలవేణిముఖ సఖిజనంబులు తద్విద్యాపీలవంబుఁ దలదండులగు ఛా
యాసూర్యులకు డెందంబుల కవందానందంబుగాఁ దెలుపం దలంచి యొ
క్కనాడు.

నీ. మేటిమిన్నేటిపొన్నీట మజ్జనమార్చి చిన్ని నెన్నెలవన్నెచీరఁ గట్టి
పొంగుసిబ్బెపుఁజన్ను బొంగరంబులమీఁదసాగసుగొంబట్టుకంచుకము దొడిగి
నెఱికప్పుసిరి నొప్పు నెఱిసొప్పు చెలువంద నందంపుఁబూదండ లమరఁజుట్టి
రిక్కరామొక్కపెన్నిక్కు చక్కఁగఁజేసి చొక్కునెన్నుదుటఁ జేర్చుక్కఁజెట్టి
కలువగమి కెగ్గగలిగించుకన్నఁగవకుఁ, గలిక కఱివిగ్గుమిన్నులకాటుకయిడి
యలరు నాణెముతైపునరులఱుతి నిలిపి, తీర్చి రీతి వెలదికిఁ గూర్చు చెలులు.

క. కాయమ్మన నాభరణని, †కాయమ్మ సఖిజనంబు ఘటియించుచునన్
మాయమ్మే సాటియగు. స్నాయమ్మకు మిగులు సవతు మాయమ్మనుచున్
వ. తరనంతరంబ.

క. విచ్చేయును నీవిద్యకు, ‡చ్చేరువడి నేడు సత్సభాన్వితుఁ డగుచు
నైచ్చనివేలుపు విలిచెను, ముచ్చటగా నీదుపాట మురిపముచూడన్.

వ. అని విన్నవించిన.

ఉ. నచ్చె సఖిప్రియత్నమున వారిజలోచన వెన్న ముందటన్
పొచ్చు కచాదిభారమున నెమ్మెలుకొ నొగిఁగుల్కఁ గొప్పుదా
లొచ్చెము లేనిచీరటుల నుష్ణతల న్నడి బెక్కు మోమునం
దచ్చపుమొల్కనవ్వు జగి నందపునెన్నెలచాయ లొల్కఁగన్

ఉ. కాంచెను గాంచనాంగి దనుఁగాంచినదక్షు సమస్త విప్లవో
దంచితదక్షు నాశీతజనాననదక్షిణవిస్ఫురత్కృపా

*ఓదివించితివె—మూ. †జరెసిగ్గు—మూ.

‡కాయంబునసఖిజనంబు సంభవించెన్—మూ.

సంచితపక్షణా బ్రాగ్మచనసారతనూచుచిదుర్నిరీక్షు నా
కుంచితసద్వపుస్త్రితయగోపనపక్షు మాతానపక్షునిన్.

చ. కని కరమొప్పు మొక్కిననుగన్నియ నాదరణాను *వృత్తితోఁ
గనుఁగొని తన్మనోజ్ఞముఖకంజము రంజిల సత్కథంబుల
న్నినుఁడు కవుంగిలించుకొని యింపుగ మూర్ఖుని తచ్చిరోజము
ల్గునువడదుప్పు చిల్లను సపారకృతపరసవాద్ధిఁ దేలుచున్.

సీ. పవడంపుదీవె రా బంగారుబొమ్మరా పొదలెడురాయంబబోద రావె
గుణరత్నరాశి రా గొనబుఁబూబంతి రా కొమరొప్పుముద్దులగుమ్మ రావె
యతివమేల్బంతిరా మందాలకుప్ప రా యొఱపైనకొక్కారుమెఱువ రావె
యప్పచ్చికొండ రా యతనువాలమ్మ రా సొగసైన చందురుసోగ రావె
బ్రాతి యైనట్టి నాతపూఢలమ రావె, లలిత మైనట్టివనకల్పలతిక రావె,
రాణగించిననాయంటిలక్ష్మిరావె, తలఁపులొసగుచ్చు ననుఁగన్నతల్లి రావె.

ఉ. బంగరు లీనుచూపు గలబంగరుబోటికి సాటియైన మా
బంగరుకొండ వచ్చెఁ గులపానసద్గుణవాధి వచ్చె నా
కొంగుపసిండి వచ్చె మదిఁ గోరినభాగ్యము వచ్చె వచ్చె మా
ముంగిటికామధేను వని ముచ్చట దీరఁగఁ బల్కి వెండియున్.

క. తల్లివి గద కన్యామ, తల్లివిగద సొగసుఁగులుకుఁదనముల సిరి మే
త్తిల్లివి గద సుభూతుహ, వల్లివి గద మమ్ముఁబోవ నల్లినిభాంగీ.

క. ఒప్పులకుచ్చా నినుఁగ, న్నప్పటినుండియుఁ బ్రేమాద మనుజలరాశిం
దప్పక మునుంగు నాకం, జొప్పడె నభ్యుదయమెన్నఁ జోద్యము జగతిన్.

గీ. అమ్మ నినువంటిపట్టి మీకజ్ఞై గాన, చాయచాయకు మర్యాద

— (ఇక్కడఁ గొంతగ్రంథములేదు) —

దముల్పాలఁ దనర

గేయవాక్కర్త్రీ యనుపేరు గీలుకొనఁగ, వీణ వాయించె నవ్వేళ నేణనయన.

గీ, శత్రువుదముభాతి మంగళార్థంబు గీతి, కది పరాశ్రమచించుట నంచునెన్ను
శాస్త్ర మాగీత మగీతశాస్త్రవేత్తి, కబ్రమేభావినన్మం (గళార్థ) మగుట.

క, రూపవతిగీతిభాషణ, దీపితమై మెచ్చుకొంచుఁ దీవం బువమా,

క్షేపములు వడయునని సభ, నాపాదించుచును మోదమందిరి విబుధుల్.

ఉ. చాయలు వేయు గల్గునెఱసామికిఁ జాయలు వేయు రిక్క రా
చాయలచాయ జెం సాతపతన్ ఘటిల్ల మే
ల్పాయలకెన్న మిక్కుటపుఁజాయఁ బ్రవర్తిల్ల ముద్దులాఁడి యా
చాయకుమారిగీతి (గన్) సంగతశీతలమాఘరీశుఁజిన.

వ. అయ్యనసరంబున విశ్వంభరానిర్భరభారాయమాణ దుర్మానకంసాదిన్మృశం
సదు (ప్రసర్పగాటడ) మణి యగుశ్రీకృష్ణదేవకపటయాదవశిరోమణి మిఖ
చంద్రబింబకుక్చుంది కాడంబరంబున నిజన్యనజీవంజీవంబులకు సంజీవనం
బపేక్షించి విరించినభావధి యగుద్వారనతీపథంబు నాత్మశరణపూతచరణ
(సరోరుహ) విన్యాసంబున ధన్యమూర్ధన్యంబు గాఁ గటాక్షించి తత్కటా
క్షసమాక్షి ప్రగౌరవ పరభాగసందానిత మహాభాగపతద్విగుణితహరినామా
నుసంధానబంధురరోమహర్నాశుకంచుక సముదంచితసర్వాంగనయను

సందామృతధారాప్రవాహంబున నవగతమోహాదినోపపంకాంతరిత

తాలఘూకృతంబు నగుపరిమాణంబు నతఃకరణంబు దేలియాడ మగిడి
సత్యలోకంబు స్వాలోకవిషయంబు చేయుం దలంచిన (జగ) డంపుకూటిజడ
దారి గ్రహరాజగృహరాజంబు సమీపంబున సమీచినతాసధీ చీనతదనూ
నవిగానామృతంబు కర్ణకూపగబులసింఠారవబ్బురపడిచేపడిన వీణియవదలి
కదలక మైమఱచి పరచితిహ (?)ంబునందె(న)నిమందపడి (?) డెందంబు
ననంబు గాక మనల మెల్లమెల్లనందేర్చి కూర్చుండి శిరంబుఁ గంపంబుతోఁ
గూర్చి తర్జిని నాసికం జేర్చి తినలో నిట్లని విత్కించె.

ఉ. ఎక్కడిలోక మేఁ గనని దెక్కడిగానము (నాకుఁ గొ)త్తగాఁ
దక్కిన) దిట్టిగాన మొక తావున నై విసంగ మృగ్య ము
మృక్క యిడెంతిచోద్య మహాహా ననుఁ జొక్కంగజేసె నద్దిరా
యక్కమలక్షకీర్తనముచందును డెందము డింద కుండెడిన్.

క. బేరా మును వింటిఁ బయక, పారావారజకు సాటి (పద్మాక్షి కుమా)
రీరత్త మయ్యె సూర్యున. శ్మశ్రాధిగుణాభ్య * నీలయతులాంశం బై.

క. అక్కన్య సకలవిద్యల, దిక్కులఁ జనసాటిలేక దీపించును జెం
పెక్కు మిగుల గీతములన్, లెక్కింపంగరాదు మాధురీగుణ మనుచున్.

క. ఆదిరుణి యిపుడు తండ్రికిఁ, జేతం (బిగురొత్త సేవసే) యుగఁ బోలుం
బ్రీతిగ నెచ్చెలిఁ గనుఁగొన, కీతటిఁ జన నాకు డెంద మెనయ దటంచున్.

న. ఇట్లుహించు.

సీ. సంగతతత్పురుషపదనిష్ఠాన్భూర్తి నలరారుపాణినీయం బనంగ
సిద్ధసాధ్యవిశేషబుద్ధస్వరూపతః కాకృతవ్యాకృత (ఫక్కియనంగ)
జ్ఞాతాత్మరీతి నిర్ధూతాంజనాత్మత సాధ్వలంకృతివిశేషం బనంగ
సంశస్థికళావ్రీత స్త్రీచచ్ఛానత సరసాంధ్రశబ్దశాసన మనంగ
నరుగుదెంచెను నారాయణాభిధూయ, కాష్టవర్ణమనూత్తంసకాభిధాన
చతు స్వరస్వరవిశేష, హరిషుహతికరుండు శుభాకరుండు.

సీ. చంద్రోపరి సితాభజలవాహరేఖనా దగుళాలగోపించనము దనర
నైరావతాలింగితాభాప్రవగాజ్జలతాలినా బసిడిజంద్యములు మెఱయ
గగ్గికాశ్శీరకింజల్క సముదయం బన జటాసమితి వెలుగఁ
గలభౌతనగమధ్యగతనీలవేదిక నాఁ గటిఁ గృష్ణాజనము దనర్పఁ
గల్పకస్కంధపరిణధ్ధఘనతమాల, వల్లి యన వీణ భుజమునం వన్నెమీఱ
నలుదిశలమేను తఱపివెన్నెలలుగాయ, వచ్చెనారదుండవిభావసునికడకు.

ఉ. చూరమునుండి రా ముసీకీ దూర్ణము బంగరుగద్దె డిగ్గి బ
ల్గారన మొప్పఁగా నెమరుగాఁ జని భక్తిభయాదృఢులెంబు ల
వ్వారిగ సందడించుచుది వారిజబంధుండు సాఁగి మ్రొక్కెఁ ద
చ్చారుపదాంబుజాతములు సాధుకరద్యుతు లంటి రాజులన్.

క. మ్రొక్కిన *జెయ్యలసాకిరి, మక్కువఁ గైగుచ్చి యెత్తిమది ముదమలగన్
అక్కలహాశనమునినగు, మొక్కలుచొక్కటముగాఁగ మొగముననమరన్,

క. దీవించె నీకు దుర్లభ, మేనస్తువు లేదు దీవ నిడకుండఁగరా
దేవస్తు వక్షయం బగు, నావస్తువు నీకుఁ జుట్ట మిగు నిజ మనుచున్.

వ. ఇట్లు భావిశుంభంబుఁ డెలుపు పలుకు పలుకు తొలిపలుకులగమికానిగాదిలి
కొడకం గడగననివేడుక గడలుకొన ముండలు నిడుకొని వచ్చి యచ్చె
రువులకు నెలవకు తన నెలవునకుం దెచ్చి ధచ్చిదిక్కు లచ్చంపుఁ బచ్చిసె
న్నెలలు సొగసు ముసుంగు లొసంగు మగతామానికంబుల పెద్దగద్దయ
నుంచి యవంచితభయభక్తి వినయాతిశయ మ్మగునాశయమ్మున నమృహాశ
యానకు నిర్విశయమ్ముగా నిజకరకుశేషయమ్మున సదాశయోచితంబు లగు
నుపచారంబులు చేసి యాబేసిగుఱ్ఱంబుల తేరేనెఱదొర దొర నెఱుంగని

యొప్పులకుప్పం దనకూతుం బిలిచి యప్ప యిప్పవరహితునకు మొక్కి-
జక్కంబడని దొక్కటియుఁ జిక్కదు మొక్కివలయు నని మొక్కించిన
సక్కారుణికపురుషమణి పురుషశిరోమణిపూణిగృహీతిని గమ్ము పొమ్మా
యని దీవించి యనుపం విదమఁ దదనుమతి నమ్మహామతి నిజానుగతసభా
జనంబుల యథాపూర్వోచ్చితస్థానంబుల వసియింప నియమించి తాను
దత్తమీపతలంబున దివ్యభవ్యనవ్య హేమముక్తాఫలాముక్త నిన్నిద్రభద్రాగన
నంబునఁ గూర్చుండి యుండె దత్కాలంబున.

చ. *తొలుపటివల్కుబల్లనులు దుష్టతమోహరణప్రవీణమాం

సలమహిమాన్విత లుహితసత్పదవృత్తినిరూఢభావు లా

కలితక్షిగంక రాశరుచిగాఢతనూపచిరుల్ సభాస్థలిం

జెలువలరారి రిద్దఱును జేతనజాతము లబ్బురంపడన్.

క. అన్యోన్యకాంతినైభవ, మన్యోన్యముఁ గప్పఁ జిహ్న లవిషయములుగా

నన్యనియం దన్యభ్రమ, మన్యాయత్తంబుగాక యలవడె సభకున్.

క. నిండు నెలఁజోలు మునిమా, ర్తాండుని మార్తాండుఁ జూచి హరికైదువుపే
రుండెడుపులుఁగులు భ్రమచే, నొండొండ ముదంబు భేద మొందునుమిగులన్

గీ. అట్టియెడఁ దమ్మివిడిమట్టపట్టుదిట్ట, పట్టి యగుమహాని కనియె నన్వేటజేజె

గీటుకొనుహాసమునమోమునీటుగుల్కు, మాటమాటకునమృతంబు తేటలోలుక.

క. నీరాక రాక సుస్మద, నీరాకరమునకు సుగుణనీరాకర యీ

నీరాక గాక యా(వ, న్నిరా)కరమునకుఁ దేవ నేనెఱుఁగుదునే.

న. ఓసుదర్శనకరశుభకరపదభక్తి మత్సుదర్శన నిదర్శనసమధిగత నిఖిలదర్శన

కాలతీతయపవిత్రతాన్యంగ్యవ్యంజకంబగుభవదీయదర్శనసమంజససంజీవ

నౌషధంబున మదీయతాపత్రీయంబపత్రపానిలయంబయ్యెడు మజ్జననంబు

పరార్థభావంబు నొందెడు మత్తేజంబు వేల్చొంఘనంబుననలరారెడు మద

భ్యుదయం బనస్తమయంబై చెలువారెడు మదీయనివాసంబు విష్ణుపదంబు

నం జెర్నుగాంచెడు మదధికారంబు గ్రహితీతం బైయొప్పారెడు మత్కళత్రం

బు కాంతిపర్యాయంబై నెలుంగొందెడు మత్సంతానంబు సమందతఁ గాంచి

యు సమందత దైవాతెడు నీరేడుజగంబులఁ దేజోవంతులకు దృష్టాంతంబనై

మెలంగెడు భాగ్యంబు నాకుఁ బొసంగెడు సమాధిమత్కళానిధినిపాధి

కకృపాపయోధి నగునీదుసన్నిధికి గమనంబు గమకం బగు మత్పురాతనా
గణ్యపుణ్యపరిపాకంబ యని యని యరసి నిర్ణయించుకొనియెడ నధిగతపరమా
ర్థతకు నవాప్త్యర్థకామతకుఁ గేవలపదం బైన భవాదృశులకు మాదృశ
రాజనజనంబు ననుసరించి యత్కించినదర్థప్రదానంబునకు సంప్రదానత గొ
నుట గగనకుసుమంబు గనుటయె సిద్ధం బని సిద్ధాంతీకరించెదంగా దేని
దేవరచిత్తంబు కుతుకలీలాయత్రం బై యదర్థంబు విషయీకరించి సర్వా
ర్థమూర్ధాభిషిక్తంబు సేయ్య నవధరించె దదర్థంబు భవత్సన్నిధాన వైభవ
సమాసాదితసంపత్సాకల్యతం దగుభవజ్ఞనుసవిధంబున నస్తీత్యాఖ్యా
తంబు సంయోగంబు గొని కారకత్వం బంగీకరించు నని నిస్సంశయంబుగా
సంకల్పించెద భవాదృశసృష్టకృతంత్ర్యంబునం బ్రవర్తిల్లు నదోపదారు
నకు నెందేని స్వాతంత్ర్యం బతంత్రీం బవుట చిత్తగించి వాచావిషయత త
త్ప్రకాశకక్రియం బ్రసరింపజేయ దయసేయవలయు నని పునఃపునఃచిత్త
ప్రణామంబులం బ్రార్థించిన.

గీ. ఇట్లు *వేపాదములసామియింపునింపు, మధుర భాషలభాషింపఁజూనివినుచు
హరికథానుధయానినయపుడుగాంచు, మోద మందుచు నత్తమోభేదికసయె,

ఉ. ఓయిననుస్తలోకనిచయోదయ హేతునిజప్రకాశ భ
వ్యాయుతకీర్తి నీకు నిటు లాడఁగఁ జెల్లునె యన్యవల్లు నీ
వాయతనంబ నైతివి చరాచరసంజననావనకీర్యా.
పాయనిదానమూర్తులకు భద్రక రాగమరూపవైభవా.

క. మిన్న దేవత యనుచు. నిన్ను నుతింపం బనేమి నిగమాపభులం
గన్నట్టి తీర్థదయే నిను, సన్నతి గావించుకొనుచు సార్థక మయ్యెన్.

క. వెన్నునె గన్నులఁ జూచుట, నిన్నుఁగనుంగొనుట మాకుఁజ మొక్కటిగోరె
యన్నలివాఁడు గనుంగొని, నిన్నుం గనవచ్చినాడ నీరజమితా.

క. ఇంకొక్కటిఁ జెప్పెననే. వంక స్విన వరిది గాన. వైఖరిచే నీ
పొంకపుఁగూఁతుకు నను నీ, వంకకు రప్పించె జమ్ము వనజాతసభా.

క. నీలాలక యిది నీలా, నీలావతియంశ నవతరించిన దగుటన్
నీలావతికా త్రాక్కెడు, నీలాయదుమోళి ముద్దులేమం బ్రేమన్.

క. ఈరితి బల్క విణా వారిణ్యుతీందుప్రచనబంధమధురిమా
సారములు చెవులు సోఁతెన, బారాకారములసామి పలికెం బ్రీతిన్.

చ. హరిపదపంకజాతయుగళాంచితభక్తివరప్రేక్షక యా

హరి మనుజాకృతిం బుడమి నందుటకుం గత మెద్ది యమృతహా
పురుషునిఁ జెందఁజేయుఁ దగుపుణ్యపుసాధన మెద్ది రూప మ
ష్పరమున కెట్టి దింతయు నపారకృపాజలరాశి తెల్పవే.

క. అన విని వీణాముని యయ్యినునిఁ గన్తుఁగొనుచు నగుచు నిట్లను నౌరా
వనజాప్త నీదువినయము, విని కిని యెఱుంగము నగుస్తవిబుధులలోనన్.

గీ. వేదమూర్తివి నీవె కా వేదవేద్యు, నెఱుంగజాలవె యెట్టైన నెన్ని చూడఁ
బరహితజ్ఞానమార్గవప్రర్థకులకుఁ, బ్రప్తభావంబు భూషణప్రవర మనఘ.

క. వనజాక్షభక్తిభరవా, వనుడవు నీవెంతభాగ్యవంతుఁడవు బలే
నినునుండి తత్కథాస్మృతి, నెనసితి *నిటనాదుపుణ్య మే మనవచ్చున్.

క. దిన మొక్కనిముస మయిన, న్వనజాక్షస్మరణ మెలఁగ వానివృజిన మ
ద్దినకృతము సుకృతమగు స్ప, ర్శనవేధిర్పర్శ నినుము సౌవర్ణమె కా.

చ. తిలఁచిన పిన్న మానసము తద్ద మునుంగు ముదంబురాశి మైఁ
బులక ‡ తనంగుఁ గన్నులఁ బ్రమోదజలఁబులు పొంగుఁ బూర్ణతా
ఫలితమనస్కు లొసరిమపాననమానుల కైన నద్దిరా
బలిబలి వాసుదేవుఁడఁ బాటిలుమాధురసార మెట్టిదో.

నీ సౌశబ్దసంగతి నడలుకాన్యమురీతి విజ్ఞానహీన మా విద్యమాడ్కి-
సాధుదానిము ‡ లేనిసంపద కైపడి వర శాంతి నెడయు తపంబుభాతి
కంతర క్తతమానుగానంబునడువునఁ బాలనసేయని ప్రభుతచాయ
శ్రోద్ధానురుద్ధత జాఘకర్మము క్రియ రాగంబు గాంచని రతిసరుసున
సిద్ధపాండిత్యవర్జితసేవకేన. భారిపరిమళ మందనిపువ్వుపోల్కి
వాసుదేవునిపదభక్తి వక్షలువాని, జన్మము నిరర్థకంబగు జలజమిత్రీ.

చ. అలవరతత్త్వ మెంతటిమహాత్మునికైనఁ దరంబుగాదు గాఁ
దెలియఁగ నెట్టిదిట్టలను దెల్వికిగాఁ దెలుపంగ శక్యమే
జలరుహమిత్రీ యట్లయిన గుంగ్రహసూక్తుల నాచుబుద్ధికిం
దెలిసినయంత దెల్పద సుధీవర తప్పక యాలకింపుమీ

గీ. ఈప్రిసంచంబునకుఁ దొల్త నెనఁగుచుండు
సచ్చిదానందమయ మాత్య (సంగ)రహిత
మనసుగతరూప మన్యవహార్య ముఖల
మానసందారశూన్యంబు భానుమంత.

గీ. అప్పరంబు సిస్మక్తచే నమరితిగిగుణ, మాయఁగైకొని సగుణత మరగి సర్వ
కారణవిచిత్రకార్యసంఘాతరూప్, మగుచు నారాయణాఖ్యత నలరుచుండు

సీ. తత్త్విరూపావాప్తి దనరు జ్ఞానంబున జ్ఞానంబుభక్తిచే సంభవించు
వేదాంతవిద్యచే వెలయుచు సద్భక్తి యవ్వద్య గురుసేన నందనలయు
సద్గురుసేవ నిష్కామత్వమున నబ్బునది చిత్తశుద్ధిచే నమరు నద్ది
కాలుష్య మణగినఁ గలుగుఁ దదాహిత్య మలనఁడు బాపక్షయంబు గాఁగ
నట్టిపాపక్షయంబుమే లానవచ్చు, దాన యాగాదిసత్త్రియ లూనఁ గలుగు
నవియుఁ దన్నాశకరశక్తి దవులుటరిది, కర్తవ్యమామహావసుఁగాంచకున్న

క. భక్తియె స్వతంత్రీకరణము. ముక్తికి నని కొందఁ టిందు భూరివివేకుల్
*భక్తిసుసాధ్యజ్ఞానమే, ముక్తిద మని కొందఁ టిందు భూరివివేకుల్.

గీ. అఖల మాత్మేష్టదేవత యనెనుబుద్ధినిరతశయభక్తి బ్రహ్మమై పరఁగు నంత
యనుమనీషయ జ్ఞానంబునగుచుగాన, జ్ఞానభక్తుల కైక్యనిశ్చయము మాకు.

గీ. కమలబంధవజ్ఞానయోగమ్ముభక్తి, యోగమన రెండుబలునానలొప్పుచుండు
ఘోరిసంసారవారిధిచారమంద, ననుచుముడికృతులొకొన్నియమరఁబలుకు.

గీ. అరయ శ్రవణాదికక్రమాయత్తమవును, జ్ఞానయోగమ్ము తదితరజ్ఞానవిభవ
ఘటకమవుచుండు భక్తియోగం బనంగ, భావమిగతీఁ బలుకు నిబంధనలకు.

న. విను మప్పరమేశ్వరుం డగునారాయణుండు లోకరక్షణపరాయణత్వంబు
నం దత్తత్కాలంబుల నానారూపంబులు చాల్చుచుండు నందువిశేషించి.

సీ. ప్రియబుద్ధగమిఁ దమ్మిపట్టికోఁగూర్పంగ జగమంత వృక్షదేశమునఁ బూన
ధరణిఁ గొమ్మునఁదాల్చదనుజాతొమ్ము నగుల్పబలి నధోభువనంపుఁబ్బ సేర్పఁ
గృతవీర్యజాదిభూపతుల విచారింప వసధిమధ్యం బరావణము సేయ
ముష్టికాదులఁద్రుంపఁబురస త్వముహరింపయవనసంహార నైభవముకొనఁగ
జలచరాకృతిఁ గమతఁ జఱులకిటిత, నరయ్యుగేంద్రతఁ గుబ్జతఁ బరశుధరత
రాఘవతహలితఁబుద్ధతలలితహయత, సఖిభవనములుగొనియాడనతఁడుగొనియె

- గీ. తపః యిత్ర తీ నప్పరతత్త్వ మవని, భారకారులఁ గంసాదిఘోరదనుజ
 . నికరములఁద్రుంపవను దేవునికిజనించి, వఱలుచునుగృష్ణుఁడనద్వారవతిమెలంగు.
- వ. అతనిమాయాబలపరిగృహీతవ్యవంగళవిగ్రహంబునకు నుపమానంబు దు
 ర్గహం బన నసంశ్చయం బేమియనినం గీర్తనధ్యానాదిసాధనంబులం బా
 పక్షయాధు లగుమాదృశు లగుదాసులకుం దదుపమానకల్పనసాహసంబు
 న నల్పదోషంబుఁ గాదని విచారించి నాయధాశక్తి నమ్మహాపురుషు నంగ
 సౌందర్యం బీషత్కాలంబు గీర్తించి కృతార్థత గాంచెద సానధానుండవై
 యవధరింపుము.
- నీ. ఇంద్రనీలచ్ఛాయ నీనయు దేహమువాఁడు మిద్దుగుల్కెడునవ్వుమోమువాఁడు
 ఘనశంఖనిభ మైచకంఠంబు గలవాఁడు చక్కని వెడఁదపక్షంబువాఁడు
 జయలక్ష్మి లీచనాబాచు బాహులవాఁడు దనరారు సింహమధ్యంబువాఁడు
 జవనంబదల మించుజంఘలు గలవాఁడు తమ్ముల మించుపాదములవాఁడు
 కటిని జెన్నోందు బంగారుపటమువాఁడు, ధాతఁ గన్నట్టినాభిపద్మమ్మువాఁడు
 పృబలు శ్రీవత్సకౌస్తుభపృథలవాఁడు, చక్కఁదనముల *కిల్లడజరుగువాఁడు
- ఉ. క్రిందయు రేక మోచి పరిఘన్నతఁ గృష్ణుఁ పాదయుగ్మ మిం
 పొంద భజించి యంబుజము లొక్కఁడఁ దత్పుష్పమాంశ లేశకా
 ప్తిం గదనరారిఁ బద్మములపే రదీ నోసిడి తత్సమంబుగాఁ
 గొందురు పాదపద్మ మని కుఁ తితబుద్ధులు గారె లోకముల్
- ఉ. అంగుళితే దళంబులు సఖాళులు కేశరము ల్పదపృష్ఠీ
 తాంగణనయ్రదేవమః టాంచితి నీలమణీరుచు ల్పల
 గ్భ్రంగములై చెలంగఁ గడుఁ దేజు శౌరపదాబ్జముల్ శుభా
 లిం గరుణించి భక్తులకు లేములు వాపుఁ దమోనివారకా.
- ఉ. అంగజమేష్ఠిషంగయుగ మాకృతి కేము సమానవైభవం
 బుం గయిగొంటి మింక సగివోలము కాంతి నటంచు నెల్లలం
 క్తబ్రంగి తిపించి తత్తనువు వీడిన నాదోన లీడుగా వన
 స్సంగతి నయ్యదూర్వహునిజంఘుఁసోఁపుఁ దలంప శక్యమే.
- చ. తన కుపమానవస్తు వికే ధాని లేదని కాదె గెల్పుపెం
 పున ధరియించు మేల్బిరుదు క్రిసో యిది నాఁగ మణివిమాత్మకాం
 చనమాయనూపురార్పణి నెసంగెడుఁ దద్వనజంఘు లెంచ న
 వ్యనజభవుండుఁ జాలఁడు దివాకర తత్ప్రభ నెన్న శక్యమే.

* ఇల్లుడై. మూ. గదనరాశిపద్మములు. మూ. గ్రంథింగి—అనియందుట న్యాయం
 మైనను గొన్నిప్రాచీన ప్రయోగములిట్లు నఁబడచున్నవి. బ్రంగి...బోవిడ- అనుట సరళ
 నగుట ॥ మేలిగడగిడగ మూ. నిజివి గు

చ. ఉడుగనిడాలు మీఱు హరియూరులతీరిక మేటిసాటికిం

గడంగి సమంబుగా కనఁటికంబములుం బొరవిచ్చు పోయెఁ బ
ల్విడిసెడి దానఁ జేసి “కదళీ న్ కదాచన” యన్నిశ్శేధ మె
క్కుడు వడినిల్చెఁ గాదె తమకున్ జగతీస్థలియందు భాస్కరా.

గీ విద్యుదాపృత ముద్ధురవృత్తిశోభి, దీర్ఘఘంటానురణనగందీప్తిరత్న
పదలసద్గుణలితశోభామిళితము; పద్మదళ నేత్రు నుత్కటిబంధ మమరు.

క. ఘన మగువేని జడంబగుఁ, దనియాశ్రయ మట్లుగాన పైర్వము గొనరా
దని మెఱుఁగుదీఁగ హరికటి, ఘన మజడంబనుచుఁ జేల్కైపున నిల్చెన్.

ఉ. దండినజాండభౌండములతండము లుండఁగఁ దప్పించండన

స్మండలియందునుండి గరిమ స్వేడల స్మగుడం జనంగ బల్
గండి యొనర్చిరో యి దనఁగాఁ దనరెన్ హరిదివ్యనాభి *యః
ద్దండత నల్వఁ గన్నవిరి లెద్దయు నొప్పు (చునుండ) భాస్కరా.

చ. తనదు విచిత్రశక్తికి నిదర్శన మై తనరారఁగా బ్రవ
ర్తని మృగరాజభద్రగజరాజులఁ గౌనున యానరీతియం
దు నలవరించి మించె ననఁ దోచును దద్విభుమధ్యయానము
ల్లనుఁగొని యెన్ని నచ్చెరు వగున్ హరిసుందరభావ మిద్ధగన్.

చ. కవిబుధచంద్రలోకహితకారకమంగళజీవకేతువై

భవత రిపూత్కరంబు గెడవం గడుఁ గూడిన కాలసర్పయో
గవిధిఁ బ్రకాశమందెడు నళిండ తలసద్భుజదండకాండనై
భవముల నొప్పు మాధవుఁ బ్రస్తుతిసేయఁ దరంబె భాస్కరా.

చ. అమర ధరాంబరద్వయమునం దెసలారుగుణంబునందు ది
ప్ర్యములు(?)ను గారి నైరిరశనాకృతి దాలించె గాని(దా) ననం
తమణిసితాసితార్యగురుధామ వినూతనచంద్రశ్శామ్యభా
వముఁ గనఁజాలునే రిశనభావము లోనఁ దలంప భాస్కరా.

ఉ. కలికితినాన నోట మిటు గన్పడె నాపను లింకఁ జెల్ల వం
చలవలగాజు చేఱినిశితాసియుఁ బల్కయు నాన ముంగిట
న్నిలిపి న్వజస్మదేశమున నిల్చెనునాఁ గనుపట్ట నారును
నులుకటురంబు నల్లయదుకుంజరుఁ డొప్పుఁజుమి యహర్వతీ.

- క. చతురాస్యవదనమారుత. గతిచే వక్షమున కెగసి కనుపడునాభీ
వితితిపయోరుహకేసర, వితితి యనం శ్వాస్త్యధంబు వెలయున్ హరికిన్.
- క. ఒత్తులులువనుచు వహార్దవ, భృత్యయు *సుస్వసత లేక వెలవెలబోచున్
రిత్తనడి శంఖ ముచ్చుతు, కుత్తుకయై పొలిచి నిలిచె గుణనిధి యగుచున్.
- క. మంజుభుజకీర్తిహీరా, సంజతిధవళిమము భూమినాకల్యధురా
రంజితము కంసదానవ, భంజనుకే లమము శేషఫణిసన్నిభ మై.
- చ. తను వెలగాఁ గొనుం బసిఁడి దాన మెలంగుటఁగాని చెల్వ్వలే
దని యలకెంపు తద్విభుశయద్వయమై నవరత్నకోటికాం
చుతను క్షనియఁ బుచ్చుకొనసాగి విదోషసదోషభావతన్
గొనబు వహించుఁ జూడ్కులకుఁ గోరిక లీరిక లీనుచుండఁగన్.
- క. అకలంకశోవిలాస, ప్రకటన దోహదరుద్ధభావతఁ గొనుచు
న్వికసించు తన్మృఖంబున, కకటా దుష్టములు నెలయు నబ్జము సరియే.
- చ. తమిగొను ముద్దుకై తలఁచు తామరసాలయకన్య కన్యకా
భ్రమ జనియింపఁ దచ్చనకుఁ బన్నిన నిద్దపుడఁగ్గమించుట
ద్దము లఁగ దోచు జూపఱకుఁ దద్దయు మేల్చునుజెక్కు తార చి
త్తమునను వాక్కునం దలఁగ ద్రత్విభ సన్న తిసేయ శక్యమే.
- క. బలుగండ్లు నోనఁ బనడము, జలజాక్షుని మోవి యయ్యె సాగెచట వధూ
విలసద్రీదనక్షతములు, తొలఁగ దెచట గాధ రాగదోషము గొన్నన్.
- చ. ఘనదనాలవాలముఁ గమ్రీవచస్పథ నాటదేరి చి
న్నినగవుపెన్నెలం గలసి చిక్కినయప్పవడంపుమోసులో
యన రదనాళి యింపొనరె నాదటఁ దత్కినలం బనంగఁ గృ
ష్ణనిఘ్నధురాధరంబు గడుసొంపు వహించు నిలింపవందితా.
- క. కమలాహితవర కాంతులు. శమితతిమిరజార్తు లమలనత్పథవర్తుల్
భ్రమిశోరు తాంకంబులు, కమలాక్షునియంబకములు కడుఁ దనరారున్.
- ఉ. భవ్యతరంబుగా భరణభారనలాంచితవృత్తియుక్త మై
నవ్యపయోజజాతయమనం బయి యుత్పలమాలికాకృతి
స్తవ్యము గాంచి రాజులును దైత్యవిరోధిశుభేక్షణాలి త
దీప్యదుదారవైఖరులు తెల్పఁగ నా కగునే విభాకరా.

క. తీవిన్ శ్రుతిపదగము లై, భావింప సువర్ణశబ్దభరణాంకములై
దైవాజీ మంగళమహా, శ్రీవృత్తము లగుచు బాలిచె శ్రీవతివీనుల్.

క. హరికష్టబహిరగడ్డము, *సారిదిగ నవ్వదనచంద్రుఁ జూట్టకొను దళ
త్సరరాజనీలశోభా, పరిపంధిప్రభలఁ దగుపరివేష మనన్.

క. హరిచెక్కుల సొంపాలెను, గురుతరనవనద్ధరాగకుండలరుచి శ్రీ
తరుణీకృతచుంబనవి, స్ఫురదుతాంబూలరాగముం దలఁపించున్.

శ్రీకృష్ణ. విషయగంధరాగవివృత్తిచే జెన్నరు. కమలవత్రి నేత్రుఘ్నాణమునకు
విషయ మనఁగరాదు వివరింపఁగా గ్గంధ, ఫలినిగంధమాత్రీ ఫలిత మగుట.

క. గుణవృద్ధులగుచు రాజలు, ఘణిరాజశయానుబాములు పరికించునుగా
గుణిగణము వక్రమే యిది, గణుతింపఁగ వక్రతమ మెక్కా మియనుచున్

క. చక్షుఃపియమృగమవతిల, కాక్షిణనులక్షణైకహరి యగురమా
ధృక్షుచలికంబునకు నవ, లక్షణవక్రంప్రసెల తుల యనెం దగునే.

గీ. ప్రధమకైవడి సత్కళాప్రభవహించు, దీపితాకారిమై సంవృత్తి కెన యగున
శక్యమే సన్నతికి యదుసార్వభౌము, లాలితచ్ఛాయమృదులనిటాలతలము.

గీ. మహితజలధరమాలికామైత్రి గాంచి, వజ్రలుచుండెడుహరివాలబంధ మొప్పు
లఘుగుణౌజ్వల్యముఖ్యత రాజిలంగఁ, జాల రహితజెందుచంపకమాలి కమర.

గీ. అతిససౌందర్య మతినికల్యాణగుణము, లనవశేషంబుగా నెన్న నఁవిగాదు
వదనములు నాల్గు గల్గినవానికైనఁ, దలలు వేయింట మెలఁగెడుచిలువకైన.

ఉ. అట్టిసమస్తలోకనిధి యట్టిజగద్ధితవేషధూహుం
డట్టిదయాపయోచనతి యట్టిత మోపవానామకీర్తనం
డట్టివిచిత్రీరూపఖని యట్టిమహాద్భుతకార్యకర్త నీ
పట్టికి మేలుపట్టును పట్టు సుమీ పరికించి ఛెప్పిరిన్.

క. మదిలోపల నిక్కార్వము, వదల ననౌచిత్య మచట వదలదును వదా
వదవదనవసములు నమ, పదభాషితభూషణంబు పద మందదుగా.

గీ. అబ్జగంధవ యింతపర్యంత మిట్లు, హరికథాగోష్ఠి సమయ మత్యంతమధుర
మగుచు వెడలెను సత్యలోకానుసగణ, వాంఛ దీర్పంగ నానతీవలయుననిన.

*సారిదిగనన్ వదనచంద్రుఁ - †గంధమాత్ర వరిన-ము. ‡రంశ తాపుల 'యిది' అనునియోగము.

- గీ. ఇల్లు బలు *పోటునాటలనింపుగాంచు, మించుజడదారిరతనంపు మేలుమాట
లాలకించి ముగంజాత్మక జాల నించి, యినుడునద్భక్తిబల్కె మెల్లనహసించి.
- ఉ. అంతర మోహమంబుబలు పాటువ నేనుపు గల్గెనాకు నే
కాంత మనంత మా నుదయ మంది తనంతపదంబు గంటి శ్రీ
కాంక్షునుధాతికాంతకథ గర్జయుగం బొగిం దన్ని తీవు చా
కాంతతనూజ నమ్రజనకల్పకభూజ సునీడనోత్త మా.
- క. ఏకగుణహాని యెఱుంగని, జోక విశేషోక్తి యందు శోభిలు నమృత
శ్రీకలితసామ్యదార్శ్యము, లోకహితాచార బోధలులితవికారా.
- గీ. అనఘమీరానతిచ్చినయల్లు నడచుఁగాక యీజనుడవ్యథాగతిమోఁగు నె
వైదికోక్తి కిమీవంటివారిమాట, కరయ సత్వత నీరెంటి కర్థ మొకటి.
- న. ఇల్లు వచించి విరచితనయుఁకు నవినయంబుగా నహస్కరుండు నమస్క
రించి యశం డచుగఁ గొంతద వ్వనుగమించి మగుడఁ దదనుజ్ఞ భరించి తిరిగి
సచ్చి కూఁతుం గాంచి గుచ్చి కొఁగిలించి మెచ్చుగా ముచ్చట దీర న
మూల్యభూషణాంబరంబులు ధరింపించి తక్కిననీల వేణీముఖసఖీజనంబులకుఁ
దగిన సభాజనంబులు సభాజనదృక్సభాజనంబుగాఁగావించి యయ్యింతి*మె
లపుటించులతో నంతిపురంబునకు ననువుటయు.
- క. పరమాస్థిరూప విషమ. †చక్రీరమాధ్యవిధానదక్షసంస్మృతనామా
సురమాన్య మాన్యచరితా, పరతుమానీంద్రీ హృదయపంకజభృంగా.
గద్యము. ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరితారవిందమిందాంతకరణ పోలూరి
మాధవయజ్ఞసముజ్జ్వలత్ప్రపాకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజన
పంశాభిరాకాశశాంక నిరంతరారాధిత విచక్షణశశాంక అభినవనన్నయ
భట్టారకాహోబలపత్యాహ్వానకవిమ హాపాధ్యాయభట్టారక ప్ర
ణీతం బైనకాళిందీకన్యావర్ణనయం బనుమహాప్ర బంధంబునందుఁ బ్రథమా
శ్వాసము.

—శ్లో—

కాళిందీకన్యాపరిణయము

—: ద్వితీయాశ్వాసము ;—

- క. శ్రీమైథిలీమనోహర, కామితఫలదాయ సుజనకల్పిమహిజా
శ్యామలవిగ్రహ నుతను, తామ్ర సాకేతధామ దశరథరావణా ! ౧
- వ. దేవా దివ్యచిత్రంబున నవధరింపుము, ౨
- క. తనతండ్రికి నారదుఁ డా, వనజాక్షునిచరితములను వర్ణింపంగా
విని మనము నాటి కామిని, తనకుం దగిచట్టివిభుఁ డతండుని తలఁచెన్. 3
- ఉ. ఉల్లము రంజిలం దనుఁ బయోయహ్* నేత్రలు గొల్వవచ్చి తాఁ
దల్లికి మ్రోక్కి యాయమ ముదంబున సేన లొగుంగి దీపనల్
తెల్లముగా నొనర్ప నొకతీరునఁ జైకొని యెయ్య నొయ్యనే
వల్లవపాణి యందుఁ దగుబంగరుగద్దియఁ జేరెఁ జింతతోన్. ౪
- చ. వనజభ వేంద్రచంద్రధరవాఙ్మనసాతిగ మై వెలుంగు కృ
ష్ణనీలలి సొంపునింపు జిగిసోయగము స్విభవంబునం ద్రీయూ
తనునకు నారదుండు తదుదంతము సాంతిమగాఁగఁ జెప్పిగా
వినిన మెలంత కచ్చువడి వేగమొల్పె హృదయంజంబున. ౫
- చ. తలఁచినయంతనే మిగుల దర్పకుఁ డేవఁగ సంతకంతకు
స్వలపులు చింత వంత బలవంతపుఁగాఁకలు వింతసేయఁగాఁ
జెలుల కెఱుంగనీక తనచెక్కిటఁ జెయ్యుడ నేరకండ్ల నా
జలరుహపాణి హృద్యమునఁ జెయ్యులు దక్కుచు లోనఁ గుందుచున్. ౬
- ఉ. వీనుల విన్నయంతయును వెన్నునిచక్కఁదనంబు సంతత
ధ్యానము సేయుచో నతనియాకృతి కన్నులఁ గట్టినట్లుయై
మానుగఁ దోచినంతటన మానిని సిగ్గున మోము వాంచినం
గానమి సంతలో వగచి కన్నుల నించును బిష్పపూరముల్. ౭
- చ. నెలతకు వెంటనే మరుఁడు నెమ్మదికొల్మి వియోగవహ్ని రా
ల్కొలుపను మించఁగా నెడలు కొత్తటిగాడ్పన వేడియూర్పు బై
ల్లిలఁకెఁ దదుద్గతాభినవధూమఘనాంకురపాళినాఁ బయిం
బులకలు నిండ్లఁ దద్రసముసౌలికఁ గ్రమ్మి శ్రమాంబు చెక్కులన్. ౮

చ. తఱుగక నే మెలంగినను దామరకంటికి మోముదమ్మిన్
నెఱిఁ దొవరంగు పొం గిడెను నీటరి సాటి యటంచు బల్లఁగా
నుఱియలు లోఁగ వైరి యిఁక నుండఁగ నీరము గా దటంచు దా
నఱవఱ లయ్యెఁ జెప్పుట నోయారపుఁగస్తుఁబొట్టు మోమునన్. ౯

ఉ. క్రమ్మిర చెఱ్ఱుక్రొంజెమట గన్తుకరంబులఁ గన్ముచన్ గగు
ర్బుష్టైయు పైఁడిదువ్వలువ మూఁత దల్లిర్పఁగఁ గోరిక ల్లిడి
న్దుమ్మర మేనియు న్నఱుఁగుఁ బూని త్రహవశత స్వయస్యలం
గొమ్మ యెఱుంగనీక యటు గొంత మెలంగఁ బ్రమోహమగ్నయై ౧౦

క. ఈగతి విన్నంతనె మరు, లా.గక రేఁపన్ హృదుబుజాత్తపునస్స,
ధాగరిమన్ గరితకు నా,లోఁ గనఁబడియెన్ రమేశురూప బెల్లన్.

ఉ. శౌరియచింత్యరూపఁటుసంపద సింగిఁజి గాఁగఁ దగ్గణో
దారత నారిగా హాప్రధానమనోహరసౌమనస్యశ్మృ
గారము లంపకోలలుగఁ గైకొని మన్తకుఁ డేయఁజొచ్చె నే
సార శిరీషపేశలము లైసతలోదోసుప్రతీకముల్. ౧౧

ఉ. ఈయదుసార్వభౌముకథ లిట్టివి భావభవానుమోదదం
బై యెడఁ బాయకుండె సఖులార సదా యతనుప్రభావమో
హో యని వారువారు బ్రక్కతోక్తు లచ న్విని మగ్న గావున
న్నాయెడఁ గూర్చి వచ్చి టని నాన సతానన యై వసింపుచున్. ౧౩

వ. అంత నగద్దియనుండి ముద్దియ దిగ్గన లేచి. ౧౪

సీ. శుక్తికానిర్దుక్తమాక్తికంబులరీతిఁ గన్నుల బాష్పాంబుకణము లోలుక
జాలాంతరవిలోలచక్రద్వయములీలఁ జన్దన పైఁటలోఁ జొకళింప
ఘనసంఘనిర్గతకరకళరణిగాఁ దుఱుమున నరవిరు ట్టోరఁగుచుండ
సారసోపరిహిమజలబింధువులపోల్కి మోమునఁ జెప్పుట మొల్ల లెత్త
నడుము గడగడ వడఁకఁగ † బెడఁగుగడవ
నుడిగెప్పుఁబడఁతు లుడిగెము లొగిఁ బరాకు
చేయుచును జెల్వకైదండ నేయ నదియు
నిచ్చగింపక యిటికి నేగి యచట. ౧౫

—: కాళిందివిరహావస్థ :—

క. కసికాటుగ భుజియింపుచు, విసువున నేతెంచి పాన్పు వెసఁ జేరె మనో,
రసజాతీప్రవిరహభ, రసుదుస్సహతాప యశాచు రమణి రయమున్. ౧౩

చ. ఎడయనిమోహవేదనల నెంతయుఁ గుండుచుఁ గృష్ణరూప మే
ర్పడ నునులేతకల్పతరుప త్రముమీఁదట వ్రాయు వ్రాసి యి
పడరఁగఁ జూచుఁ జూచి తనయత్తు నఁ జేరిచి ముద్దుగాంచు నా
పడతుక నెమ్మదిం బొడమి ప్రియనిప్రేముడి రేచ నెంతయున్. ౧౪

క. పనితకుఁ దాపజ్వర మెచ్చినచోఁ బ్రియకథల రతిని జెందుచు ననిశం
బును మెలఁగ నయ్యకథ్య, బునఁ గాదే మిగులఁ దాపమ న్ గఱుకెక్తెన్.

గీ. సుతతథ్యాతహరికథాసరసిలోన, నేవ్వుడును దేలుచుండు నాయిగురుఁబోణి
కదియ సుమ్ము వియోగతాపాహికజ్వ, రాంకురంబున కగుహేతు వాదిమంబు.

నీ. తళుకొత్తు చెక్కుటద్దములకాంతులతోడ మందహాసంబులు మంద మయ్యెఁ
జెలులతోఁ జేయుముద్దుల ముచ్చటలతోడ శృంగారరచనలు రంగు దప్పె
నుడుగక వెడలు నీటూర్పులగమితోన కన్నీటిముసురులు గడలుకొనియె
నతిమనోహరరుచికారకములతోన మేల్లిబంగారునెమ్మేను డస్సి
మోహదశతోన కోరిక ల్తుంచుకొనియె, వెడఁదకన్నులతోఁ జేష్టవిప్పువదలె
బడలికలతోన చెమటలు వొడమఁ జొచ్చె, విరహవేదన నక్రాంతవేగుచుండ.

క. గురుతరమదనజ్వరవి, స్ఫురణం
జూడ నప్పుడు, ఖరశిఖసంతప్తకనకకళికకు సరియై. ౨౦

ప. ఇట్లు దినదినప్రవర్ధమానవిరహవేదనాదోదూయమానమానస
న నిట్లని వితర్కించె. ౨౧

చ. నిగమగణోక్తికిం బరమనిర్మలమానసవృత్తికి న్నదా
సాగియనియట్టి కృష్ణపదసూచితవస్తువు గాఁడు (నేనెడన్)
పయోనిధి నీఁదఁగోరెద

న్దిగుల సుధాంశుమండలము మిన్నక చేతులఁ బట్టఁ గోరెదన్. ౨౩

గీ. అప్పుచెల్ల మహావిరక్తాగ్రయాయి,
ధికరాగసదావృతస్వాంతులైన, మాదృశులకబ్బుననుచు నమ్మంగవచ్చు.

క. చిత్తము గోరిన నబ్బలు, విత్తము లభియించునెడ దు
వత్తరమై తాపవహ్ని వారకపుట్టెన్. ౨౫

సీ. నిఖిలగాయనగాయనీదుర్లభం బైన యిపులపాట నా కేల్ల యబ్బె
నబ్బుగా కేమి నా
నంపుగా కేమి నే నగ్గతి వినిపింప నద్దివ్యముని యేల యటకు వచ్చె
వచ్చుగా కేమి యవ్వాసుదేవస్వామిలాలితచారిత్ర (యేలచెప్పె)
యచ్చతునిఁ గోరె నీకోర్కి యజ్ఞరచిత
కావ్యసైఖరి విఫలతఁ గాంచిహాస్యపదము గానున్న దిం కేటిబ్రకుత్లోవ.

ఉ. కన్నజ

విన్నయతండు దీర్ప మదిఁ బెట్టునొ పెట్టఁడా పేర్కిఁ బూన న
న్నన్నలినాఁడుఁ డియ్యకొన నయ్యెడునో మఱి కాఁడా యిట్టి నా
బన్న

౨౭

గీ. వేడివేలుపు కృష్ణునివేడఁబోవ, గురుత కొంచించుకాంక్షయే కొఱతవడిన
గౌరవమువోవు నని చెప్పఁగాఁ బనేమి

౨౮

ఉ. చక్రనివారిలో మిగులఁ జక్రనిచానలు చాలఁజాల న
చ్చక్రదనాలకుప్ప యదుచంద్రునిఁ దామె వరించి రన్న నే
నొక్కతఁ బోల నెట్లు

సౌఖ్య మీవిరహ మెట్లు తరించెద నేను దైవమా.

౨౯

క. అరయఁగ బహుకాంతాజన, వరణాస్పదమైన వరుని వరునిగ మదిలో

ధాత దా నఘమొందుక.

* * * *

వ. ఇట్లూహించువేళ నబ్బెలయాహాబలంబున.

౩౦

ఉ. కన్దియయగకప్రదిమ గన్నులఁ దచ్చు జయింప బల్యైత
న్నిన్నక పంచతుం గొనుచు మేల్గొనఁ దన్ను భజించు నమ్మలం
దిన్నఁగఁ దెల్పిచేసి పగ దీర్పఁగ వేళ యిదంచు మనస్కఘం
*దన్నవ వెంట నంటుచురయంబున లోఁగొనె నైదుబాణముల్.

౩౧

ఉ. తమ్ములుఁ గల్వలు న్తుచు బృథగ్గతి సాటికి రాక నీటిలోఁ
బమ్మి తపం బొనర్చి మెయి వాయుచు నెచ్చెలికన్ను లయ్యెగా
యమ్మదనప్రతాపతపనావృతిగాఁ దమచేష్ట వాయమిం
జు మ్మరవిప్ప మోడ్పులను జూడఁగ నయ్యెడు నింతినేత్రముల్.

౩౩

- క. కలువలుఁ దప్పులు సరిరా, మోలఁగుట కోర్వొగలేక మెలఁతుకకన్నల్
*బలుకోపుగదుర నిద్దుర, నొలయపును వికాసభావ మొదవుఁ దలఁచెన్.
- క. కాంతకు మదిఁ బుట్టెడుతల, పొంతలతో వేడియూపులతో మరుబ
హ్లాంతలతో ముప్పుఁతల, రొంతలతో రేలు హ్రస్వలుప్తము లయ్యెన్
- క. కృతగాత్రి యనుచు నెప్పుడుఁ, గుశబుద్ధులు పిలువఁ బీవకుచయుఁగుబల్
కృతఁ గొనె బుధగఁగోవులు, వశమే తప్పింప న్నెఱివడికి నై గన్ 3౩
- క. రవణములు †మీఁతపడియెన్, ధవళేక్షణమేచుపిగ దాఁ గృశియింపన్
రవళి యిటు మాకుఁ జెల్లదు, తవిలెన్నాభ్యుత్థయె నిల్వఁదరమాయనుచున్
- క. తరుణికిఁ గ్రుమున రుచితో, నరుదులు మిక్కుటము లయ్యె నతివకురుచిగా
కురువేదన దినదిన ము, చెరువుగ నంగంబు లెల్లఁ జిక్కఁగసాగెన్. 3౪
- క. ఆసమయంబున గుణవతి, యాసురచనసాధ్వలాక్రియాసాహిత్య
బీనక చేసి నిజేష్టర, సాసన్నస్వాంతవృత్తి యై వర్తిలెన్. 3౫
- ఉ. ఉత్తమగాత్రి కట్టియెడ నుత్తమ మయ్యెను గేశపాశ ము
త్యుత్తమ మయ్యెఁ జిత్తము మహోత్తమ మయ్యెఁ గట్టిపదేశ మే
కోత్తమ మయ్యె మోహనపయోధరయు గ్గము చిక్కనగుము
ల్లత్తచకోరలోచనకు మధ్యమవైఖరిఁ గాంచెఁ జిక్కచున్. ౪౦
- చ. విరహనిదాఘ కాలమున వేచుట మోము పడంకసాగె ని
ర్భరహృదయానురాగరసవాదింపురు ల్బులు కుబ్జ నూర్తికో
త్కరములు కంకణాకృతులఁ దాల్చె నెలంతకు నొత వింత యి
ట్లరయ ఘటింపలేడె ఘటనాఘటనాకృతి మూరుఁ డెంతయన్. ౪౧
- గీ. మారనాసింధముఁడుతాప భారవహ్నిఁ
గ్రాచి తనతూపు మొనవాడి †కమ్మి మచ్చు
చేత సుఘర్షణముసేయఁ జిక్కిచిక్కి
కనఁగనగుఁ జెల్వలలితాంగకనకలతిక. ౪౨
- గీ. గోకులాయతచేష్టసాకోచ మొద వె, నెమ్మిపురివిచ్చెఁగాలువ్య మిచ్చు కొనియె
హంసజాతాంగయాతనాయత్తమైన, యతనుశరవర్షమవిరళంబగు బరంగ.
- మ. స్తరదావాగ్ని హృదంతరాళము దహింపం బైకీ బొంగెక్కు ని
బ్బరపున్నాతి యనంగ సంగమున భావశ్యంబు దైవాతె భీ

కరతత్కామశరప్రవర్షణమునం గన్పట్టు దీర్ఘార్వా(తృణా)

కురపుఁ *జొంపమనంగఁ దీర్పు నెఱవేఁ గుంపై నెఱు ల్దోమునఁ. ౪౪
గీ. ధార్తరాష్ట్రవినాదంబు లార్తులొదవ, మీఱఁగాఁబాండురాజకుమారగోచు
బనుగ సద్వర్గమామోదమందమెలఁగ, నతనుశరశయ్యగాంగేయసుతను†వారగ

క. పుష్పవిలుతునిపుష్పల, టుష్పల నునుఁబూలబాటిఱుష్పలు మఱచె
బుష్పలు నపుష్పలు మఱచె బుష్పలు దపుష్పలు మఱచె బూఁబోనిశగన్.

సీ. తనువున నవమహాధనచేలము ధరింప దర్శులంపు మక్షకర్దమ మలఁదగు
మోహనస్తాలంబముఖమాల్యములు గొన దతిరుచిరలలాటికాదు లిశఁగు
భృంగీకశకధారణాంగీకృతికి రోయు నశనవాంఛకు దూర మగుచునుండుఁ
దాంబూలరుచు లానుతలఁపుగో మెలఁగదు చదువులపైభ్రాంతియొదవనీరు
హీరమయపంజరాంతర చారుకీర, శారికారావములు వినఁ జేరఁ జనదు
చిత్తపద్మనికేతనశ్రీవివాస, రూపజాలంబులోఁ జిక్కి రుచిరగాత్రి. ౪౭

గీ. అతనుసుచు హేతిసముదయం బతనుకుచగు
నతనుసుచు హేతిసముదయం బయ్యె నపుడు
అతిఘనాబ్జసుచిస్ఫూర్తి యబ్జయన
కతిఘనాబ్జసుచిస్ఫూర్తి యగుచు మెలఁగె

౪౮

క. అతినూత్నైంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానుఘ్నాన్ని కమలేక్షణక
అతినూత్నైంబరకుసుమో, ద్గతగంధము లానుఘ్నాన్ని గతిఁ గననయ్యె
లయగ్రాహి. ఆటలకు ముందెసఁగుమాటలకు

నింపొనరుపాటలకు లేనగవుతేటలకు నెట్లే
నీటులకుఁ గప్పురపు వీటులకుఁ బూఁబఱపుఁ
జోటులకుఁ గేళవనవాటులకుఁ గూర్పు
బోటులకు లేనిమరపాటులకు రచణముల
కోటులకు బోనములనేటులకు శారీ
చాటులకు సౌధముల చోటులకుఁ గళలయల
వాటులకు బాల యెలెవాటులకు రోసెన్.

౧౦

గీ. అంతరంగము మాధవధ్యాసపటిమ
కలితమై యొప్పుఁ దద్వశగతములగుచు

* జొంపమనాఁ — † కరగె — మూలము,

సఖలవిషములు మెలగ బాహ్యంబునుజచి

యయ్యయోగిని యోగిని యనగఁ బరగె.

౧౦

క. అదిమఱచె నిదియుమఱచె, న్నదవతి యని పలుక నేల మది హరి నొకనిం
గదియించి మఱవదెప్పుడు, నదియిదియన నేమి బాహ్యముతయు మఱచె

గీ. సర్వకార్యారాతరాయంబు సుఘటిల్లు, ప్రీతగైకొన్న ననిచూచి ప్రీతమాని
ప్రీతవతియూత్తలోని యభీప్సితంబు, కన్నతృప్తికి వినుపింపఁగాఁ దలంచు.

చ. నగుఁ దల యూఁడు గన్తోగును నల్లడఁ జూచు వడంకు లేచు బ
ల్వగగోను మ్రాన్మడుం బొరలు వాడును శౌరిఁ దలంచి వేడు మై
గగురుపుఁ జేర్చు నుస్సు రను గద్గదపాటు గనుం జెయ్యు నిం
పగుచెలిఁ బిల్చుఁ బల్కుచుపు నంబుజలోచనమస్తథార్తయై.

౧౪

శా. రంభారూపిణి చెట్టవట్టుకొన నారంభించు శ్రీకృష్ణుడో
స్తభం బంచు గృహేంద్రనిరచితస్తభంబుఁ దచ్చారవ
క్రొభోజం బని గేహకుడ్యఖచితప్రాంచస్తహదర్పణం
బఁభోజానన ముద్దులాడ మొగ మొయ్యం జేర్చుఁ గామార్తయై.

౧౫

శా. శేత్రమ్మిలన మశ్రుచె త్యవిరతం నిష్కంపతాం స్విన్నతాం
గాత్రం యాతించ హృష్టరోమచయతాం కంపైకసంపన్నతామ్
పాత్రం దుశ్చవిసంగతే ర్భవతి సద్వక్త్ర చలైశ్వర్యభా
క్తైతత్తప్రభవామణే సుమజని గ్రీవా ప్యయోగక్రమాత్.

౧౬

క. మదనాసమశరమయ మని, మదమున లోకంబు లెల్ల బొగడుట నిజ మై
యొదవ మదనాగగామిని, మదనాసమశరమయంబు మానక యయ్యె

క. అరయఁగ సస్ఫుటతాసు, దరతాన్విత మగుచు సాధుతా భావిత మై
తరుణీమణివచనము ప్రాగ్విరచితసరస్వబంధవిధములు దెలుపు.

౧౭

గీ. విషమశరశరవేదనోద్విగ్న యెన, వెలదిమైఁదీగ భారతీవృత్తిఁ గనియె
నట్టివేళన పంకేరుహాప్తనూతి, విన్ననిమొగంబు భారతీవృత్తి వదల.

౧౮

గీ. వాక్కుతోడుత నత్తేటచెక్కులాఁడి
చాలఁజాలంగ నెడసెఁబాంచాలిపొందు
చిత్రమొనరంగనవ్వేళఁజెల్వమేను
చాలఁజాలంగఁ గొనియెఁ బాంచాలిపొందు.

గీ. విషమభాణుడు విషమాస్త్రవేధ సేయ

నతనిమామ మహాతపం బడరికాయ

నతసిసేనాఘనార్భటు లరిది డాయ

మోహనాకార బలు వైసమూర్ఖ మునిఁగె.

౬౦

—: కాళిందివేదనకుఁ గారణము నీలవేణి యడుగుట :—

ప. ఇబ్బగి ననంగదశాలింగితాంగి యై పొరలు యమునాతరంగిణీసోదరిం గని
సఖీసుముఖు లందఱు గుంపులు గూడి కూడనిమనంబున గుజగుజలఁబోవ
వారల వారిచి యమ్మించుబోడి విషాదంబు నివాదంబై సుభవిల్లుడు
దన్నిదానంబిద్ది యని నిదానింప నంతఃకరణంబుకరణంబుగానేర దిది యే
మొకో తెలియఁ దగు నని సఖీజనంబులు నెఱుంగకుండ రహస్యంబుగా
నీలవేణి యయ్యలివేణి డాయంబోయి.

౬౧

ఉ. అల్లన లేవఁగాఁ దిగిచి యఃకతలంబునఁ జేర్చి కన్నులం

జల్లఁగ జాటునశ్రువులసంతతి క్రైవసఁ బాపి పెన్నెలు

తైల్లన గుంపుదీర్చి చనుమిట్టలపైఁటఁ గుదిర్చి కాఁగిట

జల్లఁగ దార్చి చెక్కుగవఁ జక్కగ నొక్కుచు మేరు దువ్వుచున్. ౬౩

క. అమృత గద రెండవమరు, నమృత గద కాఁకజేటు నట్టియుదిరిమే

లొబ్బమృత గద మరు నాటవ,యమృతగద యనుచు ముద్దులారుచుఁబలికెన్.

క. కన్నియ విశ్వంభరుకుడి, కన్నన రాజిల్లునట్టి ఘనుడు గదా నిక

గన్నట్టితండ్రి గావున, నెన్నఁగ దుర్లభము నీకు నెద్ది జగములన్. ౬౪

సీ. వ్యాకోచనలినంబు వన్నె తక్కువగాఁగఁ గన్నులు విప్పవే వన్నెలాఁడి

యదితరాకాచంద్రు నొఱపు కొఱంతగా మోమెత్తి చూపవే ముద్దులాఁడి

కలికి చిల్లలపల్లు కులుకు లుల్లులఁ జెందఁ దేటగాఁ బల్లవే నీటులాఁడి

తఱపి వెన్నెలరంగు తలఁపులో మెలఁగంగ గొబ్బగా నవ్వవే గుబ్బలాఁడి

విన్నదన మేటికే నీకు మీతలాఁడి, యేమి కన్నీరు నించెదే యించులాఁడి

వగకు నింతకుఁబనియేమిసొగసులాఁడి, తెలుపవే తెల్లముగమోఞ్చితీపులాఁడి.

గీ. మగువ యక్లిష్టముఖిపద్మమండలమునఁ

బాయకుండెడు బిందుసంపాతమునను

మాధురులు దేల్పఁ దలఁచి లోమాకుఁ దెలియఁ

బలుకఁగాఁ జిత్త మిడవమ్మ పైడిబొమ్మ.

౬౫

- శా. కొమ్మా నీవిధ మెంతయుం దెలియ మాకుం దోచ దేమిచ్చ నీ
విస్తై లోపలఁ గుండుచ్చునిఁ గని మా కెంతే భయం బయ్యెడు
న్నెమ్మి న్నీ కొనఁగూర్చునెచ్చెల్లిని నే నిన్నంటి యుండంగ నో
యమ్మా చెప్పిన దోసమే యెఱుకసేయగ్రాదె యే విలసే. ౬౮
- క. ఏమైన మున్ను నాతో, నేమంబునఁ జెప్పుచుండు నీకిపు డీవిం
తేమిచ్చు తెలియఁ బలుకవు, త్లామరసదళాక్షి యింత దాఁపుర మేలా.
- గీ. అతివ నీప్రాణవద మైనయట్టివస్తు
వితతిఁ బో. గొట్టికొన్నట్టివిధము దోచు
చున్నయది నాకుఁ జూడ నోసన్నతాంగి
మాయ వెట్టక యెఱింగింపుమా నిజముగ. ౭౦
- క. మానుగ నాకన్నను నెన, రైనచెలు ల్నీకుఁ గలరె యరమర సేయం
గానేల తెలుపు నీతం, ద్రాసుమీ నలువత్తొక్రియానయఁ జ్ఞప్తా. ౭౧
- ఉ. ఈగతి నీలవేణి కమలేసునియాన మెలంగఁ బల్లఁగా
నాగజయాన సిగ్గు మది నాఁవఁగఁ గొంకుచుఁ గొంత దేఱి చే
తోగతిఁ బ్రేమతోడ వగ దొట్రకొన న్నును నారదుండు దా
నాగరుడధ్వజుం దెలుపు టాదిగ సంతయుఁ జెప్పెఁ జెప్పినన్. ౭౨
- వ. విని యశ్శాళిందీకీరవాణికి నానీలవేణి యొక్కింతవిచారించి యి ట్లనియె. ౭౩
- క. ఇంతి యితటిపనికిం, జులీంపఁగనేల యొకటి చెప్పెద వినుమీ
యొత్తైనఁ దల్లిదండ్రుల, వంతుసుమీ కూఁతుఁ దగినవరునిం గూర్పన్. ౭౪
- వ. అదియునుం గాక. ౭౫
- గీ. బాల్యమున మాత్రపితరులుఁ బ్రాయమునను
మగఁడు *ముదిమిని దనయుండు మగువ కరయ
నధిపు లగుదురు తదధీన లగుటఁ గాన
మానవతులకుఁ దమయిచ్చ మలయఁజనదు. ౭౬
- క. జనకాధీనలు కన్నియ, లనుట నిజం బొట హర లనుమతి సేయం
జనుఁ గాని తమకుఁ దామే, పనుపడి వరుఁ జేరఁ దగదు బాలల కెంకన్. ౭౭
- వ. కావున మావలన నీవిధం బెఱింగి నీతండ్రి యగులోకలోచనం దుచితో
పాయంబున శ్రీకృష్ణదేవుని రప్పించి నీమనోరథంబు సఫలంబుగాఁ బెండ్లి
సేయు సంతకు ధైర్యం బవలంబించి యుండు మని పల్లిన నీలవేణికిఁ గా
ళింది యి ట్లనియె. ౭౮

— కాళింది నీలవేణికిఁ దనయభిప్రాయంబుఁజెప్పట —

ఉ. కూతురు పుట్టిన్ జగతిఁ గోరికతోఁ దలిదండ్రు లెల్లడన్

• భాతిదనర్పు మేల్వరుని బంధులతో వేదకంగఁ జూతు రి

ట్టితటి *నప్రయత్నగతి నిట్టివిభుండు లభించు నప్పు డ

య్యో తలిదండ్రు లేలాకొ నయోచితిఁ గూర్పంగఁ జాల రంగనా. ౭౯

ఉ. తల్లి ధనాఘ్య సశ్రుతునిఁ దండ్రియు బంధులు సత్తులీనుఁ గా

నెల్లరు నోదనప్రదుని నెన్నంగఁ గన్నియే రూపవంతుఁగా

నెల్లడఁ గోరు నిన్నియును నేడైఱఁ గల్గినకృష్ణుఁ గూర్పలే

రులము రంజిలం దన కయోచెల యిట్టి యయోగ మారంగన్. ౮౦

శా. ఎన్నాళ్లొగొలె నాకుఁ గూర్చి గలవారేకా చెలు వీరబై

నన్నున్ డెందమునందుఁ బొందుపఱుపంగఁజాల రై రక్కటా

నన్నుం తాంచిన తండ్రిగా తపనుఁ డైనం దాఁ బ్రసన్నుండుగా

కున్న న్వెన్నుని మన్నన నైనయఁగా నూహించువా రెవ్వరో. ౮౧

చ. తమమది నెన్ననొ వరుని దార్చినకన్యలబుద్ధి నెట్లుగా

నమరునొ యంచుఁ గాదె జను లట్ల స్వయంవరక్షప్తిఁ గాంతు రిం

తమనికితంబు లేక యిటు నాధుని మాధవుగాఁగఁ గోరికొం

టి మది గరంగి తండ్రియు వడిన్ ఘటియింపఁ డి దెట్టిభాగ్యమో. ౮౨

ఉ. కాఁకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచినవానికి జన్మమంది నేఁ

గాఁకలు ముంచికొన్నమెయి గాంచితి హేతుగుణంబు గార్యము

నోకదె తప్పనంటిఁ గొఱనోములు నోచినసాక యిట్టి బ

ల్లోకలు గాక యాజమున కాఁకలు గాంచెనె సూర్యజాత యై. ౮౩

చ. గ్రహములు గన్నవారు గ్రహరాజకుమారిక సాటి గాంతురే

రహి నని తోడ నాడఁగ విరాజిలుదు న్నది నట్టివారె ప్ర

త్యహ మవియుక్త లై కువలయాప్తశిలామయసౌధవీధిలో

బహువిధసౌఖ్యము ల్గనఁగఁ బంకజలోచన నేనె చూచెదన్. ౮౪

వ. అని యిట్లుతలపడి పలుకు నమ్మతకాళినిచిత్తంబు పురుషోత్తమాయత్తం

బగుట యెఱింగి యన్నిలవేణి యప్పుప్వఃఖోణి కిట్లనియె. ౮౫

క. ఇపు డేను బోయి రవికిం, గృహపుట్టగఁ దెలియఁబలికి కృష్ణుని బిలువం
జపలాక్షి పంపి వచ్చెదఁ, జపలత వోనాడి స్థిరతసంధిల*వమ్మా. ౮౬

గీ. అనిన సమ్మతించి యతివ ధైర్యంబూని, చలన ముడిగి కొంత శాంతిఁబొంది
స్నానపానవిధులు సలుపుచు నొకరీతిఁ, జెలులఁ గల్గసి మెలఁగి చింతదేతె.

ఉ. అంతట నీలవేణి చెలు లందఱ కవ్విధ మెల్లఁ జెప్పి మీ
రెంతయు నాటఁ బాట మఱి యిప్పుల గానవిశేషవైఖిఁక
ఇంతికిఁ గృష్ణుపై మమత యిండుక యొసను దోచకుండునా
మితలు చూపుచుండుఁ డిట వేగమె యే జని వచ్చునంతకుకా. ౮౭

— | నీలవేణి ఛాయాదేవికిఁ గాళిందివృత్తాంతముఁ దెలుపనేగుట | —

సీ. అని నీలవేణి యిట్లతివలతోఁ జెప్పి కాళింది నూరార్చి కడఁకమీఱ
నతిరయంబునను ఛాయాదేవికడ కేగి సరవి నాయమ కుపచారవిధులు
సలుపుచు సుతవార్తఁ దెలిపి వేవెలుంగున కావార్తఁ దెలుపంగ నవసరంబు
వడయక సందడిఁ బడియుండె నిచటఁ గాళిందియుఁ దమకూర్పులేమగముల
యాటపాటల మిత సయ్యాటములను, హంసగతులను కేకినాట్యములఁజిలుక
పలుకులనుమఱపుపుట్టింపఁబడియుఁబడక, వంతమరుఁడేఁపమన్తథావస్థఁజెంది.

చ. బయలాను గొంగిలింపఁ గయిబారలు సాచు వికావిక న్నగుం
బయఁటఁదొలంగి కన్నడుఘనస్తనగుచ్చుము లప్పళించుచు
న్నయమఱి పాదుదప్పి ధర నల్లుడుగైకొను పువ్వుదీఁగఁ బో
లి యొరలి సజ్జపైఁ బొరలి లేచు వగ న్నరుబారి కగ్గమై. ౯౦

క. చదల శశాంకుని గనుఁగొని, మదిలో శ్రీకృష్ణు వదనమండల మనుచుకా
ముద మొదవ సువదనామణి, వదనం బొగి వాంచి ప్రేలవసుధకావ్రాయకా.

చ. వలపులు గుల్తుపంకజము వారిజలోచను వక్త్రమంచు దా
వలపులు బల్లు గైకొనఁగ వాసనచూడఁ దదంతరాళన
మిశ్రదళి వే చుఱుక్కనఁగ మెత్తనివాతెఱ నంట నొచ్చెరా
తలతలలోరి ధూర్త యని తన్ని మొగం బెగఁ ద్రిప్పు వేమఱుకా. ౯౧

చ. చెలువలు మేనిపూతకయి చెంగుటఁ బెట్టు మృగిమదంబుఁ దా
నొలయక †యొల్లమీఱి వికచోత్పలలోచన రోషవీక్షణం

చలములఁ జుచ్చరం గను నిజప్రియసీలతనూపమంబుగా

మలయజగంధి గన్గొను నమందరసావహదృష్టిలీలలఁ.

౯౩

క. ఘనసారరజముఁ జూడఁగ, వనజేక్షణ వెఱచి శౌరివరహాసనశ్రీ

తనరు నని తలఁచి వేమఱు, గనుఁగొను నొకకొంతతడవు కడుమోదమునఁ

ఉ. సిగ్గున మోము వాంచి నునుఁజెక్కులఁ జెచ్చుట గ్రమ్ముదేఱ మే

జగ్గుమిటారిగుబ్బచనుజక్కవ లుక్తున నిక్తి గ్రక్తునఁ

లోగ్గక పైఠణీఱవికలో నుదుటారంగ సారసాక్షిచే

నిగ్గులతమ్మి ద్రిప్పు హరినిద్దపుఁగై సుషివాలు *డంబుగఁ.

౯౪

సీ. మృదులఫలమునందుమృగమదంబుధరించి తొమ్మునఁజారురత్నమ్ముఁబూని

నాసికాగ్రమునందు నవ్యహాకిక *మూని కరమున రత్నకంకణము లూని

కరతలంబున వేణుకాండంబు ధరియించి నెమ్మేన హరిచందనమ్ముఁ దాల్చి

కంఠదేశమున ముక్తాస్రజంబులు గూర్చి రాణించుపీతాంబరంబు గట్టి

కొంతతడవు సుఖంపదు కోమలాంగి, యాత్మనాయకకమలాసహాయవేష

సముదితాంగి క్రియావస్తుసమితిఁగొనుచు, నార్తిచేఁగొంతసేపునకవియుఁగినియు.

గీ. మాధవునిపొందునకు నేను మనసుపడితి

నింపు గాకున్న నతఁడు నన్నేలఁడేని

అక్ష్మటా యిద్ది కథయు దృష్టాంత మగుచుఁ

బరఁగునో యేమొ యిల రసాభాసమునకు.

౯౫

సీ. ఏగతి నతనిపొం దే నందనయ్యెద బహువల్లభాప్రియుఁ బడయ నేమి

నీరజాక్షుని గన నేన పోయెద వేగ నీయెడ నింకేమి నీయుదాన

నిదెతా నెవిభుఁ డిటకెలమినే తెంచెఁగా యితనిమోము గనంగ నెనయదుమతి

వేళంబ కావలె వెన్నునితోఁ బొందు నింతలో నీసౌఖ్య మేల కల్గు

నిట్టిచెలుపున మెలఁగెడు నితివిడుచు, మనసు గైకొన వెఱ్ఱియే మాధవుండు

ననుచు మన్నన వేదన నీబ్రచదన, భావభేదంబులను జాల బడలుచుండు.

గీ. ఇట్లు దరిలేనివేదన నింతి యొఱుల, నింతనంత మెలంగెడు నిగురుఁ బోండ్లు

మిగులవగఁగూరుమనసు మేలుదక్కి, భామ వినకుండ మెల్లనఁబల్కుకొనిరి.

గీ. తలఁప జగతి నయోగభేదంబు గాంచు

వెలఁదులను గన్నయది లేటో వినఁగ లేదో

మనచెలి యశూగవేదన గనఁగ నరిది

గడనసేయదు విరహదుఃఖంబు నై న.

౧౦౦

క. మగబొమ్మఁ జూడనొల్లని, మగువ మగఁడు గావలె నని *మరుగుచువేర
వృగుసిగ్గు మూలముట్టుగ, దిగఁద్రోచెను గాక యితఃతీంద్రము గలదే. ౧౦౧

చ. అనుచుఁ దొడంగునిందుముఖుఁ లందఱు నెవ్వగఁ జెంచి యెట్లొకో

వనరుహపాణి నివ్వెతలఁ బాపునుపాయము నీలవేణి వ

చ్చిసతరువాత నన్నియును జెల్వీగుఁ జేకపోయె నంచు ని

ల్వునఁ దలపోయువారలకు లోలవిహించన దాసి నిల్చినఁ.

౧౦౨

వ. ఇట్లు నిలిచిన నచ్చెలు లందఱు నీతివేణి మనమాటలోనె వచ్చె నిక నేల

వలవనివలవంత చింత అనుచుఁ గచ్చుకొని తన్నుఁ జుట్టుకొని గజబిజిపడు

నగ్గజగమనలం గనరుకొని తనతరువాతిప్రోడ యగుశుకవాణి నిది యేమి

యో యని యడిగిన నప్పడంతి యప్పొలంతి కి ట్లనియె.

౧౦౩

—| కాళిందివిరహమును శుకవాణి నీలవేణికిఁజెపుట |—

ఉ. కప్పురవిడ్య మొల్ల దొసఁగన్ జలుగుఁజిగివల్గు గట్టఁ గా

నొప్పును చామరంపువిన రోపఁగఁ జాలదు పూలదండలం

గొప్పన నున్వఁగానియదు క్రొన్నిలుటద్దముఁ జూడ †దింకనే

మప్పరొ యూడిగంపుఁబను లప్పను లన్నియు మానె నింతికిన్.

౧౦౪

చ. దిరిసెపుఁబువ్వువంటి నునుదీనబంగరుమేను కాకచే

దెరలఁగఁబాటె మైనసమదేర విభూషలు జాటెఁ గృత్యములుం

గఱకఱివాటె గుబ్బుచనుగట్లు వణకఁగ వేడియూరుపుల్

దఱదులు మీటె నీకొలఁ దనం గనరాని విరాళిఁ గూరెడిన్.

౧౦౫

క. ఎక్కడితాపము చెలువకు, నక్కజ మిది చూడ ముక్తునందలిముత్యం

బెక్కుడునూరుపుఁగాకల, స్తుక్తుదు బలవైరినీలరుచి స్తుక్తిం చెఁ.

౧౦౬

ఉ. చక్రనిపెన్దిటిం గొన విచారము సేయఁగఁ గార్యసిద్ధికి

న్నిక్రము చాలఁ దప్ప నటనిల్వఁగ నంటునఁ గందు దీనిమే

నెత్తెడ నిట్టితాపభర మెక్కడఁ గప్రపుఁదాపు లీను నీ

చక్రనికొమ్మ నెప్పునము చాల మహానలకీలీ లీనెడఁ.

౧౦౭

*మగనిమరువేరెచ్చును- †ట్లొకో- ‡జింతయే- గృత్యవులు-మా-

- చ. అలికులవేణీసన్నుఖమునందు వసించుద్విజాళి నాఁగు మే
ల్లల పవడంపుఁగోటగు చొకాటపుమోవిది వేడియూర్పులన్
బలువిశిఖంబులం బగులువాఱఁగ నేసె మరుదు వానిమై
నిలువది యంత నీ ట్టున నిక్కముగా మన యీసుదీతెనున్. ౧౦౮
- మ. చ్యుతసంస్తారతఁ గాంచి రక్తిమ గుణస్ఫూర్తి నివారించి సు
తతపాదువ్యము మించి సద్రసమృదుత్వంబు ల్విసర్జించి సు
గతిఁ దప్పించి వ్రణంబు మించి కుకనిగ్రంథంబువోలె గటా
సతిదూతచ్చద మొక్కహాస్యపదతం జాలించె వీక్షించితే. ౧౦౯
- చ. హృదయమున *న్నివిష్టజగదేకభరాతతకుఁజ్ఞి శౌరి దాఁ
గదలక యుండుటం బొడమెఁ గావలె మేన నలంత నేద ని
మ్మదితకుఁ దత్పదానుగతభూభిజుగవిపాగ్నికీల లో
వదలక నిల్వఁగాఁ బొడము వక్త్రవినిస్సరదాశుగావళుల్. ౧౧౦
- క. అనలంకృతి వ్యాకీర్ణతఁ గని యక్రమ మై పతత్రుకర్షం బగుచున్
వనజాక్షికచకలావం, బనభిజ్ఞకవిత్వరీతి నతిఖన్న మగున్. ౧౧౧
- క. అక్షయిక్లాంత చింతకు, నెక్తడిమే రకట చెక్కు నెడయదు హస్తం
బక్కుసుమధన్వఁ డేయం, జిక్కిననిడుతూడుడమ్మిచిలుక న్మునఁగన్. ౧౧౨
- ఉ. పంజరమధ్యసీమ శుకభామసుఁ బల్కులు నేర్ప దంచక్ర
న్నంజలు గూర్ప దున్నదశిఖాన్వితపాళికి నాట్యవైఖరుల్
రంజిలఁ జూప దింపు లలర స్తశివీణీయ మీటి పాడ ది
మ్మఃజులవాణి నీనాందిక మాతరమా తరలాక్షి చెప్పఁగన్. ౧౧౩
- ఉ. అంగన కంగజాతదశ లంగమునం గడుఁ దోచె సందియం
బుంగనలేదు కృష్ణకడ మోహము దాహము దాఁకె నేలయం
చుం గనుపిడుకోక సలిచుట్టు మెలంగితి నీవు వచ్చి తి
కు గర మారయం దగునుగా యసఁ జెల్లెలి కక్కయి ట్లనున్. ౧౧౪
- గీ. వినుము శుకవాణి నీకన్నమునుపు నాకుఁ, దోచెనేఁజెల్లయీ చెల్వదోసమేమి
యవత యేనియు వెన్నుని యవ్వనాధ్య, భావదేఖావిలాసభ్రమములెల్ల.
- ఉ. కన్నులఁ గన్న వీనుఁగవఁ గ్రన్నన విన్న నటంతనే వడిం
గ్రొన్ననవిల్లుఁ డమ్ము విలుఁగూర్ప నెడ న్నొగిలేక పైఁడిజం

*ద్వికప్ట. †నిదలిక - మూ - ‡హావన - అనుట యుక్తము, గాని, పాదాదియందు యె
వభయపట్టుకు యవతయని ప్రయోగించుటచేఁ గవిపయు క మిదియె యేమో. కాని, పాదాదికము

టన్నగు కన్నగేదఁగితుటారిమిటారికటారి దాఁగటా

యెన్నికఁ దీసి యాయముననే యదరంటఁగ దానిఁ గ్రువ్వుఁడే. ౧౧౬

- గీ. అయిన నిట్టిమాట యావెలండ్లుకయొద్ద, ననిన డిల్లగుడుచు నట్లు గాన
సరయదము పనుడని యతివలఁదిటు. దాను,నింఱియిటికే యెదుటనచట.
క. కనుఁగొను నెడ నచ్చేడియ, తనమది మదనానలంబు దరికొని కాల్పా
వనటా బొగులుచుఁ గృష్ణఁడ్లు, తనకన్నులఁ గట్టిన్నట్లు దనరినఁ బెలుచన్.

—) కాళింది మనసునఁదోచినకృష్ణుని బ్రాసించుట. (—

- క. పలుకుంజెలి నునుముంజే, బలుకుంజిగి ముద్దఁజిలుకపలుకులఁ బ్రోవం
బలుకుఁగులుకొలుకుపలుకులు, పలికెంబూకూర్చిచిలుకుభావముదొలకక.
ఉ. కాయము మారుబా(ణముల) గాయముల న్వగఁ జెంది వేడఁగా
దాయపు మోముఁ జూపవుగదా యముగుండియ పూని యేఁపఁగా
నాయము గాదు సిగ్గు విడ నాయముగా దని మిన్నకుండఁగిఁ
జేయదు పాప మీవలపు చిత్తము తత్తఱి మాఱఁజేరవే. ౧౨౦

- నీ. ఇప్పుడుగా కనుగల్గి లింపుసొపులుమీఱి వెలసె నీరాకకు విబుధచంద్ర
యిప్పుడుగా యీమేన నెనయుతాపం బాతె నినుఁజూడ సత్తాఁటిసీరవాహ
యిప్పుడుగా హృత్పద్మ సుసంకె సామోదమై సరస నీపుమెలంగ సాధుసూర్య
యిప్పుడుగా మానసం బేర్చుభేదతమంబు స్రుక్క నీచే సుతేజోహుతాశ
యిప్పుడుగా కామినీమాత్ర మెనయలేని, సౌఖ్యసంపదఁ గైకొంటిసన్నిధాన
యిప్పుడుగాసౌమనస్యంబునిరవుకొనుచు, సాబగుమీఱఁగనలరెదసురభిచరిత.

సుగంధి. మానరా చలంబు నిన్ను మాని యన్యుఁ బూనరా

పూనరా నిజాన్తి మాన్పుఁ బుణ్య మొండు గానరా

కానరా కృపం దనర్చి కాపు నేను దీనరా

దీన రానికీర్తి లేదు దేవ నీరుదానరా.

౧౨౨

- ఉ. చొక్కితి నీదుముద్దజిగి చొక్కపుఁబ్రాయపు రూపుమేల్చికిం
జిక్కితిఁ గమ్మఁడేనె జడిచిల్కులఁ (జిమ్మెడు) మారుబాఁకిం
దక్కితి నీకు వాఙ్మయసుధారసధారలు గ్రుమ్మరింపఁగా
గ్రక్కున గారమిపు బిగికొఁగిట జా గిటు లేల యేలరా. ౧౨౩

చ. మనమొగి సర్వకాలమును మానక నిన్నె భజింపఁ దద్బలం

బున భవదాకృతిం గనియెఁ బుణ్యవరేణ్య మనంబు కూర్చియున్

మనసిజవేదనాభరము మానుగ దేవరకేల లేదో యి

ట్లనఁ దగు నెట్లు నీవు ఘటితాఘటనాకృతివేదా వీశ్వరా. ౧౨౪

చ. స్థిరీత గనంగఁ జాల దోగి జత్తము బాహ్యవిశేషవస్తుసం
సరణము గాంచు నంచుఁ బలుజంపులు సేయుచుఁ బ్రోవకుండెదో

యరయ నలు ప్రనూణ మగునట్టిమనంబు సమస్తకుఱ్ఱి నై

పరఁగెడు నీవు ముంచికొన బాహ్యముఁ జేరఁ జరింప నేర్పునే. ౧౨౫

ఉత్సాహ. వగపు జాతి వగలు మీఱ వలపు లూరఁ జేరరా

నగవుసోన మొగముతోన నలుపుపూనఁ బ్భరరా

తగవు మానఁ జనదు గాన తలఁపులూనఁ గూడరా

బిగువుఁజన్ను లురముచెన్నుఁ బెరయ నన్ను నంటరా. ౧౨౬

క. కరుణ వాడమ నీరణి, గరుణ స్వనతఁ బలుక మదిఁ గనఁబడు మాయా
తరుణుఁ డువకయుండినఁ, దరుణీమణి హృదయసీమఁ దలకొనునలుకన్.

గీ. నెనరుచే బా లొసంగెడు నెలఁతపాలు, విసముగాఁదలపోయుచుఁబిన్నవాఁడు
అకట తెగఁబార్చుపనివాడ వాటఁ దెలిసి, వెండి నినుఁగోరులెల్లను వెట్టిగాదె.

చ. కల నయినం బయం గనుట గానని ప్రేతలనెల్ల శీలముం

దొలఁగ విరాళి ముంచి రతిఁ దోఁగఁగఁ జేసితి వాదియందు ని

వ్వల బతిమాలినం దిరిగి వంగియుఁ జూడ వటన్న విన్నిని

స్థలయఁగఁ గూడ దా వలపు గట్టిగఁ బట్టె న దేమిసేయదున్. ౧౨౭

క. అగుణఁ డహపుఁ డనాముం, డగుట న్నా కతఁడు లక్ష్యమా యని శ్రుతులే
తెగి చాటి చెప్పఁ దెలిసియుఁ, దగని తగులునకు మనంబుఁ దాఁ బరువెత్తెన్.

చ. మునుపటిపుట్టుక న్భవనమోహిని మైథిలకన్య (కూర్చి) నిం

డినతనభార్యఁ జిచ్చున వడింబడఁ జేసెను నిర్దయాత్మఁ డై

నను నిపు డమృతోభవుననారతబాణపరంపరాహుతా

శనఘనకీల మ్రంద నిడఁ *జాలఁడె తాళఁడె వీడు జాణఁడే. ౧౨౮

గీ. ఒకటు చిట్లు కృష్ణునొడవెఱుంగకదూఱు, కొనుచుమోహవశతఁగూరుచున్న
తరణితనయఁ జూచి తరుణులు మది మీఱు, నార్చి డాయవచ్చి యతివ కనిరి.

క. వచ్చె మనసీలవే ణిదె, మచ్చికఁ గను విచ్చి చూడు మనికీత మెల్లఁ

విచ్చును సత్యం బాడెద, మొచ్చెము లే కిచ్చలెల్ల నొదవెడుఁ దల్లి. ౧౨౯

వ. అని పలుక నచ్చిలుకలకొలికి యించుక కన్నువిచ్చి హెచ్చు మనోజవేదనాభ
రంబున. ౧౩౪

చ. అదె సఖులార పట్టుడు మదంతరశాంతినితాతరాగసం
పదలు హరించి చోరు డటుమాయము జెందు నటంచు బ్బుగ
ముదితరొ మిటె యా నవును ముద్దియకో యని తారకాణగా
మది సరిపుచ్చుకొంచు నడుమానని నెవ్వగ నీలవేణియన్. ౧౩౫

ఉ. డాయగవచ్చి యమ్మరుకటాకి డాయగవచ్చు నెచ్చెలిం
బాయసకూర్చి గాగిటికి జాల్పడజేయుచు డల్లి చింత నీ
కియెడ నెల చింతిత మొకించుకనాడు సహింప జేకుటుం
గాయజనాన నానకృప గల్గఁగ గల్గని దేమి నీకగ్గున్. ౧౩౬

క. పరమాణుమధ్య వినుమా, పరమాణుద్రవ్యలేని పట్టగ నిది మా
తరమా యనఁదగునట్టిది, పరమార్థం బైన దొరకు బరమార్థముగఁ.

క. తరళేక్షణ పరిమాణ, స్వరసంధిక్రియ విపత్తిజను పట్టుధైర్య
స్ఫురణము తద్ధర్మాంచ, త్వరసంగతి సాటి శోకసంగతి కమరుఁ. ౧౩౭

గీ. ఇట్లు నీలవేణి యెగతేని నెనరునఁ జెలులతోడఁ గలసి చింతజేర్చు
చుచితమైనయట్టియుపచారములుచేయు, చుండియూకెడయనొకది నమున.

క. ఇంతి యయోగవృథచే, నెంతయు దెలుపెక్కు మేన నెనయు త్రియామా
కాంతమృతులుం దెలియు ని, తాంతోష్ణిమచేస మిగులు తాంతతకలిమిఁ.

క. మొగు లెఱుంగనిబలుచి త్తడి, మిగుల నొగిలఁగన్నదోయిమెలతకు దానన్
మిగులుచు నమ్మైతాపము, తొగకంటికిఁజిత్రమరయదొలఁగక నిలిచెఁ.

—(కాళింది చెలుల మొఱిగి యుద్వానమున కేగుట)—

వ. అప్పు డమ్మోహనాంగి సొంపు దొఱుగి కుసుమశరదుండు కుసుమశరరాసనం
బు గుడుసువడ భసలగుణంబునం బొసంగించి మించి కుసుమశరవిసరంబు
లు విస్మయరగతిం గసరి ముసురుకొనఁ బరఁగింప వెఱుగుపడి విరహపరితా
పశరధిఁ దరియ దరి లే దని తదుద్భటభట చటులమహాటవిం బడి వడిం ద
ద్విశిఖిశిఖిఖాసంఘాతంబుల నిడి యొడలు విడుతు నని కడిందిసాహసంబున
నుడిగంపుఁబడంతులఁ గూర్చిమడంతుల నెఱుంగ నీయక యెంటిఁ బడుకింటి
లోని పాన్ను డిగి వెడలి చనుసమయంబున. ౧౪౧

క. అత్యుద్ధతకుచజఘన, ప్రత్యక్షం బగుచుఁ క్లేశపడు నవలగ్నం
బత్యంతదుర్బలం బై, యత్యుద్ధతు లొడవఁ బెద కబ్బునె సుఖముల్. ౧౪౨

- చ. నెనకుపొలంతు లత్తైరుపు వేగఁ గన న్నుమనో వ్రజంబు గాఁ
బెను నెఱిగుంపుటి ర్లొరసి పెల్లు ఎడుం గఠింపురత్నముల్
నను *నటుసేయఁ దద్గుణము నన్నను దత్కృతి కేల చాలెడుం
గనుఁగొన న్నట్టి నైకగుణగామిత సన్మణులందు వింతయే ౧౪౪
- క. వలఁ బొసిన జక్కవకవ, చులె జాలియ నెడయు మేలు బంగరుబొంగ్గిం
బులు నోలెఁ గుచము లగపడ, బలుతోమ్ముపము న్నెలంగుపయ్యెదజాఱున్.
చ. తెఱచకుఁ గెంపుఁగంట నెడత్రేవ్వుని బాష్పక్షణంబు లత్తఱిన్
మురు వగుదొల్లఁ గావితెలిముత్తములై మఱి వెండి యూర్పుఁ బె
క్కఱిమినఁ గందుమోవివయి నాని వెనం గ్గయిపెక్కుఁ గెంపులై
నెఱిఁ జనుగట్టులన్ దొరసి నీటగుఁ గ్రాగిన పొవ్రజంబులై. ౧౪౬
- గీ. కన్నె కైదండ లేక మున్నెన్నఁజేసి, నడుగు నెట్టఁగఁజాలని యబల తెంపు
కతన లేదిదిజవమూనికడఁగినడచె, నహహపూఁబోగులధికసాహసలుగారె.
- ఉ. అంతము లేని శంకజభవాండము లొక్కెడఁ దాల్చుకుక్కి మే
ల్వొంతఁమాయగొల్లని నవేద్యమహామహిమంబుచే నణు
న్వాంతమునందు లీలగ నహర్నిశమున్ భరించునట్టియ
క్కాంతకుఁ దోడు గావలెనె కంతుఁడు తోడుగ నొంటి క్కనూడునే. ౧౪౮
- వ. ఇట్లు చని యతఁ. ౧౪౯
- క. ననరసఫలదుచిశోషిత, కవిరాజము సుప్రసానఘటితము నగుచున్
ధవళాక్షి సమ్మతం బగు, కవినత్కృతిఁబాలు కేళికానన మొందెన్. ౧౫౦
- సృద్ధర. చిగురాకుంజిచ్చుమంటన్ జగిదళుకొని పింజించి పూఁగమ్మదుమ్ముల్
మొగినుళ్లుట్టి మింట న్మనరు తెరువునం బువ్వుఁదేనల్ జడి న్మం
పగ మేల్పంపంగిపుప్పుబదువు రవితిల ల్పర్వ గల్పాంతకాలం
బుగతిం బొల్పరుకొనం బొంపడుచు వడి న్మాడ్కిల్లంబాటియంతన్ ౧౫౧
- ఉ. తెప్పిటి యెట్టకేల కలు దెల్లినఁ బైవయినండి పూవిరుల్
గుప్పిల నున్న మేనునను గొబ్బన బొబ్బలు లేవ గ్గిందటం
బుప్పొడి సోకి పాడములు పొక్కఁగఁ జేతులఁ దోఁగితోఁగి చే
యప్పటియట్లు పొక్కినను హాయస యూర్పుచుఁ బొర్లిపొర్లి యున్. ౧౫౨
- ఉ. అంతట నొయ్యి లేచి చరణాబ్జములం గలకాబ్జవత్ప్రస
దాంతర దాఁనూలుకొని నూల్కొనఁ గట్టి జరంగుచు నద్విం

- జంతిలె నక్కటా యొడలు చెచ్చెర పీడఁ దలంచినకొ యణం
బింతట నిల్వఁగా దొరగునే మొ యిటేలొకొ దాటి వచ్చిసన్. ౧౫౩
- వ అనుచుఁ జెంతిపుచుఁ గనువిచ్చి కనుంగొనఁ గట్టెమట నంత. ౧౫౪
- ఉ. తామరతూఁడునాశములఁ దొర్కిను సుమ్మెద యిప్పుగుండు లు
ద్దామతఁ గూర్చి నల్లగిసెతావులపుప్పొడిమందు గూరియున్
హేమలత ల్పుమాగ్ని శిఖ లేరుచుజానకితాగ్ర డమర్చి యా
పై మొగరంబుగట్టిన తుపాకులపై లైలగోలుమూఁడిలున్. ౧౫౫
- మాలిని. చికిలితఱుకుఁగళ్ళు- బ్జిబ్బు- బాల్వోమొమా
నికరపుఁబనుల నాగ్రేణిండు గేదంగిపువ్వ
ల్లుతఱుకు మొనయూఁటె ల్లుగవుగాఁ గూడి యచ్చోఁ
బ్రకటత నెలగోలుంబారు వెన్నంజెలంగన్. ౧౫౬
- సుగంధి. పచ్చతాతిదాలుతెక్కపక్కెరల్ చెలంగఁగాఁ
బెచ్చుపంచదార మెక్క బీరుమీఱు రంతున్
గుచ్చి పాంథవైరకోటి గుండె లల్ల వ్రేఁగాఁ
బచ్చి దేఱు మారు తేజపాఁజ లొప్పె నాదటన్. ౧౫౭
- ఉ. తుమ్మెదసర్పెణ లొక్కరయ దూఁకొని పుష్పరసోపదానముల్
గ్రమ్మి భరమ్ముగాఁ గురియఁగాఁ జిగురుంజిగి మేలుధాతుచి
తగిమ్ముగ నొప్పఁ బువ్వుగమి దట్టపుడాలు మెఱుంగుఁగట్టులై
పగిమ్ముగఁ గుంజకంజరపుఁబంక్తులు రంజిత *నక్కంజంబులన్. ౧౫౮
- మత్తకోకిల. వల్లిరక్కెపినద్దచక్కనిబద్ధకోకిలఘంటికా
వేల్దదారవకీరఘోటకవిస్ఫుటోదయ కేవలా
త్ఫుల్లగూనశరాసబాణమనోజ్ఞతూణసమగ్రితా
నల్లలత్తరుచ్చిత్త భూరథనంఘ మాదట నొప్పగున్. ౧౫౯
- శా. నానాసేనల నీగతి న్భవనసన్మాన్యాత్మజై త్రైకయా
త్రానూనఁబుగఁ జైత్రమంత్రివరుఁ డాయత్తంబు గావింపఁ దే
జోనవ్వుం డరమాయుఘండు నిజవిస్ఫూర్తి నిండబించిన
త్తైనం జాన యికె ట్లాకో తెఱకువం చాత్మ నివచారింపుచున్. ౧౬౦
- మత్తకోకిల. ఇంకనొక్కయుపాయముం గల దీతఁడుం దనప్రాణముల్
గొంక నొక్కతఱిన్ హరింపుడుఁ గూరి కాఱియ వెట్టకే

నంకి లంతయుఁ దీర వేడెడ నాతనిం బ్రీయమందఁ ద
త్సంక లేమక రాగ్నిదు స్సహశయ్యపై నొడ లేచ్చుచున్

౧౬౧

క. మోరుదయ చాలు నతనికి, మాటువలుక వెఱచునొక్కమాటును దేలుల్
మారుతములు శుకపికభా, మారుతములు మదనదహనమారుతము లొగిన్.

వ. అని సశ్చయించి.

౧౬౩

చ. పసిఁడిమీటారెగట్టుదిగువం దగునెత్తమునం దఖండ మై
పోసఁగు మెఱుంగుఁజచ్చదరపున్ జగిరత్నవు మేలుఁజట్టు పైఁ
బడగలకొనబోఁ దళుకుబంగరరంటలుటోటోటోటో
ముసరి జవాదిపున్దులపుం దగ సూరెలపై బుగుల్కొనెన్,

౧౬౪

శా. పూవుం దేనియ కాల్వచెంత విరిమాపు ల్పొన్నచాలకంచెగాఁ
గేస న్నింపెఁగోరంటల్ జెరయుచక్కి న్నల్లెగుర్విందపూఁ
గివల్లుం *బలుద్రాక్షకప్పగల పండ్లిళ్లంటులో దమ్మిపూ
బావిం తెల్లగుచల్వచప్పరముగపంపుంబలుందిన్నె పై.

౧౬౫

శా. కందప్పుం డిగవొందె బాంధవనితాకాం X తాంగధాతువృజం
బందంట న్నడి గుచ్చి తీర్పు నెన నాయాధాతువు ల్గిమ్మ నం
దగదం బొందగు చెందొవ ల్పొదలుగా నల్లెర్చి పువ్వమ్మ లా
రం దాఁ బొన్ను రచించి యందుపయి దాఁబొయోపవేశంబుగాన్

వ. బడ లిడి యుడుకుచు బడంతుక పొడ గడలుకొన నుండి తనమనంబున.

చ. తనమదిలోన నుంచుకొనఁ దావము దుర్భర మయ్యె మేనునన్
ఘనవనవహ్నిగోల నగు శ్రీకాంతు నేగతి సైచె నొక్కొ య
వ్వనజనశాక్షుఁ డక్కట యబద్ధము గోచె శ్రీజరాచరాత్మయా
ఘనన కిదేలయబ్బు మయిఁగాఁక మరుం డిడునఁచుఁ జింతలున్.

౧౬౬తి

ఉ. అక్కట వేగిరంపదుచు నందితి నమ్మరునంపపెజ్జలో
నొక్కనుశోరి భేదపడునేరమి నచ్చె నటంచు లేచుచుం
జిక్కునె యిట్టివేదనకు శ్రీపతి యాశరరాశిమీఁదఁ దా
నొక్కని సౌఖ్యమొందె నని నచ్చెలి (వొ)లెను) సెజ్జ మెల్లనన్.

౧౬౭

గీ. మదమనాఱవయ మ్మన మృగ్గునెలఁత, యాత్మవైషమ్య ముడిపిన దైవ నింతిఁ
బొన్నువైఖరిచేబాధపఱిచె నమ్ము, లెనయునొచిత్య మిల నచేతనము లెల్లు.

వ. ఇద్విధంబున వనంబునం గునుమశరశయ్య మెలంగు మెలంగ నంతనక్కడ.

*. యొక్క డ పండ్లిళ్లుంటులో X దానిగదాతువృజ శ్రీకాంతు శ్రీజరాచరాత్మ-ము

ఉ. సుందరయాన యిందునుజిసుందరమందిరసీమ లేమికిం
దందరఁ జెంది సుందరులు తద్విధ మెంతయు నీలవేణికిం
జొందుగఁ జెప్పినం జెలులఁ బుల్క-నఁ జూచుచు నుల్కి నెమ్మదిం
గొందల మంది హా యెటకుఁ గోకకుచామణి యేగ్మజ్జెల్లఁబో. ౧౭౨

క. అని చెలుల దూఱుచును మది, వనటం గూరుచు లతాంగి వడి నచటచటం
గరుఁగొని చొప్పురయుచుఁ జెలి, ఘనతరశృంగారవనముఁ గనిచొచ్చి వెనన్.

చ. అడుగులజాడఁ జూడ ఘలయావలపోతవిధూత మైనపు
ప్పొడి పయి సంతతం బొదపు పూవిత్రతేనియవానఁ గానఁగా
న్నడమిఁ బువుంబొద ల్బిగుదుమాపులుతాపుల జోకమోక చొ
ప్పుడు నిరపు లొల్లంకుగమివెజ్జలు నస్మియుఁ జూచి యంతటన్. ౧౭౩

ఉ. ముమ్మర మైన మైసెక లపూర్వపుటూర్పు కడింది వెట్టయుం
గ్రమ్మఁగ మిక్కిలిం గమలి కన్నడు నిర్లడ తీవెజొంపముల్
*గ్రమ్మడి జాటుపువ్వులును గుబ్బచనుంగవ వీడురత్నముల్
కొమ్మవదారవిందములు గూడఁగ నోచినతోనఁ దెల్పఁగన్. ౧౭౪

క. లత్రైపునఁ జన నొక్కడఁ, జిత్రభవునియంపనెజ్జఁ జేసి బలువగల్
కుత్తుకబంటిగ నొంటిగఁ, జిత్రము తత్తఱముఁజెంగఁ జి యుదాహన్. ౧౭౫

చ. పగలొనరించుతేని సెక పగ్గినిలేదొగతేని రేకతోఁ
దగవున కేగుదాని సెకదాలుపువేలుపు సోక జోకనో
నొగిలినపూలదండ పగ నూల్కొనుదాని నసంస్కృతాంగి యై
జగి X విడనాడు కాకవితదిన్నతవంబు వహించు నెచ్చెలిన్. ౧౭౬

సీ. వీనులు ముందు వచ్చి † వె (సమీప) భులువీడుఁ గలకంఠకలకంఠ గానతెలికి
మునుగు వెట్టఁగఁబూని వెనఁదోశ్చుబఱియంటమాధ్యమాధ్యమధువిస్మృతికి
సీత్కరించియు వెండి సీత్కరింపమిఁ జెందుఁ బల్లవపలవధల్లహానికి
వడఁకియునుగుడ గొఱుడుపాటు మలయాగమలయాగమనదిారచలకృత్తికి
నిట్లుదొలుదొల్తభయపడియెఱిగియంతఁ, దనువుదొఱుగఁగఁడలఁచినదానికకట
మారుచెయ్యుల కేగొకోమాటికొనఁగ, ననుడువెచ్చగనూర్పుచునడలుదాని
చ. కనుగవ విచ్చి చూచు మదిఁ గన్నులఁ గృష్ణుఁ డటంచుఁ జెంగటం
దనసుతమాలసాలరుచిభట్టము దాల్కొను రిత్త కొఁగిలిం

*గ్రమ్మడి-మూ- కుగముడి- ౧ స్థితివిధాని శాశ్వతవాక్యము- కొమ్మవదారవివృత్తము
† వదనాకు † నె...ల్లలు- సీత్కరింకఁగ.

చినఁ దనచేతిలోఁబడమిఁ. తెన్నటి కన్నుల నీరు *నించి ఎం

(ది) ఫలపాన్పుఁ జేరి విధిఁ దిట్టచు వెచ్చగనూర్చునెచ్చెలిన్. ౧౭౯

క. ఉడుగనీకన్నీర్వఱదం, బడి జాతెడుశయ్యఁ జూచి పాపపుద్రవం
బొడలిచట విడువ X నీయఁడు, చెడఁజూచెడు గటకటాయిసీయనుచాచిన్

ఉ. అత్త మొలం శెలం గెడుమహావనంబు కరంబు చేగచే
హత్తి హరింప మున్ను మన సందనవాడెల్ల మమ్ముబోలులన్
రిత్త మొలు స్థలంగ విహరించుట నీమది కెగ్గ దోచునే
దల్తురకాడ యంచనఁగ దత్తి-య నీవొవరించు తెన్నఁడో ౧౮౦

ఉ. పల్లవవృత్తి వీ వధరపల్లవఘాతకు మొగ్గు పుట్టి
పల్లవమున్ హసించు జగిపట్టెని యంచునో తత్సహాసము
స్వల్లభ సంచమీఘటన వ ర్తిలఁజేసికొ యంచు నే నన
స్థలనఁ బంట మోవి గొని మేలగు కెంపులు నించు తెన్నఁడో. ౧౮౧

చ కలికిమిఁగొగుబ్బచనుగల్బుల వేగుక కోర్వఁజాల వి
చ్చలు క్షణమాత్ర నాయెడఁ బొసంగఁగ నిల్చుదునో సుధాసం
బు లొలుకనీక మోవి పలుమోపున నానుదునో యి కేమి కా
వలె నది సూక్ష్మనంచు దమివాఱఁగ ని ట్లలరించు తెన్నఁడో ౧౮౨

చ. తలఁపున నిల్చుచు స్వయతఁ దాలిమి నిల్పఁగ లేక కొఁగిట
న్నిలువున గుద్ది మోముసయి నెమ్మొగ మూఁడి యు మోవి తేనియ
ల్పలుమొన లాని చెక్క-ఁగనఁ బల్కఱు గీటుచు నంతఁ గేల్లిమై
యలరులపాన్పుపైఁ పవనఁగియాడుచు యెన్నఁ డొకొ మనోహరా. ౧౮౩

చ. మగని ప్తమెఱుంగుజేల మిటుమార్పడఁ గట్టితి వాతఁడు న్రయ
మ్ముగ భవదీయవస్త్రమును బూనె నెఱుంగ రిదేమి వింత యిం
త గలవటే సమూలములు నాతిరో సన్నకుసన్న పోయి పూ
ర్వకతి బొసంగరాదె యని రామ లనంగ మెలంగు తెన్నఁడో ౧౮౪

చ. అని పలవించుదానిఁ దను వారీయ నెంతకడిందియోజ ది
ట్లను విడ చొర యం చిటునటం బొరలాడెడుదాని నింక న
స్థనఖరాత్మ దూఱిగొనఁగాఁ బనియేమి దయం దొలంగెఁగా
నెనరుది నీలవేణి యని నెవ్వగవెల్లి మునుంగుపైదలిన్. ౧౮౫

*నింగమె.....పగల. + నిన్నడు ప్తమోకువారకు- పరా. వెనకపాడుఅలియు నన
పన్ని. ప్తమోకువారకు.

- గీ. సకలభూషణలక్షణసంగమంబు, వీడనాడుచుఁ జూడ్కికి వింత యగుచు
లలితవైఖరి గనియునబ్రొంబుగాఁగ. సదృశవస్తునిబంధన సడలుదాని. ౧౮౭
- చ. అనయము మాకుఁ డేయుపువుటమ్ముల నమ్ములు గాడి వాడి నె
మ్మనమున వంతఁ జింతిలుచు నుక్కువఁ జెక్కిటఁ జేయుఁజేసె నె
క్కిను (పెను) వేడురంగు ననుఁగున్న వలారతనంబుఁ జూచి గృ
క్కున భయవిహ్వలాత్మ యయి కొమ్మొలుఁగారు మితారికత్తెలన్. ౧౮౮
- ఉ. సంపదీ చెందకుండ నొకచాలున నుంచెయ నీలవేణి తా
ముందుగఁ జూయి క్రొంగిటను ముద్దియఁ *జేర్చి ముఖాంబుజంబువైఁ
జిందునునుగురు ల్బ్రతగఁ జేరిచి చెక్కిట నిచ్చలంబుగాఁ
బొందిన మేలు కేట్టిగిచి పొందుగో విందులు సింద నిట్లనున్ ౧౮౯
- ఉ. అమృతచెల్ల చెల్ల త్రణమైన నయస్యలఁ గొయ నెన్నెఁడై
నమ్మటి వారికన్నఁ దమి నాపయి నెక్కుగు గల్లుగాన పి
మ్మొయి నొంటి రాఁ దగునె యీకడుగోలపు నీకడింగిల్లై పొ
ధమ్మ లిఁ కేరునందగుఁ బదిమ్ముల పుప్పొడి క్కెల్లు లోర్పునే. ౧౯౦
- ఉ. పల్లవసంగతి నైలఁగుపాచము లుండుచోలు మాలకే
యిల్లుడ మెన బెరజము లీఁగెడుమాఱు విసాళిపాలు అం
పిల్లడితాపు చూడఁగ నె బెల్లు హరించెడిమ్మిచ్చు హెచ్చి పొం
పిల్లడునిక్క యక్క యిది భీతిల కిచ్చటి కేలవచ్చితే. ౧౯౧
- క. నగువారి నెఱుంగనైతివి, తగ వారిడిపాలు సెయఁ దలఁచితి వయ్యో
మగువా యింతటి కట్టిడి, తెగు వాను మటంచు నెనరు దెలిపిరి తల్లీ! ౧౯౨
- క. శయ మానుచుఁ జెక్కిట సం, శయ మానఁ బనేమికుసుమశేరువులనయో
భయమా నవలా నీకు న, భయ మానలినాక్షుఁ డిచ్చుఁ బరమార్థముగన్. ౧౯౩
- చ. సకియ మరుండు నీదాకనునన్నలవాఁ డట్ యొక్కకుత్తుకై
పికము శుకమ్మ నీపలుకఁబేరిమి దాఁటఁగ లేదు నీదు నై
క్తి కరుగుణంబు నంచగమి; నీవి నసంతఁ జలంతి నీపనీ
పకుఁ డిటె నడ్డచేయుచు భవాదృశ కిట్టులు రాఁగ నర్హ మే. ౧౯౪
- క. మొదట ననంగుండు మదనుం, దదనువ విరియంగఁభ్రాటుకట్టివి శరముల్
వదల వవి మృదులవిషమతి, మదనువలన భీతి నీకు మది వలదమ్మా. ౧౯౫

ఉ. నీరపరాగదోషముల నీటు దొలంగంగఁ దాఁ బయోరుహం

బీరుచిరంపు గన్నులకు నీ దనఁగూడక యుండుఁ దొల్లంద

నీరుజజాతికిం దవము నేఁడు ఫలించెఁ గదే కటాకటా

నీరపరాగము ల్లగి నీ టటు నీకనుదోయి సాటిగన్

౧౯౬

చ చెలువకొ పూవుఁ దేనె బీలుచిత్తడి నైనను మాన కెప్పుడు

నమలయుచు నుండుఁ బుప్పొడిమూరము నేగతి నోర్చితమృ సగ

కులమదబంధరప్రకరకుట్టన నైనఁ దొలంగ కెంతయుం

గలయఁగఁ బర్వు తేనెజడి* కారియ మారియ దాని సైచిత్రే.

౧౯౭

నీ జలమున జీవింపజలజనాశంబులు దినుమందగతులు సంధిల్లుచోటు

నతిరక్తమృఖత సంతతసత్ఫలచ్చిద నడకుకల్లురులు సజ్జాడునిక్క

కనుగెంపుగదురఁ జొక్కపులేజగుక్వడిచి మనుషిసాళులు చెలఁగుజ్ఞాన

మలినచ్చదముఁ బూని మధుమాత్ర వాసన సొక్కుమత్తాళి పెంపెక్కవంక

యిటను మెలఁగంగఁ గటక పేమిటికి వచ్చి

నో ఘనమృణాలభుజకాండ యోసుబింబ

దశనవనన యోకిసలయతరుణచరణ

యోసురభిళాంగి నెమ్మది నోటలేక.

చ మెలఁతరొ కృష్ణుపై మనసు మెత్తని దెంతకడింది యయ్యెనే

కలితమృదుత్పసంపదల గాదిలి చందురమామ యాదిగాఁ

గలసుకుమారవస్తువులఁ గా దను నిచ్చెలువంపుమేను నేఁ

జెల యిటువంటి బల్కుటికిచేప్పలఁ బెట్టంగఁ బట్టె నక్కటా.

౧౯౮

క. గురుశిక్షచే మహాగమ. గురుమర్మము గనియె మున్ను గురుకుచ యిపుడుం

బరికింపఁ గనియె మన్మథ, గురుశిక్ష మహాగమంపుగురుమర్మంబుల్

౨౦౦

నీ, అతిఘనాగమసంబంధ మతివ కమరె

నతిఘనాగమసంబంధ మబలఁ గన్న

యినుండు చెందఁడొ చాయయు నెవయలేవో.

కారణగుణంబు కార్యంబు గనఁగరాదొ.

౨౦౧

నీ, కృష్ణునందు సరాగత గీలుకొన్న

యింతి కపరాగసాంగత్య మెట్లు పొనఁగు

నెన్నఁగఁ బరాగ మెప్పుడు సహించునింతి

కిప్పుడు దాని సహించుట యెంతయరుదు.

౨౦౨

గీ. విదుషి వభర్షి తపదార్థవేత్తి వీవు. తండ్రిఁబోలుచు మమ్ము సంతాపపఠఁగఁ
జేయనేటికిఁ దల్లియూ ఛాయ బోలి, చల్లఁజేయనె మమ్ములఁ జంచలాక్షి.

వ ఇట్లు పల్కుచు నాలోన.

౨౦౩

ఉ. అక్కట యెందునై పరిణాక్షులు చక్కనివారిఁ గోరఁ
మక్కు వెఱింగి తండ్రి గరిమంబ్రియుఁ గూర్పఁగ వే రమింపఁ
చక్కఁగఁ గూడి యిట్టిపలుకడలబూమెలు చూచినారవూ
యక్కఱొ నీకు” గల్గె నని యాడెడు చేడలఁ జూచి వారలన్.

౨౦౪

చ. కనలుచుఁ బల్కి పల్కు కనుగందని ముద్దులగుమ్మ యచ్చునీ
మనమునఁ గోరుకొన్న యలమాధవు నీధవుఁగా ఘటించు నీ
జనకుఁడు * నేడొజేపా యతిసౌఖ్యము నొందెడు తెల్లవాఱినం
గనుఁగొనువారు మెత్తురు వగల్గని తెంపున కిల్లు చొత్తురే.

౨౦౫

చ. పొలఁతిరొ యాడుచందమునఁ బుట్టినవారికి నెల్లఁ గోరికల్
గలయవెనీకె యన్నటులు గా దింక నే మని యంటివేని పైఁ
దొలఁకఁగనీక కూర్చి మది దొట్టిన గుట్టుగ మట్టు సేయుచు
నెల్లఁగుపొలంతి యెన్నఁదగు మేటి నెలంతలలోనఁ బైదలి

౨౦౬

క. కన్నుల నీ రేటికిఁ దెలి, గన్నులచెలి కొన్నినాళ్లు గడవం దగవే
కన్నుల మూతం జేకొని, కన్నులవిల్కానిబాఁగి గడచెడు పిదపన్.

౨౦౭

మ. అని సి గైక్కఁగఁ బల్కినం దురణి యయ్యబ్జాక్షి కంతంబున
న్ననుఁగేల్లమ్ములు గట్టిగాఁ బెనఁచి కన్నుంగోనఁ గ్రొవ్వేడినీ
ర్కవఁక న్వాడినమోము దమ్మి చెలిమిద్దం జన్నుఁబూబంతులం
దను నొత్తిల్లఁగఁ జక్కఁ జేర్చి ధీరహించిందం బల్కు మందంబుగన్.

౨౦౮

† ఉ. కాఁకలుముంచు మేనుగలకట్టిడితండ్రికిఁ బుట్టునాకు మై
కాఁకలుగాక (పౌఖ్యములు గల్గు) నె యక్కట తప్పవంటిగా
కాఁకల కోసమై కొఱఁతఁగించిన నోములు నోచునాకు బ
ల్కాఁకలు గాక యాజమున కాంచెనె కాఁకలుతత్తనూజయై.

౨౦౯

ఉ. సానలుపట్ట నోర్పు నినుచక్కని కూతురఁ (గాలియోరగా)
నూనవిహనలఁచుటల్ కోడని ? యేటికి ముద్దుఁజెల్లెలన్

* నెకరేపె † రక. మూ † మా ౧౩వ పద్యముపోలిక. క్రియట్టికి-మూ.

హానికి మూలమై జగతి నాడిక కోర్చినతేనెతోడఁ గా

నేని భరింప నావశమై యిట్టి యయోగదవాన్నికీలన్.

౨౦౧

చ. నను గనినట్టివారలక నావయిఁ గూర్చి యొకింతలేక య

న్వనటఁ దొలంగఁజేయుట యవాస్తవ మై యిటు లుండుకోఁగ ని

ప్పు మది మీకుఁ బట్ట దని పాల్పడి చెప్పఁగనేల యిద్ది మీ

కనభిమతంబ యేని రుచి*యట్లునె గ్రక్కున నీదృశోక్తులన్.

౨౦౨

క. అటువంటితల్లిదండ్రుల, నిటువంటి యనుభుగజెలుల నే నందుటఁగా

యిటు లాప దెడసి కోరిక, చిటుకురు మనకుండ నమరి చెలు వందితిఁగా.

ఉ. నీలరుచు ల్దొలంకు సురనిమ్మగచెంగట దర్శచంద్రికన్

మేలగుదచ్చినాదముల మెచ్చుగ నప్రజకన్నమూకు లే

వేళ నుతుల్ ఘటింతు కతివేలమదీయమనోవ్యథాభిదా.

లాలసతం జనించి యతలాలితిఁ జెందెడు మీదుకీక్తులన్.

౨౦౩

నీ, కన్నవారికి జెప్పి కరుణ పుట్టఁగఁజేసి తలఁపు చేకూర్పరే తల్లులార

మీరైన వారికి నామేనితాపముఁ దెల్పి యతని నిం దంపరే యమ్మలార

మున్నిట్టికార్యంబుఁ జెప్పుగా ఘటియించు చెలువల వినరటే మెలతలార

భాగ్యవంతుల కీలఁ బ్రాణదానము మించు పుణ్యంబుగలదటేపాలఁగులార.

నే విశేషించి మీదాన నెలతలార, మనసు మీదెంతి కటికియే మగువలార

యనునయంబునఁ దీసునే వనితలార, తాళఁజాలను మీయాన తరుణులార!

నీ, వెత కింతకైనఁ దాళితి నయో నేజెల్ల నేనెంత కటికినే నీలవేణి

యాఁడుఁబుట్టుకఁ జెందినట్టి యింతులకెల్ల నీలగు లేదటే నీలవేణి

యెటువంటిపని యైన నీడేర్పఁగల వని నెమ్మి నమ్మితి నిన్ను నీలవేణి

కూర్చిచే నుండెడు కొమ్మలలోఁజాల నెనరుదానవుగదే నీలవేణి

నీదునెన రెందుఁ బోయిన నీలవేణి, నేర్పుచే గార్య మీడెప్పు నీలవేణి

యేల యీవట్టిమాటలు నీలవేణి, తాళ వారియాన యింక నేను నీలవేణి

ఉ. చక్కెరవిల్లుఁ దేయుసుమనాయకపంక్తిఁ ద్రాపిభిమానముల్

గ్రక్కునఁబోకమున్నె చలీకత్తియ మొత్తము సేయునారడిం

జక్కఁగఁ గలుగు లంగడికిఁ జేరకమున్న ప్రియంబుగాబ్దియు

న్నక్కున గారవిధవఁ గలయంతకు నోచితి నంట నెచ్చెల్ల.

౨౦౪

* యబ్బుదోబల్కులందడికి

- సీ. మాధవాధరసుధామధుర్యమునఁ దేలు వంశంబుఁజన్మంబు వడయ నైతి
హరిభుజాంతరవాసనిరతి నింపార హరిమణిస్వరూప మై యమర నైతి
యాదవహాళిమోహసి తాపాంగకలాపంబు నై యేని యోషవైతిఁ
గమలామనోనాయకమనః ప్రియోద్దామమాధవి నై యెట్లు మలయ నైతి
నకట వీనిలో నేదైననోకటియైనఁ, బొంగునుబియ్యంగసంగమాభంగసుఖము
తపనసుత నైతిఁ దాపంబుఁ దలఁగనైతిఁ, జెలులుమీచేతిరట్టు చేనలయ నైతి.
- క. వలపు పగవారి కైన, వ్యల దడియెలులన్న నట్టి వలపున మేనం
దొలఁచెడుఁ బాణము లీగడ, నిలుపుటయేగండమయ్యె నిక్కముచెలువా.
- గీ. ఒరులవెతె యెరు లెఱుంగ రా మర్వి ననుట
నిజ మనుఁగుఁజెల్వలే రవ్వ నెఱపజ్జొచ్చి
రకట మదితాప మీటు మీఱు నరసి తెలియఁ
బడదు మోచు (వాఁడెఱుంగ) గావటిధరమ్ము. ౨౧౯
- చ. పతులను గోరు నెల్లరకుఁ *బాటులివే యయినట్లు లెన నీ -
సకులు చెలంగి నన్ను నెకనక్కెము లాడుదురే యిదంత నా
కత యగుఁబోలు నెట్లయినఁ గానిము పాణము లిప్పు మేన ను
న్నతఱిఁ గదా యిఁ కెవ్వరు ననంగల యాడిక లబ్ధిఁచనా. ౨౨౦
- గీ. బొర యప్పిస్తుతప్రశంసాస్వితంబు, పల్కునను వ్యాజనిందానిగద్ధనూక్తి
లలితసంగతభాష నేర్పలయనన్ను, మీరు నవ్వుటయెఱుంగ నెమెఱఁజొర
- గీ. వనిత యథాంతరన్యాస మొనరు నెట్లు, మదికి సరపేక్షవస్తునమర్థమున
మదికి నిం పగుఁ గాదె సామాన్యఘటిత, భవ్యవస్తువి శేషసంబంధమమర.
- సీ. కలదన్నఁ గలవానిఁ గలిమిచేడియఁజేనిఁ గరమున మడివాలు గలుగువానిఁ
గడలినుండెఱువఁ గరిఁగాచునగవానిఁగరుణిత్కడుచూపుగాంచువానిఁ
గలికినవ్వలవానిఁ గొస్తుభద్యులివానిఁ గనఁగ నశక్యమా కతలవానిఁ
గనకంపురుచు లీనఁగలవచ్చడిమువానిఁ గలుగుకాలం జెల్లఁ గలుగువానిఁ
గన్నె వేతలవయసులు గొన్నవానిఁ, గన్నయారెయు నవలీలఁ గన్నవానిఁ
గన్నులనుగ్రమంచుసెకమించుగన్నవాని, గాంతుగానోచునక్కాంతకాంత.
- చ. అలదమయంతిఁ (బోలె) నను సంచితపుణ్య నొపర్పు మన్నలుం
దలఁపుము మాధవాప్రకృతతాతథనస్ఫుటభాగ్యుగా నయో

విలసిత యానమాత్రిమున విస్తృతి నొందకు మంచకై వడిన్
నెలయుము తత్ప్రళోకృతి వేగ నొనర్చి క్రియాసమాపతేన్. ౨౨౮

వ. అని తరణితనయాతరుణి యయోగశిఖిభారణి యై పలుక నప్పులుకలు
(ములుకులు) వోలె మదికి నులుకుచిలుక నచ్చిలకలకొలికి యక్కలికికి
ధ్యోంబు గుదుర నెనఱి గదురం దియ్యడనంబు ముదురి నిట్లునయె ౨౨౯
సీ. పంచత్వమే కొను శాణము ల్లాంచిన యతనుడు నీ నేమి యనగలండు
*ఘనసైమన మందగతిఁబూని వెల్లనౌరా యంచగమి యేమిసేయఁగలదు
మధుసేననంబున కూట పూను పికాలివలసీభయం బేమి వచ్చు నీకు
మధుసత్త్వమున భూరిమాల్నిన్యగుణవృత్తి దేరుభృంగములు నీ కెరువురావు
బహుభుషక్షవిరోధి యకా పంకజారి, భడత గుణగంధమాత్రింబు వడయుగాలి
వేక్క సప్రమాటలాడుదుఁ జిక్కుఁజిలుక, యంతమాత్రింబునీ కేలవంతతల్లి.

గీ. చెట్టు చెట్టిన కొకకొన్ని చుట్టుకుండుఁ
జెలమ చెలమకు నొకకొన్ని సేరుచుండు
మనసుసేలు నీవంటి మాననతలు

ధైర్యకంచుక మగలింపఁ దఁచునెల్లు.

౨౩౦

మ. నెడతూపుంగమి నూలుచోగునను నీవింగుబ్బునం దుంటువో
గడికండ్ల ల్పడ గానుగాడి రసముం గావించు మీనాంకమున్
మడువంటం బడిదోచి గాలముఁ గుచ్చుంజేసి కందర్పనిం
బడతీ దుగ్బలుఁ జేసి పుచ్చెన భయోత్పాతంబు నీ కేటికన్.

౨౩౧

వ. అని యూఱడిలం బలికిన నప్పులుకులయెడ ననాదరంబు చేసి వెడనవ్వు
నవ్వి యవ్విఁబోడి నీలవేణి కి ట్లనయె. ౨౩౨

చ. కలికిరొ వొడచేడియవు గాన నెపం బిడి యోట దీరఁగాఁ
బలికతి వింతె నీకు మఱుమాట వచింపఁగఁ జాలఁ గంతుపూ
ములుకుల మున్న నాయెడలు మోహము దాకి తొలంగుఁ శ్రాణముల్
బలువగ నిల్పి తింతవడిఁ బట్టంగలే నిక నిక్క మోచెల్లీ.

౨౩౩

డ. కన్నులు మూసినెట్ల పొడకట్టిన (నాథుని) గౌరి లీరయం
చున్నుడువంగ నోరెగువఁ జూడఁగనీ దపు డేడనుండియో

పన్నుచు పచ్చు నాదుప్రతిబంధము వీడయు నంతలోనే మే
 నున్ననుచుం జలించును గనుంగవ విప్పగ మాయ (పా) సఖి. ౨౩౧
 మత్తకోకిల. నీవు నాయెడఁ గూర్చి బోటివి నెమ్మి నాపయఁ గల్గినం
 బూవుఁబోడిరో నాదుకోరికఁ బొల్పు నొక్కరహస్యమే
 చూచె నీమది నెంతలే దని చూడ కప్పని వేగమే
 చేసె దప్పక తీర్చె దేసయుఁ జెప్పద న్విను తత్త్రియన్. ౨౩ ౨
 ప. అది యే మని యంటివేని. ౨౩౩

శా. సాక్షాన్మాధవరాత్ర సంగతికి నోచుం గావునన్ దీని క
 జ్ఞాతుం గస్తురినన్నె జృంభితసురర్థాంభోజవత్రంబుపై
 నక్షీణస్థితి వ్రాసి నన్నును దిదీయాంచవృహోదాంస
 ద్వక్షోమధ్యమపీఠి సూక్తిగ లిఖింపం జూచి యైనం జెల్లి ౨౩౪

క. చిత్తరి చిత్తములోపలి, యుత్తల మొకకొంతయైన నుడిపెన నెటుగాఁ
 జిత్తము నిలువంగదవే, యుత్తమనుకృతంబు నీకు నొసర్గు నటంచున్ ౨౩౫

చ. పలికి గళ స్మరందరసబంధురగంధరసాంధబంధరా
 కలితరవంబులం బ్రసవకమ్రవికమ్రసామ్రతామ్రకో
 మలనవపల్లవగ్రసనమంజకమాయితకంఠ కాళి
 లకలకంఠనాదములఁ గల్గి తిటాలున నుల్కి యల్కియన్. ౨౩౬

ప అప్పు డప్పల్లపపాణి కపటగోపికాపల్లవాయల్లక మెల్లం...దుగంతసంతా
 పంబున నెంతయు నొల్లంబోయిన నీలవేణి శోడి నీలవేణులం గూడి కటక
 టంబడి చింతించి యీయంకికి సంతాపంబు బలవంతం (బలంతలు) నంతం
 బుఁ జెందనేర దీయెడఁ గొంతకొంత శాంతిబొంద శిశిరోపచారంబులు సచ
 రింపం దగు ననినఁ దత్సహితలై తత్సహితలు తత్త్రియాయత్తచిత్తలై
 రయ్యవసరంబున. ౨౩౭

— కాళిందీకిఁ జెలులు శిశిరోపచారములు చేయుట —

ఉ. తావుల మోక* మామిగమితావుల గొజ్జగనీయంత్రముల్
 కేరలఁ జిల్కఁగాఁ జిగురు గేదగివూదడిగట్టి నట్టివేక
 పై వఱలాటచెంగలునవందిరి చెందొవ రేకనంటి క్రొ
 మ్మొవులచందువాపొగడమొగ్గల నిగ్గులచప్పరంబులోన్ ౨౩౮

*మామిగమి గేదగివూదడి

సుగంధి. కష్టరంపుఁదిష్ట నొప్పు గమ్మపైఁడితమ్మిమే

ల్లుప్పొడి నచించినట్టి పువ్వు సెజ్జమిఁదికిన్

• అప్పడంతిఁ దెచ్చి, తెచ్చి రంబుఁశు లందఱుం

జెప్పరాని వేగ మూని శీతలించు వస్తువుల్.

— ౨౩౯

ఉ. నారసచంద్రనైఱుచుదనంకుమదాగురు కేసరాళిక

ర్పూరపరాగకుంకుమనముజ్జ్వలపల్లవహల్లకాచ్చక

హ్లాఱతుషారనీలబిఱహారసమంజసపుష్పఘంఢరీ

వారము లాదిగాఁ గొనుచు వచ్చి కరంబుదాగునేగ్గునన్.

— ౨౪౦

చ మలయజశిన్ద్రమం బొడల మాటి కలంది మృణాలనల్లరీ

నలయచయంబు లంఘులను గాహువులం గడియించి వేనలి

నైలయఁగఁ దెల్లదమ్మి యిడి పెల్లుగఁ గస్తురి కంధరంబునం

గలయఁగఁ బూసి యంతి శివుకై విడిఁ జేసి రసంగభీతికిన్.

— ౨౪౧

చ మృగమదీచర్చ యంతటను మేన నలంది పరాగరాగసౌ

భగకనీలీలంబుఁ గటిపై నిడి చెందొవపువ్వు తెత్తుఁ బొ

ల్లుగ నెనుంచినపు ను వొల్చె ననారతిశౌరిభక్తియో

గగురుఁ జాతంగ యగుఁగానఁ దదాకృతి దాల్చెనో యనన్.

— ౨౪౨

ఉ అంగజఁ డంగనాఘన హృగంతరకర్పరసీమ స్టే హమ

బ్భగి నభంగురం బగుచు భాసలఁగా దశపై దశాంతరం

బుం గడియించి ప్రోవఁ బఱిపూర్ణతఁగాంచి యయోగదీప మే

చం గడు స్రుక్కుచుం గిసలసంఘటితవృజనాసలంబునన్.

— ౨౪౩

సీ. పదములఁ జగురాకు లొడివించి జంఘల స్మరతూణతీలకము ల్మృగువుకొల్పి

తొడల నరంటిద న్నడఁరించి సాబగారుకటిపైఁ బరాగసైకతము నించి

నడుమఁ బుష్కరభంగి దొడఁరించి యాసన జోఁగగాఁ గస్తూరేక దీర్చి

చన్నల గుచ్చము ల్నవరించి నెమ్మేనఁ జందనం బలఁది భుజఁబుల బిగు

కొండమిడిచెక్కలనుజంఘ్ర ఖండమలఁది, వేణిశైవాలమునఁగూర్చి వెఱఁదియంగ

సామ్యసదసత్పరీక్షావిచారిణ బలె, జెల్వ లీరీతిఁ జేసిరి శిశిరవిధంబు.

చ. ఎడవక యింతులెల్లఁ గడియించినపల్లవసూనగుచ్చముల్

తొడరి వియోగవహ్ని సెక దొట్టఁగ జివ్వున నీగుదీసి యె

కుడు గమలంగ నప్పు డలకోమలిగాత్రము వొల్పు నామరుం
డడరుచు దోహదక్రియకునై †తవణించిన లేఁతీవనాన్. ౨౪౫

ఉనుతాపమీలద్దృగుత్పలంబుల మిత్రికరమార్జవక్రియఁ గఱపరాదు
వగఁ బొగల్కొని మంట లెగయుడెందంబునఁ జంపకన్నేహంబు నలుసరాదు
కన్నీటివఱనలు గ్రమ్ముచున్నట్టల ఘనసారిజలధార లుచుపరాదు
నిట్టూర్పువడగాలిఁ బట్టూడు మైదీగ నల వహ్నిశిఖ నిల్పఁదలఁపరాదు
చండసుమ కాండతేజస్వివచండకిరణ, దండవిభన

మోహబహుళాంధకారంబుముంచిజాఱ. స్మృగమదంబువఁదిలక మర్పింపరాదు

గీ. అతనుతాపంబు హరియింపనంగములను, జెలులు సేచ్చినబహువిధశీతలములు
నతనుతాపంబు హరియించె నంగవితితి, నతనుతాపంబుహరియింపవల్గురంబు

గీ. జడములగుటచుసంతాపశాంతిసేయ, నంచుఁ జెలులేలుగినుమాదిగములు
జడతఁ గాంచినద్రీవ్యము జ్జగత్పియతీ, గలవు సేయఁగదన్నిహతాన్యమెట్లు

క. తనులతఁ బల్లవనుచుములు, ఘనతం గొనునేని యతనుఘనశిఖ యేదెం
దచులతతాపం బడఁచునె, ఘనములు నవియెన్ని కృష్ణఘనమే చిక్కన్.

క. ఈవిధమున నేర్పొప్పుఁగ, వావిరి శిశిరోవపేధులు వచ్చించి యొకిం
తావెలఁదిఁ దెలిసి నగరికి, వేవేగం దోడి తెచ్చి నెలఁచులు వీక్షిన్.

గీ. పసిఁడియుప్పురిగె నునుబూఁజొన్నుమీఁగ
నకియ నిరహింద నుపచి హెచ్చరిక మిగులఁ
గలితపూర్వకధాప్రసంగంబుచేతఁ
బొగ్గిదు గడపుచు నుండిరి ముద్దు చేసి.

క. మాయాసహాయసీతా, బాయానిరపాయభవ్యసాకేతపురా
ధేయ మునిగేయ జలద, చ్ఛాయలసతాన్య సకలజగదున్నేయా. ౨౫౨
గద్యము. ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణరవిందమిళిందాంతకరణపోలూకా మాధ
వయజ్ఞసముజ్వలతృప్తిపోక్షితికటాక్షా సాదిత పాండిత్యాభరణ ప్రభంజన
వంశాద్భిరాకాశశాంక నిరంతరా రాధితచిచ్ఛణశశాంక అభినవ నన్నయభ
ట్టరకాహోబలపత్యాహ్వాయకవి మహోపాధ్యాయ భట్టారక ప్రణీతం
బైనకాళిందీకన్యాపరిణయంబునుమహాప్రథం ధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

(శ్రీ) ర మ
కాళిదీ కన్యాపరిణయము

తృతీయాశ్వాసము.

~*~

క. శ్రీగాజమాళిహృదయ, స్ఫారాంబుజచంచరీక ప్రణమజ్జనతా
ఘోరాఘటిమిరదినకర, తారావల్లభవిరామ దశరథరామా. ౧

న మహాత్మా దివ్యచిత్తఃకుస నవధరింపుము. ౨

—† సూర్యాస్తమయఃవర్ణనము †—

- క అంతట నంతటినెచ్చెలి, యంతర మగలంగఁ గూఁతు నలమట గనుచుం
గాంతి దొలంగుచు వ్రాలెను, జింత ననం దనదు కాంతి చెదరఁగ వ్రాలెన్.
- గీ. వారుణీసేవతనదుమ్రావర*మహిమీ, మంతకంతకుఁ డటుగనొయ్యనవెనుకకు
మేనుగనొగులంగ నప్పుడుభానుమంతు, డధిక (దీన)స్వరూపంబునధిగమించె.
- సీ. అనర క్రమండలుం డగుచుఁ బూర్వాగమ మూని ప్రబోధ మిం పొప్పుజేసి
సర్వవర్ణాశ్రమాచారిము ల్నుడిపించి తా సత్పథంబునఁ దనరి నిలిచి
నలుదిక్కులను గరంబుల (చేత) నలరారి చక్రీసద్విజృంభి చక్కనునిది
కుముదంబులకుఁ బొంగు గుంగునట్లు మెలంగి వడ్డిని కామోదపటిమ గఱపి
కాలగతి వయసుమించినఁగడఁకదక్కి, శాంతిగైకొని యపరాగమాంతమంది
ననుపు శుచి కిచ్చి పరరక్తభావుఁడగుచు, వఱుణినానందవారిధి వ్రాలెనుఁడు.
- గీ. పొచ్చి విశ్చినుదిశయఁజేపట్టి యాఁడు, బంతిగాఁదత్కరచ్చవిపత్తెనూర్చుఁ
గానిచో నెద్ద కతి మన్యకాల మెడయు, నరుణిమచ్చట సంజలఁబరఁగుచుండ.
- గీ. చండమూర్తాండరోచిరఖండపహ్ని, కీల నెంతయుఁ గ్రాగినఁ బాలఁజాల
నరుణిమ భజించె నాజరతాతపమున, దండినెఱుపెక్కె బ్రహ్మాంధభాండమెల్ల
- క. కొండలకు మేలుబంగరు, కొండలరాయనికి మైత్రి గొనకొనఁ జివురుల్
మొండుకొనుమాపులకు దరు, పండములకు నట్టియెడఁగచాకచి యమరెన్.
- మ. తను లోకంబులు లోకభాంధవుఁ డనం దాఁగర్మసాక్షిత్వముం
గొను చత్కున్నతిఁ గాంచి కాలగతిచేఁ గుంతిభవత్తేజః డై
చని యవ్వారుణిసేవ గైకొనియె నుష్ణప్రాంశుఁ డ ట్లెటచేఁ
గనియెన్ ఘోరగభీర వార్ధిపతనాకారోరుపాతిత్వమున్.

- సీ. సకలజగ చ్చరజంత్రుసంతానసంతత నేత్ర రశ్మిగుంత్రులతోడఁ
జ్రాంత్రాంకచాంపత్యసరసాభిలాషసంఘటనైక హేతుభాగ్యంబుతోడఁ
ఓనుధారణకిరీయాధావదుచ్చావచపక్షధృద్వాహృతిభరముతోడఁ
బద్ధినీముఖపద్మభవ్యతరామోదకారణాదృష్టవైఖరులతోడ
నస్తమించెను జలరాశి నతిరయమున, వనధిజల మెల్ల నధికపావనతఁజెంద
దొలుత నుడివెడునుడువులగడలుకొనెడు, బెడఁగుఁబోడిమిగైకొన్న పెద్దవేల్పు
- గీ. అక్షి గతుతి జనులుదన్నక్షి గతుగఁ జలువరైరి పితృప్రసూనంగియనుచుఁ
గలుషమదివోవఁగడిగివలయుననియె, వనజమిత్రుండు వేగంబవనధిమునిఁగె
- సీ. ఇనపాతకృత మైనఘనవివరంబునఁ బైకెక్కు బాడబ్రవభ యనంగ
జలములోనుండి యబ్బలుతోవ మీఁదికి బొంగు లేవడంపురంగనంగఁ
గాలుండు జక్కవకవ మది నేర్పగఁ జించించి పొడమించు చిచ్చనంగఁ
గుముదిని నిద్రి పైకొనకుండ నపరాశ వెలయించు దీపపువెలుఁ గనంగ
నపుడుసూర్యుండుహరియాటనలెనితోడఁ గొంతడప్పేగియతఁడభింగుంకిపోవఁ
దీరమున నిల్చుగరుడని తేటయనంగ, నింపుదళుకొత్తైనాంధ్యరాగంపుసాంపు.
- చ. అరయఁగ సర్వమిత్రుఁ డగుచట్టి యినుం డగుగంగ నింక మా
కిరవులు సేరి సద్దడఁగి యేవటి యుండెడివేళయే నిశా
చరుఁ డధికారి తాదృశులె సౌఖ్యము గాంతు రటంచు సంకుల
స్థర్థములు సేయుచు నివహగజాలము సేరుఁ గులాయనీమలన్. ౧౩
- ఉ. తారలఁ బెండ్లియాడఁ బ్రేమదంబున రా జగు దేర నింపు సొం
పార నభోరమారమణి యాకసపుంబలు వేదిమోడ వి
స్తారముగాఁగఁ గల్పసుమజాలము నించెను నా నథంబునం
దారక ట్లల్లసిల్లెఁ గలితద్యుతు లెల్లడఁ బర్వచుండఁగన్. ౧౪
- క చఁడాతపత ప్రదిశా, శుండాలము లుదధిఁ గుంకి శుంభచ్చుండా
దండిములఁ బైకి జమ్మగఁ, నిండెడి శీకరము లన్దగ నెఱసెం దారల్.
- చ. పగ లొనరించు చుగ్గి కరభావము గైకొని మమ్ము నేచుచుం
దగు లయిసట్టిపంకజపితానము నేదు నినుండు వోయె నె
వ్వగ మది మాకు మా ని ననివారణ శీతకరుండు రాజు దా
నొగి జనుడెంచు నంచుఁ జెలువొందెను ఘిన్నునఁ దారకాప్రజల్. ౧౫

గీ. పుట్టినప్పుడునుత పగ లూని కువల, యంబు(నేచెడు)నినుఁ జేగె నట్టి కాని
గొనములకుమాటుగైకొన్నకొమరురాజు,వచ్చుననితారకాప్రజవటలెఁజదల.

సీ. రాణ సకృత్ప్రజారాతులు గడిదేఱ ద్విజవృత్తు లెల్లను దెంపువాఱ
జారచోరస్ఫూర్తి చాల విజృంభింప నేరసులసౌఖ్యవైఖరి కృశింప
వరధర్మవిజ్ఞానవార్తలు సడలంగ నన్యతాభిసంధి చయ్యన మెలంగఁ
గుముదంబుల మెలంగుకొంకు శంకను జెందఁ బరఁగి ప్రదోషంబుపటిమనఁద
నంజనాచలరోచిర్నవాభ్రకాంతి, భంజిన మొనర్చు చాయ లపారములుగ
సంధకారమహాకలి యావరించె, సఖిలదీశల నరాజకం బైనయపుడు. ౧౮

ఉ. వేలుపుఱేడు నామఱుగు వేకొని యాత్మవధూటిఁ జెంద న
జ్ఞాని నసూయ పుట్టగ విచారము సేయ కభావమంచు.న
స్థిలి రచించె గౌతముఁ డహో యిదె రూపము నాబలంబు లో
కాళి గనుంగొనస్వలయు నన్నగతిక బలసెం దమశ్చటల్. ౧౯

సీ. తా నొకబలియుఁడే తరణి లోకాలోకగిరిదుర్గమునఁ బడి కరము లన్ని
గలిగియు నావలఁ గడవఁగా శక్తుఁడో యెట్టలా నారాక యెఱిగి నీళ్ళఁ
బడఁ గాక పట్టకొ భవ్యున్నామగంధమున నతను బట్టఁ దమము శక్తి
గాంచెను నారాక గననియచ్చొటనె తనకాఁకలును దాను బనికివచ్చు
సంటరానివానియందుఁ దా నసువెల్ల, దాఁచి పోయెఁ గాన దక్షఁ దనకు
ననుచు వేగ వచ్చె నన బలునీలిమ, గప్పికొనఁగ నిరులు గప్పికొనియె.

సీ. నే ననిర్వచనీయనిజరూప మగు చనాదిత మెలంగుచుఁ దత్త్వధీ నడంచి
వెలయు నవిద్యమై మెలఁగెద మచ్చబలతఁ గాంచియే యాత్మ బ్రహ్మ మయ్యె
నటుగాన నాయందు నమరు కారణలక్షణం బతివ్యాప్తిమష్టంబు గాదు
బ్రహ్మవిద్య యెట్లందు బలవత్ప్రమాణంబు మఱి గుహాశయత బ్రహ్మంబు నేన
యఖిలమునునాదురూపంబుననుసరించి, నిలుచునో లేదో చూడఁడినిఖిలజనము
లనెడివైఖరిరోదను లాక్రమించి, యంధతమసంబువరఁగెభయంబువెరుగ.

క. ఔర తమోబల మయ్యెడ, నేరీతి వచింప శక్య మేరికి నైనక
ధారాశతరవివేకవి, హరులకును వస్తు వరయు టరు దై తోచెన్. . ౨౦

గీ. చంద్రతారావివాహంబు సమయ మనుచుఁ, గాలకజ్జలకారుఁ డఖండపద్మ
జాండమంజుకరండంబునింజుకొనఁగ, నునుచుకాటుకయననుం డెఘనతమంబు.

ఉ. వేళ యెఱిగి సూర్యువయి వేళమ వచ్చుగుహంతరాళధా
రాళతమంబువెంట గ్రహరాజహిత్యుతు లొట వచ్చి య

- వేళ్ళ నినుండు-పోవుటకు వేదనఁ గుందుచునుండుజ్యోతులో
నా లలిమించుఁ గప్పు పయి నల్వగ నొప్పు గృహప్ర దీపముల్. ౨౮
- క. వడి నినుండు చనఁగ వెంబడి, బడిచనఁదడఁబడుచుఁజిక్కి బలునిరులుగొనన్
వడి యుడిగి యచ్చటచ్చటఁ, బడియుండెడురత్న భువఁగ భాసిలుదివియల్
చ తలఁపఁగ శబ్దమాత్ర విదితం బగుచున్ గుణమాత్ర హీనతన్
మెలఁగుచు నప్రతీతగతి మేమరసంశయవృత్తి నందుచున్
బలునన్వృతంబువాదములపట్టగుచుం గరుణాప్రయత్నముం
దలకొని కుప్రబంధమతిఁ దార్జిని యుండెను లోక మత్తటిన్. ౨౯
- ఉ. రాజవియోగవేదనఁ గరంబుఁ గృశించి తమంబుఁ గాంచి ప్రా
గ్రాజనిభాస్య రాణసెడరాఁ జనుదెంచును వేగ మంచు వే
భాజలజాక్షి దెల్పు నతిలాలసమూన.....దన్తఖాం
భోజము నవ్వపూనె ననఁ బొల్పెనఁగెం దొలితెల్పు ప్రాద్విశన్. ౩౦
- చ. విరహజనంబు నేచ నతివేగమ వచ్చు ననంగమీరుభా
సురతరకేతకీశరముసాంపున రేక, తదర్థచంద్రసుం
దరవిశిఖంబునా సగము, తజ్జయకారణచక్ర మోయన్
సురుచిరబింబము న్వయసఁ జూడఁగ నొప్పెను బ్రాక్షకుప్పునన్. ౩౧

— చంద్రోదయవర్ణన —

- క. అలప్రాచి కుంకుమచ్చవి, నలరెడుమోమునను నీల మగుమృగనాభిం
దిలకము దిద్దె ననంగాఁ, గలువలచెలికెంపుమేనఁ గ పుపు డొప్పెన్. ౩౨
- సీ. విరహజనంబుల వేగింప మారుండు తెలివీ బెట్టిన గండదీప మనఁగఁ
గమలచక్రము లేర్పఁగడలితోఁబాడముచుహెచ్చిసాచ్చెడువంతచిచ్చనంగఁ
గుముదినిపాలింటి కొమరారు పూర్వంపు బలుతరంపుఁదపంపు ఫలమనంగఁ
గలశాభి వెడలి వెన్నెలపుల్లనిసుపులం బోషించు నునువెన్నముద్ద యనఁగ
విరహమోహకకరకాండవిసరమండి, *తస్మైరైక్షవవృక్షకోదండమనఁగ
దండిరుచులనజాండంబునిడుకొనఁగఁ, బండువగవచ్చెనైందవమండలంబు.
- చ. †నలువటి యంధకారవసనంబు ముసుం గిడి యున్నయద్విశా
లలనలమేనఁ గప్పు శిథిలంబుగఁ జేయుచుఁ గప్పురంబుఁ దా

* తస్మైరైక్షవవృక్ష † నలువడి-మూ.

లలితకరంబుల న్నినిచె లాలితి మీఱ నన న్నిజచ్ఛపుల్,
నలుదెసల న్నైలంగ నలినంబులసూడు వెలింగె బొంగుచున్.

3౧

చ. సరసులు స్రుక్తఁ జక్రములు సంగతి దక్త వియోగమానసం
బరుదుగఁ బాక్తఁ గల్వగమి కందము లెక్తఁ జకోరపాళికల్
శరబడివాక్త ఘూకములసంస్మృతి నిక్త ధరాళి నూమ్ము
ల్పరువడిఁ జిక్తఁ జక్తఁ గనుపట్టెచు రిక్తలతేడు గ్రక్తునన్.

3౨

సీ సురలయాఁగటిచిచ్చుసౌబాద్ధుమేఘంబు పాంథులపాలింటిప్రళయవహ్ని
జారమల్లింగుచోచ్చాటనమంత్రంబు హతదృష్టిపేచకేధాంజనంబు
కుముదిని నేదెడు కులదేవతామణి యరుచక్రసంతాపహుతభుగరణి
సరసజీవంజీవసంజీవనావధి తాపదరిద్రతాదానకర్త
తండ్రి నుద్బించునందంపుదాఁపురంబు, పాసఁగు తమ్ములబడలికపుట్టినిల్లు
కళలు నాటుపదింటికిఁ గాణయాచి, చెలఁగుఁ జుక్కలతెరువున సితమరీచి.

చ. హరునకు సొమ్ము కమ్ము జలజాకరపాళికిఁ జక్రవాకసం
సరణము కీడు దోడు జలజంబులసామికిఁ గైరవాటవీ
స్ఫురణము పొందు విందు సురభుక్తి(కి) భవ్యచకోరపారణా
చరణము పొంగు రంగు గని చాల వెలింగెడు నిగి చెంగటన్.

3౪

సీ కలశపాథోరాశిగర్భసంజాతంబు ప్రాగ్నిశావనధవిభ్రాజితంబు
విమలనిజద్యోతవిశదీకృతాశంబు నభ్రంలిహదశ్రవిభ్రమంబుఁ
గౌళికసంచార కార్యధౌరేయంబు నురుకరోద్ధూతపద్మోదయంబు
బహుళద్విజాళిసంభరణప్రవీణంబు నుపకంఠతారాళియోజితంబు
తీవి నొరబడె శశభృదైరావణంబు, రుచిరతారకమార్గసగోవరంబు
భవ్యసత్వత్రవీచికాబంధురంబు, సంకుసకసద్గ్రహగ్రాహసంకులంబు. (?) 3౫
గీ క్షీరజలరాశిదీప్తిసం(జీ)వనంబు, పంకరుహకాండఖండనపండితంబు
పక్షయుగధారి తారకావర్తచారి, రాజిలుచునుండె నవ్వేళ రాజహంస.

క. చెన్నారుదండె వెన్నెల, మిన్న వెన్నెలలతేట మించియొసఁగఁగా
నన్నలిగజాండ మొప్పెను, సన్నపుఁ దెలికప్పరంపుసంపుటముక్రియన్.

క. చందురునివంటిబిడ్డని, పొందెడయఁగలేక పాలమున్నీ రరుదే
నిందెల్లఁ బాలు నిరండె న, నందగె లోకమునఁ గుముదనాథాంశురుచుల్.

- సీ. కలువలగములచొక్తపువాసనలతోడఁ గమలసంకోచంబు ఘనతగాంచె
 వెన్నెలపులుఁగులచెన్నుఁదనంబులోఁ జక్రాంగభేదంబు చాల మించె
 జుద్ర కాంతోపలస వదచ్చవారితో విరహీనేత్రాబువు ల్విస్తరించె
 గాకారిముఖజంతులోకాభయంబుతో జారులమడి భీతి సందడించె
 బుడమిచెలి మేనఁబుట్టిన భూరితాప, భరముతో నంధ కారంబు పటవఁజొచ్చె
 వలుల నెఱతాపు సద్గుణావలంబుప్రోవు, నీరజంబులదాయ వెన్నెలలు గాయ.
- క. లోకాలోకాంతరమున, భీకరమై యుండఁతమును బెదరి గిరిగుహ
 కోకహృదంతరసీమలఁ, గాకెక్కుడఁ బాటి యుండఁగల దీవేశక. ౮౦
- క. చలివెలుఁగుచాయ తమముం, గలయక హరియించు ననుట గాఢబ్రము కో
 కులహృదయము నిది చిత్రము, తలఁచఁదమోహయముగాఁగఁదనచి చేసెక.
- శ. అడరి తమంబు సర్వజగదాత్మకవస్తువు గ్రమ్మచుండఁగా
 నడఁచెను గోవిలాసముల నత్తను మతయు వస్తుదృష్టి చే
 పడఁగ నొనర్చె సద్వివేచి భవ్యముదంబుధి నోలలార్చె దా
 నడయఁ డుదారవిష్ణుపద మీద్విజరాజు మహాత్ముఁ డెన్నఁగక. ౮౧
- గీ. తలఁప నబ్బర మీకళాధరునిగోవి, లాసచూఢుర్యమహిమంబుబభవన్త
 హృదయములుతత్ప్రసక్తిగా నటులుకరఁగ, కుండుఁ దెలితాల్కుగరఁగుటకొప్పికొనఁ
- సీ. నిజగోవిలాససన్నిహిత నానాపదార్థప్రపంచంబున దీప్త మగుగు
 మాధుర్యము ప్రసాదమహిమతో నెనయంగమిగులనర్థవ్యక్తి మెఱఁపు గొనఁగ
 ననృతవాగాదిదోషాత్మకతిమిరంబు దూరింప వస్త్రలంకారరసము
 లలరారఁ జిత్రబుధాదివిశేషము ల్వఱలఁగ శుచిరసాస్వాదిరసిక
 వరకపులుమెచ్చినవరసాస్వాదమందఁ, గుకవిబృందంబుతనహృప్తకుమహిమఁ
 జూడఁ జాలక స్త్రుక్తఁగ జోడులేని, లాలితి వెల్లిగె మేటి కళాధరుండు. ౮౪
- చ. ...మొక్తఁడేప్రబలునొండుగుణంబు గనంగలేక వి
 స్ఫురణము దక్త లోకమున శోభిలఁజేసె గుణవ్యవస్థ దా
 విరహీజనాంతరంగములఁ బెదయముం గుముదంబులందు ని
 బ్బరపురజంబుగాకరి.....గిరిసత్త్వమున్నుచుక. ౮౫
- క. వెన్నెలరాయనివెన్నెల, వెన్నులపైఁ బర్వు గిరులు వృక్షము లెల్ల
 తెన్నెలజిగి గిరితరువుల, యన్నలుఁ దచ్చులు ననంగ నలరెక ధాతిక.

మ. తొలువతుంబునఁ దారకల్ విరళతం దు.....తంతకుం

జలిని గైక్కుడుచాయఁ జేకొన మదిన్ సుధిల్ల నితైల్వి తా

రలు మేటుల్ మగఁ డేగుడేరఁ బరమాన్యంబై నభావంబునం

జెలువొప్ప న్నెదురేగి *తత్తునువు నాళ్లేపించె నెంతేనియున్. ౮౭

గీ. మృదులశీతలకరముల.....చుఁజేసి, కువలయానంద మొసరించెఁ గున్పారాజ

కువలయానంద మొసరింపఁగోరు వాఁడె, రాజనుచు నెన్నుచురుబుధరాజులెల్ల

చ. ఇనుఁడు చనంగ సుదుగొని హెచ్చినరక్తత నైంద్రి జెంది య

...నిన్ని శాచరుఁ డొ మారమునం గర మంది నన్ను న

య్యినునిపతివ్రతం జెనక నేపునఁ జేరెడు వీరి జూచు తే

పని యని పద్మినీరమణి పద్మముఖంబును వాంచె గ్రస్తున్. ౮౯

చ. సరసి తుమారంజికరసంగతరళితుమారశీకరో

త్తగఘనబోష్పపూరములు గ్రస్తుఁగఁ దామరచౌము వంచి యం

తరతరులీనభృంగచయతారనినాదము లుప్పటిల్లఁగాఁ

బురణ దొలంగి జక్తవలు పొంగక పొక్తఁగ నేడ్చె స్రక్తుచున్. ౯౦

క. రతు లుడిగి పొత ద్విజదం, పతు లడలఁగఁ జూచి(చూచి)పాపక్రియకున్

వెత గదుర సరసి లజ్జా, నతముఖ యై యుండె నపు ఁ నలువెడలంగ ౯౧

సీ. తనతమ్ములచు జేరఁ దలఁచఁగఁ బగవాని శరబడి తొవల సుసర్గ జేయ

ఖరకరు డగునినుం డురుతీవ్రతఁ గడంగి పవలుగాఁంచు నుత్పలవిచికిల

బుద్ధ్యగారంబులఁ బడవేసి యుష్ణపు మధురాన్నములులేక మాఁడఁజేయు

నినుఁ బాఱఁదోలి చల్లనిరాజు చనుదెంచి బెడఁగుకరంబుల వెడలఁ దిగిచి

కలువపూఁబల్లెరంబులఁ గఱవదీసి, హితరసాన్నము గల్పింప నీంపు గాఁగ

నారవస్తుతు లెసఁగంగ నారగించె, దనివిరుద్ధిదీరఁగ మధువ్రతద్విజాళిగి ౯౨

ఉ. చల్లనిరాజు వచ్చి కరసంగఁజేసేయ నినుండు సేయుఁగా

కెల్లఁ దొలంగ నంగసుఖ మొతయుగా సుఖనిద్రఁ జెందెఁగా

కెల్లరుఁ బద్మినీరమణి యెప్పుడు మెల్లను చూస్తునందు ౯౩

క్తులకు మెత్తురా యని పకాపక నవ్వెఁ గుముద్వత్సితతుల్. ౯౩

గీ. సరసులకమిత్రుఁడగు నెచూచందమామ, యలఖరాంశుండుదమ్మేమియాదరించె

గాఁకగావించిజీవనగ్రాహిగాఁగ, ననుచు నపునవ్వెననఁ గల్వ లపుడు విరిసె.

ఉ. ఏమగవారు నామగనియిపు వహించిరి చంద్రుఁ డన్న య
 న్నామము స(ర్వ)మోదఘటనం గలిగెఁ శశికంచుఁ జెప్పరే
 ప్రేమను నన్నఁ జేకొనఁగ బెట్టుగ నీరసమూని వద్దిసీ
 భామయ మోము మోడ్చె నని పక్కున నన్నెన్న గైరవావళుల్. గీ. ౧

సీ. సితపక్షగతి గాంచి చెలువారి పంకజాసనభావవైఖరిఁ జాలఁ బ్రబలి
 పెన్నెల లీనెడు వెలిమేన దైవాఱి జొకకప్పులు పూనుపొంక మమగి
 యచ్చుపుగుణమూని లచ్చికిఁదోడొచు విధుసమాఖ్య జగంబు వినఁగ నలరి
 తమము పోఁగొట్ట నుత్తమధర్మరీతులు సాకల్యముగఁ దెల్పుఁ జాగ గలిగి
 మూఁడుమూర్తులవేసంబు ముచ్చదువుల
 యాకృతియు నొక్కవేశన యానుకోనుచుఁ
 గాలభిద గోరి తద్వత్త గాంచునినుని
 మించి దీపించు దివి మంచునించువేల్పు. గీ. ౨

సీ. ధరణీధరోరుకందరమందిరోదారతమ మణుపమికిఁ దా నమరె నేమొ
 ఛాయాపహరణధౌరేయరత్నిచ్చటావాప్తి లేమిడికిఁ దా నమరె నేమొ
 ద్విజరాజసంతతి* దీనత్వ ముడుపఁగా నేరుపులేమిడి జేరె నేమొ
 సరసుల నామోదసంపద నందిప బలిమిచాలమికిఁ జేవడియె నేమొ
 యొకకలంకంబు నెమ్మేనఁ బ్రకటమయ్యెఁ
 గళలు పదియాఱు వెలుంగంగ మెలంగుదొరకు
 సకలసద్గుణనిధి యొనచక్రవర్త్య
 కొక్కదోసంబు లెక్కిప నొచ్చె మగునె. గీ. ౩

సీ. జారసుకల్పంబుఁ దూలింపఁగాఁజేసి చోరుల మూలకుఁ జొరఁగఁజేసి
 సన్తార్గ మెల్లను సత్రకాశముచేసి పంకజావళిఁ బటాపంచ చేసి
 యరిజాలములనెల్ల నండ వాయఁగఁజేసి యాశ్రితద్విజరాజి నలరఁజేసి
 పరతమోగ్రంథుల గిరిగుహల్ సొరఁజేసి ధర్మసంస్థాపన దనరఁజేసి
 ఖరకరుండు మున్ను చేసినకాఁకఁబాసి, యలరి సద్వర్గ మెల్లను మెలఁగఁజేసి
 కువలయానంద మొనరించెఁగూర్చిఁజేసి, యారచల్లనిరాజు దీవ్యత్రకాశి.

చ. వెరవు దలిర్ప యజ్ఞపతి వేగ రథాంగవధూటికామనః

స్ఫురదురుహేమకుండమున భూరివియోగకృపీటయోని భా

సురకర కాండజాలముల శోభిలఁజేసెఁ దదుత్థమామమే
పరఁగెను మేన నంక మయి పంకజవైరికి నెంచి చూడఁగన్.

౧౯

ఉ. అచ్చలినిగ్గునిగ్గులు రయంబున నెవ్వైయిసోఁకుకాఁకచేఁ
జిచ్చుననేఁగినట్లు చెల్చిచ్చిత్తము తత్తట మంద హెచ్చి బ
త్వెచ్చనియూర్పుగా డ్పడర విన్నని కన్నులు విచ్చి చుర్చురన్
మచ్చరమారఁ జూచి యవమానము మీఱఁగ దూఱఁ జుద్రునిన్.

౨౦

—♦ చంద్రోపాలంభము ♦—

ఉ. చి చ్చిదె మింట మింటఁ గనఁ జిచ్చొక టబ్బునె చందమామయా
హెచ్చుగ నిప్పు లుప్పతిలు హేతువు గానము హచ్చివెన్నెలో
యచ్చెరువయ్యె నంగముల నంటిన మాత్రన పొక్తు లేలొకో
యచ్చెరు వేల యిట్టివిరహార్తజనంబుల కట్టు లయ్యెడన్.

౨౧

ఉ. తమ్ములకల్తీశి గనలుదాల్చుచు లోపలఁ గుది కందు నీ
వివ్వైయి బాంధకామినుల నేఁచక మానుదువే తలంపు మో
హమ్మున నిన్నుఁ గన్నకడు పాబడబాగ్నినిఁ గాలకున్చి భా
వమ్మునఁ జూడఁగా విరహవర్తముపాపమెకా నిశాచరా.

౨౨

సీ. చండాంశుకరమహాజ్వాలలలోఁ గాలి మాఁడక తక్కునే మఱియొకండు
బడబాగ్నిలోఁ బడి భస్మమై కూలక మహి వృద్ధిఁ బొందునే మఱియొకండు
కాలకూటంబు సంగతి గాంచినంతనె మసి గాకపోవునే మఱియొకండు
సైంహికేయమహోగ్రజఠరాగ్నిలోఁ బడి మగుడ నేతెంచునే మఱియొకండు

(ఇక్కడఁ గొన్ని పద్యములు లోపించినవి.)

ఉ. అన్నను గూఁతుఁ బట్టుకొనునట్లుగఁ జేసిన దుండగిడు గా
క్రాన్ననవింటివాఁ డతనిక్రూరత యే మని యెంచుదాన నీ
* వెన్నఁగ మేవమామవు గదే గురుతల్పగు నిన్నుఁ జేయఁడే
యన్న! కళానిధీ! యతని నల్లుఁ డటంచుఁ దలంచి కూడితే.

౨౩

క. గణుతితు రెలులునినభువి
గుణవంతులు ప్రకృతి వికృతిగొను నితఁ డనుచున్
గుణవృద్ధిప్రతిషేధము
లఱు వెఱుఁగవు సమధవంబు లందవు చంద్రో.

౨౪

* వేడుక మేనమామభ్రాతృమా

గీ. ఆర్యు లెల్లఁ బ్రసాదమాధుర్యముఖ్య

సద్గుణాలంకృతుల కెల్ల జన్మభూమి

యితఁ డనుచు నెన్నుదురు నిన్ను నెట్లు తద్వ

యీభివజ్ఞానకలన నింపెనఁగునుతులు.

౬౬

గీ. అనితరుచి మించు నాహలాలముకంటె

వెలివెలుంగుల యీచంద్రవిషము మించు

ననితవిష మెల్ల మ్రొంగెను హరుడు రాహు

వీని మ్రొగియు నోపక వెడలనుమిసె.

౬౭

గీ. సైంహికేయ వివేకంబు చాల కీపు, ద్విజులరా జని మ్రొంగక విడిచి తేల
వీనిద్విజు*సంతతిద్రోహి దీనఁగాదె, మహిఁ బ్రవర్తిలె నీకుఁ దమఃపదంబు.

సీ. ఘనతమాగమములీ గాంచితి పేరితి వానియాంతరములు గాన వైతి
రహి నన్నియును బదార్థము లెట్లు దెలిపితి వ్యాప్తి నకుంతితవడయ వైతి
వాగి నపూర్వాలోక మొందితి వేగతిఁ బ్రాభాకరచ్ఛాయఁ బడయ వైతి
పురుతమోహతి నెట్లు లోనరంగఁజేసితి సత్రృకాశముఁ జేయఁజాల వైతి
కాదు తెలివికిఁ బదవిభాగంబు సేయ, వ్యాకరణవేత్తవై యెట్లు వఱి తీవు
జగతి నెన్నఁగ నీవతిజడుడ వయ్యు, నహహ యెట్లు కళానిధి వైతిచంద్ర!

గీ. చంద్ర సన్ధ్యార్ధవర్తి వై జరుగునీకు, సత్రృకాశంబు సేయఁగఁ జనదె చెపుమ
సరవిదప్పంగఁ బలికితి సత్రృకాశ,మిలఁ దమోగ్రస్తునకు నెట్లు గలుగనేర్చు.

గీ. అకట పదదర్శనమ్ము కరాగ్రమునన, యున్న దని చంద్ర యెటికి నుల్లసితదు
సంధివేళలఁదమము దుస్తరముగాఁగఁ, బ్రకృతిభావంబె తెలియఁగఁబడదునీకు

గీ. పుకళాతారి సంతాపపదమ వగుట, వాసికెక్తెను నీకళావత్స్వ మెన్న
నకటకట నీవు జడభావమందియుండి, యరసిచూడ మహత్త్వంబునంది తెట్లు!

గీ. మేనిది నిశాసహాయత మెలఁగె ననుచు

సామ్యవైరంబుచే బాధ సంఘటింపఁ

జనునె పద మాద్యము హరిద్ర నొనరఁ బలుక

శబ్దమాత్రఁసమాయాతసమతఁ గంటె.

౭౩

గీ. †నలినబాధక గుణవద్గణంబులోన, గణన గొనలేవు ముగుదలఁ గ్రాచ నీవు
అరసి చూడంగనిది చిత్రమయ్యెనెట్లు, లీవని నిన్నుఁగళావంతుఁ డనిరిబుధులు

- చ. హరియణుమాత్రమానసమునందు జనించి మరు డనంగుడొ
కరణిని నీ వతీంద్రియతఁ గాంచితి వేని నిశేష మాకు సా
ఖ్యీరమ ఘటిల్లదే యటులు గామి వియోగులభాగ్యహానియే
హరిహరి తప్పనాడితి ననంగుడునయ్య నతండు నేచఁడే. ౭౧
- చ. చలువలరాయ నీకు హరిసన్నిధి వర్తెలుదాన నాటచే
జెలియల నైతిగా వరుసఁ జెప్పఁగ నైనను నన్నుఁ బ్రోవుమీ
జెలియలి నేచుఁ దోడనుచుఁ జెప్పఁగ వీడువె యిత చెప్పఁగా
వలవదు తోడనే పాడమి వచ్చినచెల్లెలియిల్లు నిల్పితే. ౭౨
- ఉ. తమ్ముల*మేల్ నిజోదయత దాసినయంతనె కూల్చి సుప్రభా
తమ్ములఁ బక్షపాతసుఖతమ్ముల సద్విజరణచుద్రజా
తమ్ముల నెప్పుడుం బొగలఁ దద్దయుఁ జేయుచు నుండు నీకు నో
తమ్ములదామ సద్గతియుఁ దద్విజరాజత గల్గె నట్లాకో. ౭౩
- గీ. రాణైకొని నే ద్విజరాజ ననుచుఁ జెప్పికొన నీకు మదిలోన సిగ్గుగాదె
విప్రయోగులపాలింటివేరువిత, వది నిశాచర నీకెన్న ననుచితంబు. ౭౪
- సీ. పదియాఱుదినములు ప్రాప్త మావెంటనే యజిగెడుసిరికి మీ న్నందికొనుచు
ద్విజరాజసాంగత్యవృజనంబు గైకొంచు సరసులు బెగడెనుచాయఁ గనుచు
ద్విజవృత్తిహరియించువెరవ్రలోమెలఁగుచుస్వప్రకాశోన్నతి చనమెలఁగుచుఁ
జెలఁగి మాన్యజ్ఞేత్రములనాక్రమించుచుమావంటియనదలమన్నిగొనుచుఁ
దెరలనికలంక మానుచుఁ దిరిగితిరిగి, యడిగిపోయియధోగతిఁబడెనున్న
...ద్విజరాజవని...యెన్నుకొనెడు, శోకకారులు జగతిలోఁ గొఱతవడరె.
- గీ. చంద్ర త్వద్వాచక(ంబగు)చంద్ర పదము, పలుకు విపరీతలక్షణాకర్షిత మగుచు
భేదకారిత్వ మిది వింతగాదు తెలియ, దర్శపదము విరుద్ధబోధకము గాదె.
- క. కిరణసితరుక్తలంక, స్ఫురితానీ(ల)రుచులొదవఁ బూర్ణేందుడు సం
హరిణారిఁ బోలు నేనియ్య విరహిమృగము వీనిఁ గనుచు విడుచు ననువులనొ.
- క. కరము సుఖంబొనరు బుధ, స్ఫురణంబున జగతి నీకుఁ బాడమినబుధవి.
స్ఫురణంబు జగదుపద్రవ, కరణం బని యెన్న నయ్యెగా భువీ జంద్రా!
- క. సకలాలంకృతి వేగతి, నకట లలితచిత్రరూపకౌపమ్యంబుల్
వికలములు నీకు మఱి దీ, పకభావవీరోధములును బ్రకటం బగునే. ౮౩

ఉ. ఆతతపుష్కరస్థలి విహారముసేయు గజంబుచంద్రుడ

ప్రీతి విసాంగులం గెడవ * విట్టు మదిం గనలూని సింహికా

జాతుడు మ్రింగి క్రశై మెయి చాలక వానికి దోస మేమి జై

వాత్మకుఁగా సృజించు నలువం దులువంచు వచింపఁగాఁ దగున్. ౮౪

గీ. విరహీచిసములఁ గ్రుంచుచు విమలపద్మ, † నీగణాంబుఁ గలంచుచు నీరజారి

మదగజేంద్రునిసాటియై మలయు మింటఁ, గరబహుత్వంబు వీనికిఁగలదు గాని.

చ. † చట కగుమిటిబల్లిఁ గొని స్నారము జాఱఁగఁజేయు మారుఁ జ

చ్చుటకను వెట్టచేఁ గడపి శూలి శశిం దలనిల్పె ‡ నేలాకో

నైవారవింటి కోషధులు నిచ్చలు నేలుట వీనిఁ గ్రుంచినం

దెఱును భేదము ల్విషమదృష్టికి నిశ్చితబుద్ధి గల్గునే. ౮౬

సీ. నింగికి ముట్టంగ నెఱి బాలమున్నీరు పొంగించు, మేనెల్లఁ బొక్తఁజేయు,

జలజాటవి దహించు, జున్ను డన్న(ను)విశేషార్థవాచ్యార్థంబు లనుపపన్న

ములుగవహ్నిత్రయ దెలియనబ్బురమేమిశ్రౌతవాక్తున నహాకేతుముఖ్య

భేదకముల నుపపాదించుసూర్యుని జంద్రముఁపద మని చదువులేదె

యరసి చూడంగ వహ్నికి నరిది వీని, వేడి యెట్లన్న నత్యంతహితయోగ

బలముచే నుక్తకార్యంబు పరఁగుశుచికి, నట్టికార్యంబువీనిఁగన్నంతఁబాడము.

గీ. జనన మందినదేశంబు మనఁగనీడు, వీని కాకేలితో నెట్లు భేద మెనయుఁ

గలుషితాకృతి యగువీని గన్నకతనఁ, బాలవంటకులం బెల్ల భంగపడియె.

క. కాకదొరనిడ్డ తమ్ములఁ, గాఁకం దొరలంగఁ జేయు గామిడికానిం

గా కెనయ నిట్లు దూఱుచు, గాఁ కెనయం బువ్వురువ్వుకట్టిఁడిగ్గిదిట్టున్.

! మన్మథోపాలంభనము. !—

శా. తల్లి ల్లుచును నన్నగద్దె యనుచుం దర్శింప కల్గొన్ తా

నల్లాయంజిగితమ్ము లంపగమిపా తావట్లుగాఁ జేయనీ

వల్లుల్ గన్దొనఁ గన్నతండ్రిమది దావజ్వాలలో డిందదే

చెల్లంబో మముబొంట్ల నేచు టరుదే చింతింపఁ జేతోభవా. ౯౦

చ. హారుడు మహాత్ముఁ డం చెఱుంగ కాతని కె గ్గొనరించి కంటిమం

ట రహిఁ దొఱంగి నీఱు యనంగ పిశాచము వైతి కానిచో

ధర నబలాలి సోఁకుదువొ తద్దయుఁ దాపము సంఘటింతువో

పరఁగ ననుక్షణోన్మిషదపారవికారదశలోరచింతువో.

సీ. చెల్లెలి*యిల్లెల్ల జెల్లువల్లగఁ జేసి కుముదంబులకుఁ బెంపు లమరఁ జేసి
సూర్యసంగతి నైనసాబగుమైఁ గలిమూని సురల్కై కళ తల్లఁ జూటచేసి
పూర్వపక్షం బన్నఁ బొడపుగా నిక్కుచు నితరపక్షం బన్న నింపు చెడుచుఁ
బాలని యొకకళ సర్వజ్ఞతలఁ దన్ని మేల్తానిని నని మిన్నముట్టి
ధరణిఁ జక్రద్విజాతులఁ దలఁచఁజేసి, శంక డిగి రాజ ననెడుకళంకితోడ
వఁకయేపొంకమనిపూనుమకుతోడఁ బొందుదగునయ్యనీకుముకుందతనయ

గీ. సాధనం బవికల మైన జగతి సాధ్య, సిద్ధిఁ గాంతురు గాచె ప్రబుద్ధు లెల్ల
సహహ వికలము సాధనం బైనయట్లు, చేకుతెను మార యువజయసిద్ధి నీకు. ౯౧

ఉ. తామడిలోఁ గళం కుడిగి తఱ దలకెక్కఁగఁ జేసికోఁగనే
భీముని నీదుబల్బగతుఁ బెద్దగ భూషణచేసి నీశరం
బేమటి కూల్చినట్టి జమ నీతని నే మని చందమామ మా
మామని చెప్పకో హరికుమారక నీమది సిగ్గు లే దొకో. ౯౨

చ. సమయమీ గాఁగనే విరియసఁగెడుతూపులు నంటినంతనే
భ్రమపడి కూయునారి తఱిరాఁ దెగువిల్లు విరూపమైనతే
రు మఱి చిటుక్కురన్న బెదరుం బడివాగెలు గల్గి దేహమే
యమరనియోధవై యకట యందితి వెట్లు జయంబు మన్నఘా. ౯౩

గీ. బాణ మున్నత్ర మై నీకుఁ బరఁగసాగె, మధువులోఁ గూడ నీకు మున్నత్రవృత్తి
గలుగఁగార్వఁబుచెడుఁగానఁగానిపొందు, విమవనికనైనదగుమధుద్వేషితనయ.

సీ. తియ్యబోనంబుఁ దిని మచ్చిపట్టులఁ జేరి నున్నుద్దులఁ గేరువాని
నొకమృదుసుమూత్ర మొంట నంటిన యంతఁ జెల్లుభీతిల్లిమూర్ఛిల్లువానిఁ
బల్లవకద మీఁగి బలుకప్ప మైఁ బూని పంచమవృత్తి చేపట్టువాని
శరవన్నముల నుల్లి గిరిగహ్వరము దూటి హవడి తప్పటఁ నలరువాని
చుప్పరంబున నెలకుబ్బిఁ యూఁగువాని, వెన్నెలకెవాడితెలి వెల్లవిడుచువానిఁ
గలసికొని మచ్చ వేధింప వలచితేని, మదన మనలే వరూపమయ్యెదవుగాని.

—* మందమారుతోపాలంభనము *—

క. అలివేణి యిట్లు నెవ్వగ, వలినేలుపునల్లుఁ దెగడి వారనికినుక
బలుకీలలీల సోకెడు, చలిగాలిఁ దూటుఁ దూటి చననివిరాళిన్. ౯౪

సీ. వాగులు మలలు నవ్వారిగా నెలకొని కనరాక మెల్లన చనుచు నెట్టి
సమయంబునైన వాసన మచ్చే వడిఁ జల్లిచలువలెక్కఁగఁజేసి సాధుమాస

వస్తువుల్లొను నల్వ పశ్యతో హరచోరుడని పాపమలలోయ నలయహీన
బలములఁ గాఁపుంచి పడ వైవఁగా వాని నటుచేసి తద్దనం బంత గొనుచు
మమ్ము వేధింప వచ్చితిమలయపవన, మనవిగాఁజెప్పెదను నాదుమాటవిధము
ధైర్యమనియెడునొకమహాధనముగలదు, వెన్నునకు దానిలాగెడు వెరపుగనుము
చ. పురహరమూర్తులందు నొకమూర్తివి బాలనమిరే నీవుగా

హరునకు నెప్పు డక్షిగతుఁ డైనయనంగునిక్రింద నీఁగఁగాఁ

బరిణత మయ్యె నెట్లు మది భావము నీ కభిమానశూన్యమే

హరిహరి తప్పఁ బల్కితి ననంగత నీవుఁ బిళ్ళాచ మాదువున్. ౧౦౦

గీ. బాలభావత జడుడవై వచ్చుకీపుఁ, దెలిసికొనలేక ననుదామఁడలఁచి పవన
వచ్చె దేటికి మోసంబు వచ్చు నీకు, ఫణిశయానునినన్నిధిపట్టు మాకు.

క. కట్టా యేఁచెను చెలువులు, చెట్టలపాలయ్యె నేమి*చేరెడుఁ బుట్ట

పుట్టవ యాదోడులతో, నుట్టిపడితె యాకసంబునుండి సమీరా. ౧౦౨

ఉ. గండపుగొండ నందగొను కట్టిడి పాపవిపాగ్నికీలం

జెందఁగఁ బోయె నీజడిమ శీతత గల్గినఁ గాఁక చేయుదే

మందత నిట్టి ధీ యొడవె మానగు శైత్యము నీకుఁ గల్గెనా

యందలి దండశూకచయ మంది గ్రసింపఁగ నిందు వత్తువే. ౧౦౩

గీ. విరహిజనముల ప్రాణముల్ వేగఁగొనఁగఁ, బవననీకెట్లుదగు జగత్ప్రాణసంజ్ఞ
యశ్వకర్ణాదినయమున నది పొసగు, నొండె విపరీతలక్షణ నొనరునొండె.

గీ. నిరతిశయమత్తనూష్ణిమ నీకు నెట్లు, లుష్ణిమ యడంగి శీతత యుద్భవిల్లు

నాతురతఁ గానిపనికి నీ వరుగుదెంచి, లహహ జడునకు విజ్ఞాన మబ్బులెట్లు.

గీ. పాంథులకు నిన్నునుండియుఁ బడనిపాటు, లెట్లు లన్ననుజంద్రశీ(తే)ధనమున
నతనువన్నీ సమీధనంబగుటయరుచు, మలయపవమానపయినీవులయకున్న.

క. మాయన్న శమనుఁ డనుపఁగ, మాయన్నా వచ్చినావె మ మ్మరయంగా

మాయన్నదూత వగుట, న్నాయన్నయుఁ బోతె నీవు మ మ్మలఁచెదవో.

చ. విరహుల నేచుపాతకము వీటిడి వోవునె బాశ్వఖాజతా

భరమునఁ గుంచి బల్లలపాలుగ నుంచి శ్రమంబు నించి రూ

పరిదిగ డించి యప్పు గవు లంట రచించి యహీనభీతి మే

దురము రచించి నిన్నుఁ బలుచోరల బెట్టెడుఁగాక మారుతా. ౧౦౪

గీ. పాథజనదాహ మునరింపఁ బవన నీకుఁ, జెల్లుననలాభిధానంబు చెల్ల దనిల
శబ్ద మచ్చట నిత్వసంస్కృతులన, మహిజనంబుల కెల్లఁ బ్రామాదికంబు.

చ. మలయసమీర, రీతి గన ముచిది శబ్దము నుచ్చు శైత్యముల్
బలువులు సుప్రసాదత్త యపారము మాధురి హెచ్చు వాసనల్
గలుగు రసంబు పూర్వ మని కా వినుతించు ఘనాళి యట్టిసి
జెలువపురీతి నాచెవులఁజెంత (నితాంత) గతోర మేలొకో. ౧౧౦

— శుకకోకిలాద్యుపాలంభనము —

క. కలకంఠి యిల్లు గండపు, మల మెలఁగెనుగాలిఁ బచ్చి మానక శుకకో
కిలబ్బిణాళి హంసల, కలకలముల్ కలికి పలికెఁ గటకటపమచ ౧౧౧
గీ. శుకసుకవి నీకవిత్వంబు శోభ గాంచు, వాఘరతరవాక్యరచనల మదనమూర్ఖుఁ
హోతపు మై నీనుమీఁ దెక్త నోర్చి తెల్లు, విషమ మున్న త్తమతనిగోవిరతిగాదె
గీ. యోగిజనులీళ్లు నానంద యోగ మొసఁగు, నతిజ్ఞా యోగులకు నెల్ల నరతిఁజేయు
నీమమధురోక్తి యాయుక్తి నిజము సుస్థు, శుకమృదుకులతైవదిశుకవతంస.

చ. హరిపదదేశ మందుచు మహామధురంపు రుచుల్ స్వశివ్వకిం
పరుదుగ నాని మాధవసమాశ్రయజైకఁ బద్మబుద్ధి మే
లిరవగునట్టి నీకుఁ దగునే శుకసత్త్వంబు యెన్ని చూచుమా
హరిహరి యాఁడుఁజేదలకు నాంతర మెల్లను నొవ్వఁ బల్లెఁగఁ. ౧౧౨

చ. నలువ యొనరై భాణము ఘటం బగుశర్కర యేతదర్థముం
దెలియక శబ్దసామ్యమునఁ దియ్యవించుకైరఁ జెట్టపాగి ర
ట్టల నమున నిజోక్తులఁ గతోరత మానునె నీకుఁ గీరమా
తెలిసెఁగదా విధాత్యుండు విధించినకార్యము రిత్తవోవునే. ౧౧౩

క. శుక మానసిక చివులకుఁ, సెక మాటి కొనర్చ నిది రసికమాధురియే
యిక మానుము ముఖజితకిం, శుకమా చల మేల బాలశుకమారకమా

చ. అనుసమయాపతద్విషధరాగతనన్దుదనర్తనానువ
ర్తన లానగూడియు నిష్పదరగ్రనంగ్రత మించి తోశిఖు
డి నిను నుతింప మైఁ దలఁకు తీవీ గలాపము కేశపాశమై
యెనయ యదూద్వహుండు ధరియించుట యెట్టులొకో మయూరమా. ౧౧౪

శా. లేదావంత యనుఁగు నెవ్వగల జాలిం బొందఁగా నేరికీ

లే దావంతయుఁ బెంచె నొచ్చు మది నోలిం గూర్చి యయ్యోశిఖి

- నాదాట నినుఁ బించమార్ప నిఁక నెన్నం గొంచె మా పాపముకొ
రా దావ్యాకృతి దా నిపాతితమయూరవ్యంసకంబే కదా. ౧౧౮
- సీ. చతురాసనాకృతి సతతంబుఁ బూనుట గగనవథంబున గతులు గొనుట
సీరజాబులయందు నెఱిఁ గూర్చి వడయుట మాధవుఁడెఱువురా మదిఁ బొదలుట
ఘనకాలమున నప్రకాశతఁ బొందుట యురుధరాంతరసీమనుండి పడుట
కాలవృత్తులఁ గాంచి *కాంచముల్లా నుంట ఖగశబ్దవాచ్యత గలిగి మనుట
హంససీకునుననుగన్నహంసుచకును, దారతవ్యంబుగలుగు నెలలఁచిచూడఁ
బోఁడిమిఘటించుమాతండ్రిపొందుడిగిన, యిదుఁజోఁబూనునీకెందునిందితంబు
ఉ. పాలును నీరు నేర్పఱుపఁ బాల్పడున్దృఢి(ది) గోపకన్యకా
పాలు నుదారకీర్తిరుచిప ట్టిది యంచును నిన్ను నెన్నఁగాఁ
బా లునుట్టి నాడుమయి భావజుఁతెఱవఱియంపగుంపుపెం
బాలుగఁ జేసి కన్ను జడిపాలుగఁ జేసితిగా సితచ్చదా. ౧౨౦
- చ. మును దమయంతి నైవధుని ముచ్చట దీరఁగఁ గూర్చి కీర్తి చే
కొనియె మరాళచగ్రుఁ డదిగోలె భవఘ్నల మెల్ల నిర్మలం
బన నలరారు నమృహితునట్ల చరించుట నీకవశ్యమే
విను మటు గానఁ గృష్ణునకు వే చని తెల్పుచు నన్నుఁ గూర్పవే. ౧౨౧
- క. కవికి వైదర్భివలె నా, కవి కావైదర్భి యిష్టగతి ము న్నలరెం
గవిరాజ నీకు నేనుం, బ్రవిమలమతి నిష్ఠురాల భావించగదే. ౧౨౨
- గీ. తుల్యరుచిపక్షయుగమునదొలఁగువానిఁ, గమలములమెఱునైఁపకకందువాని
మేను సకలంక మైచను మెఱమువానిఁ, గూడకుముహంస తదితరగుణరింస.
- చ. అనుపమహానఁబ్ధసరసాగమపల్లవసేవనక్రియా
జనితము తైనమాధవవశంనదతాద్విజవర్యభావముం
గనినటువంటి నీ కకట గాలిమఁ గఁ తొగరెక్కి పంచమ
ధ్వని వచియించు †టిట్టు లుచితం బగునే పికమాతలంపఁగఁ. ౧౨౪
- చ. అకట సవక్షపాతత నయంబును బూనితి వంచు నమ్మినం
బ్రకటవిపక్షపాతమున వర్తిలి నీ పవిపక్షపాతముం
చికమ ఘటించె దేమిటికిఁ బేర్చి మది గదియించి ప్రోవు న
న్నిఁక మఱి యెండు మాని వినుమీ కనుమీ పరపుష్ప నామముకొ. ౧౨౫

గీ. మాటమంచితనము మహిలోఁ బ్రసిద్ధంబు, మాటమంచితనము మనకుఁ గలదు
చిగురు వొడిచిరసము తెగఁద్రావుదానికి, నీకుఁ బికమ యదియు జోకగాదు

చ. సరసులపొంత హంసగణసంగతి సేయుచుఁ బద్మగహ్వరాం

తరముల నుండుచుం దనువు దాళుటకై భువిలో నదర్శన

స్ఫురణగఁ బువ్వునీకు పలుచోటుల భిక్ష యొనర్చునీకు ని

వ్వీరహులమీఁద నెట్లాదవె బెట్టుగఁ గ్రోధరసంబు భృంగమా. ౧౨౭

ఉ జీవనమాత్రనే తనివిఁ జెందుచు హంసకులంబు నాత్మగా

త్రావళిఁ జాలఁ దన్నుచు ననల్పమనోహరసుప్రసాదశో

భావృత మైన సారసచయంబులయాంతరసార * మెక్కు నీ

కేవిధి నీధుపాయకి నళి దయపుట్టెను నయ్యయోగిపై. ౧౨౮

గీ. చాల నీధువుఁ గ్రోలుచు జడత నొంది, నీచతను గాంచితివిగాదె నీవు జగతి

నకట భృంగంబ సంబుద్ధి నాంధ్రశబ్ద, శాస్త్రకర్త మహత్త్వంబు నదివె నెట్లు.

ప. ఈరీతి నానారీతిలకం బబ్బవైరి నవమతించియు నలరువిల్తు నధఃకరించియు

నలసవనను నవచూనించియు నళుల నవహేళనించియు నంచల ననాదరిం

చియు నాటపులుఁగుల ననురోధించియు, ననవిందుల నపాకరించియు, నత

నుమాపుల నపురస్కరించియుఁ దద్దర్శనంబునం దత్సర్వనంబునఁ దదను

లాపాకర్ణనంబునవెతమేరమీఁతిన యయోగ సారావారంబున మునింగి మూ

ర్చిల్లిన నుల్లంబునఁ దల్లడిల్లి నీలవేణీప్రముఖపల్లవాధరలు తెల్లవాటు తె

ప్పడొ + తెల్లంబుగా నీమెతల్లిదండ్రులకు మేమెల్ల (మెల్ల)న నరిగి విన్న

విండు తెప్పడో యని యనితరాయ త్తచిత్తలై యమృతకాశినికి ను

త్తల మొక్కింత మెత్తంబడఁ దత్తదుపచారంబు లాచరించు చున్నయవస

రంబున.

౧౩౦

చ. సరసుల నేర్చి చక్రముల సంస్మృతిఁ గూల్చి జగంబు వెల్వెలం

బారయఁగఁ జేసి వారుణిణిఁ బోయె నిశాచరచంద్రుఁ డింక నీ

వరయఁగరా నిదే సమయ మంచును సారెకు మిత్రుఁ బితృ నా

మొరసెను గాలవేను లటముందుగ నుత్తము మువ్వీధంబుగఁ. ౧౩౧

శా. ఊకారంబు సవర్ణదీర్ఘయుగళియుక్తంబు గామిపుచఁ

జోకఁ హ్రస్వముఖస్వరాంకములఁ దా సూత్రంబున న్నాటఁ గా

*వ్యాకర్తాముని మద్వచస్సరణి నుత్పం బచ్చట న్నాన మం
చూకారాకృతి త్రిప్రకారముగ మ్రోయం గాలవిద్వాంసమల్. ౧౩౨
ఉ మిత్రుడు రాతి †రిచ్చె దనమేలిమిఁ నైకొని పొంగి తండ్రి యీ
గాత్రము తెల్ల నుల్లసిల గారవ మొప్పుగఁ బొచ్చె నింక న
మిత్రుడు నైకొను స్వసు(పు) ‡మేను లిఁకట్టులు ప్రోదిగాంచు నం
చాత్రము దోఁపఁ జెల్వీ డిగి యాడుచు నుండెను దీపడింభముల్. ౧౩౩
క. నిలిపినదిన్తునఁ గటిలత, దలఁపక సన్నేహవర్తిత నైలఁగు మముఁ
వెలయింపఁడు ఖరకరుఁ డని, వెలవెలఁ బోయెను బ్రదీపవిసరం బెల్లఁ.

చ. కువలయ మేర్ప నుగ్రకరగంభన మై నినుఁ డేగుదెంచె స
త్రవణతలే దరివ్రజము రాణయొసంగెడు యున్నదీయవై
భవములు చెల్ల వేగుఁ డని బఁధులఁ దెల్పఁగ వేగ వచ్చె నా
దివిఁ గనుపట్టె సూక్ష్మరుచిఁ జేలుచు వేగురుఁజుక్త చొక్తమై. ౧౩౪

క. అనుసృతకబ్బగుణా బై, కనికనముల వేగుఁజుక్త కడు నలరారె
గననగుచుగనమిఁగొని, చన్దవగు నయ్యర్థమునకు నతిమిత్రు బై. ౧౩౫
మ. ఉరుపూర్వాగమసంగతిం గొనుచు నెఱిగో రక్తిమం బూనుచుం
గరము ల్పొచ్చె మహాంబురాసు లలరకఁ ఖండించె నుద్యత్తమో
భర మెంతే నపరాగమంబు గనుచుఁ భావంపఁజేయుం దమో
భర మారా ద్విజరాజ చిత్రగతులం బాటిల్లి చూపట్టెఁజ్జి. ౧౩౬

చ. అరులు దొలంగ సత్తువలయంబు చెలంగ సమస్తవర్ణముల్
సిరులు మెలంగ బలమము చెన్ను దొలుగఁగ రాజ రాణమి
గరముఁవసిచి కాలగతిఁ గల్గుసిరు ల్విడనాడి పోవుచుఁ
జరమఘనాగమంబు గొని సారమహాంబుధిఁ గ్రుంక గ్రక్తున్. ౧౩౭

— సూర్యోదయవర్ణనము —

క. పూర్వమహీధరశిఖరా, ఖర్వాసన మెక్త నినుఁడు కడురక్తి రా
సర్వదిశలకఁ ద్విజోక్తులు, పర్వఁ దదభ్యుదయవిభవపటుబీజము లై. ౧౩౮
సీ. ఇనుఁడురా నందయాద్రిఘనభద్రపీఠివైఁ బటచిన నునుగెంపుపట వసంగ
నమ్మిత్రరథరత్న లై మెలంగెడు చిల్వపడగలరతనాలభాతి యనఁగ
నజహప మైనట్టి యంబుజాపుని మేని పురతఃస్ఫురత్తాంతిపూర మనఁగ

* వ్యాకర్తాముని † రిచ్చ ‡ మేనులి వ్రేలులు-యా.

సప్త - ఉత్పత్తి

నినుసిరి మగుడంగ నిడ నెమరేగిన సతనాలుకల వేల్పుచాయ యనఁగఁ
 ఖరిణ తేంద్రమతంగజప్ర బలదంత, కుందముఖదారితోదయకుధరహైమ
 తటసముత్పతదురు రేణువటలమనఁగ, సాంధ్యరాగంబుతోలు దెసజాలనలరె.
 సీ. చెలువులు గుల్మెడుసీమంతరేఖవై సొగసూను కుంకుమ సాగ గాఁగ
 సింగార మొనరెడు చెక్కుటద్దంబుల దీపించు పూతచుదిరము గాఁగ
 విన్నాణములు గాంచు వీనులఁ గ్రొన్ననరాణించు కర్ణపూరములుగాఁగఁ
 గొమరు సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బులఁ బవణాలఁ బురణించు బలుబన్నసరులుగాఁగఁ
 దనదు కెంజాయలకు నాన దండడింప, వివృగఁబలులతోవకంటులొప్పమీఱఁ
 బొడుపుగుబ్బలిగుబ్బలపొందు సేయ, నండేగనుపట్టై మార్తాండమండలంబు.
 సీ. అందుగుఱుగు రంచు బృందారకస్వామిసామజంబు కరంబు సావజూడఁ
 బలుకుఁబూఁబోడియై మెలఁగెడుచామకైచిలుకబింబుబంచుఁజిదుమఁజూడఁ
 దళుకుఁగొదామరతండం బని *విరించి పడివాగె రాయంచ తడవజూడఁ
 మహితకుంకుమకర్దమంబంచునూహించియగచరాంగనలెల్లనలఁదజూడఁ
 గెంపుడా లంతటంతటఁ గీలుకొనఁగ, నుదితుఁ డయ్యెను జగదేకవిదితకీర్తి
 యాదివాఙ్మూర్తి ద్రుహిణరూపానువర్తి, సంహృతనతార్తి ఖేచరచక్రవర్తి.
 సీ. సస్త్వతిశుత్యర్థసత్తర్థనుర్థులు నొకపుఁ దెల్పెడు మేటియొజ్జ యనఁగ
 †జగదుత్ ప్లవోదయశాంతిక్రియార్థమై నకలెడు పటహోమవహ్ని యనఁగ
 జలవాసనియత యాజలజనీతతపఃఫలము గైకొన్న వివర్త మనఁగ
 జక్కవపులుఁగుల స్రుక్కించు విరహాగ్ని మానింప దీపించుమణి యనఁగ
 మూఁడుమూర్తులతోఁ గూర్చి ముచ్చదువులఁ
 బొడుపుగుబ్బలిశిఖరంపుమూషలోన
 మొనయ ఘటియించి చేసిన ముద్ద యనఁగ

నింబు మీఱంగ నహిమ్నాశుబింబ మలరె.

౧౪౩

క. సతతేజోఽఖిరోద్ధత, హతిః దుము రగుపూర్వకర్వతాగ్రస్థి ను
 ద్ధత మైనరజము గ్రమ్మిన, గతి నినమండలము కెంపుగదురఁగ నొప్పె.
 సీ. అఖిలనేత్రాంధ్యసిద్ధాంజనకళికలు తిమిరోపసంహారదీపశిఖలు
 భూమిారుహాగ్రప్రభూతవల్లవములు †కమలినీతంద్రీ విఘటనబంధు
 లక్షీణఘూకౌఘవిక్షణవటలంబు లంబరాంచలతప్తహైమరేఖ

*తలంచి †జగదుత్పత్తితోదయ ‡విఘటనంబునూ

లురుమాగహ్ని సంస్కరణైక ధాయ్యలు శైరవనిద్రానుసారిగీతు
 లతివిరహికోకసాంగత్యచతురచేటు,లుడుగణోత్పాతకర్ణేజపోత్తమములు
 దిజ్జలినతాప్రమార్జనదీప్రవారు, లినకరచ్చవిమాలిక లింపుగాంధ. ౧౮౫
 సీ.ముప్రొద్దుదుగదచ్చిమోములొందెడుసామిబారపోడుములూనుబలిమికాడు
 చుక్కలచెలికాని జోడైన నెఱవాది తొవలమే లోర్వనిదుండగీడు
 తమ్మితావులఁ దావి గుమ్మఱించు ననుంగు వేవేడిచాయల వింతలాడు
 ముత్తొంటిచదవులు హత్తు మైఁ గలమేటి పగడచక్కుగుఱాలసాగనుజాణ
 పగలు గావించుచును జుట్ట మగునొయారి, జగజంతవేల్పు
 కుంటిగడపరి యొకబండికంటితేరు, గడప రిక్తలతెరువున నడవదొడఁగె.

క. భీకరతమోంబురాశిఁ, జోకటి పడియున్న జగము శుంభద్యేగో
 ద్రేకత మిత్రం డొగిఁ దన, వేకరముల నుద్ధరించె వేకనుపట్టఁ. ౧౮౭

క. ?తొలుదెసయును పేర్కొదలగు, కలపేరులపుట్టినిల్లు కరువతిజేజే
 చెలికాని కప్పు లొసఁగెడు, బలుసిరులవెలుంగు బ వెలిఁగెఁ. ౧౮౮

గీ. అపుడుసప్తాశ్వుఁడఖలశబ్దార్థములను, నవనవోన్నేషమెనయించినలుపుపఱిచె
 నబ్రమా యిది సర్వశబ్దార్థజాల, మహిళకరమండలుం డైనమా(నృమతికి)

సీ. నానావిధార్థసంధాననివాసంబు సత్తాంతికరపదసంగతంబు
 నకలంకసుందరం బతుల ప్రసాదంబు ననుపమాజోగుణాత్యద్భుతంబు
 నసదృశానందనివ్యందధౌరేయంబు బహురసగ్రహణైకబంధురంబు
 గువలయమోదసంకోచసప్రవణంబు బుధకవిసంయోగభూషితంబు
 సంగరౌదార్య మఖలభూషణ ముపాత్త
 విష్ణుపేద మాచుఁ గవిచంద్రవిరచితంపుఁ
 గావ్యమనఁ గోవిలాసంబు గడు సరసుల
 నలరఁజేయఁగ సూర్యమండలము దనఁ. ౧౯౦

క. అరు దైన లోకమిత్రత, కరము ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ గడునామోద
 స్ఫురణ దయచేసి యరులఁ, సరసుల సరిగాఁగ నేలె జలజాపుఁ డొగిఁ.

గీ. అఖలపదదర్శనా , వ్యాకృతి యొనర్పఁ దాఁ బూని యఖలసంజ్ఞ
 లప్రతీకప్రకాశత నమరఁజేసి, మఱచెఁ గాఁబోలును భసంజ్ఞ వఱలఁజేయ.

ఉ. చాయల సారుహవారముపైఁ దమోరిపుం
 భాయక డాఁచునంచు గిరివర్గముపైఁ బగవానియాండ్రబ

ల్పాయల మాటె నంచు సురజాలఫళంబువయి న్నరొషదూ
తొయతదృష్టు లుంచె నన నంబుజబంధుడు నించె గ్రంజిగుల్. ౧౧౩
చ. తమము నిరాకరించి..... ౧౧౪

(ఇక్ష్వాకు గొన్ని పద్యములు లేవు)

— కాళిందియవస్థఁ జెలి సూర్యునకుఁ దెల్పుట! —

- సీ. అవధారు దేవ లోకారాధ్యవిజయాప విన్నగదే జగదేకవిమలదీప
యాలింపవే భక్తజాలరక్షణదక్ష చిత్తగింపవె హతోద్భిత్తవిపక్ష
యాదరించవె సహస్రాంశుమాలాధుర్య మనవి చేపట్టవే మహితశౌర్య
మది నిల్పవే వేదవిదితసద్గణగణ్య యభయ మీఁగదె మహాప్రభువరేణ్య
పలుకువినఁజూడఁగదవయ్యజలజమిత్ర, తలఁపులీడేర్పఁగదవయ్యకలుషజైత్ర
ప్రేమ నాయెడ నిల్పు ముద్దానుధామ, చక్ర నిటు చూడవే గ్రహసార్వభౌమ.
- సీ. సకలలోకానీకసంరక్షణ పరాకు తిమిరోరుగజమ్మగాధిప పరాకు
కమలప్రమోదసంఘటనధుర్య పరాకు హతభీమనిష్ఠరాహిత పరాకు
బ్రహ్మాదిమూర్తీసంపద్బంధుర పరాకు వితతత్రయీరూపయుత పరాకు
భవ్యాంబరాంగణదివ్యదీప పరాకు నిరుపమగుణరత్ననిధి పరాకు
కలితకారుణ్యపూర్ణవీక్షణ పరాకు, నతమనోరథపూరణప్రత పరాకు
ధార్మికోత్తంససేవితోదయ పరాకు, తపన మార్తాండ సంవిదాత్మక పరాకు.
- గీ. సామి నేఁ జెప్పనదియేమి సకలకర్త, సాక్షి వై నీవు సర్వశాస్త్రములయందు
నధికరూఢత మెలఁగెద వయవ నేను, నబలఁ గద నాదువచనంబు లాలకింపు.
- క. కలకంఠి ఖ్వాదుసన్నిధిఁ, గలగానము నేయ వినఁగఁ గడునలరుచు న
క్తలహాసీ వచ్చి తెలిపెన్, జలజాతునిమహిమ మీఁకుఁ జతురత మెఱియెన్
- క. తెలుపుచు నంతట నిలువక, జలజాతుఁడు నీమలిడ్డసహచరుఁ డగుచున్
మెలఁగఁగలవాఁడు సుష్టి, పలు కిది నిజమంచు నాఁడు పలికి చనెగదా!
- క. అది విన్నది మొదలుగ న, మృదిరేక్షణ హృదయవారి మాధవగజముం
బదిలముగ రాగశృంఖలఁ, గుదియఁగ బంధించె నధిక గోప్యముగాఁగన్.
- క. వనితకు నది కారణముగఁ, దనువున నంతంత కతనుధర్మము పర్వెన్
విను మనలకీల యార్ద్రేం, ధనమునఁ బలె సకలసుజనధర్మనిధానా! ౧౧౮
- గీ. ప్రకృతి ననుసరించి పరఁగును జగతిలో, వికృతి యిద్ది వింత వెలదియందుఁ
బ్రకృతి నడచి వికృతి ప్రబలమై కనువట్టె, నఖలగుణసనాథ యబ్జనాథ.

- ఉ. ఇంతికి బుట్టునివ్వకృతి యేమి యొకో యని కొన్నినాళ్లు లే
మెంతయు సంశయం బెద వహింపఁగ నుంటిమి రాఁగ రాఁగ నే
కాంతము మాని బైలుఱుకునట్టివచోరచనం దనూలతై
కాంతసతాంతతాదివికృతాకృతి సందియ మేగే మాకొగిగి. ౧౬౩
- గీ. అరయఁడనినిన్నుఁగోపించియతివప్రాతి, భట్టమృదుఁచెనేమొతాఁబద్ధమిత్ర
తన్వవస్థలు నీవు ద్వాదశతఁ బూనఁ, ద్వాదశాతన్వవస్థలు తరుణిపూనె.
- ఉ. తల్లి న పోలుఁ గూతు రను ధార్మికవాక్యము పొల్లువోయె నేఁ
దల్లినిఁబోలఁ జాయవలె దద్దయు శైత్యముఁ *జెందకుందు నే
తెల్లముగాఁగఁ దండ్రియగుతీవ్రమయూఁఖునిఁ బోలి కాఁక మే
నెల్ల మునుంగ నుంటి నని యిందునిభాసన పల్లు నుల్లుచుక. ౧౬౪
- సీ. తలిరాకుఁబోఁడియాటలమీఁదియనురక్తి వంధ్యాసుతశ్రీడవానిఁ దెగడుఁ
గలికి పాటలమీఁది ఘనతరామోదంబు మృగతృప్తికావాఁడొగనుఁ బూను
నతివభూషణధారణాభిలాషస్ఫూర్తి శశవిషాణముతోడ సరసమాడు
నెలవాఁగసరసాన్నగిశనవాఁఛోదయం బుబరసుమము నొయ్యారమెనయుఁ
బణఁతీచీనాంబరలతాంతభరణకాంక్ష, యశదవాక్యార్థశైఖరి నపహసించు
బాలి కామణితనుధృతిలాలసంబు, నప్రణవవేదపాఠంబు ననసరించు.
- గీ. కాఁక యుడిగినపుడు కలదు సత్త్వగుణంబు, మీకుఁ గాన నిగిమిచ్చుమించుఁ
గాఁక మేన మిగులఁ గడుసత్త్వగుణముల, నెనిమిదింటిఁ బూను నెపుడువింటె.
- క. ఇంతి యయోగమహాగద, ఇంతికి నస్త్యస్త్రతోపచారములు దివా
కాంత చ్యుతమయ్యె నచ్యుత, కాంతోపసృజిం గుటించి కరుణింపఁగదే.
- ఉ. మన్నోశనాడు నీతనుజమోహము దెల్పఁగ వచ్చి సందడిం
గన్నకతంబునం దెలుపఁ గార్యము గా దని పోయి తప్పు డీ
యెన్నున వయ్యయోగరుజ యితకుఁ దెచ్చు టెఱుంగనైతి నా
విన్నప మాలకింపు మీక వేదన కోర్వదు కూతుఁ బ్రోవవే. ౧౬౫
- ఉ. ఈగతి నీలవేణి తనయింపులకూతు నయోగయాతనా
యోగము విన్నవించఁగ ననూనకృపాకలితాశ్రవాపృష
ద్యోగము గాఁగ దీప్రపుమయూఖసహస్రము చిట్చిటస్వనా
భోగముగా నొకింతి వడిఁ బొందిక దప్పేక తత్త్వ గంబుచుక. ౧౬౬

20

గీ. ఛాయమాయఁగఁడనమేనిచాయవోలె, జాయననుదేరఁదరుజాతచాయదొల్ల
వేయుచాయలమనసుతో వేగ నడువఁ, జాయపెన్నిటివచ్చెఁ దత్సదనమునకు.

ఉ. పచ్చి యసంస్కృతాంగి యయి వాడుచు జీవితనైరపేక్ష్యమే

హెచ్చు చనుక్తవాచ్య యయి యీహితయోగము దప్పి కాంతిలే

మచ్చుపడంగ న్నగ్గతి నందనివర్ణము గాంచి పైపయిన్

విచ్చక క్రమ్ము కట్టత నవేత్తృకృతిక హనియించు వైదర్భి. ౧౭౨

సీ. శుక్తికానిగతముక్తాఫలంబులకరణిఁ గన్నుల బాష్పకణము లొలుక

రాహునిర్దుక్తపూర్ణనిశాకరునిమాఘ్ని ముద్దులనెమ్మోము మురువువదల

వనవహ్నిశిఖలచే బలవేడినిట్టార్చుగాడ్పుల దిశలెల్లఁ గాంతివిడువఁ

దాపాధిశైవాలహాప మై కనుజడిజడగట్టి పెన్నెఱుల్ చాయ దఱుంగఁ

గాఁకచేజ్ఞామైః పూఁతగంధము నకుఁ, దోమపడియశ్రువారులుదోఁగిమిగులఁ

బంకమగుఘ్నాన్మునెలపునఁబడుమలేచు, యస్సురుసురంచు*వలవంతనున్నదాని.

చ. తనుభవఁ గాంచి మేను మది తద్దయుఁజల్లన వేకరంబులం

దనువు మనంబుతో మిగులఁ దాపము చెందఁగఁ గాఁగిల్పించి చ

క్తనితొడమీఁద నిల్పి జడకట్టిన పెన్నెఱి చిక్కుదీర్చుగా

నొన రొకయిఃతలేక యవి యొక్కెడఁ జేర్చి ముడి న్రచింపుచున్. ౧౭౩

గీ. చెక్కునొక్కుచుముద్దాడిశిరముఘ్రాణ, విషయముగఁ జేసి నెమ్మేరు వేకరములు

వెక్తనపుటూర్చుమనసుతోఁజిక్త పడఁగఁ, బలికెమధురంబుగాలోకబాంధవుండు.

క. తల్లి వరనారీమ, తల్లి నీతల్లి మనము తల్లడవడ నా

యల్లము జల్లన నీకీ, పల్లట మేలమ్మ మేలుబంగరుబొమ్మా. ౧౭౪

గీ. పడఁతిమత్పూర్వపటుతపఃఫలము వగుచు, ఖ్యాతి మీఱుగఁడనుజాతవైతివీపు

నీకతంబునఁ గద నాకు నిఖలలోక, వల్లభుం డైన శ్రీకృష్ణుఁ డెల్లఁ డమరు.

క. అస్తంగతిరహితాధిక, శస్తాభ్యుదయంబు నాకు సమకూరు నిఁకన్

నిస్తులసుగుణాంగన యర్చి, హస్తుఁడు లోకైకకర్త యల్లు డగుటన్. ౧౭౫

ఉ. శీలగుణాభిరూప్యనవిశేష్యకళాచతురత్వవైఖరి

శాలిత గల్లు నీకు పారిసంగతి గల్ల సమాఖ్య భూషణం

బేల మెలంగకుండు సుజనేరితవాక్కుల నాకుఁ గల్గదే

మేలసమాఖ్యి వోవఁగ నమేలసమాఖ్యి వరింప రాఁ గనన్. ౧౭౬

* బలువంత † జిల్లగ. ‡ నినుక్ నిస్తులసుగుణాంగననరి-మా. నినుక్...నుగుణంగనియుక్తి హస్తు-అనియుఁ బఠింపవచ్చును.

క. ఆనాయకమణి వత్సో, ధీనముగాఁ జేయఁదివిరితివి నేను దధా

* నూనాకల్ప మొనరుత్తుఁ, మానిని యిక్ష్వర్య మమరు మది సంశయమా.

క. అమ్మా పురుషమణిఁ బలు, తొమ్మున నిలువఁగ నీకు రుచి గల్గినఁ జూ

క్క మ్మది కుదురఁగ నొకనూ, త్ర మ్మతినూత్తుమ్ము గలను దానిం గొనుమా.

వ. అది యెయ్యది యంచేసి.

౧౮౨

చ. దనుజవిభేది లోఁగొనఁగ దానతపోముఖయోగముఖ్యసా

ధనములు పెక్కు గల్గు నని తద్దము వేదము పల్లు వానిలోఁ

బనుపడుసాధనంబు దృఢభక్తియ దానిన పూని నీవు న

వ్వనజదళాక్షు ధ్యానమున వశ్యు నవశ్యముఁ జేయఁగాఁ దగున్. ౧౮౩

సీ. అనుపమానేచనకాంగకంబులవానిఁ దరుణాభ్రసన్నిభతనువువాని

శ్రీసత్యకౌస్తుభశ్రీవిలాసమువాని బాహుచతుష్టయపటిమవానిఁ

దమ్మియిటి నెలంత దనరువత్సమువానిఁ బంచాయథోద్దిగ్బలమువాని

మేలిమిబుగారుమెఱపుచేలమువాని భవ్యశేషాహితల్పంబువాని

దివ్యనవరత్నకీలీతదీవ్యదగ్ధ్య, హరకుండలమకుటకేయూరముఖ్య

భూషణోదారరోచులఁ బాలుచువాని, వెన్నుని భజించిసుఖియిపు కన్నతల్లి

గీ. ఇంతి కతిపయదినముల కేసమాధి, నీసమాధిని హరియించు నిజముగాఁగ

మెచ్చి యాఘేటమిషమున వచ్చి నిన్ను, నలకపటయాదప్రం జైనహరివరించు.

శా. సారోదారవసీనివాన మఖిలస్వర్ణామినీవారసం

చారస్థితము సంవసజ్జనమనశ్చాంచల్యమాలిన్యసం

హరైకప్రవణులు యామునతటం బచ్చోట మన్నిచ్చిత

స్ఫారాగారమునందు నెచ్చెలులతో స్వామి స్థజిహందగున్. ౧౮౬

గీ. వనిత కాళిందీతీరమె వర్ణ్యమగుచుఁ, దగు నుదాత్తవిభూషణోదారశక్తి

నచట నీవున్న మఱియు మేలమగుఁగాదె, యెల్లయొప్పులకుప్పపు తల్లి నీవు.

గీ. చెలువ కాళిందిమహిమంబు చెప్పఁదరమె, తద్విస్తీలపయఃస్మృతి తనువుసోఁక

మతికి నీలిమ రక్తియ మాని మిగులఁ, చెలుపు కనుపట్టుఁ జిత్తమోకలువకంటి.

క. శ్రుతిగదితమహిమ సర్వశ్రుతిభూషణసుగంధ యమున సుమ్మి తద్వి

శ్రుతి పాపహరము గాఁజే, శ్రుతియుగళనిరుద్ధనయనసుందరవదనా. ౧౮౭

క. హరిశైశవనవవిస్తయ, కరలీలాజన్మభూమి కాళిందితటం

బరుదా యది భావికయు, గ్వరకవివాక్తులకు మిగులవర్ణము గాఁగన్.

ఉ. అమృతౌ కన్యవారి నెడయుం బనివచ్చె నటంచు మానసం
బుమ్మలికం బడంగఁ గడు నొప్పమిగాఁగఁ దలంపవమ్మ నీ
నెమ్మదిఁ బాయఁ జాయ కొక నేరుపు సిక్కు నటమ్మ నాదుపా
దమ్ములు నిల్వ నేరపు గదమ్మ భవద్గృహ మొందకుండునన్.

౧౯౧

ఉ. చుక్కలదారిమానికము సొంపులకూతురి నిట్లు తేనియల్
చొక్కి పడంగఁ జేయు మృదుసూక్తులు పల్లుచుఁ దత్సమాధిఁ దా
నిక్కుముగా నెఱింగి గృహనిర్మితి సేయఁగ జేవవర్ధన్
గ్రక్తునఁ బన్నఁగా నతఁ డఖండనిజామృతకృత్యచాతురిన్.

౧౯౨

సీ. రమణీయనాయకరత్న బంధూరుంబు నవవిభవమ్మ వైభవయుతంబు
శ్రీకృతాంకాంచత్పతా కాభిరామంబు నురుమంగళార్థవదోజ్జ్వలంబు
దీప్యత్ప్రపంచసంధిప్రాధిలసితంబు సీహామృగభిదావగాహితంబు
గగనావలంబివాక్యస్ఫూర్తి మహితంబు మధురవాక్యవిజాలమానితంబు
చిత్రసదలంక్రియాగణోజ్జీవితంబు, నద్భుతరసాఘ్యపాత్రంబు నాత్మదోష
పాటనంబుచునగుచొప్పినాటకంబు, క్రియబ్రకాశించునొకదివ్యగృహమొనర్చె
గీ. అట్టు లగ్నేహ మొనరించియమరతత్పుండ్రంబుజాపునకెఱిగింపనలరి యతఁడు
సమ్ముఖంబునఁజాయతోజాయయొనరఁ, గూతురావించిపలికెసాకూతుండగుచు
క. రమ్మా శంబరరిపుమా, జమ్మా యగ్నేహమునకు ననుఁగుఁజెలులతోఁ
బామ్మా తపంబు గొను మభయ మ్మాహరి నీకొసంగు నమ్మాయమ్మా.

ఉ. ఘోరతపంబుచే నధికకోమలవల్లి* మునుంగుఁజుట్టమా
సీరుచిరాంగయప్తిఁ గడు నేచ మనంబు దయావిహీనమై
మీఱఁగఁ జూచుచుండెడు సుమీ హరియాన సుమీ నెలంశ చె
న్నారఁగఁ గన్నవారిపయి నానసుమీ పరికించి చూచుమీ.

౧౯౩

క. † మన మొప్పినఁ దను వొప్పుదు, తను వొప్పిన నిట్టికష్టదశ నేనొప్పన్
విను మే నొప్పిన నొప్పుదు, జననీ సీజనని ప్రేమసంరంభమునన్.

౧౯౪

క. దెప్పరపుఁగార్వ మూనిన, నప్పగు కాలిందిమేన నగ్గలమగుఁ గా
కప్పకొను టంతరంగము, దప్పని యావిలతతోడఁ దరళమృగాక్షి.

౧౯౫

గీ. అమలినం బైనమానసం బబ్బెనేని, రాజయోగంబె సర్వకార్యములు దీర్పుఁ
జిత్తసంశుద్ధి లేకున్నఁ జెలువబాహ్య, బహువిధాయానచేష్టల ఫలములేదు.

ఉ. కావున రాజమోగినివి కమ్ము మదంబ కఠోరకృత్యముల్
భావములోఁ దలంపకుము భాస్వదసంగసదంబుమాన్వనో
ద్భావముచే మనోంబుజ ముదస్తరజోమల మై యెసంగ సం
దావనజాతు నాత్మవిభు సంచితభృంగముగా రచింపనే. ౨౦౦

క. నాలుగుపురుషార్థములం, జాల ఘటింపించునట్టి సాధనములలో
మే లేర్పిరి ధ్యానం బని, నీలాల్కి సర్వశాస్త్రశిష్యయకర్తల్. ౨౦౧

సీ. బహుసంభవార్జితబహుపాతకవ్రాతవిషినమహావహ్ని విష్ణుభక్తి
మానసరాగాదిమాలిన్యపహారవిమలాంబుపూరంబు విష్ణుభక్తి
తాపత్ర యోదారదావనైశ్వానరవిపులధారావృష్టి విష్ణుభక్తి
చతురర్థసత్వేపసంపాదనక్రియావిదితాంజనంబు శ్రీవిష్ణుభక్తి
సకలసత్తర్కసాగ్ధ్యసంపదలకు, వేల్పు మొదవులమేల్బొలి విష్ణుభక్తి
సద్గురుకటాక్షసముపాత్తసాధుబోధ, విద్యలకు నెల్ల ఫలము శ్రీవిష్ణుభక్తి.

చ. అరయ నభేద మన్నపలు కానెడు పెద్దలకేని జీవనం

బురుజవహామయజ్ఞదృఢయోగముఖాఖిలసాధనక్రియో

త్తరసఫలత్వకారణ మఖండపదార్థనిరీక్షణక్షణ

పరనిరపేక్షసాధనము పంజకలోచనభక్తి నందనీ.

౨౦౩

క. అటుగాన భక్తిపూర్వక, పటుతరతద్ధ్యానయోగపాటవ మెసంగ

ఘటియిల్లు గామితము వడి, నటమట మని యెన్నఁబోకు మరయునిజముగ

గీ. అరసి ప్రాగాదిదిగ్వివహారిబీజ, మయిన తేఁ డిట్లు తనకూఁతు నమరం బలికి

కూఁతునెడఁబ్బాయువగలడగ్గుతికవడంగ, ననియెదడఁబాటుదోఁపనెయ్యవుఁజెలు

చ. పదమున నర్థమున్ బలెను బాయకయుండెడు బాల గోల యి [లకు.

మ్ముదిత తపంబు సేయుపని మోయుట మ మ్మెడఁబాయు మీకు మా

కొదవెడు ప్రేమ దీనిపయి నొప్పెడఁ గావున నప్పగించెదం

బిదప నెలంబెలార వలపించిన పెన్నిటి కప్పగించెదన్.

౨౦౭

ఉ. అంతట భేదమోదజనితాశ్రులు కోష్ఠము లాచు నేత్రసం

క్రాంతము లైన మంగళము గా దని క్రుక్కుచు స్రుక్కుచు న్రమా

కాంతునిదక్షిణంపుబిలుక న్నగువేలుపు బిడ్డహస్త మే

కాంతపుఁద్రేమఁ గేల నిడు చాదృతిమై నను నీలవేణికన్.

౨౦౮

ఉ. పెంచినదాన వీపు కడుఁ బెక్కువమీఱఁగ శాస్త్ర మభ్యసీం
పించినదాన వీపు గద పెంపుగ నుత్తమశీలరీతి శి
క్షించినదాన వీవ కద చెప్పుఁగ నేమిఁక నీదె భార మి
క్కాంచనదేహఁ గాచెకొనఁ గాంచినవారికి భార మున్నదే. ౨౦౮

గీ. ఈమధురవాచ నెంతేని యింపుమీఱ, వాసిగాఁగ నలక్షణం జేసి తీవ
గానవైదుషి సఫలత గైకొనఁగ, మేలుఫలమునఁ గూర్పవే నీలవేణి. ౨౦౯

గీ. నీలవేణితటం బుట నెలవుకొనఁగ, నీలవేణి భరింపఁగ నేర్పరి యట
నీలవేణి యిది తపంబు నెఱిఁ గొనునట, యేల ఫలసిద్ధి గాకుండు జోలియేల.

వ. అని యనియమిత ప్రేమానుబంధ ౭౦సురుం డై లోకబాధపుండు సర్వ
సఖిసమేత యగు నీలవేణీపద్మేందుముఖకి నప్పగించి ఛాయామిళితుం డగు
తనకుంబ్రణమిల్లిన శ్రీవల్లభుం బ్రాణవల్లభుఁగఁ గొను మని యుల్లంబు
వల్లవింప దీవించి గుచ్చి యెత్తి గుత్తపుఁగాఁగిటం జేర్చి కార్యభారంబు
త్వరఁజూప నత్తరభాషిఁ దరలంబుచిన. ౨౧౦

క. మగువ దివినుండి భూమికి, దిగిరా నవ్వేళ మేనుదీగియ చూడన్
గగనతలఘర్షణోపల, నిగనిగితస్వర్గరేఖ నీటు వహించె. ౨౧౧

ఉ. వచ్చెను మచ్చెకంటి నెఱవాదిసఖిజను లంటిరాఁగ వై
యచ్చరపిఠినుండి ధర కర్యమనూతి సరిత్పయోధరం
బిచ్చ నవాంబుదం బిది యహీనమహానితరోచి యంచుఁ దా
మెచ్చుచు దాయవచ్చు జిగిమించు చొకాటపుమించుకైవడి. ౨౧౩

ఉ. వచ్చి గృహంబు సొచ్చి పితృవాక్యనివేదితకార్యసాధనా
కచ్చరమార్గరీతిఁ గొని కాంత రహూధిపుఁ గొల్పుచుండఁ దా
నొచ్చెము లేనిభక్తి విమలోజ్జ్వలమానసపద్మసీమయం
దిచ్చ బహిఃపదార్థముల నెంతయు రోయ నజస్రభావన. ౨౧౪

క. అకలంకయోగిమానస, సుకరామితదివ్యరూప శోభితస్వచ్ఛ
తుకడయమానకటాక్షౌ, నికటచర త్త కుబధీశనిర్దరవారా. ౨౧౫

గద్యము-ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవిందమిళిందాంతఃకరణ పోలూరిమాధవ
యజ్ఞ సముజ్జ్వలశ్రృంగీతకటాక్షౌసాదితపాండిత్యాభరణ ప్రభంజననం
శాద్ధిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశశాంక అభినవనన్నయభట్టార
కాహోబలపత్యాహ్వానకవిమగ్తోపాధ్యానభట్టారకప్రణీతం బైనకాళిం
దీకన్యాపరిణయంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

ప్రథమభాగము సమాప్తము.

శ్రీ రస్తు.

కాళిందీకన్యావేరిణయము.

—ద్వితీయభాగము—

అహోబలపతిపండితప్రణీతము.

(పరిషత్ ప్రకృతముండి పునర్ముద్రితము)

కాకినాడ :

కాకినాడముద్రాక్షరశాలాయందు ముద్రింపఁబడి

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ కార్యాలయమునఁ
బ్రకటింపఁబడినది.

1929.

వెల రు

0.75 N.P.S

కాళిందీ కన్యాపరిణయము.

ద్వితీయభాగశీక.

ఈమహాప్రబంధమునకుఁ గర్త యగునహోబలపతి జన్మదేశాదు లగు సామాన్యవిషయములం గూర్చి ప్రథమభాగశీకలో ముచ్చటించితిని. ఇంక నిపు డిందుఁ గలవిశేషములను వివరించెదను ఈభాగమున ౪-౫-౬ అశ్వాసములు గలవు. అందు నాల్గవయాశ్వాసమున నాముక్తమాల్యదాది కాంధ్ర ప్రబంధరత్నములందువలెను గిరాతాద్వనీయూచి సంస్కృతకావ్యములందు వలెను బుతువర్ణనము మంచిమంచి కల్పనలతోను గొప్పగొప్ప భానముల తోను జేయబడినది. చూడుడు:—

† వసంతవర్ణనము †

సీ. నిఖిలాగమాంతనిర్నిద్రాశోభ నొసంగు నిరుపమమహిమచే నెసంగువాఁడు
శుకముఖద్విజరాజచూపుల కింపైనఫలములు చేకూర్పఁగలుగువాఁడు
బలుజడిచేనైనయలజడి సహించుమానుల మధురోక్తి మనుచువాఁడు
తెలివువ్వునీటిచే దేహ యాత్రఘటించు మాధుకర శ్రేణి మంచువాఁడు
సాధునుమనోనిరంతరసౌష్ఠవైక, మూలకారిణ మైః ట్రిమేలువాఁడు
మాధత్రుడువచ్చెనవ్వేళమధురలీల. వసరమాంగన యామోదమున మెలంగ.

సీ. పంజరగుహలలోపల నున్ని గైకొని శర్కర మెక్కెడు జంతువిలెతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబుగానక గాసిల్లు హాసంఘాతములను
సరిసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే నర్తిల్లు ఎరహంసవాసములను
నలరునీ రక్కడ నక్కడఁ ద్రావుదు వసియించుచేతనవ్రాతములను
సత్పరిగ్రహలాభంబు సంభవిల్లు, నురుతరామోద మందెడు యోగీతతులు
మన్ననయొనర్చెదావచ్చిమాధవుండు, కామి తార్థంబులవ్వారిగాఁగనిచ్చి.
ఇందలిశ్లేషవిశేష మెంతచక్కనిదో!

—† గ్రీష్మర్తువర్ణనము †—

గీ. కూటి పీడఱికంబు గైకొనిరి మిగుల, నాతరముచేత బ్రతికెడునట్టివారు
ఖనన మొనరించితనుయాత్రగడవువారు, కూలిగలుగుటనవ్వేళగూఁటఁబడిరి.

క. కూటిరుచి పాన మొందెను, బాటిల్లెను నీళ్ల సుళ్లు పవనంబునకున్

మేటి సురతమీలకూరిమి, గాటపుటుపగూహనములఁ గదలక నిలిచెన్. 32

ఈ రెంటియందును నృభావోక్తి చక్కఁగ వర్ణింపఁబడినది.

క. పడమటిసెక నుదుకఁగఁబడి, విశ్చిటివస్త్రంబు లెల్ల బెట్టాఁజుగాఁ

గుడికరమునందు నిలిపిరి, కడుఁబూతం బనుచు వానిఁ గర్పారంభుల్. గచ

ఇం దాచారసంప్రదాయము కలదు.

—♦ వర్త ప్రవర్ణనము ♦—

సీ. ఆహితాగ్నుల కెల్ల నాత్మవైశ్వానర రక్షయేకార్యసర్వస్వ మయ్యె
భోగీకై నను రాత్రిభోజనం బెచ్చట నన్నమాత్రము కాని యబ్బవయ్యె
సౌరమంత్రోపాస్తి చతురుల కశనంబు వార్తగల్గుట గానివావి యయ్యె
బ్రతిగృహంబుచక్కేప్రార్థింపఁ (ప్రార్థింప) శిశుయొకఁతొనఁగినఁ జిత్రమయ్యె
జంబుగూశలకలుములు డంబుమిగిలె, గతకనంపాదనంబులుఘనతిగాంచె
నన్నదాతకు నేనీయు నతిథి కొకని, కై న నన్నంబు గల దనుటరిదియిచ్చె.

ఇది యామక్తపూర్వదశాయ—

“ఇల్లిల్లు దిగుగ నొక్కంతబ్బు శిశు; యబ్బేనేనింటిలో బూని యుడివిసరిక
రాజదు; రాజున రవులుకో ల్వాపాలఁ గాని కల్గదు; ముఁ దాఁగఁగలి.”
నేని కూ డగుట మందైనఁబెన్నంగ సుఖభుక్తి సేకూ; దాభుక్తి కడిన
బ్రాగ్భోక్తలకెఱిఁబు బహుజనాన్నము; దీని నామలకొదవుఁ బుకెఁయిన్ని
మాజ్యపానముఖ్యలయ మెన్న; రాలయాంగ
దారులయ మెన్న రంతిక; కారజనిక
సచన నాంధ్రోగృహిణి రామిఁ బడుక మరుఁడు
వెడినెడనె యార్ప నొగిలి రజ్జడిని గృహులు.

ఉ. కాలువలెల్ల బల్లుదులకై వడిఁ గాంచె నదీలలామముల్

గేలియొనర్పఁగాఁ గడఁగెఁ గేవల మబ్బి నతండు నీగమా

త్రాలయుఁడైనఁ దావికృతినందక యుండు వికార సేతువుల్

చాల మెలంగినన్ వికృతినంగఁగి గాంచునె ధీరచిత్తముల్.

ఇందలి యర్థాంతరస్యాసము మహాకవికాళిదాసుని కుమారసంభవములోని

“వికారపేతో నతి విక్రేయస్తే యోమాం న చేతాంసి త వన ధీరా” అను

నోకమునుండి గలిగినదని

కవు లిట్టి మనోహరము లగుకల్పనలను భావములను - బద్ధభాగాదు లను దత్తద్భావతత్పరులై యనుకరించుచుదురు. దానిని ననమర్యతచే జేసిన గ్రంథచార్య మనరాదు.

—† శరద్భరితవర్ణనము †—

క. జీవన మంతయు లోకో, జీవనమున కిడుముఁ గార్యసిద్ధి వడసి మై
శేవలపలితంబుగఁ దాఁబోవదె ఘనపాళి యక్షపుంగవు దిశకున్. ౧౧౩

ఇందు భావతీయులకుఁ బరమపురుషార్థసాధన మగు మహాస్థానము సూచితము.

—† హేమంతపుష్కరము †—

ఉ. తమ్ములదాయ మేల్లినఁగఁ గాళక తమ్ములనేచ మంచుచి
చ్చు మ్మరియాద మీఱి నడిఁజొప్పఁగఁ దమ్ములతోడ నాశ్మస
ఖ్యమ్ము భరించు కల్వలును గాటిమఁజెంచెను మిత్రీవర్గఘా
తమ్ము నెఱుంగఁ డయ్యె నుచితస్థితిఁ గాంచ జడుండు నేకుచే. ౧౧౪

ఇందలి యథాంతరన్యాసము సర్వకాలములందును సర్వజనులకు ననుభవసిద్ధమైనది.

—† శీతీరదుర్గవర్ణనము †—

ఉ శీతముచేత బాధపడు చిత్ర జగంబు భరింపఁగా జగ
త్సౌత దిశేనుఁ డీశ్వరఁడ దాల్చుదు నంబరమధ్యస్థీనుఁ దాఁ
జుతురినేగుదు న్నిటలచంచనచంచలదృష్టి కించిదు
న్నీతము చేసెఁ గావలయు నెమ్మఘటిల్ల హరించుశీతమున్. ౧౧౫

ఇందలిస్వభావ మెంతబాగుగనున్నదో! మఱియు నీభావము, “బ్రహ్మ స్వరూప ముదయే, మధ్యాహ్నేతు మపేత్స్వగమ్, సాయంకాలే నదా విష్ణుః త్రిమూర్తిర్ద్రి దివాకరః” అను శ్లోకభావమూలకము.

క. అప్పప్పు యేరిక్కి నను, జెప్పంగాశక్యమౌ నె శీతము మహిమల్
నిప్పుల కప్పులకుం దాఁ, దప్పక యన్యోన్యరదృశతను ఘటించున్. ౧౧౬
చూచితిరా యతిశయోక్తి మహిమ!

(2) పంచమాశ్వాసమున- శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజును జూడఁబోయి యుద్ధమునొకఁ గలిసి యమునానదీతీరమునకు వేట కేగి యటఁ దనకై తపము చేయుచున్న కాళిందిం జూచి యామెను దనపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి వివా

హము చేసికొనియె ననుకథ సహృదయ హృదయాన్తఃకములైన ననగం
భీరకల్పనావిశేషముగల నూటయలువది గద్యపద్యములతోఁ జక్కఁగ వర్ణింపఁ
బడినది. చిత్తగింపుడు.

ఇంద్రప్రస్థనర్ణనానందర్థమున నీవిద్యత్కవి తనకఁ బరిపూర్ణపరిష్కారల
యస్వభాషావిశేషము నెల్లు చూపెనో.

సీ. సర్వభాషావచస్సంపన్నిధానంబు నాధ్యసిద్ధవచోపచారితంబు
తారాసేనాధార తారుచిమంతంబు వ్యుత్పయకావ్యోపవత్సనుగళ
మనుస్మృతభవికలాపాయోగసిద్ధంబు రేఫోపహతద్వ్యుత్పత్తితంబు
అన్యభాషావప్రహణనిరూఢంబు సప్తంగరూపవ్రశస్త్రమహిమ
మైవిరాజులు చప్తభాషావిశేష, సముదయస్కూర్తి హరియింపఁ బాలునట్టి
పురవంబు హరిప్రస్థపుణ్యనామ, ముచ్చుతానందముగఁగాంపె సచ్చుఁగిండు.

ధర్మజనిభక్తిగౌరవము లెల్లు చిత్రించెనో చూపెను.

గీ. జలజనయన యిహముత్త్రీలవితాన, మూలకారణ మవి మది జల నెట్లు
నీనువలభక్తిచేకొని నిలిచినాడ, నితిగము నెఱుంగఁగద యట నీనెసాక్షి.
గీ. తమము వారియించి వస్తుత్త్వంబుఁ దెలుప, నీనకా కన్యదేవత నేర్పుగనద
దురితసంహారజగతి ఖద్యోమిమహిమ, యెవరు నేరితి దలవఖద్యోతమునకు.

ఈవిద్యత్కవి తన శాస్త్రీయజ్ఞానమును 17 వ పద్యముఁ గాళిందీతీ-
కాలతారమును మీమాంసా తర్కవ్యాకరణ చ్ఛందో లంకార భరతశాస్త్రము
లతోను శాక్రతత్తిలింగభాషలతోను నుత్తమకావ్యంబుతోను స్తేషించి వ్రాల్చి
చూపెను. శ్రీకృష్ణుని వివాహసందర్భమును 73వ పద్యముతో నాచార్యహృదయమును
ఁచూపించెను.

“మంచిభోజనము” అను 140 పద్యమున హాస్యసలరము.

“పగలుగావించు” నను 15వ పద్యములో నవ్వంగంతలలో నిల్వలు పెట్టి
లల దున్నగుణము గ్రహింపవలయును గాని పెద్దలందు పగలు మున్నను
గ్రహింపరా దనునీతి చక్కఁగా బోధింపఁబడినది.

(3) ఇక షష్ఠాశ్వాసము.

ఇందుఁ గాళిందీకృష్ణుల సరసనల్లాపములు వర్ణింపఁబడినవి. కాని నాగ
రకులకు వెగటుగల్గించు మోటువర్ణనము లెందును లేవు. ఇంతియో కాదు
కేవలశృంగారప్రధానము లగుపల్లవలందుఁ గూడ నీవిద్యత్కవి యావిషయమును

దనస్థేషమహిమచే గాఢముతోను శాస్త్రములతోను నాగములతోను సంస్కృతప్రాకృతాంధ్రభాషలతోను మూలప్రాకృతి (అవిద్య)తోను బ్రబ్రహ్మముతోను బోల్చి చదువరుల కెందములం దనాదిపరమసిద్ధాంతముల నాచును. వీనికి బూర్వభాగమునందుఁగూడ జాల నుదాహరణములు గలవు.

41 వ “కామితమేమియున్” అనుపద్యములో “సర్వత్ర జయ మన్విచ్చేత్పుత్రా దిచ్చేత్పరాజయ” మృసుదాసిభానము గలదు.

“హృదయగంధి” యను 42 వ పద్యములో “భిద్యతే హృదయగ్రీఢే చిద్యస్తే సర్వసంశయాః, తస్మిన్ దృష్టే పరానశా” అను నుపనిషత్సారము నెఱుఁగి

“నేరుప్రమీలః” అను 49 వ పద్యములో శృంగారరసము నలు పను సంప్రదాయము తెలియఁజేయఁబడినది.

56 కొమ్ముడి యుత్తమనిబంధము (కావ్యము)

60 కబరి యుత్తమకావ్యముం బోలును.

61 ద్విష్టాహితంపుటాకృతిఁ దేజరిల్లి, ప్రాకృతాభ్యాకభాషనాభావితన్వి ర్భుష్టైశ్చరిగలిగితిలింగ దేశ, సుకృతయననోష్ఠగస్తూరిచుక్కబొట్టు.

97

ఇందుఁ గన్నురి చుక్కబొట్టు ప్రాకృతిశిలింగభాషలవలె నున్నది.

70 చస్రవించదురుజూచిన నీలావనిందనచ్చెను.

86 కార్యసాధనవిధానము మంచి దను నీతి బోధింపఁబడినది.

90 “ననితి యరగన్ను” అనుదానిగోఁ దపము (నిరంతరదీక్ష) బలిమించి గాఢస్థితిని గలిగించు నను నుత్తమసిద్ధాంతము.

97 “వాగ్భూషణంభూషణం” అనుదాని యభిప్రాయము.

113 లజ్జ నవిద్యతోఁ బోల్చి గురూచరేతమున నవిద్య భరించు నను మహాభావము స్ఫురింపఁజేసెను.

124 “సాంజనాతి”—ఇందుశ్లోచిత్ర మయిన యమకము.

138 “బ్రహ్మ మననోష్ఠ”—అద్వైతసిద్ధాంతము. చూచితీరాస్తేషమహిమ! అతిశృంగారములొనండి మహావేదాంతమునకుఁ గొనిపోయినది.

145 “గరితలింబోష్ఠి”—ఇందుఁ గల్పనావిశేషము.

151 “మృదుపదమై”—282 “నునీసాదత”—ఇందు రసావహ మైనచో గోషము గూడ గుణమగు నను కవిభావము తోచుచున్నది.

- 163, 236 గగనకుసుమము-అప్రసిద్ధ మని తొర్కి-కుల సంస్కృతాయము.
 174 “వయోధరమండలము” అను శ్లేషగూపక మహిమచే వర్ణాకా
 లము ప్రత్యక్షమగుచున్నది.
 176 త్రివేణిస్నానమున ననంత సౌఖ్యముకలుగు నను పారాణికభావము.
 188 లిపముచే నణిమాడ్కిసిద్ధులు గలుగును.
 191 ఆత్మస్వరూపమును జైలుపలుచువిధాన మతినివ్రణముగా నిరూ
 పింపఁబడెను.

- 197 గురుశుక్రరాష సంమిసుఖంబు.
 202 రూపకమహిమ మిందుఁ గలదు.
 223 ఈవద్యమునందు (అహిభయము) స్వపక్షభయము గలరాజురా
 జ్యము క్షీణించు నని చూపఁబడినది.
 229 బ్రహ్మతత్త్వము.
 230 భగవంతుఁడు సర్వదృష్ట.
 241 భగవంతుని దర్శనమైనపుడు సర్వహృదయగ్రంథము విడిపోవును.
 270 ఈగద్యము ప్రశమాశ్వాసములోని “నెంశియుడగజ్జన్మాది” అను
 చెందగద్యమువంటిది. ఒకవిశేషము—అం దర్థాలంకారములే గలవు. ఇందుఁ
 గొన్ని శబ్దాలంకారములును గలవు. కుండలిబంధము, నాగపద్మబంధము,
 మాలికా బంధము నిట్లు “నానాలంకారలీలామూలాస్పదంజై తనరు.”

మొత్తముమీఁద సీమహాప్రబంధమున శృంగారనము ప్రధానము.
 మిగిలినవి యంగములుగా వక్కడక్కడ నొచిత్యానుసారముగా సరూపింపఁబడి
 నవి. కదలిపాకము ప్రాయికము. అక్కడక్కడ నారికేళపాకము గూడఁ గలదు.
 శైలి లక్షణలక్ష్మితము. గుణాలంకారము లత్యంతమనోహరములు. రీతిన్మ
 త్తులు రఘానుగుణంబులు. భావంబు లతిగంభీరంబులు. అనర్గళ మగుకవి
 తాధార. దానికి బదిరెట్లు వేరవేరగాత సంస్కృతిప్రాకృతాంధ్ర వ్యాకరణ
 తర్కమీమాంసాలంకారాది సకలశాస్త్రసర్వతోముఖపాండిత్యమహిమ. దాని
 కి నూఱురెట్లు శ్లేషచమత్కారము. విద్యత్కి-వి రచించిన యీమహాకావ్యమునం
 దలి భావములు సుబోధము లగుటకు విపుల మగు వ్యాఖ్యాన మపేక్షియ
 ము. మన యాంధ్రసాహిత్యచరిత్రవారు తగిన యత్న మొనరించి వాఙ్మ
 నము చేయించి ప్రకటింపఁ గడంగుదురు గాక ! మూలమూలల నున్నయిట్టి

మహాగ్రంథములను సంపాదించి ప్రకటించి కవులకీర్తులను జిహ్వాములుగాఁ జేయుదున్న యీ పరిపత్తువారికి జగత్కా-రణం జైన శివకేశవది నామములచే భావింపఁబడు సగ్రభహ్మము దీర్ఘాయురారోగ్యైశ్వర్యజ్ఞానసరోవరభివృద్ధులను జగదుభయకాకృత్యనిరంతరదీక్షాదక్షతల సిద్ధుఁగాక !

గీ. చిలుకపలుకులు చెవులకుఁ జెలుపుగొలుపు

నల్ల దక్షిణవాక్యము నిత్యశ్రుతి

నందఁజేసెను నీకు నారాయణాశ్రయ

ముదముగన లోకబుధులు ప్రమోదిరూప !

ప్రమోదదక్షిణాయనము, } శ్రీపాదపావయ్యశాస్త్రి.

పితాపురము,

} శ్రీసూర్యరాయాంగ్ర నిఘంటు శాస్త్రపతి

పంకితుఁడు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము

ద్వితీయభాగము.

విషయసూచిక

పుటలు.

1. వసుంతివర్ణనము	...	౧
2. గ్రీష్మఋతువర్ణనము	...	౪
3. వర్షఋతువర్ణనము	...	౬
4. శరదృతువర్ణనము	...	౧౧
5. హేమంతఋతువర్ణనము...		౧౨
6. శిశిరఋతువర్ణనము	...	౧౩
7. శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట		౧౪
8. శ్రీకృష్ణుడు వేట సలుపుట		౧౭
9. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందినిజూచుట		౧౮
10. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందికడ కర్జునునిబంపుట		౧౯
11. శ్రీకృష్ణుడు కాళిందినిగొనిపోవుట		౨౦
12. శ్రీకృష్ణుని మంగళస్నానము		
13. కాళిందిని జెలు బలంకరించుట		
14. వివాహవర్ణనము	...	౨౪
15. శ్రీకృష్ణునకుఁ దాంబూలమిచ్చుట		౨౫
16. అప్పగింపులు	...	౩౩

కాళిందికన్యాపరిణయము:

ద్వితీయభాగము.

—చతుర్థాశ్వాసము—

క. శ్రీమదాభ్యర్థనరామవి, రామశరస్తోమధామ రమ్యభుజబహో
ద్దామాభిరామ నుతసు. తానూ సాకేధామ దశరథరామా.

ఎ. మహాత్మా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము

—♦ నవంత్యునర్హసిమూ ♦—

క. అంతట విమలశ్రీరత, సంతతసుమనఃకదంబరంజనతం

బొంతె సురభికి మిక్కిలి, వింతె యేతెంచె సుభి విరహులు ప్రబగడన్.

గీ. ఉదయరాగచ్ఛదంబు మైనూని కొనగఁ, దలచి వనలక్ష్మిజీర్ణచ్ఛదంబువిడిచె
మాధవునిరాక కని నృక్షమండలంబు, దాల్చుగనుబుజ్జీర్ణచ్ఛదంబుగారె.

సీ. నిశాలాగవ్వాంతనిగ్నిద్రోతోభ నొసంగు నిరుపమమహిమచే శ్రీనెగడువాడు
శుకముఖద్విజరాజమావుల కెం పైఁఫలములు చేహార్పఁ గలుగువాడు
బలుజడిచే నైనయలకడి సహియించు హూనుల మధురీకి, మనుచువాడు
తెలిపువ్వునీటిచే దేహయాత్ర ఘటించు మాదుకరశ్రీణి మంచువాడు
సాధుసుమనోపంతరిసౌష్ఠనైక, మూలకాగణ మైసట్టి మేలువాడు
మాధవుడు వచ్చె నవ్వేళ మధురలీల, వనరమాంగన యామోదమున మెలంగ

సీ. తనను దక్షిణజగత్ప్రాణున కేవేళఁ జెడఁమాన్యగుణంబు సేయుకతన

సతిరక్త పల్లవప్రీతి వర్ధిలఁజేయు నభ్యుదయంబుచే నడరుకతన
నఖలనిస్సంగుల నాయానపడఁజేయు నీలదేహుల కుక్తి నేర్పుకతన
సురుచిరాకృతి జాతిసుమనోవిలాసంబు కొదవకు నొడిగట్టకొన్నకతన
నవ్విసాదత కాటవ ట్టెనకతన, నధికసాంద్రజోవ్యాప్తి నందుకతన

గలుగునయశోవితానంబుకరణిగనుచు, నఖలుచరియించునామనినాళిగొనుచు.

చ. అలరులచే జగద్విజయ మందె మరుం డన యుక్తిభూషకుం

గలుగును లక్ష్మ్యమన్న నది గాదు జగజ్జయసాధనంబు లై
మౌలఁగెడు చాపబాణములు మేలుగ నిర్మితి చేసి మాధవుం
డల మురు నంగహీను విజయాన్నితం జేయు ననంగ లక్ష్మ్యమా.

*యేతెంచు-మూ. †ప్రొగడన్-గూ. ‡నోతె? శ్రీనెగడువాడు-అనుటమంచిది.

- మ. ధరఁ బొదంబులు నాటి మాన్పడుచు వంధ్యత్వంబు పొంగోరి య
త్తరురాజు ఖగ్గుడు మాధవుం గొలువఁగా దద్వంధ్యతోత్సాహన
స్ఫూరణోద్యత్ప్రసవాభిరామఫలసంభూతు ల్లాటంపించు త
త్క(ర)దత్తాత్రుణుఁడొకఁడొక్కత లనం గానంగవయ్యె స్స నల్.
- క. ఫలగర్భిత గొను లతికా, కలకంఠు కుసుమగుచ్ఛఘనవిక్షోజం
బుల మిగుల నొప్పు గైకొను, నలిశోచిత్యామనూదుకాంచీరోదుల్.
- గీ. పంబురసముననుమనకదంబకంబు, కాలగతి (?) దువునకాంతలజాలఁగూడఁ
దత్తమామూరి మైనపాతకముకీతన, విరిసెఁగాఁబోలు నననద్దివిరియుచుండె
న. అరయఁగఁ బుష్పవర్షభిధ నంటి రిజోవతు లన్న వేదిచే
బరఁగు తాలతాంగులయభంగురసంగతిఁ బొంగి నమ్మన
స్ఫురితనినాదము ల్లానుట నోద్యమై మత్తమధువ్రతాళిం
గర మురచైన యవ్యజితకాళిమ మేనున నంట నబ్రేమ.
- క. గిజకపడి కొనలు సాఁగక, యెఱులులతాంగవలఁ జెరిచి యెప్పుగఁ బుష్పం
బులు బువ్వు మొగ్గగుబ్బలు, నవల ఫలం జెనఁగఁజేసె వలపుబుఁగు పొగిన్.
- క. మాధవవిభనముఁ దెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతి యెసఁగు సర్వాగమముల్
మాధవవిభనముఁ దెల్పుచు, సాధుకవిప్రీతిదములు సర్వాగమముల్.
- క. మును వృద్ధికి ఘనులొనఁగిన. ఘనఋణ మొగిదీర్పఁ దగులుకన్మినుమపుణం
బుఁగ బొదిగి ఋణముఁ దీర్చెను, గనదళిదంధంబుదాల్చుఘ గూఢిఁకన్
- గీ. బంధురము లైఁయలచెనన్నతుల కెల్ల, సౌమనస్యంబు విఘటిల్ల భూమిజాతి
భానమాకులవాఁగొందఁబరఁగు*ద్యుశంబు నాటనునువ ప్రజంబుమిగిలె.
- చ. వరివనమాళికాకలితవాసన లూనుచు మాధవీయనో
హారుచి కాస్తగం బఱచు నాత్మనుహరిగముఁడై కుజాతిచి
స్ఫుగ్ధము మాన వర్తిలుచు భూరికవిప్రీతమాననీయుఁడై
పరఁగెను మాధవుం డవుడు భవ్యఘనాకృతి మాధవాకృతిన్.
- గీ. యోగుల భరించి యనిచక్రియుక్తిమించి, భోగిసంసేవితాకృతిస్సూర్తిగాంచి
మాధవుడుమాధవుండగుఁబడిదలంప, నలయపాంసులతాగుణంబుదుగానిగి
- నీ. పంజరగుహలలోపల నున్మిఁ గైకొని శర్కర మెక్కె డుజంతువిరతి
నతివృష్టి కోరిచి యశనంబు గావక గాసిల్లు హానిసంఘాతములను
సరసులలో నుండి జలవాసవృత్తిచే వర్తిల్లు వరహంససారములను
నలనునీ రక్కడనక్కడఁ ద్రావుచు న్నెయించు చేతనవ్రాతములను

సత్పరిగ్రహలాభంబు సంభవిల్ల, నుకతరామోద మందెడు యోగితతుల
మన్నెనయెనర్చె దావచ్చి మాధవుండు, కామితార్థంబులవ్వారిగాఁగనిచ్చి ౧౮
గీ. దీర్ఘవీశ్రుతశబ్దవృత్తిప్రకాశ, మాత్రితాంచితమాధుర్య మధేగతప్ర

స్థాదమైయొప్పెనపుడువసంతముతువు, మహితకావ్యప్రకాశకృత్యమునోప ౧౯
క. పల్లవపేళలశయ్యా, వేల్చిద్రోలకఁ దనిసి, వినులధ్వనులం

బెల్లనయుచు బుంసోకిల, తల్లజులు వసంతవేళఁదనరిరి మిగులన్. ౨౦

చ. తెలివునీటివర్షము లుదీర్ణములై నెయినరంగ నత్తటిన్

మలయఁగఁజొచ్చె బుచ్చిదిమూరము లెల్లెడల నిర్మలంతరా

కలనవహించి దట్టనయి కానఁగనయ్యెను యోగదూరతం

గలఁగెను దంపశివతతి గాంచుమహోమ్మపుటూర్పుగాడ్పులున్. ౨౧

నీ. ఉవిదపుక్కిట సుర యుమిసిన నొక్కఁడుతరువు పాదాబ్జఘాతమున నొకటి

చెప్పి, వేటొక్కటి ట్టిట్టుచు డాసిన నామోదసంపద నందినెలయ

ముద్దల నగవుల మురిపెంపుఁజూటలఁ గొనిలింతలఁ బ్రేమఁ గనుఁగొనుటల

నడుగుట నూర్పుట హస్తసంస్కృతఁ గొన్నిమహీజముల్ చెన్నుగొనియె

నననియందు ననేతన తానుభూతి, గనినమాఁకులు కామిన్ఘటితగౌర

వావమానంబులొకటిగానలగరసికు, లలగు తెంతయఁజూచింతయతివహంత ౨౨-౨౩.

గీ. చెలువుమీఱినయవ్వేళఁ జిత్త. మొదవ, నెమ్మిగైకొకమెలఁగెను నెమ్మిరోదలు

నెపుడుఁ జూయనివైజాత్యమిరపుకొన్న, యట్టివయ్యును సాజాత్యమాశ్రయించె

నీ. అరసానుభూతుల సరసానుభూతులై మెలఁగుచుఁడఁగఁజేయు మేలుశక్తి

లేఁగొమ్మపొందులు లేకయుండెనువానిఁ దద్యత్తనందింపఁ దనరునేర్పుఁ

బ్రసవవాసనలేక బడలుచుండెనువానిఁ బ్రసవాప్తిచమరించు ప్రబలమహిమ

పల్కు లింపులు మీఁజఁ బలుకనేరనివానిఁ బలుకదిద్దినయట్టి పాటవంబుఁ

గలిగినవయోగిజనములఁగడుముదమున, నెనయఁజేయువంతయోగింద్రుఁగన్న

యోగరహితజనంబులయల్లములను, బెల్లు వర్తిల్లకుండునె పల్లటములు

క. సురభీరయమార్గచరా, స్థిగమాశన సమ్మదశ్రుతే ర్భవతి కుహూ

సరిహర్తా నేత్యేవం, వర్తవాక్కుల సవిరళముగఁ బలుకుం బికనుల్. (1) ౨౪

ఉ. పంకజకోశపుష్పపుటభాసిమిళిందవిలాసవాస మై

యంకురసూచికావినిహితాహితమండలజీవితంబు నై

శంకిలజేయు నాభరతశాస్త్రము నామని దానిజూడఁగా

నంకురమూను మోదభర మన్యవీక్షణఁ గల్గి నేర్పునే

— శిష్యులుతువర్ణనము —

- క. అంతట ఛేనవి గోచె దు, రంతమహామ్మానుగతవిరంతకమిన్వ
దంతాభ్యర్థితమతదృ, ప్తాంతమరీచీనిమిలితాశాంతంజై. ౨౩
- క. వరసునునోజీవిత మగు, సురభిం బాపంగ భవనశోషకతిగ్నా
కరదనుజుడు వడిగఁ దదా కరవివనంబులను మిగులఁ గాఁక దహించెన్. ౨౪
- క. ఆయెడ దక్షిణదిగ్భవ, వాయుపదత్రయికి నెన్న మనులయది
గ్వాయువు సపాదసప్త, ధ్యాయ యనం దగు నటంచు నడచు న్నుడువుల్. ౨౫
- మ. ప్రితికూలుం డగుచందుగ్గిఁ గూడి విరహివాగ్రతంబు నేచంగనో
యతిగాఢచ్చదశాఖితా వనుల ధ్యాంతారాతి దాపంగనో
యతికోపోగ్రత నవ్వసంతుపయిఁ దా నంచెం జుమి నాఁ బదా
హతి దూరోష్ణత లోకబాంధవ్యనియం దాహుశమి చ్చైతన్. ౩౦
- మ. సతవాహంబులు మచ్చరం బొదవఁగా సప్తశ్వము న్నెట్లొన న
ప్రితిమం బొ రథమూర వంతిడఁగ నాభావంబుచే శీఘ్రపుం
గతి నయ్యశ్వము గాంచరేమి జడిమిం గాంచెం బ్రయాణంబు భా
వతికిన్ నా దింసంబు లాయతము లై పాటిల్లె నవ్వీసవిన్. ౩౧
- సీ. నాడగు దాహగుణంబు కారణగుణప్రాప్తంబుగా జగత్ప్రాబాదాహ
సక్తిసంపత్తికి సంశయింపఁ బనేమి నీచుఁ డొక్కఁడు గంధనిలయగోత్ర
మంది తద్గర్భంబుఁ జెంది స్వధర్మంబు విడిచిన నే బోన విడుతు నెన్న
జడతలైకొనుట నే జలమునో మైత్రికిఁ జొరఁజచ్చుహరియింతుశరధిఁజొచ్చి
యనుచుఁబశ్చిమజలసిధియందుమెలగు, భీకరాటోపబడఁగాన్ని వెడలెననఁగ
నఖిలజనములు భీతి నిట్టిట్లు గాఁగఁ, బట్టుచాలక వడమటివెట్ల దోచె. ౩౨
- క. పుడ్డమి విరియంగఁ గొలుకుల, తడికొలఁకులతనులతోడఁ దరలఁగ జంతుల్
కడు బడలి నీళ్లగాళ్లం, బడిగొంతులుదడువ ముండుగ్గి(?)వడమరసాగన్ ౩౩
- సీ. బలిసెను బహుదూరవదవి ప్రపలతోడ భూరిసరిస్యస్యపువనవితితి
యెండనాగెను మార్గగేహితకూపంబు లమృతపాంథాళికంఠములతోడ
దీర్ఘత గైకొనె దినములు మణిమణి యతిదృఢజలరజ్జుతైతులతోడ
మించెను మిశ్రోపలాంచదగ్నిశిఖాళి చటులదహనలచ్చటలతోడ
సంతతాన్నప్రదాతకు సాధుకర్మ, శీలునకు నీశ్వ వలనలునేయవలసె
నెతులవశువృద్ధి గలిగినయట్టివాని, కైన నద్దాంబు వజ్రుట యిదిదియయ్యె ౩౪

గీ. కూటిపేదఱికంబు గైకొనిరి మిగుల, నాతరముచేత బ్రతికెడునట్టివారు
ఖననమొనరించితనుయాత్ర గడుపువారు, కూలిగలుగుటనవ్వేళగూటబడిరి 31
గీ. తల్లి *పదమునందు భార్గవమనముల, (సుకవి)కవిలేయందు సౌభగమిగులు
గుబ్బలాండ్రీ వీనకుచమధ్యసీమల, నిల్చుచు తైత్త్య మనుచు నిలుచు బుద్ధి. 32
క. కూటియచి పానమ్మొదెను, బాటిల్లెను నీళ్ళనుభ్యి పవనంబునకున్
మేటిసురతములకూరిమి, గాటపునుపగూహనములఁ గదలక నిలిచెన్. 32
గీ. చూడకయుఁజూచికొన్నింటిపేదనాడి, యరసియొకకొన్ని కూపంబు లాఁగికొను
చుఁ, బురుషు లింతలువేర్వేలు బురదనీరు, కడవవెలితిగఁ గైకొనికడుబడలిరి. 33
క. హరభాలోద్ధతవహ్నియె, తిరుగం గ్రావంగఁ పలచి దీపించె నటం
చురవడి వెట్టకు వెఱచుచు, మరుఁ డునుకుచశిశిరదుర్గమధ్యముఁ జేరెన్. 34
క. బలుబీటల వెఁబడి జపఁ, గల (జల)జంతువులు మొదటఁగల పదనంతుం
డెలునబలుగుబ్బ చలువల, నెలవుగఁగైకొను మగండు నేర్పున బ్రతికెన్. 35
సీ ఇనుఁడు, దాక్షిణ్యంబు నెనసి మున్లోకభాంధవుఁ దనఁడగి యనుద్ధతకరత్వ
మనువుగఁ దమకు జీవనసిద్ధి గావింపఁ దమలోనిజంతుసంతతులతోడ
ముదము గైకొనె నదీనదము లంతఁ గాలగతిచేత నత్యుగ్రకరతిఁ బూని
యతఁడు దాక్షిణ్యంబు గతముగా దీసిదిసంబును నాత్మదత్తజీవనము నెల్ల
గాఁకఁగైకొన బంతులొకటికి లేక, నులఱునుమాడఁఖన్న రిగలయగ్రమ్ము
నందఱుల్లింఘనముసేయనమితవంక, భావమొదవంగ నెంతయుబయటఁబడియె. 36
క. పట్టపగ లెనయుభానుఁడు, బెట్టగు కాఁకల జగంబు బెదరింప హరుం
డట్టియెడఁ గాన సెకక, పట్టపుకి మెఱపె ననెగుతలఁ పుదయించెన్. 37
గీ. పవలధఃకృతరేధభావప్రచండ, ఘటనపటువృత్తి దీర్ఘతాచటాల మగుచు
దివ్యతేజోగుణంబున దీప్తిగాంచి, సుకవికృతిరీతిఁగననయ్యెఁ జూపరులకు. 38
క. పడమటిసెక నుదుకఁగఁబడు, పిడికిటివస్త్రంబు లెల్ల బెట్టాటంగా
గుడికరమునందు నిలిపిరి, కడు బూతం బనుచు వానిఁ గత్కారూఢుల్. 39
గీ. చిత్రచిత్రుచివ్యాప్తిఁజెంది యరస, భావనిత్యాప్తదం బని పలుకఁ దగుచు
భీకరనిదాఘనమయంబుపెంపుగొనియె, జరమకావ్యంబుగొన్న సౌషవముగాంచెన్. 40
క. పంకరుహబాండభాండము, పంకజహితతిగ్మకాంతి పటువహ్నిశిఖం
బొంకమఱ గ్రాగునపటిని, రంకుశధూమంబునం బరాగము పొడమెన్ 41

గీ. భూరిరవిరోచి గ్రాతడు పుడమి వెడడ, పెనముపైబండువెన్నెలపేరి యట్లు
మంటమీటిన్యూకటమటియుమటియుబొట్టనిండించేరేణిపులుగుడుటుము
చ. ఖరకరరుక్ష్పతప్తదృఢకంజభవాండఘటాంతరంబునం

గరము మెలంగి కాగిగునుడుకాంతవిభామృతముం జకోరముల్

పరంగు(గుటా)గుటార్భటులఁ తానముచేసెను నోరు పొక్కఁగాఁ

బర మనురక్తిమై మిగులఁ బాటిలుదప్పికి వేడి వాడియే రం

గీ. అతులమాధుర్యమకలంకమనుచువిబుధ, సముదయంబెన్నజగతిఁబ్రళిప్తిగాంచు

నక్కళాభృదుదంచద్రవామృతము, గోలినుఖయించెఁబాలబకెరను*కవిరస

క చిచ్చుసరి పగటికాకలనిచ్చన్ జక్కవలు సుఖతనిలిచెను గాఁతల్

పాచ్చెను వెన్నెల వాసికి, మచ్చికజనరాండు రేలమఱుగునఁ బడుటన్ గె

చ. పోలుత హిమాంశుమంజురుచితోయరుహప్తకరప్రిప్తన

మెలఁగెడు చంద్రికాంతముల మీఁదటఁ బర్వ ఘటచ్చటార్భటి

మిళితప్రటాపురుల్ దిశల మించెను బిమ్మట రాలు మెత్తనై

నిలిచె ద్రివంబుజాలు బలునిర్మలముల్ గలిగెం గ్రిమంబునన్. ౫౦

గీ. చంద్రుడయ్యెనుదపనుండు చక్రివాక, దంపతులకెల్లనవ్వేళఁ దపనుడయ్యె

జందమామయుఁదలఁపనీచందముదె, యోగతదభావహేతువులూర్జితముగ. ౫౧

క. భోగులకు రాత్రినేళల, బాగుగ రుచియించె మధురవాసకరసముల్

బాగై రుచించె నంతకు, బాగొ నిజసతులమోవిపానకరసముల్. ౫౨

ఉ. వేదిరాత్మలందు నరచిందరిపూపలవారి నిర్లగో

ల్లాసముఁజేసె బోగిషితవిలాసిఁధూ ధ్రుదితోత్థిబాష్పముల్

గాసిగ వీచుపట్టి బలుకాఁతల వారుణదేశవాయువుల్

• భాసిలఁజేమఁజాలె దనపారముభోదిగతిగ్మవాతముల్, ౫౩

క. వ్యాకోచమల్లికాక్షు, మాకృతు లవ్వేళఁ గాననయ్యెను బందా

లోకపరికిం మగుచున్, వ్యాకీర్ణోద్గర్హపరిమళాచితమహిమన్. ౫౪

—† వర్షముతువర్ణనము —

గీ. అమితభూతాపవనివారిణాశ్రయంబు, భువనస్థప్యసుసంతతస్ఫూర్తిజ

మూర్తరాతకసంజీవనోషధంబు, సంతగృష్టాభిము ప్రికాశ మధిగమించె ౫౫

క. తనబలుజీవనధనములు, గొని జగములనేచు గీష్మభూరాసురుని

దునుమాడ నెత్తె వరుణుఁడు ధను వన నవరాశ నింద్రిధను పుడయించెన్. ౫౬

*కవిజ్ఞము పడిపర్యాగముగా వాడుచున్నాఁడుగతిపడుగున్ మూర్తిరగపాదబాష్పమల

- సీ చంచలాహోషనైశ్చాసరశిఖ లోప్పః జిత్రీధన్వతాస్సీశు లెనయ
 మేదురిగర్హానినాదంబు లెసఁగంగఁ గరకామహోపలగతులు మిగుల
 నాశుగోధతవృష్టు లవిరళంబులుగాఁగ హరిగోపగుత్స తాపాచ్ఛు లడర
 హాహిను లెంతేని వడి మించి నిగుడంగ శశస్సహోరాస్త్రవిహార మెనయ
 నలమయూరాదికవివరు లతిముదమున. ఘనతగస్తుతులొనరింపఁగాఘనండు
 అఖిలసంతాపకారి గ్రీష్మావకారి, కడక మాయించెనర్యోవకారియగుచు గెల
 క. * వాల్మీకమహాభిపటలా, కర్షణముమంత్రివిద్య ఖరఖరఖరతా
 ధర్మణకారణ మగు లే, ఖర్షభదిగ్వాయు వపుడు కడు దీపించెన్. ౫౦
 చ పడమటిగాలి దా జగముప్పాణము నుగ్రీకరుండు గాంచునే
 వెడఁ గనులోకభాంధవత వేదనసేయు నటంచు రోయుచుం
 గడు నల(రె)న్ బలారిచెసగాడ్చు నదీవ్యఘనండు దోడుతిన్
 నడువ జగంబుప్పాణ మనునామము లోకములో విరాజిలన్. ౫౧
 క. జలధిం జుళుకంబునఁ గొను. బలునేర్పరి కుంభ యోనిఁ బ్రాప్తింపుచుఁ ద
 జ్జలముగొను గ్రేర్పు గన నన, జలదంబులుజమునతోడుచాయకునడచెన్ ౫౨
 గీ ఎగలు రేయి దివాకరుఁ బన్నవైఁ, బొదివి వీక్షింపఁ గను విరహిదళసంబ
 నేమమునఁజేయఁబూనుచు నెగఁడెమింట, విపులతర మైవ(యాశ్రయ్య)విషధగంబు=౨
 క. ధారాధుగళదురురస, ధారానిర్గర్భమునగుచుఁ దత్త్వజ్ఞులకున్
 డూరించెను సమవిషమా, కారిజ్ఞానములు యాపకం బొక్కటియన్. ౫౩
 క. స్థలజలభేదము మోసఁగ జలదము ఎద్దిం బహగ్నిశంబుఘటించెన్
 విలసల్లక్షణవృత్తికి, బలుశాబ్దికు లాత్మవృత్తి ప్రతిసేయంగన్. ౫౪
 ఉ. అందముగాంచు నెట్టిజనరాండ్రును బెండిలియాచుచో మనిం
 నందు కలకశో వక్షిగఁ జేరు నగ్రనంతివధూబుల నిజా
 మందతరంగహస్తముల మంచి నెదుర్కొని కొఁగిలింపుచున్
 డెందములోని యక్కలఁక దీర్చును దక్షిణవార్ధి నిర్మమున్. ౫౫
 సీ ఆహితాగ్నుల కెల్ల నాత్మవైశ్వానరరక్షయే కార్యసర్వస్వ మయ్యె
 భోగికై నను రాత్రి భోజనం బెచ్చట నన్న మాలిముకాని యబ్బదయ్యె
 సౌరమంత్రోపాస్తిచతురుల కళనంబు వార్తగల్గుట గానిచానియయ్యె
 బ్రతిగృహంబున కేగి ప్రార్థింపఁ(జా)ర్థింప)శిఖయొకింతొనఁగినఁ జిత్రిమయ్యె

జంబుగూడలకనుములు దంబుమిగిలె, గతికనంపాదసంబలు ఘనతగాంచె
నన్నదాసు నేనియు నతిభిక్షోకని, కై న సన్నంబు గల దను టిది యయ్యె
మ. చులువోద్భవనగర్జితధ్వనులు చంచచ్చంసలాశోచులు

దృటవృత్తిన్ జటియిల్ల భీత్తి మడిదోడక భీరుంభోచువుల్
సంఘమానంబులు మాని తమ్ము బలుగుబ్బల్ గాఢసంఘర్షణ జ
వృటతానన్లుగఁ గోగిలింప రమణుల్ ప్రాపింతు రానందమున్. ౬౭

సీ. భూప్రజాసంతాపభూరివైశ్వానరజ్వలతో దావాగ్నికీల యడఁగె
సూర్జితమేరుగర్జితార్చకులతోఁ గంఠభీసంపదల్ గ్రమ్ముకొనియె
నవిరళఘాసాంకురారూఢరుచులతో గోక్తీగరుచులు పొంబులువహించె
గర్జకపాదజాఖండమోదంబుతోఁ గానరామోదంబు వాసిగాంచె
జాతిసుమయజ్రవరిమళభాతి కేక, హతికేకారవంబుతోఁ జాలనెగడ
జాతకవాత్రుదతమిసృములతోడఁ గలయదిక్కలఁగటికిచ్చిఁకలులుబలిగె. ౬౮
గీ. దినదినంబును శుదికాత్మతేజ మిచ్చి, మగుడఁగైకొన కోతనిమానెనేమొ
తరణిసంబంబులన్నియుఁబరఁగెనేమొ ఘనములగుచుచుగున్న నునిగనెనె.

చ. జలధిమధిపఁగాఁ బోడమెఁ జంద్రమయం బగు నున్మున్ను దా
బలుఘనమండలంబు నడిఁబర్వగఁ జేయు మహాంబుధారతోఁ
గలియుచు నీరమయ్యె నని గట్టిగఁదోచెను బుద్ధికానిచో
జలగుహవైరి నత్తఁజేరి బ్రజల్ గనలేల యొకప్పుడేయున్. ౬౯

క. నిగ్గులలోన నాదిమ, నిర్దగుఁ డగునీటిచూలి నిరతస్తా
శ్శూర్జితవృత్తి న(ని)ర్జర, తార్జితమష్టిర్నియయ్యె నని ప్రజ నునుపున్. ౭౦
ఆం నెఱియనగ నమరెను దద్యుష్టి, యురువయోధరత్వమిరుపుకొను
శ్యామభావ మొదన సంతతమృగ, వికృతిమహిమకల్ల విత్తసంగ. ౭౧

గీ. ఉరుతరంబగువృష్టినూర్కొదనూస్త
మయములెంతేనిసందిగ్ధమయన యపుడు
పోమపుల కగ్నిఁ బ్రణయించు పోల నొగవు
నసమయాంత్ర నిష్కృతియహరహంబు. ౭౨

గీ. అఖల మమృత మగునట్లు లాచరించి, ముప్పెలుంగు విలాసంబుముచితాన
యర్చితయతఁగైకొని యభివలల, మాద్భిహుబ్రహ్మ మన విస్మయంబొనఁగె. ౭౩

క. భూరిప్రసాదమధూరిమ, ధారాగుంభ(ము)ల సంతతస్ఫు^౧దోజ
సాగరముల సప్రభమండలి, గారిండున్నవరసప్రకారపు గవిరక. ౭౫

ఉ. జీవనమున్ హరించి యును, జెల్వనిఁ బాపియు, జన్మకోటికిం
గేవలహానిఁ జేసియును, గేరు నినుం డర్శున్ ఘనము
జీవనవృద్ధి గైకొనుచుఁ జెల్వనిఁ గూడుచు జన్మసంతతుల్
శీవి వహింప రాజు పటిష్ఠత. గాంచె నదీవిలాసినుల్. ౭౬

గీ. పటుఘనాఘనమండలి ప్రసరదసమ
వర్షధారానిరస్తనంజ్వరత గాంచుఁ
జాతకుఁ(డు)తద్గుణముఁజెందు జగమునందు
విషముభావంబుగైకొను విష్ణుటముగ. ౭౭

క. నవరసబంధుర మేరియు, నవరశకణ్ణాతికటురవాన్విత మయ్యెన్
* అవగతరసావకర్షణం, బ్రహ్మే యుత్పన్నవరసమహత్త్వంబు మొగుల్. ౭౮

క. ఘనమండలి యత్యున్నతి, గనుఁగొల్పిందీదవఁ గరకకలితకుసుమజా
లనవజలసేకములఁ దా, మొసముపుచు నీలకంఠముద మొనరించున్. ౭౯

చ. సరసఘనానుషంగమున సంతతతాపము మాని భూమి దు
ర్భరతరవంకమగ్నతరుఁ బాల్పడియెం బరికింప నద్ది యే
కరము నిదానమా జగదఖండసుఖంబున కాదియూలమై
పరఁగు నపారసాధుఫలభారసమృద్ధికిఁ జిత్రమెంతయున్. ౮౦

చ. వడమటివెట్టచేఁ గడు వభంగురవేదన గాంచఁ జూచి తాఁ
జికిముడి(చా)టుమై నిదురఁజెందక నందకపాణి యప్పు డా
కడుసెకపే రడంగఁ దనకాన్పు సుఖంపఁగ రెండుకన్నులున్
బడలికదీటి చెల్వగొన వారిధిఁ గూర్చు ఫణిద్రవయ్యెనై. ౮౧

క. ఉరుగర్జితవాద్యధ్వని, సురుచిత కేకానినాదసుభ(గీ)తంబుం
దరుణమయూరీవృత్తము, పరఁగన్నాట్యంబు మిగుల భాసిలుచుండున్. ౮౨

గీ. ఘోరగల్గె జగద్రక్షకత జడత్వ
మార్ద్రత ఘటిల్లెఁ గావున నచట భత్వ
మౌత్వపరమాఘోరుచితమన్నయొకపుమీఱఁ
బాదలివర్షాభువులు చాల రొదలుసేయు. తపుట ౮౩

సీ. నిర్ఘాతగర్జితవిరుపమకోవప్రసాదవివశోక్తులు చాలఁదొలుక
విద్యున్నటిలాస్యవిలసనంబులుమీఱ నాసారకారుణ్య మతిశయిల్లఁ

జాతకబద్ధిణచతుర్థాంశం లలరంగ జాతు లామోదనిస్తార మెనయ
 ఫలహేతుధర్మసంభరణక క్తి చెలంగ సంతాపవార్తలు శాంతిగొనఁగ
 రాజహంసవిలాసంబు రాణిదొలఁగ, సమతవర్తిల్లు చున్నతస్థాన మెనసి
 ధరణిపాలించె ఘనుఁడుచిత్రంబుఁగఁగ, బాకమొక్కటి యెక్కువైపరఁగెఁగ ని
 గీ. మానకృతమైనవిరహంబుఁ బూనన మ్యె, దరళనయవల కవ్వేళ ధరణిగొన
 ఖనకసంపాదిత ద్రవ్యకౌరవంబు, సాధికరణంబు కర్ణధారాళి నయ్యె. ౮౧
 క. కట్టువడ నేటికాల్పడ, బెట్టుగువర్ణములఁ గొనెను బేరముతోడన్
 మిట్టమిట్టటువల్లెలు, గట్టిగ మొనచూపసాగెఁ గట్టులతోడన్. ౮౨
 డ. కాలవలెల్ల బల్లుదులకైవడిఁగాంచె నదీలలామముల్
 గేలి యొనర్పఁగఁడఁగెఁ గేవలమబ్ధి నతండు వీరమా
 త్రాలయఁడైన దావికృతినందక యును వికారహేతువుల్
 చాలమెలంగినన్ వికృతిపుగతిఁ గాంచునె ధీరచిత్తముల్. ౮౩

— శరదృతువర్ణనము —

క. తరువాత శరత్సమయ, బరుగుగ ఘటియిల్లె నంబుజాతుస్వాపా
 పరనామకబహిరంగము, హరియూరుఁగఁజాలు నంతరంగం బనఁగన్. ౮౪
 గీ. వారివాహరసారంగవర్ణమాన, బహునదీవంకబాహుశ్యపాటనక్రి
 యాతిదక్షిణరామనామాభిరామ, మై శరత్తాల మామోదమలరనమరె. ౮౫
 సీ కాలవశాగతఘననీలతా స్థాయిభావభినాదేశధద్రమూర్తి
 సర్వసరిన్నీరసంపదనచ్చతాద్విత్వాకవాల్మీకిదీప్యగు క్తి(?)
 రుచిరకేవచోవిరుద్ధధిక్రద్దోషననుసభినై కసశ్రయంబు(?)
 సరసిజాహితబింబసత్తావ్యశోభాతిశయహేతుహితపరిష్కారమహిమ
 మూర్జితహరిప్రబోధగురూపదేశ, మఖిలహంసగణాకర్షణాశ్రయంత్ర
 మంబుజాతప్రభావ్యంజితాంజనంబు, దనరె నెతయు శరదభిధానముతువు.
 క. సరసతక్తి బ్రసాద, స్ఫురణంబున నదులుమెల్లఁగ జోద్యంబగునే
 విరసితభావము నందియు, నరుదారఁ బ్రసన్నభావ మందె నరుదుగఁ. ౮౬
 క. కలుషతఁ గడపెనుశరదృతు, వొలయఁగ నుఖపారవశ్యమొదువ న్నదికాం
 తలపులినకటితటాంబుల, నలరారఁగఁ బూని రమలహంసకగణముల్. ౮౭
 గీ. అలకళాధగు నలరించి యవనివంక, పటిమవారించి యుద్యోగిబంధ మెడపి
 శరము విడువక యాశరత్సమయమెనయ, నేటిభోటులకలుషతమీటెనుజీయు.

- క. ఆతటి నంతయు విమలం, బై తనరె బ్రోషితాంగవాంబర మొకఁడున్
శ్రీరతుణతోడుమై వి, భ్యాతీన్ వర్తిల్లునొక్కయంకము కొదగక. ౯౪
- క. జీవన మంతయు లోకో, జీవనమున కిడుచు గార్యసిద్ధి వడసి మై
కేవలపలితంబుగఁ దా, బోవదె ఘనపాళి యక్షపుంగప్రదేశకుఁ. ౯౫
- మ. వటుసంరంభవిలాస మొప్పుగ జగత్పాణుడు ప్రేరేప ను
త్రటగద్దాకృషణోర్తు లప్పటిల లోకత్రాణకై జీవనం
బటు వోవైచి యసాదృశై ఘనజనుం డాహ వెలంబోయి దా
నటునిట్టున్ భమియించు లబ్ధులకు సౌఖ్యం బబ్బునే స్వగృహిన్. ౯౬
- క. రాజధనుస్సులు నిర్జర, రాజధనుస్సుల మెలంగు*రాణభాఁధ
స్త్రీజనచంచలహృదయా, భోజంబుల నీటికలక పూని వసించె. ౯౭
- చ. నెలయనుమోము క్షుచును క్షుచును గుడ్డపుంగుస్త్రీబాట్టు జెంద ని
స్తులఘనకేశపాశము ప్రసూనవిభాసిత మై మెలంగఁగా
విలసదనూనతారకలవంతరుల దిశలం జెలంగఁగా
నెలయుచు నభ్రలక్ష్మి యతివేల మొనర్చు ముదంబు చూడ్చికి. ౯౮
- గీ. మధురరసము ప్రసన్నత మాన కూని
మధ్యవృత్తులుగొనుచు నిమ్నగులు కృతుల
చెలుపు గైకొని మోదంబు సేయఁ బూనె
ఘనమగఁ బ్రత్యక్షర్థంబు గలుగునేని. ౯౯
- గీ. నీరసం జాచు జాడ్యైకదూర మగుచు
సుప్రసన్నత గైకొని దీప్రవిష్టు
వదమునందు మెలంగునప్పటిజలదము
పుణ్యపురుషునిభావంబు పొందు గొనియె. ౧౦౦
- క. నెల ధీరలలితుఁ డయ్యెడు, నలనిర్జరవదవి రంగ మనదగుఁ దచ్చీ
నెలుఁగునటియగును దారలు, లలితతదంజలివినిస్సర స్పృహ సుముఖ. ౧౦౧
- గీ. లలితమైతోఁచునట్టి కళావదంబు, వింతమైతోఁచు నేల యమాంతమైనఁ
దలఁపఁ జిత్రంబుగాదె ద్రుతప్రకృతికి, క్షయమైయద్ది మిక్కిలి వెలయుచున్న.
- క. మధురర ససాధకంబై, యధిరాజమహారణక్రియాబోధక మై
యధిగతరససంకరవా, క్షుధిమం గొని యాశరత్తు ప్రాధిమ మెఱసె. ౧౦౩
- క. ప్రకటితకాళాకాళా, వికలసవర్ణత శరత్తు విదితం బయ్యె
వికృతికిఁ బ్రకృతిత్వము గొని, ప్రకృతికి వికృతిత్వ మొందు భావన్నగుచున్

—॥ హేమంతఋతువర్ణనము ॥—

- క. సర్వజగద్విజ్ఞానా, ఖర్వనిదానా జ్ఞుత్రఘనరుచివిద్యా
సర్వస్వహృత్ప్రవిద్యా, ధూర్వహమై మించుమంచు దూకొనెబిడకన్. ౧౦౧
- ఉ. తమ్ములదాయ మేల్లనగఁ దాళక తమ్ములనేచ మంచుచి
చ్చ మ్మరియాదమీఱి వడిజొన్నగఁ దమ్ములతోడ నాత్మ స
ఖ్యమ్ముభరించు కల్వలును గాఢియఁ జెందెను మిత్రవర్గఘా
తమ్ము నెఱుంగఁడయ్యె నుచితస్థితిఁ గాంచ జడంచు నేర్పునే. ౧౦౨
- క. అహతాకారతఁ *గైకొనె, మిహికాసమయంబునందు మిగుల నెగడుచున్
మిహికాసమదయ మంతట, రిహిసంసృతయనఁగఁగిమిత వ్రాయఁగనగునే.
- ఉ. నింగికిముట్టి తోడుతన నీటుతొలంచెడు వింధ్యశైలముం
జెంగఁగఁజేయ మంచుమల చిత్రముగా వడి రోదనుల్ గడుం
బొంగుచుఁ గ్రమ్మెనో యనెడుబుద్ధి జగంబుల కావహిల్లఁగా
భంగము లేక యెల్లడలఁ బర్వె హిమాని సురంతరంబున్. ౧౦౩
- క. మంచు గిరితరుల ముంచగ, వంచకభిల్లుండు వెదకు వలిమలతోన్
ఎంచుకొనఁగడఁగి రమరు లుదంచితనిజనిలయనివసదామరతరులన్. ౧౦౪
- క. ఆరూఢహిమ మడంపఁగ, నేరుపు గొనఁడయ్యె నినుఁడు నెఱిబగటను నీ
'హరమివభాస్తరఱితి', స్ఫూర్తోపమ యొనర మిగల జతనంపడియెన్
- క. పదవర్ణ స్ఫోటంబులు, గదియింపుచు ముఖపదమల ఘటియించఁ గడుం
బదిలముగ ధ్వనులు శాబ్దిక, భిరురధరస్ఫూర్తి హిమముపెంపుమిగులఁగన్.
- గీ. ముఖపదోచ్చయమున ధ్వనుల్ మొనయఁజేయఁ
జాల నెనయించు రూపకమీలనముల
హిమకవీ యొనర్చుదృష్టాంతకములగరిమ
సమజగత్ప్రతియధరప్రణములుగాని.

౧౦౫

—॥ శిశిరఋతువర్ణనము. ॥—

- గీ. దాసవిష్ణుట మూర్తాండభానుచండ, భావనం స్తంభనావధప్రాభవంబు
సంగతహసంతికాదృఢాలింగనైక, ఘటనచేటంబు నగుశీతకాల మొదవె.
చ. చలి యిడువేదనం బడఁగఁజాలక పద్మజశౌఁశంకరుల్
మెలఁతల నాననాబ్జమున మించునురంబున సామిమేనున

న్నిలుపుచు నవ్వెతం గడవ నేటికిఁ బాయు తత్రుదేశముల్
చలువలు గారవం బరుగఁజేయఁగ నుద్దేశకోర్వనేర్తులే. -

౧౧౮

గీ. అగ్నిదివసాంతసమయవిశ్వస్తమహిర, పటుమహాపూరసాపూర్ణబలుఁడుగాన
గుంతతాత్త్వముకేవలనన్నిధాన, కలన శీతంబు వారించుఁగా యొకింత.

ఉ. శీతముచేత బాధపడు చిత్రజగంబు భరింపఁగా జగ

త్రాత దినేనుఁ డీశ్వరీతఁ దాల్చుచు నంబరమధ్యసీమఁ దాఁ

జాతురి నేగుచు న్నిటలచంచదచంచలద్వష్టి కించిను

స్థితముచేసెఁ గావలయు నెమ్మి ఘటిల్ల మారించుశీతమున్. -

౧౧౯

క. కాంతిభృశాలింగితధృఢ, కాంతాకుచకుంభచుద్భృగతనూత్నబిలాం

భ్యంతరము గని యనంగత, కెంతయునలరుచును మదచుఁడెడయుంజలికిన్

చ. అరమెయినుండు నద్రిసుత యందపుఁగఁగిలిలేక చిచ్చు క

న్నర కడు శీతలింపఁ జెలి కడ్డము సేసెను గంతనాళము

ర్భరగరఁపిమ్మి మంచుమలరాయనియెల్లుఁడు దేటచందమా

మరసిగలో విషాతిభరమా బలుకుండలి లోఁగఁగట్టుచున్. -

౧౨౦

క. †చలికిన్లోఁగకఁ నిలిదిరి, వలివెలుఁగులు పెదలుచల్లువాఁ డొక్కరుఁడున్

విలసత్తాలాగరువో, వలిసబ్బల నండగొన్నవాఁ డొక్కరుఁడున్. -

౧౨౧

క. అప్పప్ప యేరికై నం, జెప్పంగా శక్యమానె శీతముమహిమల్

నివ్వల కవ్వలకుం దాఁదప్పక యన్యోన్యసదృశతను ఘటియించున్.

గీ. మూర్తికాటిల్య మెంతేనిమొనయఁజేయు, నధరశబ్దప్రచారంబులడరఁజేయు

శీతలరసాతిదూరతఁ జెందఁజేయు, శిశిరకాలంబు దలఁప విచిత్ర మయ్యె.

శా. ఈరీతిన్ ఋతువుల్ విరాజిలఁగ నయ్యేణాఁ డీ పద్ధేక్షణ

కారధ్యానరసానుభూతి ఘటితాఖండప్రమాదప్రవా

హారజ్యన్నిజవృత్తియౌను హృదయం బన్యక్రియాజ్ఞానమా

ధ్యారూఢం బయి యొప్పు నక్షజపునిష్ఠం బూని యుండెగడున్. -

౧౨౨

క. జగదండమండనోజ్జ్వల, భగవత్పదవాచ్యనామ ప్రణమజ్జనతా

నుగమ నిగమాంతమానస,ఖగరాజా రవితనూజకల్పమహిజా.

౧౨౩

గద్య ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరితారవిందముళిందాంతఃకరిణ పోలూరి మాధవ

యజ్ఞసముజ్జ్వల త్రైపోషీత కలామౌసాదిత పాండిత్యాభరణ ప్రభంజనవం

శాబ్ది రాకాశశాంక నిరంతరా రాధితవిచక్షణశశాంక అభినవనన్మయభట్టా

రక అహోబలవత్పావ్యయకవి మహిమాపాధ్యాయభట్టారక ప్రణీతంబై

న కాళిందీకన్యాపరిణయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

కాళిందీకన్యాపరిణయము.

— పంచమాశ్వాసము. —

క. శ్రీపార్వతీసతీపతి, చాపవిల్ వనపటిష్ఠ జలదాభలస
ద్రూపక జగత్పదీపక, భూపకవరసార్వభౌమ పురుషలలామా. ౧

వ. దేవా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. ౨

—♦ కృష్ణుడు ధర్మరాజుం జూడఁబోవుట ♦—

చ జగములఁ బ్రోవఁగా మనుజుజన్మముఁజెందు పురాణపూరుషు
డగణితధక్తి సత్యకసుతాదికయాదపు లంటికొల్పఁగాఁ
దగిలినప్రేమచేఁ దరలఁ దన్నొకపెన్నిధిగాఁగ నెప్పుడొ
మిగిలెడుభక్తిచేఁ దలఁచుమేటి యమాత్మజ సానుజుం గనన్. 3

క. ఇంద్రునివైరి చనుచు మ, హేంద్రప్రస్థంబుచూచె నింద్రమహీభూ
సాంద్రసుమవిసరవిగళద, తంద్రమరందైకపూరితిస్ఫుటసరసిక. ౪

సీ. సర్వభాషావచస్సూపన్నిధానంబు, సాధ్యసిద్ధవచోవిచారితంబు
శూరసేనాధారతారుచిమంతంబు, వ్యత్యయకార్యోపపత్యనుగత
మనుసృతభవికలాపాయోగసిద్ధంబు, శేఫోపహతదృఢోల్లేఖితంబు
అన్యథాభావప్రహణరూఢంబు, సప్తాంగరూపప్రశస్తమహిమ
మైవిరాజిల్లు చప్తభాషావిశేష, సముదయస్ఫూర్తి హనియింపఁ జాలునట్టి
పురవరంబు హరిప్రస్థపుణ్యనామ, మచ్యుతానందమునఁగాంచె నచ్యుతుండు.

గీ. అపుడు శ్రుతులకు నెప్పుడు నబ్బఁబోని
యసమబాణమహావీరునబ్బగాని
నవిధసంప్రాప్తి యతిధివైభవము గాంచె
సుభగమహిమంపునమవర్తిసుతుశ్రుతులకు. ౬

గీ. వెన్ననాగమనంబుఁ దా విన్నయపుడ, ధర్మతనయుఁ డెరుఁగొనఁ దరలఁబనిచె
ఘనతరానంద మగుతనమనసుతోడ, వానవసుతాదిహితుల సేనాసహితుల.

ఉ. కూరిమిమీఱఁ దన్నెదురుకోఁ బవనాత్మజు నాత్మవత్సముం
జేరిసుఖంచఁపుణ్యములఁజేరిచి నమ్రజోత్తమాంగులక

- ధీరుల నింద్రనందనుని దేవభిషక్తమజన్తుల శుభా
ధారవచస్సుధు జలికి ధన్యులజేయుచు నేగి యంతటన్. ౮
- మ. ఒకచో మాధురీగుల్లుచల్లుగముః లింపొందుగ వేతొక్కచోః
బ్రకటప్రథవచోనిగుంభనలః దీప్రస్థాచివర్తిల్ల నే
కకదోషంబును లేక కావ్యమణి జోకంగాంచు నాస్థానిలో
వికచన్నాయకరత్నమై యురుగుపృథ్వీకాంతు నీక్షింపుచున్.
- చ నతు లోసరించుపుణ్యుల కివారతసౌఖ్యవిధానదక్షమా
గతి ఘటియించునప్పరమకారణతత్త్వము ధర్మమాతికి
న్నతియొనరించె బ్రాహ్మజననప్రకృత సంతతి తన్నిరంతరో
న్నతి కగుఁ గారణం బని జనప్రకరంబు నుతుల్ ఘటింపఁగన్. ౧౦
- క. చాగిలిమ్రొక్కినయప్పర, యోగీశ్వరు గుద్ది యెత్తి యోగీశహృదా
భోగసమనిజభుజాతర, యోగింగా ధర్మతనయుఁ డొనరించె గడున్. ౧౧
- మ. అలవేదాతసరస్వతీసముపగూహం బేమ గైకొని య
బ్బులుతేజంబుతనంతదానె నిజదోష్టంభుబుగోజిక్తమ
త్తలితానందపయోధిఁ జేలుచు నజాతద్యేషి ననోష్ఠిలుపు
ణ్యులు లేరాచు మదిన్ గణింపుచు వరేణ్యున్ శౌరిఁ బల్లెం దగన్ ౧౨
- గీ జలజనయన యిహముత్రఫలవితాన, మూలకారణ మని మదిఁ జాల నమ్మి
నీరుపదభక్తి చేకొని నిలిచివాడ, నితరము నెఱుంగఁగద యిట నీవెసాక్షి.
- ఉ అట్టిడివాడ నేనెటుల సంతటిదాత కవాప్తకామతన్
గట్టిగఁ గొన్ననీకు శుభకల్పనసేనెద నూరకుండఁగఁ
గిట్టకు గాన నాదికవి(?)గేరెన దుష్టుఁడ్రుది శిష్టున్
దిట్టముగాఁగఁ బ్రోచికొనుదేవర వే జగ మేలు ము చొగిన్. ౧౩
- ఉ. లెక్కకునిక్కుజన్మముల లేతకుడక్కినభక్తి నే నతుల్
మిక్కిలిసీకొనర్చితి సమిధగుణాకర తత్పంబులై
దత్తెను *నాయనప్రతయుఁ దావకనప్రతయున్ సహులన్
నిక్తయు ధిక్తనిందితి నిక్తుంపున్యాయశస్సమృద్ధులన్. ౧౪
- గీ. తమము హరియించి వస్తుతత్త్వంబుఁ దెలుప
నీవకా కన్యదేవత నేర్పుఁగనదు
దురితసంహార జగతి ఖిద్యోతుమహిమ
యొనరు నేరితిఁ దలఁప ఖిద్యోత్తమునకు. ౧౫

వ. ఇట్లుచిత్రాశీర్వచనరచనాపుకస్పరనిరస్పర ద్వివీతమాప్యతామృతంబులశ్ర
వఃకూపంబులు పూరించుచు నుదంచితరోహంచకంచుకితసర్వాంగుండై
సర్వమంగళాయతననిజాంగసంగసంగతాభంగురసుఖ బెట్టకేలకు నడలి
యమునతోబుట్టువు గాబురబట్టి వేల్పురాక్కు దిట్టఃపుటాసనంబు వె
ట్టిక పం దధివసించి బ్రహ్మాండభూతకజంబూద్వీపభూపాలపురవారిప్రసృత
న్నిలయతత్వభాతత్వింహసనాశ్రయోత్తరోత్తరోత్తర్వనిష్కర్షతత్పరు లగు
తత్రత్యకపులవాక్ససారంబుల ససారంబులై వెలయ నుత్తరోత్తరసూక్తు
లం దత్తృప్రశ్నప్రయత్నంబు సఫలంబుగా ననుగ్రహించి సహభోజన
సహశయ్యాసహసనసహసంభాషణాదిక్రియల యమాశ్లాఘ సామజ్య గృ
తాథుం గావించె నిట్లు కలిపయదీపసంబులు గడువ నంతట నొక్కదీపసంబు
న దీపసేత్వరునినుమనియనుమతంబున మృగయావిహారవిలాససమాలింగి
తాంతఃకరణుండై సత్యభామారమణుండు సత్యకావత్యప్రముఖయాదవ
వీరులు చేరికొల్ప బలారినందనుం డనుసరింప గుణవృద్ధిసమాశ్రయత్వం
బున సనాదేశవిషయత నిక్రమ్యారవర్ణసవర్ణత మెఱయు శూరాగ్రసరు
లగ్రసరులై సనుదేర సమానశబ్దప్రతిషేధ నిష్ఠాధారత “నిష్ఠానిష్ఠానూ
సమానశబ్దప్రతిషేధ” ఇతివాదికోక్తి ననుసరింపుచు దగ్ధణవిషయతం గృ
తసర్వాదినిపాతనతవహించుట సర్వప్రాతిపదికంబు నవహసింపుచు(?) ద్వివీ
యవక్రతమ ద్వివీయక వర్గ చతుర్థవర్ణప్రతిపాదితవాదమేష రీక్ష్మత రోదసి
కుహరంబు లగుకౌతేయకతలజంబులు మదికి నుల్లాసంబుగా వెన్నాడ వా
గురజాలప్రముఖప్రధానసాధనసామగ్రీనమ దగ్ధు లగునగణితమృగయాప్ర
కాండు లండ గొన నామలింగానుశాసనంబుకెవడి సింహాదివర్గ సామిలి
తంబై మహారాజాస్థానపగిది నానావిధవిప్రప్రభోక్తిసూకులంబై ప్రాకృతం
బుకైవడి వల్లికభవనిదానంబై తర్జునులెన్నున నతికర్తవ్య మేయంబై
ఛందంబుభాతి మత్రేధశాద్దూలవిక్రీడిత లక్షణాక్షితంబై భరతంబురీతి సిం
హ విక్రీడితపాణిపుకరినాస్త ప్రసర్పితాకలితంబై యుత్తమకావ్యంబువడు
వున ననాచ్యయహిమంబై యలంకారంబు తెఱుగున సనమవిషయవిన్యా
సంబై మీమాంసక విధంబున నాన్యమప్రభూత శాఖావైఖరీప్రకాశంబై
పాణిసీయంబుననువున వృద్ధాంగగోత్రాశీతంబై త్రిలింగభాషానుశాసనం

బుచేలువును నన్నిద్రప్రాణికంబై యత్వద్భుతం బగు నొక్క కాళిందీతీరకాంతా
రంబు ప్రవేశించి. ౧౭

—శ్రీకృష్ణుడు వేట సలుపుట—

క. నలుదెసలఁ గాపు లునిచెన్, బలియుల మృగయులను వీరబలశాసనుఁ
జలజాతవత్సయనుఁడు, బలశాసనతనయుఁ బనిచి పటువేగమునఁ. ౧౮

గీ. అతులచాతుర్య మొదవంగ నమ్మహాత్ముఁ
డమర ఘటియించె నపుడు పూర్వాదులందు
సంభవత్తత్వమయసంజ్ఞా*సరగఁ జేసి
సకలనిబుధులు విరుతింప సద్యస(వ)స్థ. ౧౯

క. దిక్కుల గ్రమ్మి ధటుల్ రొద, లొక్తుమ్మసిఁ జేయ మృగము లురవడి బెగజ్జఁ
మిక్కుటపుసుకవివాక్తులఁ, బెక్కుండ్రనీతకపులు బెడరెడుమాడ్కిన్. ౨౦

క. జలజాతునుఁఁది తమ్ములు, బలుమృగముల వెదకివెదకి పడఁజేసిరి దో
ర్బలమలక శాబ్దికోత్తము, లలయపశబ్దముల నెనుకి హరియించుక్రియఁ

గీ. అలససత్వంబులనైత్వములఁ గ్రియా†ప
రాశయముల స్వరాదుల నవ్యయములఁ
దా నిపాతంబులుగఁజేసి ధరఁ దదంత
సంగ్రహాయతమతి యొనసాగుమోళి. ౨౧

గీ. మాన్యఁ డైఁటి యాధ్వనిమార్గవేది, లక్ష్యమూలంపుధ్వని నవలంబనంబు
చేసి హరియించె మిక్తిలి వాసిగాంచు, తనకృతిత్వము మర్చవేత్తలునుతింప.

క. కరమరును కృష్ణమేఘం, బురుతరిశ్రవన్వైభవోదగ్రముగా
ఖరవైశ్వానరకీలఁ, విరళతలే కన్నియెడల వే కననయ్యెఁ. ౨౨

గీ. అవ్యయప్రకాశ మఃపిభక్తికోజ్జ్వలం, బగళితోరుసత్వ మంతకార్య
కరము నొచు మెలఁగె సురుచిరతద్భిత, కృద్గణంబు దహనకీలితంబు. ౨౩

ప. ఇటు మృగయావిహారంబు కొంతప్రొద్దు గడపి చాలించి యమ్మిడుమాయ
లాడు రాజాహ్వాంబు లగు నామిషంబులతో, బరివారంబు హరిప్రస్థంబున
కుఁ బోవఁ బ. చి పిత్రాంతివ్యాజంబున నెరు నానుచుం డై కమలాసనపర
మహంసనీలకంఠసంసేవితం బై శుకముఖసుకవిసకరసముపభోగయోగ్యంబై
తనుభవశ్రాంతిసస్వస్వాపహరణప్రవణం బై శరద్రాకాశశాంకాకలంకచ్ఛా

*లలితశీల-మా †పరాశ్రయములు-మా. పిభక్తి మోజ్జ్వలం-మా.

యాచోరప్రభాభరంబై తెలిదీనివైఖరిం బరిహసించు నొక్కకాళిందీనదీ
సుందరపులిసతలంబున విశ్రమించి. ౨౬

క. కనియెం బద్దదళాక్షుడు, కననివిననిమేలుసువముగల ప్రియురాలిం
గనికనగరాని చంచల, దనులత యచలంపురోచి దల మనుదాన్ ౨౭

—శ్రీకృష్ణుండు కాళిందిని జూచుట—

క. ఉపమానభావమును దన, కవకారముగాగఁ దలంచు నవఘన మగుచుం
దవముఁ బలు *కాఁకఁ దనకై, తేపియింపుచునుండునట్టి తవనతనూజన్.

క. కనికని నిరతిశయానా, దగ్ధిత్య(ము) గాంచియేని కమలదళాక్షుఁ
డెనలేనిమఁదముఁ గొనుచున్, మనమునఁగాలిదిరూపమహిమముపొగడున్.

గీ. ఏతదవఘనసంగతి నెట్టిముదము, †విషయివర్గంబుఁ గైకొని పెంపె దానిఁ
గాంచుఁబునరేతదంగసంఘటనగలుగు, భాగ్యమెన్నటికబ్బునప్పటికెమగుడ.

చ సరసిరుహసనంబుఁ గొని సన్తుఖిసీమ గృహీతవాచ మై
బరఁగఁగ శ్రోత్రియత్వమునఁ బాటిలి పూర్ణతపంబుసేయఁగా
సరసిజగర్భ! యాయువిదచక్రదనం బొనగూర్చునేర్పు నీ
కరుడు ఘటిల్లెఁ గా కరయ నల్పతపంబున నిట్టి దబ్బునే. 3౧

ఉ. సారసగంధిమధ్యమము సంఘటియింపఁగ యోగ్యవస్తుసం
భారము లేమినో యిది యభావముచేసి తె వద్దజాత నీ
నేరుపు నెట్లు లెన్నుకొన నేరఁగనయ్యెద దానిమీఁదటం
జేరి వసంపఁజేసితివి సిబ్బెపుగుబ్బలు గొప్పకృష్ణముడిన్. 3౨

గీ. ప్రస్ఫురద్వ్యక్తిసంబంధబలముకలిమి, నుల్లసించె నలంకృతు లెల్లఁ గాన
లలనయు త్తమకావ్యంపులక్ష్మీ యనుచు, నవనిరసికులుగొనియాడుటరుదుగాదు.

గీ. అమథనావిలసి, ధుమధ్యప్రభూత, వద్దవాసిని యాశరత్పద్మనయన
వ్యక్తిసుందర్యతాస్యకృతాఖిల, భూషణత ముఖ్యకృత్రిలక్ష్మీ బోలునింతి.

సీ. ఇది మన్తభౌన్విత్వహేతు వాటఁ దలంప మది కేఁపులొనరించుమరుసదంతి
దంతిగా దిది మృదుత్వాబు చాలఁ జెలంగ మరుసచేతమెలంగు విరులబంతి
బంతిగా దిది కందుపట్టుగామి మెఱుంగఁసోలీనెడు మేలసోగమెఱపు
మెఱపుగా దిది నిల్పఁటొఱపుమై దనరార్థమానసప్రియభావ మూనునంచ

యంచగా దిది ఘనరుచినందికొనఁగఁమధురనాదాచువృత్తిచేమాన్యపికము
పికముగా దిది తెలికంటిబెళుకులెనయు, నతులసౌందర్యదీప్యరత్నాకరంబు.
వృ. మఱియుఁ గబరీజలధరమాలికయు నలికచంద్రరేఖయు నిరీక్షణచంచరీ కావ
ళియు భ్రూమనోరమయుఁ గపాలశోభావతియు నాసికాకనకమాలయుఁ
గర్జశ్రీకలితయు నధరమధునుతియు హాసకౌముదియు సుముఖశాలినియుఁ
గంధరామత్తకోకిలయు వాగమృతధారయు దంతమాక్తికమాలయు బాహుకు
సుమితలతయు హస్తాంబురుహయుఁ గుచబంధురయుఁ దనుమధ్యాంచితయు
రోమాళిభుజుగవిజృంభితయు నాభీనిపులయు జఘనక్షమాభీరామయు నూ
రుదండకమండితయు జుఘాప్రభోవరంజితయుఁ బాదలలితయు సంగలతా
చవలయు గుణమణినికరయు నమచు వృత్తరత్నాకరకృతి నగుచున్నది
క్రొన్తుమెక్తై, యేయుద్దుగుప్తు కై న వసమ్తుగా *వమ్తు యని మనమ్తున
ఘనంబుగాఁ గొనియాడుచు నక్తితవయాదపుండు దండనుండు నాఖండల
నందను నీక్షించి యిచ్చుంచలక్షీముదంతం బాద్యంతమ్ముఁ దెలిసి రమ్మా
పొమ్మా యని వినోదంబున ముదంబుగాఁ బరిచిన. 3౬

—శ్రీకృష్ణుండు కాళిదికడ కర్జునుని బంపుట —

- క. సిరికి నలవడఁగోభా, భర మీయింటికి నెసంగుఁ బద్మాక్షురకే
తరుణి యిది గృహిణిగాఁదగు, నరువా శిరమెక్కి యుండు టల్లుఁ ఘటిల్లగా.
గీ. ఇట్టిసౌందర్య మొనరించునట్టిధాత
కమరు సత్తీర్తి యిఱుయింతి హరికిఁ గూర్చు
మిక్తుటంబుగ జగములో మెఱయుఁ గాని
యన్యునకుఁ గూర్చు నయశోభి నది యడండు. 3౭
- క. ఈగతి నదృశ్యతరససం, యోగిహృదంతరములోన నువిడఁ బొగడుచుకా
†భోగీశతల్పుపనుపున, నాగుణధుర్యుండు వేగ నరుగుచు నచట. 3౮
- సీ. సభయందుఁ బాడితసౌష్ఠ్యతవాణిక్రైవడి మహానరసింహులను హంసి
వలె నభిస్థలమున జలుగుఁజందురుసోగవడువున నవమేఘుపటలి మెఱపు
చెన్నున నాలయసీమఁ బ్రదీపంపుఁ గళికవైఖరి బోదె నలరుతీపె
చెలుపున దరువున ఫలశాఖపోలికఁ, ‡బరమకావ్యంబున వృక్తిమాడ్చిఁ

* దమ్ముచ-మూ. † భోగిపర్యంతుభీతువున-మూ. భోగిపర్యంతు అని కవిభావసేషా.
అది యసాధువు. ‡ బరమ-మూ.

బులిసతలమున మెలంగెడుపాలఁతిఁ జేరి, తరళలోచనవలనిసత్తార మంది
తుందిలానందమునఁబొందికుందరదన, వదనమిఁకీంచిమాధుర్య మొదవఁబలికె.

క. కలికి నీనామ మెయ్యది, జలజానన కన్నవారిసంజ్ఞలు కీదృ

క్తులు హేతువేమి నీవీ, పులిసంబునఁ దపము సేయఁబూనె సుమతికిఁ. ౪౧

గీ. తేఱియంటనికుసుమంబు తేట దోఁచు

నీదురూపంబు గనుఁగొన్న నిర్మలాంగి

యర్హవరకాంక్ష దేవతాస్థానపంబు

సేయుచుండెద వని నాచుచిత్త మొదవె.

౪౨

గీ. తన్ని యిచ్చటఁ బరమసాధనతఁ గాంచుఁ

దనువిలాసంబె యితరసాధనము లేని

యరసి చూడుము పండితురాలనైన

ఘనఫలావాప్తి *జోధనకన్నఁ గలదె.

౪౩

క. నా విని తమ్ములనేలెడు, దేవునిగాకాపుఁబట్టి తేటమొగమునన్

తీవి నుచునగవ్రసిగ్గులు, తావుకొని మెలంగ నింద్రతనయుని కనియెఁ. ౪౪

గీ. †జ్ఞాతృతాధర్మమున కధిష్ఠాన మరయ

నీదురూపంబు ‡గాకున్న మేదినిశ

యాభిమాన్వృప్తి సిద్ధమాహాత్మ్యమునకు

సధికరణ మాట మాననియత పహించు.

౪౫

ఉ. కావున నాయుదంత మవికారగుణాకర చిత్తగింపు మే

దేవుఁడు సాయగేస్తుఁడయి తెల్వి జగంబు కెల్ల గ్రీసిన న

ద్దేవుఁడు నన్నుఁ గన్నతఁడు దీచునిసాలిరమాధిపాధునిఁ

దేవునిగా వరించుకొను ధీ కొని యిల్లు వ్రతంబు నల్పదఁ.

౪౬

గీ. అసితరుచి యగునీనది కధిప నేను, జన్మజ్జైకతన సహజస్థఁగాను

నామధేయంబుచే నేని సరవరేణ్య, తత్సహోదరిగా నన్నుఁ దలఁపవయ్యు.

గీ. నిర్మలుత్తదయాంభోధి నీరజాత్ము, డనఁగ నెఱవయ్యి మదిలోన నతని నునిచి

నాయథాశక్తిఁ గొల్పుచున్నాను నేను, భాగ్యమెల్లున్నదోకొనిపార్థివేంద్ర

క. ఎన్నఁడు వద్దాత్ముడు ప్రసన్నుండయ్యెనునొ కోర్చె నఫలతఁగొను టిం

కెన్నఁటికిఁ తెలియదు నిన్, గన్నారంగంటిఁ గంటిఁ గన్నా సుఖమల్.

* జోధన-మా. † జ్ఞాతృతా-మా. ‡ గాకున్న-మా. గ్రీసిన.

గీ. అనుచుఁగన్నీరునించుచువాననంబు, మిగులవాంచినయాతిశయమెఱుఁపుఁబోడిఁ
జూచితలయాచియానందవీచిదేలి, ప్రాచిదొరబిడ్డయా*చైత్రరోచి కనియె.

గీ. నిరతిశయ మైననీమేరినెఱిమెఱుగు, నిర్మలంబైన నీభక్తినిష్ఠఁ గూడి
రయముమీఱుగఁదత్తరగ్రహముఁగూర్చు, దత్తరగ్రహమలవకునత్తవులకు.

క. అని వల్లి కలికియనీయతి, గని తూచువువాటివేల్పుగనినయుదారుం
డనితరలభామోదంబు, బరి తలయాచుచును వేగహరిఁ గనవచ్చెన్. ౧౨

క. † వచ్చిన నచ్చెల్లు వచటికి, వచ్చి(న) కార్జ్యులు కూవవైఖరి మదిలోఁ
బొచ్చెంబులేనిభక్తియు, ముచ్చటకడి యడుగ నకలమును వినుపించెన్.

చ. చెలికలవార్తయిట్లతఁడు చెప్పినఁ దప్పక యాలకించి యా
జలరుహపత్రలోచనుఁడు చక్రఁగఁలేనగుఁబువ్వునీటిచే
నలఁతఁ దొలంగుప్రేమమున నాననపద్మము కన్నుదోయి మే
లొలయఁగ నింతిఁజూడ మది కొప్పగునం వొగి నేగి యచ్చటన్. ౧౩

—శ్రీకృష్ణుడు కాళిందిం గొనిపోవుట—

క. శృంగారైకాశ్రయమా, నంగననెమ్మేరు చూచి హరి నవరసపా
రంగత ‡ మగుననుభూతిచె, లంగ గఁ దా మెలఁగె చబ్బురంబు దలంపన్.

సీ. నీలాభ్రమునఁజాలు నెఱికప్వజిగిజాలుమేలు నవ్వఁగఁజాలుమేరివానిఁ
జలతలేక లసిచుత్తోలివాటిబలుమించు నొప్పు నేరము లెంచునొల్లవానిఁ
దొలుతవేళ నెసాగు జలజాతములరంగు గలకన్నులబెడంగు గనెనువాని
నమృతధారలుచిల్లు నట్టిచందురుక్కుల్లు, నగడఁనవృసలతల్లు మొగమువాని
లచ్చిపే రాదిగలపేరుమచ్చవానిఁ, గొస్తుధికిరీటమఖిప్తరణవాని
సుడికి నీడగునొకవాలు వడయుచు, విందుకన్నానఁ గన్నెగోవిందుఁగనియె.

గీ. కనియు గ్రీవనితరహృద్ధ్యానఘటితసర్వ, దేశసంతరిదీప్యతదీయదివ్య
రూపజాలంబులోనఁ దద్రూపమపుడు, మిళితముగఁగొంతసేపితిమిన్నకుండె.

క. అంతటఁ గాంతకు లక్ష్మీ, కాంతునిజరూపగరిమ గననయ్యెఁ దదే
కాంతి(క)దృష్టిప్రభావత, పాంతఁ బురందరునికట్టి పొసఁగుటచేతన్. ౧౪
హరినిజరూప మాత్మ ముదయారఁగఁ గాంచినకాంచనాంగికిం
బరిచితిఁ జెందవయ్యె నభి వాదనవార్తలు సొన్నవక్రియలో

*చిత్రరోది- †వచ్చి యచ్చటవచువటికి ‡ మగునునుభూతి గ్రీవనీరకశ్వా-యా.

కరము మస్కంబీలోపల నఖండితభక్తి కుదీర్చఁజ్జనున్
హరిహరి యూటట గననియట్టికచాకచి సాఘటిల్లఁగన్.

౯౯

గీ. వెలఁది “యభ్యాగతః స్వయం విష్ణు”రితి వి
చారసాంగత్య మొనరఁగఁ జల్లదశాంగ
వీక్షణాంభోజమాలికావిసరములను
బూజ యొనరించె నాజగత్పూజితునకు.

౧౦

గీ. కృష్ణఘనరుచి దనచౌతఁ గీలుకొనఁగఁ
జామముఖచంద్రుఁ డప్ర కాశత వహించె
నిడుదక్రేగంటిచూపులు నీలవేణి
రుచివిలాసాబు దన్వైశ్చిరుచి గొనంగ.

౧౧

గీ. అంబుజాననదనుజకోరాక్షి యనుట, నిజముగాఁ జేయఁదలఁచియోసినజాక్షు
వదనచంద్రుని బాహు కవ్వారిగాఁగ, బారుకొనఁజేసె దనదృక్పథకోరకముల.

చ. అపుడు ముకుందు డితిఁ గని యంబుజమిత్రతనూజ నీకు నీ
త్రవము ఫలించె ర మ్మనుమఁ డ్భూల లేనగుమోము గ్రమ్మఁగాఁ
* దవనతనూభవం జెనుట తద్దయుఁ గ్రమ్మ రథాబుమీదఁ దా
గృహవిడుకొంచు ధన్వజురకేళిపురంబున కేఁగె నెమ్మిగన్.

౧౩

క. అచ్చట నారాజున క,మ్ముచ్చట దెలియంగఁజేసి భూపతిమదిలో
ముచ్చట దీరఁగఁ గొన్నాళ్ళచ్చపుఁ బ్రేమమున నిలిచి యనువతియొత్తన్.

క. పురమున కేగుతలంపున,నరవరునావతి గ్రహించి నలువారఁగ న
న్నరుఁదోడ్తొని చనువేక్షల్, పుకడిపఁగ దాఁచుఁజేరి భూపతిఁ బలికెన్

గీ. అనఘకృతి యపార్థ మగునేని కండిత
హృదయమునకుఁ బోలె హితము గాదు
నాదుమదికి నెపుడు నరుఁ బాపు మటుగాన
నన్నుఁ బాపి రాఁగ నరవరేణ్య.

౧౬

వ. ఇట్లు బావయుగు తొవకొమ్మలొంగుడు బావబిడ్డబిడ్డనిచే †సోమానుల
వెట్టుంజెట్టువట్టి తనవెరుకటిరాకకు నావతివడసి యెత్తుడు రా †వయ్యుడ
కేటొరబిడ్డ ప్రామిచ్చుసొమ్ముబరణి గన్నకన్నఁ గొని నిజవరివారపరివృ
తుండై కదలి సంద్రంపుటగడిత వడయు జెడంగుప్రోలుమేలుబాతికిం జని

తపతనూజధవన్ జంబు. మా. †సోమానుల †వయ్యుడెక్కడొంది

యెంతయు సంతోషంబార నయ్యుదంతంబు నిజాంతరంగులకు నెఱిగించి
తదనుమతి రిక్తమడుపుటఁ దెలియం బ్రోడతొలిపుట్టువుజన్మిదంపువారులఁ
బాగుల రావించి నిరస్తదోషతిమిరంబును సుగుణవర్తియు సుగ్రహస్నే
హంబు నగు నొక్కసుప్రకాశ వివాహమహూర్తం బేత *ద్వాపరభా
సురం బని నిశ్చయింపించి సర్వజనులం దనుష్ఠించునకు రా నియమించి
మీఁదటి తక్తచక్రరవతిం బిలిపించి తత్పుగాలంకారంబునకు నియో
గించిన.

౬౭

గీ. అన్నివిధల కాన్నదం బగుపురంబు, నందు నేమిత ఘటియింప నతఁడు నేర్చు
నయిన నతఁడే బానరు క్త్యం బొనర్చె, నతులచాతుఁగొన్నిపదార్థములకు.

వ. అంత.

౬౮

సీ. వేమెయంగులు గల్లు విన్నాటి వేలుపు ముప్పోడుములు నిల్చు గొప్పగదై
మత్తొంటిపలుకులు మొనయు వేసమువాడు తమ్ములనగియించుతల్లితేఁడు
సుడివాలువేరింటిపులుగునేదనొయూరి కంద్రెండురూపులబలిమికాఁడు
కడలియిల్లటవల్లు బెడఁగుబల్లుడికన్ను పగలుగావించునేర్పరులమేటి
తక్తపేరింటిగుట్టంబుదక్కుజోదు, చుట్ట మంతటి కనఁ దగుదిట్టసామి
చాయతైవడి వెన్వెంటఁజాయరాగఁ, గూఁతు పెండ్లికేజరుదెంచెగూర్తిమిగుల.

గీ. పెండ్లియఖల ప్రమోదంబుఁ బెనుచుజగతి, నఖలజగములతొడ్డి పెండ్లానుననఁగఁ
బిలువకున్ననుఁ బిలిచిన నెలమి రాక, యిండువారు జగంబుల నుండు టిరిది.

క. పంకజలోచనునప్పరి, సంతోచాభావ మొనర సర్వజనంబుల

పాంకముమీటి మెలంగఁగఁ, బంకజాభోదరంబుభాతిం గనియెన్. ౨౭

సీ. చతురాగమానూనసారస్వతస్సూర్తు లోకచోట నానంద మొద్దవఁజేయఁ
జతురాతిఁతినదర్శనఘోషవైఖరు లొక్కచో మోదంబు నిక్తఁజేయఁ
జతురుదాత్రకవిత్వసాధునిస్వానంబు వీనుల కొక్కెడ వింత యొసఁగఁ
జతురభిసయసమంచస్తేదనధ్వను లొకపంక సంతసం బొప్పఁజేయఁ
జతురనల్పమహావాద్యవితతి నాద, మంజుయం బొక్కదిక్తున మదికమర్ప

నద్దిరద్దిర యోహోహెయహాభిళిర, యపునునాదాత్మక బ్రహ్మయ్యె బురము. ౭౧

క. అకుకివృక్తులకైవడి, నకృతాఖలదోషయోగ మయి సుగుణం బై
కుకవులవాక్కులు ముదమిడ, సకలజనులకి చుట బ్రహ్మసదనత నేమో. ౭౨

ఉ. సందడి జాఱఁజూ(వ)రసూతలభూషణపద్ధరాగముల్
పొం దగునందఁగు జివ్రయబూచె లటంచు గజంబు లూని యీ
సొందుచు మీదికింబలుకు నూర్ధ్వశలంబున నిల్చె నవ్వీరా
సందులులేక తన్మరులు సాకును రక్తవితానరోచులక. ౭౫

సీ. వితతవజ్రోపలావీరశకీలితములు మున్ను వీధులు వృకమునకుఁ జొరవు
బహుళమహోదారభద్రేభదానవారావగాపూర్ణంబు లయ్యు సీపుడు
బహుళమహోదారభద్రేభదానవారావగల్ పయిగ్రమ్మ సమితస్పృహతి
సంబాధహేతుకసంఘర్షణయ్యతచారుసౌవర్ణభూషణరజంబు
లెనయ నవి వంశమై *శరేత్సర్వబోలఁదత్తణంబునఁ దద్వత్తఁ దాల్చెవీధు
లంతటనవంకతపహి. చె నమిత †జన్మి, బహుళసమృద్ధజనితోష్ణబలముకతన.

గీ. లక్షణాఢ్యగుణస్థూలఁతులందుఁ, దనరె స్వసమర్పణము పరార్థంబుగాఁగ
నఖిలకృతలక్షణులయందు నధిపసింఁచెఁ, జెన్నుగ న్వసిద్ధికై పరాక్షేప మచట.

క. చిత్రవృక్షుల నట నా, క్షిత్రాభివృక్షు లేమి చిత్రం బగునే
చిత్రవృక్షులఁ జిత్రము, చిత్రధ్వనిమయిత నర్చచిత్రత మెఱయక. ౭౬

— శ్రీకృష్ణుని మంగళస్సానము. —

ఉ. అంతట గర్గముఖ్యు లగునట్టి మహీసురు లెల్ల వచ్చి శ్రీ
కాంత సమీపవర్తి యయి కానఁగనయ్యె మహూర్తపెళి మీ
రింతట జాగు మానఁ దగు నెచ్చ శుభార్థపుమజ్జనంబువై
నింతి వసింపఁ జేయు మనఁ నీహిత మొప్పఁగి మాధవుం డొగిక. ౭౭

క. అంజనగిరితుల్యండు ని, రంజనుఁడు జగంబులెల్ల నంజలు లిడఁగాఁ
గుంజరగతి వచ్చుచు న, భృంజనమున కతులపీఠి నాశీనుఁడుగాక ౭౮

ఉ. వన్నెలుమూఁడు గొన్నచెలువం గొని పొంగుచు నస్తదాదులం
గన్నయనాదిపూరుష యఖండమహోదయ యిట్టిపెండ్లి నీ
కెన్నఁగఁ దన్నహమహిమనే కద గాన భరింపు మామె నం
చన్నలినోద్భవాదిసుర లయ్యతునాఁడలఁ బెట్టి రక్షితల్ ౭౯

చ. దరము ధరంబు నిచ్చు రొదఁ దాల్చును దా సరిగాదు వీణ వ
ల్లరయఁగ మేళవింప నగు నస్ఫురితాక్షిర మద్ది సాటియే
సురుచిరవర్ణనన్దధుఁసూక్తిగళంబుల కంచు నంచ న
వ్పరమునిచెంతి సంగనలు పాటలు వాడిరి సెర్పమీఱఁగక. ౮౦

* నెరటిర్లపాల. † జన్మ. ‡ కృత్తిలేమి.

సీ రమణీయనాయకరత్నంబు నంటంగ హేమవల్లికి వేళ యిదే ముటంచుఁ
జంద్రీ రేఖకు నబ్బుసొంద్రాంధకారాభికురముల్ దెరలేంజు చేగయంచుఁ
గృష్ణమేఘముచేతఁ గీల్కొని మెలఁగంగ విద్యుల్లతకుఁ జాలువెర వటంచు
నిదె సర్వమంగళాస్పదుఁడలంటంగ మందాకినియె నేర్పుఁ జెందు నంచు
విధుని నేవింపంగ నుదార విత్త యనుచుఁ నీలవేణియె గోవిందు నెలవటంచు
నలబుజాక్షులునర్మోక్తులొడుకొనుచుఁ గడుముదంబొప్పచుధువైఁగ్రమ్ముకొనఁగ

సీ. స్నిగ్ధంబు లై మించి చెంతలమాపులు రమణీలాజ్ఞ కోరణము లునుప
*సేదనీరొగిఁగిమ్మి చెన్నరు నెమ్మొము కమరందపంజ్జేజచ్చాయఁ బూస
ననవిల్తునల్కఁ బోలివీచుపై వాలువంద మొందుచుఁ గీలుడక చెలంగ
బిగువుకంచుక (ము)లో బెడఁగుదిట్టమెఱుంగు జన్ను మిట్టలోకింతచలన మొంద
హారములు హూఁగఁ నౌ నసియాడఁ వొడఁగ
వలచునూర్పులు పెంపెక్క నభులు నిక్కఁ
గంకణధ్వను లలతాళగఁగల నెనయ
శౌరితల యెంపె నొకకనుహాదారజఘన.

రా

ప. ఇట్లు యదుకుంజరుండు నాధ్యంజనుండై యొక్కకుంజరయూన కైవడ
యొసంగఁ గ్రొమ్మెఱుంగు నండగొను ఘనాఘనఁబుననువున ధరాధరశ్రృం
గోన్నతం బగు నవగాహనకేహంబుఁ బ్రేపేశించి యొక్కమించుఁబోడి వల
పులు నించు మంచిగంధంబుటటకలిం బెన్నెరుల నూనియ నిగ్గుదగ్గఁ
జేయ మఱియొక్కకొమ్మ కమ్మతాపు లూచు జలంబుల జలకం బార్చి నొ
క్కరంగులాడి బంగరురంగుల తెఱుంగుల మరుంగువడఁజేయు దువ్వలువకవ
యొసంగ నుత్తరాధరాంగంబుల ధ్వనించి కొందఱు మందయూన లమం
దానందంబున నెడనెడ మంగళారాత్రికంబు లొసంగ వానంతికకుసుమ
విచిత్రాస్పదంబును జంపకమాలోత్పలమాలికా భ్రమరవిలసితలసీతంబును
మంజుభాషార్యశీసుముఖి చునోహరంబును నానాపదార్థసమృద్ధంబును బ్రస
న్నంబు నతిమధురధ్వనిసమాల్గితంబు నస్పృష్టదోషలేశంబు ననుగతాఘ
లాటంకారంబు నగుచు మహాకావ్యంబుతో నెక్కసక్కెంబు లాడు వివాహ
వేదిం దా నాయకరత్నం బగుల నధివసించి కొందఱిందువదనలు కురుల
తడియూర్చి సంసారరహంబు దీర్చి జలార్ద్రానిలంబులం దేల్చి సురభిశకు

సుమమాల్వ్యబులం జేర్చి యంత రేకాంతపరిపూర్ణతా హిమదీర్ఘసత్త్వ
 గుణవైభవభంగమంబు సవగమించు దివ్యచందనలేవనం బమర్చి యమాల్వ
 గత్తుకలాపంబులు తత్తదుచితస్థానంబులఁ గుదిర్చియూ కాళిందీముఖారవింద
 *దర్శనానర్శనం బీమాదశ్వచంబు దర్శింపు మనుచు మనోధపప్రీతీదర్శన
 ప్రదగ్గితబింబప్రతిబింబైక్యంజె తద్దర్శననిశ్చిశంబుసేయం దగు ననుచునో
 యొక ముకురకపోల యొకనిద్దంపు నిలుపుటద్దంబుఁ దెచ్చి ముంఁచు నిజ
 సయ్యవసరంబున సచ్చంపు నెలదాల్చు నబ్జాచులయొకవీరినికిం బ్రాశ్నిధ
 ట్యంబు వాటించి యఖండచండకిరణమండలంబు గాల్చెనోయన నలరారు
 ముణికిరీటంబుగల శిరంబును గవప్రచయనజలదపరిగళన్మృక్తా ఫలజాలం
 బుపోలిక వెలుంగు తెలిమూనిపువ్వులబాసికంబును దద్గంధాస్వాదనలోలు
 సబంధరడింధంబులవిడంబించు నలకంబులు గలయలికంబును దాపితామర
 పువ్వును మదిగఁదుగఁ బూజించి కదలకఁల్చు శేటికానలేమనంబాలుచు
 కమ్మకస్తూరిచుక్క బొట్టగల నెమ్మొగంబును నిజాతేనానులం బోవ మనవి
 కేతెంచి కర్ణాంతంబుల నిలుచు వేలపుతొలునేలపొజ్జలనుజ్జగించు నాణి
 సుపాణిమిత్తియంబునొంబులు గలకర్ణద్వయంబును సకలంకాపూర్వశశాం
 కశకలశంక సంకురింపఁజేయు వివాహసేఘోచితకజ్జలవిగ్రహపు పొందు
 గొను కపోతలంబును గంధరాభిధానబంధురకంబుచిర్రశశిర్గతాక్షకమణి
 రాజరాజుల యనం బూజించునుదంచన్మృక్తాహారభేదంబులు సంతరినవకాశ
 బహిశప్రకాశప్రీత్యనిషయకానురాగంబు పెంపుఁదలపించు కొస్తభనామ
 మణిసార్యభౌమంబును గలశ్రీసత్సవనమాలికామనోహర విశాలదోరంశ
 రంబునున వికలమణి కీలితెబలభిదుపలనంభజృంభణ సంభావితంబులగుచిరత్న
 రత్న కీలిత కేయూరాంగదవిలసిత భుజాద్వయంబును మణిపాదప్రభావలయం
 బన నలరారు మణివలయంబుల నలరుకరంబులును నిజదరాంతరావసదనగ
 తవనజాండభాండైర్వ్యకార్యాంబనా నిబద్ధమశిమేఖలం బగు కటి ప్రదే
 శంబులును దెలిసిటియేటికిఁగిమ్మియెమ్మె నా మగరాల శేటనీలు లుడ్డా
 టించు కటకంబులు గల పదన్వయంబును గలిగి లక్ష్మ్యలక్ష్మ్యవదార్థజీవితం
 దగునిమ్మహాపురుషులకు నిట్టియలంకార్యత యబ్రిమే యనుచు నాన్యులెన్న
 నెలుంగుచుండె నవ్వడు

గీ. కంజనేత్రుండు బహుపరిష్కారయుక్తిఁ, ద్విగుణసంబంధభవ్యుఁ డేజరిల్లు
నపుడునత్కృతితో మైత్రి నందికొనియె, నొకయ దోషత తక్కు యుండెగాని.
క. మును హరునికంటె సెకలం, జెనసిన యొక మదనుఁ గనియె శ్రీకాంతుఁడు దాఁ
గఁ వింత పెఱ్ఱి కొడుకై, మనుచు నసంఖ్యాక సుతను మదనులఁ గనియెన్.
ప. అంతి.

ఉ. నిమనరాండు) హంసతనయామణి శ్రీరపయోధివీచికా
నాదరదానదక్షిణత నల్వగు మేల్వశిరంపురాలబ
ల్వేదిక నిల్పి నెన్నుదుటఁ జెట్టిరి క్షిజిగిమోచు నక్షతల్
వాదన లేని వీణె లనఁ బాటలనీలుల *కుల్లు లొప్పంగన్.
క. ఉడుగు వెలిపెల్లి దేవకి, కొడు కిప్పుడు నీకుఁ బెట్టికొడుకై యునురెం
గొడు కగును నీకు మదనుం, డుడుగర లందఱురు మరున కువిదా వింటే ౯౦

గీ. అనుచుఁ జెలియలు మధుశోక్త లాడుచున్నఁ
బడఁతి యొక్కర్తు మిగుల నేర్పరి సుగంధ
జైలమున నింతితల యంటి తార్చి తీర్చి
నూనెముడి సంఘటించెను నూనెముడికి.
క. కలుకముడిగూడనిద్దంపుఁగురులసొప్పు, గుంపుగనుపట్టె నవ్వేళఁ గుందరిదకుఁ
దాళితత్వంబు మీఱుంగఁ జైలరము. నఱిదిద్దింపునునికృపాణియనఁగ ౯౧

గీ. మచ్చెకంటులుమోదంబు మోచ్చిపచ్చి, పనుపునలుఁగార్చినప్పుడప్పడఁతి మేను
దీన యొచ్చారెఁగాఁకలుదేరి †మెఱుంగు, జోకఁ జైకొన్న పైడిశలాక యనఁగ ౯౨

చ. అలకలఁ గొప్ప మీఱుకుటోలకయొక్కఁడె దివ్యసందనా
మలకము నూనె నిగ్గునశిమానఁగఁ జెత్తెను మేలుతావులం
జలుకునవాంబుపూరములఁ జెల్వ మఱొక్కఁడె చెన్నుమిన్నఁగా
జలక మొనర్చె నొక్కచెలి చక్కఁగ మై తడి యొస్తుచుండఁగన్.
క. పనిత యొక్కర్తు మేలుదువ్యలుఁడెచ్చి, సారిడిఁ గట్టంగనప్పుడు సూర్యబాత
నప్రసాదశరజ్జాతజలదపటల, ‡శేవితాకార యగుచుంద్రీ రేఖఁ బోలె. ౯౩

క. చెలియొకఁడె చెలువయాడల, గలతడియుడిగింప నొక్కకలికి సుగంధో
జ్జ్వలధూపధూమ మొసఁగెన్, జలముగద్ధమములు జవ్యజనకము లనియో ౯౪

—♦ కాళిందిని జెలు లలంకరించుట ♦—

- ఉ. ముచ్చటగాఁగ నొక్క చెలి మోహనగాత్రికిఁ గొప్పు దిన్దరాఁ
బొచ్చెను లేని మేల్వలపుఁబువ్వులదండల గొప్పకొప్పనన్
మెచ్చుగ నిన్నె నొక్క చలమీనవిలోచన పాటి నైకొన
స్వచ్ఛ సరాసులం బజవ నచ్చిన కీర్తలమూర్తుతో యనన్. ౧౭
- చ. కుటిలములైన ముంగురులఁగూడి మెలంగెడుకామినీమణి
నిటలమునందుఁ గన్తురిని నెచ్చెలిముక్క-తె బొట్టుఁజెట్టు దాఁ
గుటిలతమాన ఫాలమయి కోమలచంద్రితు వంకపూసుచుం
జటిలకలంకముం గుటిలసంగతి మిక్కిలిఁ గాంచెనో యనన్. ౧౮
- క. పంకజముఖి కొక నెచ్చెలి, పంకప్రసీమంతోధిఁ బొందుగ నిలిపెం
గుంకుమచూర్ణం బహితా, తంకముగాఁ గలిగి నీరతం దాల్చెనన్. ౧౯
- చ. నడుమ మహేంద్రనీలమణినాయకచూ మగరాల బొట్టుచే
గడులరాగు ముత్యపుఁజొకాటపు బొట్టు నెలంత కొప్పెనన్
విడువక నీక నెచ్చెలులు వెంబడి జాల్గొనిరా మహాభయం
పడి ముఖచంద్రిఁ గొల్పుటకు నచ్చిననింకుశశాంకుఁ బోయెను. ౨౦
- గీ. కంటఁకాఁకుకచీరైచుగలికియోర్తు సరసిజాక్షి కింగనుగోయిసామ్యప
దళన మొసరింపఁగోరిన దాదృగీక్ష. గల్గు సింహాజనముఁ బట్టుకరణితోఁప
- గీ. ముద్దలాడికి నొకబోటి ముత్తియంపు, మేలుముంగర ముక్కు నట్లమెరసొప్పె
నధరమాధుర్యమాసింప నవతరించి, చెంతమెలఁగెడునమృతంపుఁజనుకనంగ.
- క. శ్రీకారసామ్య మాకృతి, నేకా నర్థప్రకాశ నేనియుఁ గలదన్
జోక(ను)నీచుల(స)కులా, లోక పునవరత్నకుండలులుడైనానన్. ౨౧
- క. అంజనరుచితీవాసిత, మంజులతనలదపాంగమంజరి మిగులం
గంజాక్షి గండతలమున, నంజనశ్రీగుచిరంపుబిందు వందముఁ బెంపెన్. ౨౨
- క. అరుణాధుయరుణమృతి, శరణాధునీచుఘటితసమృగల
స్ఫురణంబుఁ గవక యొకచెలి, తిరుగన్ ఘటి(యి)ంపఁదలఁచి వెలివిచ్చానెన్
- గీ. తొలఁగకుండునువర్ణబిందువులఁజెంది, మధురబంధంబుగాంచినమృదమునించి
సాధువాగ్రికిఁగైకొన్న చాగుకంచు, కంబులొడముగవ వ్యంగ్యగతిఁజెలంగ

పంచమాశ్వాసము.

చ ఉరుకరిరాజకుంభములయుద్ధతి మానిచి తజ్జయార్జిత
స్ఫురితయశస్వితం బగుచు శోభిలుదానికిఁ దద్వినిస్సర
ద్దురుతిరహాక్తికావళులఁ గూడుట యబ్రమె యంచు నెన్న న
త్తరశమ్పగాక్షి చన్నుగన దాలిచె గంధపుఁబూఁత హరిముల్. ౧౦౩

ఉ. నీలపురాలకాంచితయనిదితరోచులు క్రిందఁ బర్వచున్
మేలగురోమరాజుచి *మేగుదు (నుండుట) నాభినామకా
పాలములో మెలంగెడు నవారితినిలసంబుమించి యు
ద్వేలముగాఁ దదుచ్చస్థితగీ నిరువంకలఁ జేయు నింతికిన్. ౧౦౪

క. చారుకరపల్ల వాంకితమై రాశిలుగౌహంబులిక సతివకుసమరెన్
హీరమయకంకణాదులు, సారలతాంతములమేరుచాయం గనుచున్. ౧౦౫

క. మదదంతిగ్రామినీమణి, పదపంకేరుహములందుఁ గాయక నేలిచెన్
మృదుమధురనినాదంబులు, బొడలఁగఁ హంసకములతులపూర్ణద్యుతులన్
గీ శ్శహవనత్పతికరతి నే సవతి గాఢు, పంకజావాన కీర్తిశరశ్చద్యనయన
సంపనూపేలనాందర్యనిత్యవదన, నేని యల్లప్తిసవతి యయ్యిందువదన. ౧౦౬

చ. ముదు(గుం)దనంబు(వ)క్రీతయు మోయుటమాని ససూక్ష్మవృత్తితన్
వరులును దృశ్యతం గొనుచు వాసిచహించినఁ జిత్రిరేఖ దాఁ
బొడలుచుఁ కీర్తికక్షణదఁ బూని మెలంగిన యద్ది నాటిగా
మది ముద మానహిల్లుఁ జెలిమిండ్లితిపేతలదేవాయప్తికిన్. ౧౦౭

గీ. కమలలోచనపాణిరంగ్రహణకారి, నిగతశయభాగ్యున్దాళినిఱుఁ గాంచి
సలలితాకృతి ఛాలదేశంబునందు, భాను కలరారె ముత్యాలబాసికంబు

— వివాహవర్ణనము —

క. అస్పృడు మహీసూక్తిము, కిష్కంధే సుముసూక్తవేళ యెడ లే దినఁగా
రప్పించిరి పోమఱుగున, కొప్పలకుప్పరు మును బు లొప్పలు గుప్పన్.

చ. నలిశేలిపచ్చడంపుఁదెగ పర్విన నెచ్చెలిమోము దాఁ గనెన్
హరిసయిగోడు శారదసునీలంగపూర్ణనిశాకరుంబులెం
గలికివరానవాంబుజము గన్గి నఁగాఁ దమకించియుం నదా
కలన భరింపదయ్యెఁ బలుగ్రీ మ్మిడు దట్టపుసిగ్గుబల్లెకన్. ౧౦౮

*గీ. ౧౦౪ నాభినామకా పాలములో మెలంగెడు నవారితినిలసంబుమించి యుద్వేలముగాఁ దదుచ్చస్థితగీ నిరువంకలఁ జేయు నింతికిన్

క. మధుపరాద్వ్యవహారము, లభిగతిపరమార్థతత్త్వం డగుచు నొనర్చెన్
మధువైరి కల్లఁ డతఁడుగఁ, బ్రధితమహాభాగ్య మొనరుబలువేలు పోన్.

చ. జలరుహరాగనీలమణినంగతీరమయంపుబాత్రీలో

జలరుహనాభపాదజలజంబులు భక్తిప్రసిద్ధి వారిధి

(ర)లంగడిగెన్ దివాకరుఁడు రాణి యొసంగఁగఁ దప్పణిప్రభా

కలనఁ దివేణికాజలము కైవడి పాత్రీజలంబు కైవడిన్.

౧౧౭

గీ. సాత్త్వికస్వేదమకరందసహిత యును, హరికరాజ్ఞంబు భారోదకాశిన్.

మగుచు నాత్మకరస్పర్శ వతిశయిల్ల, నాతి రవియచ్చె బ్రహ్మర్షణ మృటంచుగఁ

ఁ. చేతనమాత్రీ *నిజగతి శ్రీపతిగా మదినిల్చి యాత్మసం

జాత నొసంగువాఁడు నిజజాతినముల్లసనవీదాయి నా

నీతిశి నాదిదేవునకె యింతిహాసంగినేయర్యముండు వి

భ్యాతిగ లోకదీపకత గాంచఁడె యంచు నుతించి రుత్తమాల్.

౧౧౮

క. తెర దొలఁగ నరుఁడు చెలివా, తెరసాగనులు గనఁగపెలగఁడ్రవప్రమరువా

తెరగలుగు(?) తెజన సిగ్గుల, తెర తమి మిగులంగ మదిది టెరలకాసాగెన్

గీ. శుభగుణాస్పద మైరయూనుదతికఠ, ముఁకుఁ దద్వత్త నెవ్వఁడు గలన కం

వెల్లు సరియగుననురీతినితికొలికి, విభుఁడుహందుగఘటియించెనుభగుణా

చ. చిలునగుతేల స్థిగుల శ్రీవిరునొందిన ముత్తియగు

నెఱుగొరి యింతిహాదలను నెల్పిన నాన్మతిపైరమాని య

క్కఱిమొగు లంచు నచ్చి పయిఁ గ్రమ్మిన మించుచు నా మెలంగెమై

యొలుపులక్షితఁడై మెలంగి యొచ్చును మొగ్గలన్ని స్థిమన్.

౧౧౯

క. పరమానుమధ్య శ్రీహరి, తీరమునొముత్యాలపాళిలు చేదోయి సోక

హరి(తను)వు తిశ్చితంబై, కరమరుదుగ నపుడు పుచ్చుఘనమైయుప్పిన్

సీ సరసివారిహెచ్చరికెమాటలు శేటమాటలాడుటన్ శేటనియపాట

లభులనవద్యవాద్యారానములు సామముఖవేదనములు భూరిశాస్త్ర

నినదముల్ దచ్చననేర్పఁబాగులు హాసమధుగధ్వనల్ వస్త్రచుర్ధ్వములు

స్థితభూపాగణశింజితంబులు సందిశ్శెముల్ మాగధస్వామలను

గుకలనురహానిమనుజనసంత్రయక

జయజయభావములు సొక్కసమయమునను

గతిసికొన నైన యవ్వింతకలకలంబు

చాల దీపించె దోయింటి పొలనేళ.

౧౨౭

క. పువ్వులదోయిటికయ్యం, బవ్వనితావతుల పలకఁ *వందించె గడుం
బువ్వులరువ్వులకయ్యము, పువ్వులుతునినడుమ వలకఁ బొందింపంగన్. ౧౨౮
న. అంత.

౧౨౯

ఉ. వేలిమి వేళయందు సంపదదళాయతలోన నామణుల్

వేలిమిపాట రాగములు విఠలువిఠలుగాఁగఁ జాడ సం

దోలి నడఁగె నారదముఁ దీతనిద్దగఱునప్రేమ

కాళిక రాజునవనదుదంచితముఁ జావిపంచికాగ్భుల్.

౧౩౦

గీ. ఇతిహృదయావసచ్చిరమేషమాన. మననదాహానలజ్వలమద మణంగె

బహిరవిరహితవైవాహికపవనమిత్ర). ధూమకీలలుమిగులనుద్దామములుగ ౧౩౧

క. ఇద్దఱు వేలిమివేది, నిద్దవునజింపుఁబీది నెఱిగెనయంగా

నిద్దఱికిఁ గూర్చువాడై, యిద్దఱిసందున మరుండు నిఱికి వసించెన్. ౧౩౨

చ. పొగ పొగయంగ మద్దు చేపొందికకాటుకకంటికొనలన్

గిగియెడునశ్రుబిందువులు దీగ్గిరుచుల్ దలసించు నీలపున్

జిరిగిఁగాంచు ముత్తైయపుఁజెప్పలొపలనుండివచ్చు పే

శుభములై(న)ముత్తైయుల దూకొనుకప్పు మెఱుంగుపొంగులన్. ౧౩౩

క. పొగ నెవనిన నొకవంకకు, పొగనుల నెఱ్ఱామనిలిపి పూచెను నవల

పొగరుకఱివాయచూపుల, మగపిఠెలుపులొల్లు నీలమణులై తవరన్.

ఉ. కమ్మలవచ్చరావయిడిఁజొంతులు చూపుల తెల్పుకప్పు లొ

కమ్మగిఁ బాదపల్లవమఁజోజ్వులకొంతులఁగొడి పంచన

గొమ్మలముగ్గునీడ(దన)వాళుపి వెంటఁ బ్రదక్షిణమ్మ చొ

కమ్మగఁ జేసె బద్ధహిసఁగాదిలికొంతురు నీతిమాలిన్. ౧౩౪

౧౩౫

మ. ననెక్కొక్కెడనునేళఁ బద్మముఖ యంచత్పాద మువ్వత్కఁగం

బునఁ బట్టింపఁగఁ గృష్ణమానసమునన్ మోదాతిరేకంబునం

గనకాంగీమణి కబ్బుసౌఖ్యమహిమం గంజాస్త్రనీరాగ్రీః

కనదేశాంతవిభుత్వవైఖరులు లెక్కల్ సేయఁగా శక్యమే.

౧౩౬

- క. నీలమణిమయపుష్పక, లామలామణి ద్రోక్కి శౌరపరతంత్రీ(త)చే
జాలుకొనునకుగురుచులను, నీలోపల మబ్బరాగనింద యెనర్పన్. ౧౩౪
- ఉ. మోదముతో సుభద్ర చెలిముద్దులగండతలంబునందు సా
మోదనిశాకకర్దమము పొందుగ నించెను నవ్వులాటకై
నీదుకపోలభాగమున నిండి తొలంకెను తేటమిన్నయో
కా దిపు డే నొసంగునశ కాంతులు మేలె యటన్మకై వడిన్. ౧౩౫
- చ హరినునుజెక్కుటద్దమున నర్కమనంగన సత్యభామిని
విరచితసంజ్ఞ పూర్వకృతవిశ్రుతమైతియు హెచ్చరింపఁగా
స్ఫూరదగుణంపుఁ గుంకుమముపూసినఁ దచ్చవి యొప్పెఁ డేటి (దే)
హరుచిగనంగ మోము గను నచ్చుతరాగమనీడయో యనన్. ౧౩౬
- చ ముసిముసి నెవ్వు తేటలును ముత్తపుఁబాపటచేపచాములుం
బనగలముక్కుముత్తయపు బల్లిగియన్ గుమిఁగూడి ధారయై
మసలుచుఁ బోయి మింటికొన మంచుచించి దనరిన్ నస్తివశోఁ
గానఁగిడు నైదువం గనియెఁ బుణ్యచరిత్ర మొనగి మొక్కుచున్. ౧౩౭
- గీ. పురుషతల్లజుపెండ్లి సప్తమభుజించు
మధురచనురాన్నములు మీఁద మనకునబ్బుఁ
బ్రేస్త్ర కృష్ణుని కింకొక్క పెండ్లియై
దిరుగ నే తెంచుపుణ్యంబుదీర దేని. ౧౩౮
- క. అనియెన్ను చు రుచులానుచుఁ, గొనకొనెనమయంబులెస్సగొనుచామునుచుం
డినఁడినఁగ వింత లనుచున్, జనత తదన్నానుభూతిఁ జాలం దస సెన్. ౧౩౯
- సీ. మంచిభోజన మజ్ఞె మాగధక్షితిపాలసలలితపరిణయోత్సవమునందు
నవి చెప్ప నేటికి నంతకంఠును మేలువెలయుకాశ్చీరేశుపెండ్లిబంతి
యాబంతికతయేమి యంతకు(మి)క్కిలి బంగారపతిపెండ్లిబంతికాదు
ఆకూరిపనయేమి యంతకంఠునునాగు వంగేనుపెండ్లిలోనంటకంబు
అవివచింపంగ నవ్యమా యంతకంఠు, నెక్కుడైనక్కనై నాల్కసొక్కఁజేసెఁ
* బోల్తి లేనిదిహరిపెండ్లిభోజనమనుచు, జనులుమృత్యున్న ములఁదృష్టి గొనిరిచాల
- గీ. పోలుసారఁబడి నెడలఁచుఁ బురుషచంద్రుఁ
చురుతపోజ్జ్వలమణినయు పోత్ర మాంగ
మభినవలతాంతవిశదంబు నగు(ట) బాఁప
పాన్పునగియెనుపెండిలిపాను పెక్కె.

ఉ పాటలగంధితోడ హరి పానపునందు వసించునత్తఱి
బాటలగంధు లింపదరఁ బాడెడి పాటలు నవ్వులాటలుఁ.
మాటికిఁ గేలదప్ప కెడము గుడి రుద్వేడుమారునంకపూ
• యూటపునీటు లెన్న నెకనక్కెపుమాటలు మీఁపఁ గార్యమున్. ౧౮౨

— శ్రీకృష్ణనకుఁ దాంబూల మిచ్చట —

క. ఆయెడఁ బదినూలులబలు, చాయలుగలవేల్పుజేడు నన్నయొసంగం
• చాయకొనుకొందు దమ్ముల, మాయదుభర్తకు నొసంగునభిరతి వచ్చెన్.
ఉ వేయగుపాదను లోగలిగి విశ్రుతిధీమహిమంబుగాంచుఁగా
చాయపొలఁతజేఁ డతఁసంతకవై తగునీకు నెప్పుడుం
బాయపు మాంద్యకంగుతలు భృజులెండ్రీకి వీడ్చ్య మిచ్చు జే
చాయ నొసంగె దంచు హరిసాత్యకిఁ ఖులు నవ్వుచుండఁగఁ. ౧౮౪
గీ. మాంద్యకంగుతలన్నచో మానుజార్థ, సమసంబచ్చటనువస్థిజానుమీలు
ననుచునవ్యయను తరంబాడికొనుచు, హరికి నసితుండు వీడియంబమరనిచ్చు
ఉ. తెలివి దలిర్ప న కబలిదీరఁగఁ గృష్ణుఁడు దివ్యరత్నముం
దెలిబలుమాను మోముకఱి తేటలుగల్గిన గిడ్డి నీగికి
స్వలయఁగఁ బుచ్చి తద్ధ(టి)తః శ్రుతనన్వయఁ ధేవ్వవస్తుసం
కలన సమస్తలోకముల గారవ మొప్పఁగఁ దన్ని కంపుడున్. ౧౮౬.

— అప్పగింపట —

క. అంతట సంతటిచుట్టం, బంతఃకిరణం బపారగానందపయో
• ధ్యంతరముననోలాడఁగ, సంతికశయఁజౌచుఁ గూర్చి నల్లునిబలికెన్. ౧౮౭
ఉ. ఎల్లజగంబు లేలువరమేశ్వర భక్తజనావనార్థమై
యిల్లలితంపుమానవసమీహితచెప్పలు గాంచుసామి నీ
వల్లుడవైతి గానఁ జరమాదికి నవ్వలఁ జిమ్మచీకఱుల్
యొల్లఁగఁజేయునట్టిడివలుత్వము గాంచుప్రభల్ భరించికెన్. ౧౮౯
గీ. ఎంతకాలంబునుండియో యెడయకుండు
కటుతమోగ్రసత హరింపఁ బాలుపడితి
నస్తమయి శూన్యమై నట్టి యభ్యుదయముఁ
జెనఁగఁగించితి నయ్య ముకుండ నేను. ౧౯౧

- గీ. హరణ మొక్కగట మామకు నర్హమెచట, నఖిలకర్తకు నీదగునట్టి దెద్ది
యొన నర్హస్వనందర్యనానుకూలదక్షిణాలోకభర మిచ్చుతలఁపు నాది.
- క. హరిదస్త్వం హరి నీగతి, సరసచతురవచనరచన సమ్మోదితుఁగాఁ
గర మొనరింపుచు నానతి, పరమపురుషచేతఁ గొనుచుఁబలికెఁగూతున్.
- ఉ. ఓమదగణ్యపుణ్యవిభవోదయపూర్ణఫలస్వరూపపు
ప్రీమణి నీకలంబున గరివ్గుణాబుధి కృష్ణఁ డల్లుడై
నామదిపూర్ణకామత సనంతసుఖం బగునట్లు సేసె నిం
కేమివిచార మీహిత మహీనతఁ జేకుతె నీకు సుందరీ. ౧౧౨
- గీ. భాగ్యశాందర్యశీలాసవత్పివైన, చాన నీకు సవత్సులు చాలఁ గలరు
హరిమదిలోనవిక్రియోత్పత్తిగగన, శుసుమసాదృశ్య మొందింపఁగోరవచ్చు.
- గీ. అంబుజాతాక్షీ సర్వకార్యంబులందు, ననుసరింపుముహరిజాయననుసరించి
హరికథానుగతిస్ఫూర్తి నలరీనీకు, దల్లియగుచాయఁ బోలంగఁ దల్లి మేలు
- గీ. పగలుగావించి మాయమ్మ పగలుసేయు, వానివి డైన నడచట వానిగాదు
మాకు వన్నెగ నంతటమైతిపూని, భువనబాధవసుత యనబుద్ధిగనుదు ౧౧౩
- శా. అమ్మా మమ్మడఁబాసితంబు మదిలో నావంత యైన న్నిచా
ర మ్మానం బనిలేదు కాంతలకు నబ్రమ్మే యదెన్నంగ నై
న మ్మానా భవదీయసన్నిధి జగన్నాథుండు నన్నుం గృహ
సమ్మానింపుచుఁ బాయఁ డెవ్వడు నిజస్సారాక్షిగాఁ జూచుచున్. ౧౧౪
- చ. సిరికి నివాసమైన హరిచెట్ట గ్రహించిననీకు లక్ష్మమే
హరణముగాఁగ నే నొసఁగునర్థము లై నను దఁద్రీపట్టికిన్
హరణమొసంగు టిజ్జగము లాగముమల్ దగఁ చెల్పు నింతె కా
దరయ బిత్తస్వకాంక్ష భృథమి మడిబుట్టెడు నట్టిబోటికిన్. ౧౧౫
- ఉ. కావున సర్వవస్తువులు గలుటకై సకలౌపచారస
ద్భావముకై ద్యులోకతరుజంధురధేనుచిరత్నరమల్
భావమి పొంగ నీతుఁ గొను భాగ్యవతీతిలకంబ వాని నీ
భావములో స్థరింపఁ గనుపట్టి ఘటించగ నానతిచ్చదన్. ౧౧౬
- క. అని చాయతోడఁ గూరిమి, తనయామణి గారవించి తర శేషుణచే

బంచమాళ్ళాసము

క. కుహనారాజకుమారక, మహనీయగుణాభిరామ మైఖికన్యా
 కమరణపరభరదూషణ, సహజవైరూప్యకరణ సత్యాభ్యరణ

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవిదమిళిందాంతకరణ పోలూరి మాధవయజ
 సముజ్జ్వలత్ప్రసోత్తిత కటాక్షాసాదిత పాండిత్యాధరణ ప్రథంజనవం
 శాభిరాకాశశాంక నిరంతరారాధితవిచక్షణశాంక అభిసవ
 సన్నయభట్టారక అహోబలపత్యాహ్వానకవిమహా
 పాథ్యాయభట్టారక ప్రణీతం బైనకాళిందీకన్యా
 పరిణయం బచమహాప్రబంధమునందుఁ
 బంచమాళ్ళాసము

కాళిందీకన్యా విణయము.

— వస్తాశ్వాసు —

- క. శ్రీమత్పద్మజభవహృత్తామరసస్సగభృంగ దశమభిభాగా
శ్రీమహిత హితజనాంబుజ, ధామధి ప్రణమితాత్మ దశరథ గామా. ౧
- వ. దేవా దివ్యచిత్రంబున నవధరింపుము. ౨
- క. చారుశ్రీజనికర మై, హీనోపకాంతిపూగహృదయంగను మై
సారసుధానిలయ బై, సారావారంబుభాతి భాసిలు చుటిము. ౩
- క. లర్థసమృద్ధం బై శ్రీ, వర్ధనచతురాస్యహృద్ వర్ధనపర మై
వర్ధిల్లుగీత మన గృహ, మర్ధాధికపాదసదృశ మగ్నేహమాక. ౪
- గీ. ప్రాప్తమందన మద్యతప్రాప్తిపదము, సుప్రసన్నమసాపూర్ణ ములలిక ముచు
వీసాదృశ్య మలరారి వేడై వెఱిసి, హఝ్యతాదా హజిత్రమాసలయశయ్య. ౫
- క. చారుమహాభోగం బై, భూతిశిరోత్ప కాంతిపూ గావృత మై
తోరంపు శేషతయ్యు, గేరెఁగునుకుమారపుష్ప కీర్తితయ్యున్ ౬
- క. వసియించె వాసుదేవుడు, మునిమునినగు మోముదన్లు మొరముప్రసాదం
బనదృశ కాంతావిషయ, ప్రసగత్రేమాతుబాధవటియ దెలుకన్. ౭
- చ. అతికఠినంబులౌ జగతి హటకరత్నము లంగమస్థి నీ
దతిమృదు వెల్లు పొం దెసఁగు నై న నమ బలులైన భూషణా
వృతి కిది వేళ యా లెఱిగి *వేమనమానవిభూషణాభుల్
నతి ఘటియితు మంచు రవిజాన విభూషితజేరి రంగనల్. ౮
- శా. సారోదా త్రవిశేషచిత్రకవిభూషాకీర్తి సయ్య † గుణో
దారవృత్తి ‡ సువృత్తి దోషగహితా ధన్యోల్లసశ్శ్చయన్
నీరేజేణా గావ్యైక్తిబలె (1) చున్నిద్రాగృతాస్వానుజ
మాయం డవ్వడు చూచి రోసి పదలెక మన్నించ కాత్మాత్రులుల్. ౯
- క. (స)తియంగంబులఁ బొగడెడు, నతులప్రాక్షావలీనమందిత వాచా
గతుల ద్వితీయతృతీయ, ప్రతిభటరహిత ఫటలుక(గ) గాయ(2) మెనెనెన్.

- చ. చెలులయతిప్రయత్నమె(గ)జిత్తుమఁ గమ్మనివంటివానిప్ర
ములుకుల *క్రొ వ్యడంపుచు(ను) ముప్పిరిఁగొన్ననురాగగర్వమున్
నిలువ(న)దల్చుచుం జెలువ నిల్చెను నొక్కఁడుగెక్కుకుండ విం
తలు భళిగా భళీర మదిఁ దాఱ్ఱునుసిగ్గువటుత్వవైఖరల్. ౧౧
- గీ మదనుఁ డను కర్ణ భాగండు గదియు నేని, పెనుముడి యను నావ శోభిల్లు నేని
వేకరంబులనెరదొరబిడ్డయ్యేని, చెలువ బాటంగ లేదయ్యె సిగ్గుకడలి. ౧౨
- చ. వెనుకకు సిగ్గులాగఁ దరువేము ముదటి కిగ్గ నవ్యధం
జనున సహింప † భామమునుసాధిలునుభ్య మభావ మైచో
ఘనకుచ్చభారభాగము గాఁ జన దాచు వదంతువచ్చునే
ఘనపదమాశ్రయించి కలకాలము గ్రీనుండెడివాని గావమే. ౧౩
- క. వెడవిటిజోమ విరివి, ల్లుడునునడం జేయఁజేయ గురుకుచ కొక్త
క్షణ గామడకుం గడచినఁ, గడుదూరం బయ్యె లజ్జగరిమం బెతో ౧౪
- చ. అలవలతాజు వైదలి రమాధిపు(కజ్జకు) వేగఁ (1) జేర్చుగా.
వలనుదలిర్చ నూటలఁ బాయుచు గుప్పెమఁ బుష్ప బాణముల్
చలనములేనికూర్చి నవస్తం బయి మించివలజ్జ బాణుగాఁ
గలఁగుచు మోము వాంచెఁగడుఁ గ్రమ్మెనుసిగ్గునఁగిలాడి (2) తాన్ ౧౫
- చ. చెలి తలవాంచి తెల్పె బుచ్చెపుగ్రొమ్ముఁ జిమ్మచీకటి
గలసి మెలంగు పావటచొ కాటపుఁ జెంద్రపురేఖచే మనో
మిళదనురాగవైభవము మించఁగఁజాలదు లజ్జ నెమ్మెయిం
గలుగఁగనేర్పు సత్వరితగామిత యుష్ముల కెన్ననం చొగిన్ ౧౬
- వ అప్పు యొక్కచెలికలువకంటి యొక్కలికే నుద్దేశించి (యిట్లనియె.) ౧౭
- ఉ. క్రొత్తగఁ బ్రాణనాయకునిఁ గూడఁగ నేగెను వన్నలూడికిం
క్రొత్తయె లజ్జ లోఁగొనుట కూర్చిచెయల్ గడితేర్ప తేనికిం
జిత్తము రంజిలంగఁ దగఁజేయట యిట్టి విచిత్రజ్ఞ మే
మెత్తినైన న విన్నయదియే కను పెక్కడిమాట యుగ్ధలీ. ౧౮
- వ. మఱియు నొక్కయితి యెక్కువ కిట్లనియె. ౧౯
- క. ఇటువంటి ముద్దగా, ద్రే, వటువెరుకుచుభవజ్ర కంజరసీమన్
ఘటియందును నిజలీలనిలువటుఁజననీ జీవితేశ్వరశుకమున్. ౨౦

- వ. వెండియు నొక్కతేటచెప్పులాడి యచ్చక్కనికొమ్మ కి ట్లనియె ౨౧
- క. నును వైసపులపాన్పున, మనసూకుచు నున్నవాడు మాధవుఁడయ్యో
తనువున గల్గుమ్మరుత్వము, మనమున నీ కెల్లులేరు ముజులవాణి. ౨౨
- వ. పిదప నొక్కబిబాధర యయ్యిండుబిబాధ్య కి ట్లనియె. ౨౩
- క. హరిఁ గూడక తుణ మైనంభరియింపఁగరాదు మేనఁ బ్రాణము లనుచున్
విరిసెజ్జఁ బొరలు నవ్వును, దరియా(నక) యిట్టిలజ్జ దా నెటుపనునో. ౨౪
- వ. మఱియు నొక్కప్రోడ యజ్యేద్ధిసకంటి కి ట్లనియె ౨౫
- ఉ. అప్పరొ నీవు నీమగని(యదపు)ఁజొమ్మున లచ్చిరీతి నీ
నొప్పులఁ గుప్పుచుం దదధరోష్ఠసుధారస మూచుచున్నఁ గె
పొప్పెను నీనుమోవి దళనోదితరాగ మతండు సేతుఁగాఁ
దప్పితి వంచు మాటికి నదల్పఁగ నీ గ్గది యెందుఁ బోవునో. ౨౬
- వ. అంత నొక్కవిప్పులాడి యచ్చక్కఁడనాలకువ్వు కి ట్లనియె. ౨౭
- మ. ఉచలజ్జాధర*గచ్ఛారంబునను రాగోద్వృత్తి కి వేల దా
వరముంజేసెను మర్తముం దెలియు మానజ్జగ వృథా గాదె యె
వ్వరికైనం గనఁ జేటఁ జెందు మదిలోఁ బాటిల్లురాగంబు శ్రీ
కరవక్త్రాబుజరాగనామకమహాకర్ణేజవం బుండుటగా. ౨౮
- వ. అనంతరంబ యొక్కవృథునితంబ యాకాదంబగమన కి ట్లనియె. ౨౯
- ఉ. ఇంతచలంబు సేతు ఫల మేమని చెప్పినఁ గాక సేసెదో
కాంతరొ గట్టిపాయి యని కాంతుని నెప్పుడిఁ దోచునమ్మ శ్రీ
కాంతుని కెంతటో కలరు కాంతల్లు పారలకెల్ల మిన్నవై
కాంతమనోనురంజనముగా నుగుణంబుల వన్నెకెక్కవే. ౩౦
- వ. తరువాత నొక్కయుగ్గలి యశ్లోచలి కి ట్లనియె. ౩౧
- క. అతినిబిడఁజ్జ గా దిది, సతికి న్నదిలోన నువిద సుగమవేళ
గృతములకుఁ బ్రతికృతంబుల, నితరవ్యాపార మెడసి యెన్నఁగఁ జొచ్చునో.
- ఉ. అత్తజి నీవేకి నగ †నాఁగుచు నెచ్చలులగో సడింది యె
చిత్తజముల్లి కల్లి విరు చిత్తము నిల్పిచు నాడువిన్నవం
చిత్తజి నాలసింపవల దెంతయుఁ బ్రొద్దు ససంగఁ జొచ్చు న
య్యుత్తమనాయకుం గదియ నొప్పుగఁ నంతయు నంచుఁ బల్లఁగన్.

మ. లలనామ స్తథ*నూత్నదృష్టి విలసద్రాగావగావేగసం
 కలనాదీవ్యదవత్రపాధుని నెదుర్గా పీఠే దిత్రచ్ఛాంతిచే
 బృతః గ్రంజెమ్మట గ్రమ్మ మెల్లన రమాప్రాణేశశయాంతిక
 స్థలజగద్దివిజాధినాయకమణి స్తూభంబునందం గొనున్. 38

క. కేళీవేళల శ్రీహరి, నీలాగునఁ గాఁగిలింతు నేననుక్రియన
 బృహలిక కాఁగిటఁ జేర్చెను, నీలస్తంభంబు సిగ్గునరయ గ్రమ్మన్. 39

వ. అంత నక్రాంతం గడచి సఖిజవంబు సవీనయభక్తిపూర్వకంబుగా మ్రొక్కి
 ముందట నిలిచిన నీలవేణీనీలవేణి నీక్షించి జలజాతుడు నికటస్థలవిలసదు
 గ్రకరనందనాసుదరేందు రేఖావిలాసనముల్లాసబలప్రబ(ల)విభవదంతరా
 మోదజఁధిఫేనాయమానం బగుమరీద స్థితంబు ముఖాంబునహంబు నలం
 కరింప నిట్లనియె. 39

క. చెలి వార్తలేమి? జేవర, గలిగినభాగ్యమున మనసు కడురంజల్లగా
 జలజాతనయన మిముఁగన, వలయుచు వచ్చుటయకాని వార్తలు గలవే.

క. అలికుంతల తుణదాముఖి, మలులితతిమిరంబు గ్రమ్మె నదియేమి? హరీ
 తెలివిఁగొను కృష్ణవక్షుము, వలగొను నీతుణదముఖిము వదలు నెతమమున్.

వ. ఇట్లు సాఖిప్రాయంబుగాఁ దనచతురోక్తికిం దగినయుత్తరం బొసంగు నాకు
 రంగనయనప్రౌఢిమకు ముదంబుఁ జెంది నందకపాణి పాణివలయాదిభూష
 ణపూర్వకంబుగా నభినవాంబరతాంబూలంబు లందటకు నిడి వెడలి చను
 సంజ్ఞ సవతరింపంజేయఁ జాయవట్టికి నీచెట్టబట్టినదొర వంపువెట్టినవను
 లకుం జనియెద మమ్మరో తిరిగి వచ్చెద మిచ్చట నుండుమని మరుంగుగాఁ
 బల్లి యచ్చిలుకలకొలుకు లొక్కింత వెడల ననంతరంబు— 39

మ. చతురోక్షి ప్రవిలాసవైఖరుల సంచద్రూపలు నర్తిలల ల
 జ్జరసంవిస్తితకాంతముఖ్యులలితశ్రీవీక్షణాళీసితా
 సితవంకేరుహమాలికన్ మదనకాక్షేయప్రభాపాళికన్
 సితనీరేణదళాక్షి తేని కొనఁగెన్ సేనార్థమా కానుకగా. 40

ఉ. కామిత మేమియు స్తనసు గాంచనియట్టియవాప్తకాముఁడ
 క్లామునితండ్రఁ గామునిచొకాటపు బాణము భామ చూచు చుం

తే మదిఁబుట్టవీరునియ దీక్షపరాక్రమ మెచ్చ నిచ్చె బో

రామికి నూనుచెంగటఁ బరాజము మోడట నీతియేకదా.

౪౦

క. హృదయగ్రంథి(చి)భేదహూ, మోదలంటఁగఁ జేయబోసమూర్తికి నపుడూ

మదవతిహస్తగ్రంథి, వదలిండు టత్తిప్రసూనమునక మయ్యెన్.

౪౧

చ. కరమణికింకణశ్వులు కామధుర్యులకన్వణులుబో

గరము ఘట్టిలఁ గేల్లుకి నొకానొకయత్నమున న్నదల్చి శ్రీ

హరి హరిమధ్య నుకతల మద నొనర్చుగఁ గాంత రాజలన్

హరిమణినిలవేడి దొలఁకారెడు పుత్రశీబామయో యాన్.

౪౨

క. చెలికీలుగంట మెలగెడు, నలికాటుసమ్మగలపాణినిభయచిరాజుల్

కిలకిలనవ్వదొడంగె, బాలుపూరెడు మేల్నిష్ఠుడిపుష్పసరున్.

౪౩

వ. అప్పు డప్పుడ మోత్రముండు మదనలీలారహస్యప్రతిపదకృతులగుకృతుల

నిరర్థకతాదోషంబు నిజానస్తానమహిమంబున నివలయింప నవధరించి

యమ్మించుబోడి కిట్లనియె.

౪౪

ఉ. కన్నది కన్నకండు మఱి కన్నకఁ డందపునీమమోముచ

త్తెన్నఁగఁ గొన్న దీదృశదృగీహితవై యలరారు టబ్రమే

సన్నతగాత్రి నిన్నుఖలసద్గణసంపద ముజ్జగంబుబో

నన్నులమిన్నయంచు విబుధాళి మదంబున నోలలాడఁగఁ.

౪౫

గీ. మానవతి నీవు శృంగారమయత రసిక, చిత్తమెంతయు నలరఁజేసెవపు గాన

నీకలంకార్యత ఘటింపనేర చెల్లు, భాసురైకావళీమఃఖాధరణగణము.

గీ. భూషణంబంగితధరించెభూష్యమగ్నట్ల, భూషణతఁగాంచియంగతబూననగునె

అర్హములుభావశబలతాద్యములువాని, కాంతరచియింపవేయలంకారములుగ.

ఉ. నేరుపుమీఱఁ గన్నుంగవ నీటగు కొప్పునఁ గప్పు పూని శృం

గారము నీమరూపుగొని గౌరవమొప్పఁగ న న్భజింపఁగాఁ

జేరఁగవచ్చెనో తనదుసేవకభావము నాడుసేవ్యత

భావణి నుప్రసిద్ధముగఁ దా నొసరింపదలంచి నెచ్చెలీ.

౪౬

గీ. ఉవిద తావకసుగళాచియోగమహిమ, వానవాత్సవ మగురతిభావమిపుడు

రసతఁ గైకొనెనీకు నీక్రమము కాన, వ్యక్తికతుంబ మనకు సిద్ధాంత మరయ.

ఉ. నేత్రము పవ్వెంతటన నెమ్మి యొనంగెడు సౌఖ్యంబుగా

సూత్రితరీతి సంగములు చొప్పుడుపాత్రత నీకుఁ గల్గజే

- పాత్రత నీకుఁ గల్గినను భామిని నిశ్చిన్నపై నొండఁజూ
జిత్రము మాకుఁ దోఁచె నా చల్యుఁ యొనర్చెను మందఃకృతమున్. ౧౧
- మ. రసకృతస్థాన మై యలంకృతిభగవత్సూక్ష్మకృత్యై యె
హీనియించుక సుకవిప్రబంధముఁ దగ్గదీ శుని బ్రెఁబల్కొమ్మ దా
వెసఁ దూలించును గర్భకంబునకుఁ(?) దెల్పి, నైకాంశ స్వీకృతగా
రసవిస్ఫూర్తి నొనర్చుగర్భకము సంగ్రహాంబుగాఁ జిత్రమే. ౧౨
- చ. చాలి తలవాంచి చూపెద(వొ) చొప్పుఁగొ ప్పిడి సాటి దీనికిం
గలుగునొ కల్గదో యనుచుఁ గల్గిని సిద్ధి * హనర్తరత్నసం
కలితపుఁగుపై చామరముగాఁచటయే గుటిగొడి యొంచు న
బ్బలువగలాడు దా నీమిరఁ బుకజల్ చపకేశపాతమున్. ౧౩
- ఉ కన్నులఁ గన్పకోఁ దమముఁ గాధయఁ దేనియఁటిపిచూపఁగా
నెన్నదు కల్యఁ బల్లు లొకయిప్పునఁబల్లిఁ బర్వి బర్హముం
గ్రిబెన్నరితేటలం గొనదు వితలుగా మెలుపులే ఘటించు మ
బ్బన్నను రోయు నీకబరి యబ్బునె యాకుటిలాత్మ(1)నఖ్యముల్. ౧౪
- చ కువలయజేత నీవలుఁదక్రామ్మడి నెయ్యపుఁగొమ్మ (2)యిచ్చటన్
సవిధములై ప్రమాణములు సంగత మయ్యెను జూచి తెట్లనన్
సవరనిపావటం గలుగు చక్రపకుంకుమపేరివిక్రమం
బపుల ఘటిల్లుమాక్తికసరాకృతి గాంచినశుద్ధకీర్తియన్. ౧౫
- చ. స్ఫురితగుణానుగాఁగరసమ జ్వలమాక్తికరాజ సద్రసా
కర మతిచిత్రబంధ మధికస్ఫుటచారువిభావణంబు నై
వరఁగెడుఁ గ్రొమ్మ దుత్తమనిబంధనదీతి విచిత్ర మొక్కటే
తరళమృగాక్షి కేవలము దాఁ గుటిలత్వము మానదయ్యెడున్. ౧౬
- క. చిత్రగ మధురగుణంబున, నుత్తమకావ్యంబుఁ బోలు నుద్యభావణ మై
హత్తున్ ధృతి యక్రావ్యము, నొతు స్ఫుటవ్యక్తిజ యొగిమధ్యమమున్.
- గీ. మగువ ముక్తాళి యిది శిరోమార్గతమము, (?)వదివృత్తా...మంబు నిరతశుద్ధ
మాత్రసద్గుణ మమలవంశాభిజాత, మెట్టు లస్తన్తహానంద మెనయ దిచట.
- సీ. నలఁత నీవేనలి నీరదపాళిగాఁ గనుయి విద్యుల్లతాఘటనఁ జెందెఁ
గలికి నీతురుము చొక్కపుఁగల్వఁగంపు జూరెంపునహిఁదెజుందరుచుల

* మనర్థ్య + నెమర † గోష్ఠకొనిది ‡ నెన్నెరితేట (1) నఖ్యము, (2) యిచ్చటన్

మగువ నీకబరి యున్నథకరాయుధముగా జాళువాజలపోలేజాను గాంచె
భామ నీక్రామ్ముడి బర్హిబర్హంబుగాఁ జంద్రకసంబంధచారు వయ్యెఁ
జెలువ చిత్రాళిపాళిగాఁ జారుభరము, సరసతభరించెఁ జంపకచ్చాయదాయ
వనుచునఖరోచులంరటనలరుచుండఁ గొప్పనువ్వెనుగోవిందుఁ డొప్పమీట

చ. కలికిరొ మోము వాంచుటకుఁ గారణ మేమి కలంకిచంద్రుని

దులఘటియింపఁగాఁ గలుగు దుష్టుల కల్లుల సైఁవలేకనో

తెలివి(ని)దప్పి పామరు లతిత్వర సామ్యము వచ్చినంతనే

కలుఁగున సాటి లాఘవము గాఁ బనియేమి మృగీవిరోచనా.

౬౦

ఉ. ఎక్కడివిత మాచలి లోనట సాటి ప్రొద్దు రా

మిక్కిలి మారువంకజము మిన్నక వండితమాన్య లీమృపా

వాళ్లుల కేల జన్మా యలవర్చిరి పంకజవైరి చంద్రునే

నుక్కడఁగించుమో యనందగునే పయోజముల్.

౬౧

ఉ. వంకజనీలవంకరుహభావము చాలుచు కన్నదోయి మే

ల్పొంకము సైఁచునీడుముఖపూర్ణనిశాకరుఁ జూచి చూచి యీ

వంక(జబ్బంద మెల్లఁ దల) వంపులకుం దగుఁగాక యర్హమే

వంకజ*నేత్ర నీకుఁ దలవంపు లహేతుకలజ్జ మెత్తురే.

౬౨

గీ. వనితరో మోముచందురు వాంచెదేల, కుటిలకుంతలతిమిరంబుకొర...

...నో యనుశంకనో వచ్చుటెట్లు, నిటలపాదేందు నేమించ నేరదెద్ది.

౬౩

గీ. చెలువ జ్జను మోమువాంచిలి వటన్న

నవధరించితొ నీవు ముఖార్థహతిగ

విను హతి దాన నేనేయు నెట్లు

లడియు నొకచోట దోవత నంద దరయ.

౬౪

ఉ. మృగమదచిత్త్రకాకృతిగి మీటుకలంకము దానిఁడేసి యీ

మృగధరుఁడేశదా(కృతీవహిం)చు నటంచును మోమువాంచుటో

మృగ మనుగంధ ముక్తీయ మమృష్ట మశ్మగము దాఁ గలంకమే

మృగమదచిత్త్రకం బడి నమృద్ధగుణాన్వితమా కలంకమే.

౬౫

ఉ. మృగమదచిత్త్రకానుగతి మే లగుఫలము పీల్చేటికిం

దగు లగుకేతకీదళము దా నగునం చొగి నేంచి కొక్కపే

రగవడుతేటిగుం పెడసి యాడెడునందపుఁజేటిపిల్లల

న్నగు నగుగాదు ముంగురులు నవ్వనయోరుహవత్రలోచనా.

౬౬

గీ. ద్విత్వరహితంపుటాకృతిఁ జేజరిలి, ప్రాకృతాఖ్యాతభావనా భావితద్వి
రేఫవైఖరి గలిగి త్రిలింగజేశ, సూక్తియన నొప్పుఁ గన్పూరించుక్తబాట్టు.

ఉ. పిన్నఁడనంబు వక్రతక పేరువడం దగఁ గాని లక్షణం

బన్న నెఱుంగనయ్యె నని యయ్యరచందురమామ పొగసి

నెన్నుదు రైజనించి కడునేర్పునఁ గెఱొనియెన్ మృగీమదా

భన్నతమాలవత్రరుచిఁ గీల్చానులక్షణ మోమ్మగేక్షణ.

౬౭

చ. లలితపుబ్బాట్టు ఫాలముఁ గలంకి నొనర్పఁగ నర్థచంద్రతోఁ

దులఁ గన దన్నమాట మదిఁ దోఁచిన వాంచితె మోముఁడమ్మి యీ

యలికమునందు నందమగు *నట్టిది బొట్టిది దోషకారియే

యిల వ్యతిరేకభూష వదియింకఁగ హేతువుకాక కోమలీ

౬౮

గీ. చవుతిచంకురుఁడలికంబుచక్రఁజూప, మాకు పాలంభమగుననిమాటుకొనితె

యది యుపాలంభవిషయతనందకున్న, నదిఘట్టిలుటవ్యతిరేకమగునుభూష.

చ. రసవదమై మృ(దు)త్వమున రాజలి లక్షణలక్షీతంబు నై

హాసన మొనర్చు సాధుకృతి నందపునీనిటలంబు దుష్టుతిం

గసరఁగఁజూచు సామిమయిగాంచిన చందురమామ నిక్తమో

యసదృశగాత్రి లక్షణము నందినయందముపొందుఁ జెందమిన్.

౬౯

చ. మొయి లెడఁబాయుపూర్ణశశిముద్దులునించు(చు) రాణనించనో

వంబువయిఁ గ్రమ్ముమా చెడయువద్దమఃరీతి మెలంగ నేర్చునో

దయిత యవత్రపాథరము తారఁగ నీచువనోజ్జవక్త్ర మే

మొయివిలసిల్లు సంశయము మేకొను నిచ్చట దానిఁ దీర్పవే.

౭౦

చ. వదన మవత్రపాతిమిరబంధతఁ గాంచినఁ జిమ్మచీకటిం

జిదిమెడుఁచందమామ నగుసేయక యుండునె తప్పుబల్లితిన్

వదనము సిగ్గుటిర్లు వయిప్రాలఁగ నేనియు నెప్పుడున్ బలెం

బాదలఁగ నిర్లవేళ రుచిపూననిర్లలతేడు నవ్వునే.

౭౧

గీ. కాంతిసం(కు)న్నవస్తువులేగణనసేయు, వేళనీమోముతరువాత వెలయుఁజురు:

డట్టిచోట వికల్పంబు పెట్టరాదు, సరసు లనుకల్ప మది యని చదువరాదు.

* నట్టిది-

- చ. నల యిది యెస మన్నయనసీరజమలో వికసిల్లునట్లు దా
నెలయ రసాంబు)రాళి వడి నిక్షేగఁ బంకరుహంబు గానిచోఁ
గలిగెడు నేగతిన్ భ్రమరకంబులసంగతి దమ్మయెనచో
విలసన మెట్లులేయి యిది వింతగు నంతయ మింతి తీర్పవే. ౭౫
- ఉ. వీనులయం దం(లం)కృతిగఁ బెట్టివనీలవయోజవత్తముల్
భానుతనూజ నీయసితభవ్యకటాక్షవిలాసభూషణం
బూని వెలంగ నీక్షణము లుత్పలకాంతి భరించు నన్నమా
టానఁగరా దొకొంచుకయు నానఁగవచ్చు విరుద్ధలక్షణన్. ౭౬
- ఉ. తోయజవైరి యై మొగము దోచినవేళలఁ గన్ను లుత్పల
శ్రీయుతిఁ గాంచు వెన్నలఁ బ్రసిద్ధిగఁ గ్రోలునునుండుపుల్లులై
పాయకనిల్చు మోము నవకుద్దయుగాఁగ న ద్ద్యేరాయ నీ
యాయాతనత్రముల్ మెలఁగు నార ముఖాక్షీవిచిత్రవైఖరుల్. ౭౭
- క. వరవర్ణి నీనయనము, లరమోడ్చున మోముఁజంద్రునంద మొలఁగుచున్
సురుచిరసీలవయోహా, సరసిరుహైకత్వజన్మసంగతిఁ దెలుపున్. ౭౮
- సీ. శారదపూర్ణిమాచంద్రమోచింబంబు గర్వవర్వన్వంబు గాసిఁజెందఁ
దరుణార్చకరిణసంధానజాగ్రన్నవ్యవద్దలాలిత్యంబు కటినుదక్తఁ
జంద్రాతపాస్వాదసమ్మోదమాద్యచ్చకోరవిలాసంబు కొదవగాంచ
మకరందరసపానమత్తమధువ్రశపోతలావణ్యంబు పొలుపుదొలఁగ
నెరి మొగంబెత్తి చూడవే నీలులాడి, వెడదకన్నులు విప్పవే బెడఁగులాడి
సిగ్గువడువేళ దప్పవే నీగులాడి, నన్ను మన్నించదలఁచవే వన్నెలాడి ౭౯
- ఉ. ఓకరిపూర్ణచంద్రవిజయోజ్జ్వలవక్త్రశశాంకబింబ నా
చూపులపేరుగొన్నకరిసుద్ధచకోరములానఁ గాంతి దా
లోవము గొంచునంచు నవలోచన వాంచెదె మోము నర్థిసం
తావము వాకు నంకుదకుఁ దక్కువె చంద్రుడు కీర్తికెక్తఁడే. ౮౦
- గీ. విమలమఖచంద్రునస్థిధి* వేగుగాంచు, కన్నులకొనివృషుం డెడుకమలములకు
సాటిఁజెప్పంగ నమరునేసాటియగును, నలకునల రెడుజలంబుగలిగెనేని. ౮౧
- మ. అరమో డైవనమఁ దొంటికన్న † నెటియా నందంబు గైకొన్న నీ
వరశత్రుంబుల కెల్లసాటి యునఁగవచ్చున్ (స)సంకోచతన్

* నేను † నెటియానందంబు.

సరసత్వంబుఁ దొరంగి చూడ వెగటై నల్లైతికిన్ దూరమై.

ధరలో నుండువారిజోత్పలములం దన్వీ జగన్తోహిసి. ౮౨

క. విలసనమహిమం బెంతే, కలిగియుఁ దలచుట్టుదిరిగి కలయఁ జతురిమం

బలవడమి దూర్యశముక, జ్వలమై పైవాడు నీచుచక్షుర్ముగమున్. ౮౩

గీ. మగువ నీవు దృగుత్పఱచులయందు

మీలనాలంకృతియొనర్ప మెఱుంగు గాదు

చూపఫలహేతువులఁ జాల రుచికరంబు

మిగుల నుత్పేక్షఁ గావింపు సొగసులాడె. ౮౪

ఉ. అవ్వతరంగల *న్నిగుల నవ్వుకుఁ దవ్వుదు కోవ మంచు నీ

వివ్వడు చూపు చాలుకొననీక పెనంగెదొ యట్టులైన నో

యొవ్వలకువ్వు కొవ్వజిగియొవ్వదనంబునఁ జాయ మాయఁగాఁ

దవ్వుకసేయ నవ్వుమది దవ్వుఁలోఁచు పెఱుంగవైతివే. ౮౫

చ. చెలువరొ సర్వకోకములచేతులమోడ్పులు గంటిఁగాని నేఁ

గలనయనం గరాజ్ఞములు గట్టిగ మోడ్చుపెఱుంగ నేరికిం

వలవలగఱ్ఱు వేదలి(యఁ)బాయుచు †వన్నఁ గృతార్థఁజేయు మం

చలికులవేళి సిగ్గునకు నఁజలి సేసెనఁ జక్కఁజూడవే. ౮౬

ఉ. ఎట్టివిశిష్టజేశమున నీశుక మెంతటికాల మెట్టినో

మట్టిటుఁగా కొనర్చుచుఁ గృతార్థతఁ జెందెనొ నీచు మోవితోఁ

జట్టటికంబు సేయుఁతిసుందరవంజరకద్దరాగముం

గట్టిగ దొండవండచుఁ గ్రక్కున ముక్కున†నొక్కుఁ జూచితే. ౮౭

ఉ. వీచులభావణం బగునవీసమృదూత్పాములో కటాక్షదృ

గ్లీనము లయ్యె వాని కవిగీతము శ్రుత్యఃతాసభావములో

గానఁ దదంతరాయఘటకత్వోచయముక్తము కన్నదోయికిం

బూనిక తెప్పలెత్తి ననుఁ బొందుగఁ జూడుము నుందరీమణి. ౮౮

ఉ. కన్నులక్రేవఁ గన్లెనఁగఁ గారణ మేమి కటాక్షవిక్షణ

ఘన్నమహేంద్రనీలమణికిలీతమాలికలన్ శ్రవఃపుటా

సన్నగభీరకూపములఁ జాలఁగ నించుచు వానిమీఁదుగాఁ

జెన్నుగ నేగి ముచ్చిలికిఁ జేగుటకై జలసంబు పూసెనో. ౮౯

- గీ. పనితయరగన్నుఁగొనిను(న)నుదెలియ, నాత్తభావించెదోయిట్టియాత్తనీదు
తనముబల్లినిసేకారతనుభరించి, చాడువంబొయ్యచుండెనుజక్కఁగంటె ౯౦
- గీ. నాతిప్రకృతాత్తతాప్రధానత్వమెనయ, నజీవద్దంబునకువీక్షణాస్వయితన్వ
మేలదయసేయఁదలఁచవుహేతువేమి, గర్భసాదృశ్యమబ్బినకతననిలులొ. ౯౧
- ఉ. చక్కెరమెక్కుప్పులు లివి చక్కెరయోపినయంత మెక్కి యీ
చక్కి మఱొక్కమాట వివసంగతిగానితెఱంగుగా రొదల్
మిక్కిలిఁ జేయుచున్నయవి మిన్నక యుండెనున్లుగాఁగ నో
చక్కెరబొమ్మ చక్కెరకుఁ జక్కెరయామృదులోక్తిఁ బల్లవే. ౯౨
- క. నెలయందురు తామరయని, పలుకుదు రీమోముబుధులు భవ్యామృతముం
చిలుకఁగరాదె మరందము, గులుకఁగవలదే బుధోక్తిఁ గుఱుచపటిచెడే ౯౩
- క. చిక్కను నాదగుభావము, నిక్కముగా నరచితంపు నెఱివల్లులకుం
జక్కనిచెలిరో యివ్వడు, చిక్కెడునీరుధురవచనశృంగారములన్. ౯౪
- క. రాలుగరఁగించునేరుపు, చాలఁగ నాకబ్బుననెడుచందురుగర్వం
* బేలాచెల్లింపందలఁతు, రాల్చెల్లం గరఁగఁ జాట రహినింగఁగదే. ౯౫
- క. దూపవతి మామకశ్రుతి, కూకుంబుల నమృతవృష్టిఁ గురియఁగరాదే
రూపింప నీదువదనం, బేసారెడుపూర్ణచంద్రుడే నిజమయినఁ. ౯౬
- చ. వరుషము తామ నీరసతపట్టు + చెక్కులఁ దంకరించి ని
ర్భరవహనక్లమాన్నదతఁ జాటిలురత్నమయోరుకుండలా
భరణములేల వీరులకుఁ బంకజబంధునికూర్చివట్టి నీ
సరసమృదూక్తి భూషణుని చాలు నలంకృతిగాఁగ వీరులన్. ౯౭
- క. శృంగార్ధవతి కుచద్వయు, సుగత మగురీతిఁ బల్లు సంగతము దగున్
భృంగాలక నిలువెల్లను, బుగారం బైన మాట బంగారమఁటే ౯౮
- గీ. అరిదిమాధుర్యము త్రోవోత్తరముగాఁగ, వస్తువులనెన్నఁ బంచమీప్రథమలమరు
సార్థభూషకుఁడవియెచ్చటనునీను, మధురసూక్తికిఁబయినెన్నఁ బ్రథమనున్న.
- క. ప్రకృతిన్వికృతిన్ముల, ప్రకృతి న్నీకవిత చిత్రవద మగు ననుచుం
బ్రకృతి నిన్వికృతి న్ముల, ప్రకృతి నిరసించువారు పలుకుదు రింతి. ౧౦౦
- గీ. వనజలోచననాదుగాయనత కొప్పి, యమశబ్ద పాటపాడెదోయి బ్ర మోదవఁ
దరుణి నాగాయనతప్రస్తుతంబుగాక, కొదవెఱుంగ కయోగ వయ్యోదవొచెపును.

- క. చంచలనయనాచంచల, చంచల*వీణాధరించి చతురతచే వా
యించెదవో ధ్రువవీణ భ, రించెదవో తెలుపు మాదరించి కృతాంగీ. ౧౦౨
- గీ. శ్రుతిపుటంబుల కమృతంపుసోనలెసంగ, మానసాభోజ మభినవమాకరంద
మాధుర్యులఁజేల నీవేళసాధురీతిఁ, జేటగీతి వచింపవే తేటికంటి. ౧౦౩
- క. నాలుగువిధముల నభినయ, లీలలు నీకంఠుఁ డెలివి లే దన వశమా
యాలోలనయనయివ్వును, పోలినయభినయముఁ డెలుపుప్రొద్దుచనుటకున్
గీ. కలువకంటుక కకిన్నరకంఠిపదము, యోగరూఢత నీయందు నొనరఁబూను
ననుచుజనులాడుకొనవించునదినిజంబొ, కాదో తెలియఁగనగుఁ బాటకతనమాకు.
- మ. అతిరక్తాధరసన్నిధానమున నాసారూఢముక్తాఫలం
బతిశుద్ధం బతిరక్త మయ్యె నిది యన్యాయం బుపేక్షింప నీ
వతులజ్ఞాననిధానమూర్తివిగదా యజ్ఞాక్షి మందస్మిత
ద్యుతిమాత్రంబున దానిదోష మెడయు దోలం గటాక్షింపవే. ౧౦౬
- గీ. ముదిత స్థిముక్కు ముక్తముత్యమునకు, నాత్మశుద్ధగుణప్రాప్తి నగునతద్గు
ణంబు రూపింప నన్యగుణంబుఁ గొనఁగఁ, దద్గుణంబుఘటిల్లుఁజిత్రంబు కంటె.
- గీ. జ్ఞానదీపంబున నవిద్య సనఁగ శుద్ధ, మాత్మయావంబు దీపించు ననువుదోఁచ
వెలఁదినీనవ్వుననుఁగెంపువిచ్చిపోవ, గాననగుముత్తియముశుద్ధభావమగుచు.
- గీ. వికసదంభోజపూర్ణేందువిధముఁ డెలుపు, ముద్దునిద్దంపునీ నెఱిమోమునందుఁ
జలుతన వైస్వన నిక నేమిచెప్పవచ్చు, మధురసామృతవిభ్రాంతి మాన దింతి.
- మ. తెలియక మీము వాంచుకొని తేటలనవ్వులు చేరనీక యీ
వలనున నున్నఁ జంద్రముఁడు వారిజతుల్యముగాన మీము గే
వలముగ వాంచియుండఁ దనవానియ గల్గుమొగంబు వెన్నెలల్
ఘనీలకకయుండునే యని హసించఁ దలంపులు నింపఁజూ డెల్లీ. ౧౦౮
- క. ఈమాడ్చిఁ బలికి యౌదవ, సోముఁడు లేనవ్వు పూర్ణీసోముని నవ్వన్
భామామణి నెఱసాగనుల, మోమునఁజెలువారఁదనదుమోము ఘటించెన్.
- క. నెల నెలయు(ను) వెన్నెల వెన్నెలయును నెత్తమ్మి తమ్మినిటునఁ గడియిం
గలసాగనుఁ జూడఁ గలువల, ములుకులవిలుకానిక పుడుముచ్చట యయ్యెన్.
- గీ. అజ్జగద్గురునువదేశయత్నమహిమ, భావమున నించుప్రేమానుబంధపటిమ
హరిణి చనతాదృశాత్మ్యంతలజ్జ, విక్రమావగసాగె నవిద్య పోల్చి. ౧౧౩

- క. ఆపడఁతి కొంతఁజ్జకు, నొకం బెనఁబుంగఁ బ్రేగులుస్తేతరము
దీపింప బడు తానర్పఁగ, న్యాపారముదక్తి కృతము నామోదించున్. ౧౧౪
- సీ సుకుమారవర్ణసఃశుతస్వయాహు లలిత ప్రసాదన లక్ష్మీశగులు
ద్రుతికరమాధుఃస్యధుఃస్యభాన్ధులు విశేషవరివృత్తితాండీతఁబు
నతితిర స్మృతవాచ్య మవిహీదోషసర్వస్వంబు రపికాచరంజనంబు
నగుచు సత్త్వావ్యంబు నందఁబు గొనియేచి విమృష్టసద్విధే మాంశమగుచు
వ్రీహదమై పునర్దీప్తి విస్తృల్లి భూషణస్ఫుర్దుల కనంగపోషణముల
కాటవట్టముయొకవింత తేటఁగొనియె, మోమునీదనివెన్నుండుమూరుగొనియె.
- గీ. సాత్త్వికస్వేదజలసుధాశ్రుతఁగాంచు, నలికచంద్రుఁడు విశదముక్తాభిషేకు
గన్నయాత్మీయపేళలకాంతిధార, ఘనపదంబునఁబ్రోచఁ గలికికంటె ౧౧౬
- మ. * ఉపమానాన్వయరూపకస్ఫూర్తిమై యొప్పారుచుం జిత్రకం
బవరక్షింబుతఁ జెందెనేనియుచు † వక్రాభిజ్ఞమా భాగ్యవ
ర్ణకదత్వన్నిటలస్ఫూర్తనకపత్రంబుఁ బడ్యేక్షణు
డవరిచ్చిన్నరసాదృతాశయిత ముద్దాహ నిటూలస్థలిన్. ౧౧౭
- గీ. చాన మోము విశేషోక్తిఁబూనదిపును, సామ్యమందమిగుణహానిజాడఁజొరమి
సునయనాంజనకపులకుఁ జాడనమరు, భావరసదృష్టులందుటఁ బద్ధయన.
- చ. భ్రమరవిలాసముల్ సభరభవ్యతొత్పలమాలికల్ కటా
క్షమునన చేసె మీలః ‡ వికస్వరత ల్లలితంబుగాంచె నే
త్రములు భలీర వైడుషి యుదారత యం చొగి నెన్నుచున్ రమా
రమణుఁడు చేసెఁ దన్నయనలక్ష్మికిఁ జంబనలక్ష్మిఁ దోడుగన్. ౧౧౮
- క. కంబుధరాధరసంగతే, తాంబూలరసంబుసోఁకి తరుణేందువిభా
చుంబితసీలాంబుజములు, చుంబించెను సూర్యజాతపాక్షపుంగన్నుల్.
- క. హరికృతచుంబితపరిచిత, సుగుచిత్రతాంబూలరాగశోభితదక్షుల్
తరుణ(శశి)కిరణచర్వణ, నిరతచకోరములనీటూ నెఱవఁగ(గ)సాగెన్. ౧౧౯
- గీ. మురవిభంజనుఁ డప్పేళ ముద్దుగొనఁగ, రమ్యతదధరవీటికారసము నయన
పద్మములన త నుద్వేలబహుళరాగ, రసము వెలికుబ్జెనోయనరమణగాంచె.

- క. మంకజముఖకనుకాటుక, వంకజలోచనునిమోవివయి నవ్వేళం
బొంకమయి కనగనొప్పెక, మంకెవిరిమిఁద మెలఁగుచుధువ మనంగఁ.
- గీ. సాంజవాతించితేక్షణసంగమమున, సతులరాగాధరము కప్పు నందె నపుడు
సాంజవాతించితేక్షణసంగమమున, సతులవాగాధరము కప్పు నంచు తరుదె.
- గీ. అబ్జహితనందనామణియనుభవింప, చురుడుమాధుర్యరసముంచుషినిజాంక
ముద్రయిడి నిల్ప రాజిల్లు విద్రుగుంపు, నాశమననోవ్వఁగాటుకనలుపుమోవి.
- ఉ. కాటుకకప్పు మోవిజగి గాదిలిసవ్వకు బొత్తుఁగూడుచుం
గైటభదైత్యవైముఖకంజమునం దనరారె జూడఁగా
*మూటికి సాటియైన రసముఖ్యము లాదిమశోణశ్రుముల్
మేటిప్రబంధరాజమున మేళన ముద్ది మెలంగుకైవడిన్. ౧౨౬
- మ. తొలుత న్నందునియింటిలో మెలఁగి నీతోఁబుట్టు కాళిందితీ
రలనల్తానసభూమి గోగణముసంఘించి తీమిఁద నీ
వజుచుం జెక్కిటఁ గేళికత్రమకిరీవారంబు పాలించెదం
గలకాలంబునుఁ బాశుపాల్వమె కనంగా నోచితిం గోమలీ. ౧౨౭
- గీ. భవ్యగండద్వయికిఁ గేళికత్ర ములకుఁ, బొందుఁగొనఁగూడదన్యోన్యభూషణంబు
పుట్టు మొదలుగబలుగండములకుఁ నోచు, నట్టియవిభూషణతకర్వమునఁగనగునె
- గీ. అతులవాసన నచలభావానుభూతి, ససమమార్దవగుణమున నప్రతీత
తాళతశ్యంబుచేఁ గదా తరితనయన, గలిగె నీచెక్కులకుఁ జంద్రఖండసంజ్ఞఁ
గి. అనితకుక్షిలగత్తుహీనాంశుఖండ, తుల యొసంగినసమ్మతంబు దొలుకవలదె
కలిమిలేములుదెలియంగవలయుమాకు, ననుచుఁజెక్కిలిసొక్కైశ్రీహరిముదమున.
- గీ. మించుటద్దంబు నీచెక్కు మించునంచు, నంచుకొనవిందు నదినిజమంచునెంత
నిందుబింబాస్యనా మొగంబిచటనిలువ, నమలినచ్చాయ ప్రతిబింబమజ్ఞేనేని.
- గీ. ప్రకటదర్పణయిచిరేందితకలములకు, నువిదసీచెక్కుల(కు)జ్ఞానరుక్త్యమనుచు
బుధులుచల్లుదురిటదోషబుద్ధివలదు, శాస్త్రమరయంగ విస్తయస్థానమగుట.
- చ. నిటలరెటంబునక మెలఁగు నిద్రపుఁగస్తురిచుక్తఃఖట్టులోఁ
గటికికలంక మౌననుచుఁ గ్రమ్మితిఁ జంబనవాంఛ సంశయం
బటమటమే కలంకపద మంచితలక్షణమే వచించఁగాఁ
గుటిలవినిలకేళి యని కూర్చి నొనర్చెను జంబనం బటఁ. ౧౩౩

క. *పాయదు నంహస్ఫురణము, బాయ నసంకాశరూపభావాన్నదతః
 †వయనపు మంగమహా, శ్రీయగనస్యోక్తి యమరః జెలి వీనులకుఁ.

ఉ. ఇంచుకయేని లీలఁ గొన దీక్షణ వీక్షణ కేగుదెంచి నీ
 యంచితనేత్రముల్ దలుచు సంకిర్రజ్జనుహా ధునన్నధి
 బొంచెను భీతిఁ గూపములఁ బొందపు నేత్రము లంచు మీఁజు
 క్రిందినవాని కట్టిభయకీర్తన మొప్పునె కాచె న్నతృకఁ. - ౧౩౧

ఉ. కర్ణవతంసనామ మిటఁ గాంచెద దృక్పథ సంచ విచ్చి య
 భ్యర్ణముసేరఁ గావలయు నద్దిర యాయసితోత్పలంబు దృ
 గ్వర్ణవరఁవరాంతరధిచాసతఁ గైకొని లీన మయ్యె ని
 క్కర్ణమునందు భూషణ(త) గైకొను నేకరణిం గృశోదరీ ౧౩౨

గీ. కర్ణమునఁగల్వరనుచాయఁగప్పుకొనఁగ, మీలితంబయ్యెఁగంటిజేలాలితాంగి
 యింతిసామాన్య మిచ్చట నేలకలుగు, చుహితధర్మవిశేషసంబంధ మడయ.

గీ. బ్రహ్మననోవ్యస్త్ర్యంతలక్ష్యమగుచు, దూరు నిక్షల్ప స్త్రత్యవతంస మగుచు
 నుపనవద్రీతి నిది మన కొప్పుఁబలుకు, వేత్తవేద్యంబులకు భేదవిదళసంబు.

గీ. తన్వి యీకల్ప స్త్రత్యవతంస మగుచు, నాత్మరూపంబు లక్షింప ననుచితంబు
 ఇచట రూపంబు లత్యంత నెనయ దెట్లు, దృష్టివిశేషమున నదితేటవడదు.

చ. కలువలు వీనుల నైలఁగఁ గారణ మేమి విభూషణంబుగాఁ
 బలకఁగ సాహసంబు గద భావము నీయది యేమి తెల్పవే
 తెల్సెను గల్వ కన్నులకుఁ చేటల సాటగునంచుఁ బల్కుచోఁ
 చెలిపికిఁ దప్పువారలకుఁ చెల్విగఁ జెంతల వాని నుంచితే. ౧౪౦

క. అతినిన్ను శ్రుతికూపం, బతిపూర్తిగ మెలఁగి పైకి నడరుతుదిరసం
 బతితీవ్రత పెడలించిన, గతి నున్నది వీనులందుఁ గలు వోచెలువా. ౧౪౧

చ. నురుచిరహీరసీలముల సొంపగు కమ్మలక్కాతిథార యే
 కఠణి వెలుంగుచున్నయదో కంటివెఁ తామరకంటి శ్రోత్రకూ
 వరమణమాధురీరసము పైకిఁ గడంగుచు బాలుసూపె జ
 న్యరసముతో ననం దగియె నం చొగి నంటుచు రెండువీనులఁ. ౧౪౨

- గీ. మృదుతనవికలభావతమెఱసివల్ల, వాదులకు నెల్లవానమీఁ దగుచునుండు
 నీనుకెచ్చావి యధరాఖ్య లేను ముఖ్యపృత్తి వివరీతలక్షణ వెలయు ని.తి.
- గీ. లలిత నీమోవి యవవర్గమగుటకేమి, కారణము గల్గు నది తేటగా నచిపు
 మార.తెలి వజ్జె నదివరమాచుతుంబు, గాన నకవర్గభావంబు గలుగుటయదె.
- గీ. గరిత బింబోష్మియనునేను గలదునీక, నచటనుకమాన నచ బుద్ధులి బ
 శబ్ద మమ్మాటసిద్ధాంతసరణి సారదు, బింబుది శేషములు ప్రతిబి.బములుగ.
- క. మృదుతన సత్త్వతిరనన, వదలం దనరారి సత్త్వబుధ మ్మ దాఁ
 బొదలి యు ను హసవదతక, వదలదు చిత్రంబు నీమహాతెఱ కంటే.
- గీ. వెలదినిమోవియవవర్గపృత్తి.గాంచు, బల్లవచ్చాయరాగనంకదల బొదలి
 హస్యవద మగునవవర్గ మబ్బటయదు, పల్లవాకృతి రాగసంకదలు పొదల.
- ఉ. ఇంతిరొ మోము చుద్రువిషయత్వము సైఁవనియుల్లు గెంపుమో
 వంత సుధారసం బనగ నధ్యవసాయసహిష్టుతాగుణా
 క్రాంతము గావొ తద్రసము కాదగునో యమృతంబుఁ గొంటి ము
 న్నిం తిదినిర్ణయితు నని యింపుగఁ జేసెను జంబఁతుతుల్. ౧౪౪
- క. కెంపుచునుమోవి లత్తుక, కెంపు ఘనంబయ్యె మిగులఁ గీల్చొన నెఱదా
 లిం వగుదిదెమున మిక్కిలి, సొంపెనఁగెను రాగమహిమ సురదక్షతులన్.
- క. నగుచాయల ముతముత్వము, జిగితోఁ బలుగంట్లు నిండి చెన్నెనలారెం
 దగుమోముఁజుదువలనం. దిగజాలుచునుండు మేలుదివ్యాన్న మనక.
- క. మృదువదమై రసవాసన, లొదవి లసత్తావ్య మనగ నొప్పెను నధరం
 బుదితరసోత్తగ్గం బై, ముద మొసఁగెఁఫలము గుణత మునయుంగాదో.
- క. ఆమూలచుంబితం బై, లేమ రదచ్చదము పూర్వరీతి వ్విగులక
 శ్రీమృతమగ సాస్తార, వ్యామిశ్రితమంగళార్థ మన సంకయమే. ౧౪౬
- క. చ్యుతసాస్తార మపాకృత, మత మనుకృత మగుట దోషమతి యనుచితమే
 యతిది త్రము మృదువదమై, యతివకుఁబలుఁచెరయవాక్యమగుటదలంపన్.
- ఉ. మాకెసపువ్వుఁడేనియులు మాటికిమాటికిఁ గ్రోలి సొక్తుచున్
 శంక యొకింతయుం గొనక శాతరదక్షతముల్ ఘటించు న
 వ్యంకకు జాముఁ గృష్ణచుధుపక్షిబిదె చూచితె నాతి యన్న న
 పూకజగంధి చూటుకొనఁ బులిసభీతిని మోవి కేలునన్. ౧౪౮

క. అలఘునిభావత గానా, కలితాజరభాంచితశ్చక్రమకతగా నే

వలనునఁ జంపకమాలా, లలితశ్చము సీనునాన లాగెఁ జెపుమా. ౧౧౧౧
 గీ సుఖదమరుదందితస్పర్శశోభితంబు, నవ్యవహితస్ఫురద్రసం బవరుషంబుఁ
 గైశిశీవృత్తి యన నాన గడు వెలుంగు, నొకసరంధ్రత వదలకయుండుఁగొని.
 గీ. మధురిమంబున సీమోవి మధురిమంబు, శంకపడఁజేయ నాసికాచంపకమున
 పెడలి యెరుగించినిలిచివలులమాక, రందరిండువు నాముత్యమంద మొందె.

క. బిత్తరి సీనేత్రంబులు, ముత్తియపుంజివు లనఁగ ముద్దుగులుకు నీ
 ముత్తెము జన్యము గాదా, హత్తిసప్రేసుమునఁ జూడ నర్హము గాదా
 చ. అని వనజాక్షుఁ డంచితమఘాంబుజహాసమరంధ్రపాళిలో
 మనమున రాగసంపద యనుందతఁ జెందఁగఁ జిన్ననవ్యశోఁ
 బెనఁగొని ముత్తియంబు నొకవితయేయూరము దాల్చి వాసనా
 ఖని యగునాసపై వదనకంజముఁ జేర్చుచు మాటిమాటికి. ౧౧౧౨

గీ. ఉవిద మద్భావసంవాసయోగ్య మగుటఁ
 బ్రతిభటస్ఫూర్తి నైఃకనిప్రభలుగొనుట
 వేడ్లఁ గంతంబుఁ గనఁగ నివ్వేళ నాదు
 పాంచజన్యంబు మదిలోనఁ బాదుకొనియె. ౧౧౧౩

క. నతి సీమకొలికి కువమే, యత యర్హమె యొక్కభంగి నది యొక్కంగా
 నతిమృదుతక సుస్వరతక, వ్యతిరేకం బరుమఁ బలుకు నది చిత్రంబే.
 గీ కలిగికలుగమ లగుఁగదాకంబువునకు, నాత్మరూపప్రభోభంబునంనునెపును
 గాన జడమగునదియెట్లుగాంచుసాటి, మాత్మరూపప్రభోభంబునంనునెడకు.
 గీ. అర్ధనిద్రాస్వితం బగు నొర కంబు, వతివ సీకంధరకుఁ బాల నలికియలికి
 యట్టిదానికినువమానతాస్వయంబు, గగనకుసుమంబుతోన్వైత్రి గాంచునున్ము.

ఉ. చుంచితమై రొదలో నెఱవఁజొచ్చినకంబుప్రశోభిసాటి కం
 తంబున కందఁజేసెదఁ గటా శట † మచ్చికయూని పల్లుచొ
 క్తంబుగఁ బల్లఁగాఁ దలఁపుఁగాంచి యకార్యము గాక కార్యమే
 కంబువుసాటి కీర్తికరమే యది తీయగఁ బల్ల నెచ్చినే. ౧౧౧౪

గీ. సరసిజానన సీకంతసరణిఁ దెలు(పు), ప్రస్ఫురదర్శ మౌధుర్యవచనములకు
 సాటియగు నెటు తతనాద్యజాతిరవము, మధుఁ మేనియవల్లతమానదెపును.

* తోటిసాటి † మచ్చినమునిపల్కుచోకంబుగ

- క. ఓనరసురాల నిజముగ, నీ *సరసపు-గొలికి వెడలు నెత్తిపలుకులకున్
దోసము సరియన్న రసా, భాసాన్నదశుకపి కాదివత్సీ స్వసముల్. ౧౨౬
- గీ. తరుణి తలఁచ ననన్ధ చేతనత నుండు, శుకము పికముఘనాగమస్ఫూర్తి నెడయు
మోటియైదిగమెట్లు త్వద్ధన్వి నెత్తి నెనొగ, నీ శుభసూక్తివలెవల్లఁగింపుగావు.
- ఉ. తావకకంఠవిస్ఫురదుద్బందితభారతి నగ్గుణత్వసం
భావిత మైన దోషముల భాసిలు దోషగుణత్వదూరతక
భావుకు లెత్తుదోషముల వజ్ర మెలంగదు దోషమా గుణం
బేవిధిఁ బూన దిష్టగుణమే కొను గంచు వచింతు రుత్తముల్. ౧౨౭
- క. నీరసములు గాన నలం, కారము లివి గావు నీమకఁఠంబునకుఁ
సా(ర)రసోత్పన్న గుణా, భారము లగునువచనములు తగభూషణముల్.
- క. పటుబాధస్ఫురితము లు, శ్లేటబహురసవస్తుననిభానక్షములుల్
†శ్రుతితాసారా(?)రంద్రము, లటు నుగుణములు విఘటిల్లుననిగాసాముల్.
- సీ. అనుకరణబుచ్చే †నగృహీతసంస్తారముఖనిత్యదోషసంస్ఫురణ మఱిది
శబ్దతర్కావై శారద్యమున శ్రుతికట్వాదిదవ్యత కాకునీసి
యంగంగితాకథనాదిసాధనముల రసదోషవిచయంబు రాణఁగుంచి
వ్యక్తవాచ్ఛాన్ధప్రబంధాఽతీగతి గచనాద్యవర్జిత రహి హసింది
రసీకు తాననఁ ద్రిప్రకారత ఘటిల్లి, నాల్గువిధముల రచన మిన్నానఁబఁ
గొంచు నీకంఠమున నిస్సంఘనంచు, వినికి నాకగునదికొల్పి కనువుసాము.
- చ. అని వనితానురౌగరసహర్ష సముత్పటమానసంబుతో
వనజదళాత్ముఁ డయ్యతివబంధురచేకలకంఠ నాళిముం
దనముఖకుద్వసంగతినిఁ దద్దయు ముద్దుఁడనంబు గుల్లఁగా
ఘనకతి నాజ్ఞసంభరణకౌశలహస్తము మెచ్చఁ దార్జ్ఞయక. ౧౨౮
- చ. కుచపదమండలంబున నకుంఠసజాతివిజాతిభూషణ
ప్రచయము తీరనీరవయభావముతోఁ దిలతంబులక్రియా
ప్రచితము నాదు సదస్తిము భాసిలఁజేయుచు దోషవిక్రియా
వచనము దూరమై మెలఁగ వర్తిలుచున్నది కఱివే చెలి! ౧౨౯
- సీ. నిరుపమనానానఁజీఁచిత్రరుచిరాజి డంబుమీఱిన రోహితంబుగాఁగ
భావనాతీతసల్లావణ్యపూరంబు సాదామనీలతాచ్ఛాయగాఁగ

- నత్సర్వ మా క్షిప్రము భాగి సంతతధార వయోబింశ ధాగఁగ
ముక్తాభిమధ్యగమ్యాహ నహీరముల్ లసకురువన్నోపలములుగాఁగ
లలితరుచివక్త శశిమండలంబుదిగువ, దండిమీఱువ యోధరమండలంబు
మా(మ)కమనోరథచ్చలమహితసస్య, ఫలములెల్లనుమిగులనిష్పన్నములుగు
క. ముక్తాహరము లిద్వి వి, విక్తచ్ఛా మలు ఘటిల్లి వెలయఁగఁజేయున్.
ముక్తావద (?) మన్యమణి, రిక్తత గన సీసముద్ధరించినకృతులన్. ౧౭౧
గీ. పూర్వపూర్వవిశేషత పాసఁగె నుత్తరోత్తరంబున కిది భూషణోత్తమంబు
నాతి యేకావళీభూషణంబు దీని, గన్నరసికులమది మోద మెన్నఁ దరమె.
గీ. రమణి! దీపకభూషణరత్న మిద్ది, మంజులైకావళీయోగమహిత మగుట
మాలికాదీపకం జాచు మామకీస, మానసము నాత్మవిఘ్నతఃకూటజేసె.
క. *లరయ సరసత్వముటకం, బురుతరలోజ్జీవితంబు నొప్పుగుసుగుణ
స్ఫురణంబున నేకావళి, వరమాలంక్రియలలోనఁ బర్యేందుమభి ౧౭౨
చ. సురుచిరవద్దరాగవరిచుంబితసినిబద్ధహారని
ర్భరరుచిరాజ వింతకనుకుండువు సేసఁ ద్రివేణికైవళిం
గర మనురక్తి నేతదవగాహన మొందె మదియభావ మ
బ్బరమె నిరంతసౌఖ్యరమ పొందుట యిత్రటిఁ గామినీయణి. ౧౭౩
గీ. లేమ నెలచెతఁ దారావళికిఁ బ్రకాశ, మబ్బుటరుదనియెంచంగనగు నెమాడఁ
దదురురోచుల నెనసి యద్ధతపుఁజక్ర, వాకయుగళంబుతోడయవలనరుద.
క. లాలితకుచవదమండల, మోలి నలంక్రియలు చాల నొప్పుగఁ జేయున్
† బాల వీక్షింపు మువనూ, మీలనములు పొంచుఁగొనుటమెచ్చు తలంకన్
క్ష్మ. ఇక్ష్మరణిఁ బరికి యమవతి, చక్ర నిరవణిమునఁ జిక్కునడలింపుమఁ జన్
జొక్తపుఁబూగుత్తుల వై, నెక్కినఁగాఁజేసె గన్ను నెఱితుమ్మెదలన్.
క. మించి మహీధరగర్వ మ, దంచుట నిరమిత్ర మా మిఁకొనుచుంబుల్
కంచుకకవచం జేల ధరించెను గాళింది విస్తరించి తెలువజే. ౧౭౪
ఉ. రంగు లెసగుమేచు మది రాణవహించుదృఢానూరక్తిచేఁ
బొంగఁగఁ దద్బలంబునన పుట్టినతత్తనుకంటకంబు లె
క్తం గడుదుర్బలం బగుచుఁ గాంచనకంచుక మిద్ది వక్త్రున్
భంగముఁజెందె గన్గొను మభంగురలోలకటాక్షవిత్తలన్. ౧౭౫

గీ. చక్రవర్తిత గొని యరిచక్ర మణఁచి, కటుమహాభోగమున నురోభద్రపీఠి
రాణఁ జేకొను భూధరరాజమునకుఁ, గోకచాటున మెలఁగంగఁ గొదవగాదె.

క. ఎడకు డిగి కూడ ముఖశిశివడఁచి జయింపంగఁ దలఁచు ననుచును జెలువా
కడుఁగంచుకజాల ములోఁ, బడనిడి వుచకోకములను బంధించితివో. ౧౦౬

శా. కాంతాపీ. కుచుబు లాకృతిచనుత్తారంపుసూఢధ్వనల్

కాంతానన్నిభఫక్తి నం చొగి నలంకారజ్ఞ లూహించుదృ
ప్రాంతవ్యాహృతి సార్థకంబుగ మడిం జాల నివ్వఁచి యో
కాంతారత్నమ కంచుకాకృతిఁ బఱిష్ఠించితి తే గుబ్బులా. ౧౦౭

గీ. నడు మనెడుమిన్నువైఁ దవ మెడయ కెనయ

ఘనఘనతర్వంబు ఫలమయ్యెఁ గ్కాని సూక్ష్మ
సూక్ష్మత ఘటిల్ల దని లజ్జ సాగియ అవిక
చాటు కుచమందె నో యది సంది నరుదె. ౧౦౮

మ. అతియోక్తం బగుటన్ రహస్యతమమే యశాఁగా స్వయావంబు మా

నితిగా దానిఘనాంగతం గొనుచు మన్నింపంగదా సౌఖ్యముల్

సతి నీగుబ్బలు గొప్పగొప్పలగుఁగా స్వాయత్తసంరక్షకై

యతిగోప్యకృతి మాని యంపు టరుదా యాత్మ నివ్వఁచింపుమా. ౧౦౯

మ. అలసూఢధ్వనికి నిదర్శనము దా నాచుం జెలంగుంగదా

బలుచన్నంగవ మున్ను నే నిపుడు తద్భావంబు వైఁచ న్నరు

జ్వలఁగీతిత్వము నీవు మెచ్చుకొన సంపాదించెద స్తంచుకా

కలసం బాఁపు చసూఢమైనధ్వనితో గారాపుసాదృశ్యమున్. ౧౧౦

గీ. అనుచు హృద్గతతద్గంధిపుషపికల, భావమొనగూర్చికంచుకావరణముడవ

వరమకారణ మగువేల్పు బయలుపటిచె, సత్తుచాత్తస్వయావంబుచాలఁబ్రీతి.

క. కలికి చిననాఁడు చేతికి, బలుగుబ్బలి మేలుపూలబంతి యగుంగా

యలచేతి కిపుడు కువమిది, బలుకొండై మేలపూలబంతియు నయ్యెలా.

గీ. మేలుబంతుల నెల్లను గేలిసేయు.

బ్రాముమక్తినకొలఁది నీబలుకటికిత

నంబు గొను సూక్ష్మ మొక్కగుణంబు సొరగ

నెనయ దవకాశసద్వృత్తమెట్లు కుచము.

ఉ. కొండలనైన తేలేవరిగుత్తులకైవడి మీట రాజవే
దండముగఁడమీలేవరియిహారేగ దక్షతగల్గి మీటి యొం
డొట్టిని డాసి మా తెలుగఁడొండడు కోడెమీటారిగుబ్బ లో
యండజయాస హస్తగతి మధ్యేడుసూత్ర మదెద్ది తెల్లువే. ౧౯

క. పాలిండ్ల మరగి తిరిగి(తీ) హేలావతి(చి)న్నయిప్పు డిప్పుకా నీమే
ల్పాలిండ్లు మరగి తిరుగఁగఁ బాలయితిం గదవె కోర్కె సలియి: వంగళా
గీ. మగువ ! యేతత్పయోధరమండలంబు
బర్హధరహృత్పూమోదంబు బలియఁజేసె,
మదిరనేత్ర పయోధరమండలంబు
బర్హభ్యన్తోదహేతువై కరఁగుటయ్యదె. ౧౯౬

క. గురుశశ్రూషణ మనఁగి, బరమసుఖం బిచ్చు నను సుఁ బడుతుదురు బుధుల
గురు(ప)గురుశశ్రూషన్, కిరితీతయసుఖంబు మాకు నెలకొనదె చాలీ
గీ. అడరి ద్విజరాజచక్రంబుఁడఁ జేసి, హృగులతరసునునవ క్తులొడఁగఁజేసి
మిగులనుద్ధతిగొన్నసీమెఱుగుగుబ్బ, మగువమర్దింపఁగుమాకుమానఁడగునె
సీ. కుచములు గిరులన్న గొబ్బనఁ బరువత సాదృశ్య హేతువై చాలఁదోయి,
దోదిన మృదుతనూహ్మితకుచంబుల కదియైన వైషమ్య మనడశంక
బలుకుచంబులు పూలబంతులైన మృగుత్వమచ్చుటఁ గారణం బనడు తెలివి
వివరింపనత్రెల్వీ కిషమతకవకాశ మంబరకుసుమంబ యనడు మనసు
కేలఁగైకొని మదిఁ బరీక్షింపఁ దెలియఁ
బరుషభావమృదుత్వ*సద్వర్తులత్వం.
పీఠతొన్నత్యములు గొన్నిభేదము లిటఁ
గరణములు మాటికని చన్నగవ గ్రహించు. ౧౯౭

మ. బలకొం డొక్కటి మన్ను నాకరమునన్ బాగైనపూబుతివా
విలసింపెం గద మేల్లుచంబు లివి యీవేళం భరాయత్తత
స్వలయి స్తార్దవమేని తల్పదృశత నిర్దింతు నక్కొండ క
స్తలఃపొప్పున్ జనియించె నంచు హరి మిచ్చాగుబ్బ లొత్తు గడన్. ౨౦౦
గీ. అతికఠినపీఠవత్సోహద్యయ్యావి, మర్దనముచేసి చేసియు మఱియు మఱియుఁ
గాంతుపడువాడుమృగ హస్తకంజమించి, విత్రమిదియనికుచపీఠచలఁగిచేయు.

జోడునాయకకూడి జొబ్బిల్లెడు సుగంధధూరిపంకంబుల బుగ్గింగిబుగ్గింగి
కమనీయకుసుమసం గ్రీధితకందుకముల నలకులీలల వాడ నాడియాడి
గురుతరమజ్జేభకుంభస్థలంబుల నెఱి నాకృమింపంగ నిక్కి నిక్కి
యేతిఘనాత్మ్యన్న తాహార్యరాజంబులఁ దక్షయ తత్కృద్ధతి దాఁటిదాఁటి
శ్రీమజలం బూర తొమ్మైక్కి చక్కనిలుచు
కుచకిశోరంబులను జూచి గోరెమ్మి.

మ్మద్దు గొన *మనసుటైదు మునిత యనును
ముద్దుఁడనుగోయి శ్రీపతి ముద్దుఁగొనయె.

౨౦౨

గీ చంద్రుఁ డొక్కఁడు బాధింపఁ జక్రియగలి
యిందుముఖ నీచుగుబ్బులై యెనసి యిపుడు
చూడు బహుచంద్రభూషణస్ఫురిత మేయ్యె
ననుచుఁ గుచముల నఖరేఖ లంటఁజేసె

౨౦౩

క. నెల యొక్కఁ డేచ జక్కవ, లలితులల నీచుకుచములై బినియింపం
గలిగెన్ బహునఖచంద్రా, కలితక్షతినీడ యని నఖంబులు నాటెన్.

౨౦౪

గీ. సర్వగురుచిహ్నములు గానిచన్నుగోయి
సర్వగురుభావ మెఱుంగంగ సస్య మగునె
యనుచు గోవిందుఁ డానంద మతిశయింప
లేలఁ గుచముల బాతేందురేఖ లిడియె.

౨౦౫

క. హరినఖపదచిహ్నిత మహా, సురుచికుచకుంభయుగలి చూడఁగనొప్పెన్
వరశుకశితముఖదారితీ, పరిపాకననోజ్జలికుచఫలయుగ మనఁగన్.

౨౦౬

చ. గిరులకుఁ జిత్రీపత్రీలత గీల్కొను ట్టభ్రామె కప్పరంబుచే
గరము మెఱుంగులీనుమృదుగంధ మెఱందఁగఁజేసి తెల్లఁడా
ల్లిరులకు సాటిదెచ్చి యటఁ గేళినసించు శివుండ సయ్యెడం
దరుణి యటంచు నించు హరి తత్కృచనీమ సుగంధపత్రీముల్,

౨౦౭

చ. శుకము మహాగమాంతరర్థిఁ జూడ్కికి సిం పగుదాడియొఫలం
బకటా పునర్విదారణము లందెకునట్లు ప్రియశ్చమానె నా
మొకము సమందహాసమయి ముద్దులు గుల్కఁగఁ గొమ్మపైఁడిదా
ల్పకచకలూరుపయ్యెడను డక్కఁగఁ గప్పెను తొమ్ముఁ గ్రీక్కునన్.

౨౦౮

- క. అతివరుషోన్నతవృత్తిఁ, బ్రతిలేకుండియును మధురరసమేరితన్
సతి సీకుచపదమండల, మతిచిత్రిము మధ్యవృత్తి యగుచుం జిలుకున్.
- క. గేయ మగు చేకగురుతో, స్నేయంబై సర్వపుత్తనిచయాద్యంబై
చాయదు గా శ్రీవృత్త, శ్రీ యానక్తోజయుగము శృంధారనతి ౨౦౧
- క. పరుషంబు లగుటఁ గుచములు, సరళంబులు గాని యున్న సఖ చిత్రింబే
స్థిరము లగుచున్న వబ్రిము, పరమాంబునమానమధ్య పరికింపంగన్. ౨౦౨
- క. ఈకుచపదమండలమున, శ్రీకరభావమున మెలఁగు చెలువౌభూషణ్
శ్రీకర ముభయశ్లేషయె, శోకస్థని చాలఁజాల గుఱుకుగఁ గంఠే. ౨౦౩
- చ. మిదభిమతి(పు)శయ్యయయి మానితభూషణ మై యదోష మై
ముద మొనరించుఁ గావ్య మన ముగ్ధుఁగుదద్యయి చిత్రి మొక్కఁడే
సదమలగాత్రి గద్దణము చాలఁగ సూక్ష్మతఁగాంచియేని దాఁ
గదిసి సారంగ సంది యటఁ గానఁగ శక్యముగాదుచూడఁగన్. ౨౦౪
- క. ఈరితిఁ గుచము లెన్నుచు, వారిజలోచనుడు కాంతవారస్ఫురణ
భాగము లగునోర్మూలా, కారావారములచాయఁ గనుమీ లడరన్.
- చ. చెలి కరవల్లవస్ఫురణఁ జెందినదోర్లతికాలవాల మై
యలరెడుబాహుమూలముల కర్పము భాతము తీవే పూతచే
వెలయఁగ తాగుగా యనుచు వేడ్క నఖంబులునాకఁ గక్షలన్
విలసదమానగాహువుల వేమఱు గందపుఁబూత దా నిశన్. ౨౦౫
- క. ఆరుఁ గనుఁగొనియె శ్రీహరి, యాగుచి ముదమొనరేజేయ హరితృపుమే
ల్పేరుం జలిచీనులబ, ల్పారుం గలహింసఁ బిలువఁబంపెకుదానిన్. ౨౦౬
- గీ. విన్నుతానునఁ బొక్కిటి నేల్పుగాచి, లేమ యాచెంత మధుకరాళీకమగును
గలదు సేకలశోమాళికల్పనల్లి, విబుధవరు లగుమా కొగివేడ్కఁజేయు. ౨౦౭
- గీ. అతివ మున్నంతమేనికి సహిచరేబ్బుఁ
డభిమతింమైన తల్పమై యలరఁజేసె
నిపుడు శోమాళిభుజగేందుగ్రి డికరాజ్జ
ములకె తా శయ్య యగుచుఁ బల్కుద మొనరె. ౨౦౮
- క. మాయానరేంద్రహస్త, చ్ఛాయల శోమాళిభుజగదంధ్రుఁడు మిగులం
బాయనహించెను జిత్రము, ఛాయానుభవ నీతఁ జూడఁ జనదే చెప్తమా.

గీ. పరుషబంధమయం బాటఁ బరఁగుగొడ, రీతివోలెను జనుదోయి లేమయ్యె
గానరోమానియను పేరుపూనుచీమ, బారుపయి కెక్కు నాభిగహ్వరము వెడలి.

ఉ. ప్లాక్కిటికోమనుండి నలపుంగిరులంచుఁ గుచంబు లంటఁగా
గ్రీకు-న నిక్కు-నీలఫణిరా జొకొ పొక్కిటిపాదునుండి పెం
పెక్కఁగ నిక్కు-చున్ బయట నెంతయు సుగ్రీకు-చు గట్టిగుబ్బలన్
జొక్కపుకొండలం చడరి చొప్పడుతీవెయ్యె యిద్ది చెల్పవే. ౨౨౦

గీ. రేమణి మంజులరుచిరోమరాజభుజగి, తరుణకృష్ణభూ- దండవందళూక
రాజు లెనుగూడ నెంతేనిరమణఁగాంచె, జూచితేముద్దుఁడెలితేటచూపులాడి.

క. ఆతల నీతల దేశము, లేతటిన్నెనన్ సమృద్ధి నెనయఁగ ట్లామో
పేత మగు మధ్యదేశము, భృతిగ నిట నహిభయంబు కలుగుటకతనన్.

క. కాళిందిమధ్యగత మగు, కాలాహి న్నాచుపానగతి మద్దింపం
జాలితి గరిమున నిప్రడీ, కాలీందీమధ్యగాహిఁ గడఁగితిఁ జెనుపన్ ౨౨౧

క. అండఁగొనువారె భూధర, మండలపతు లగుట మిగుల మహిమంబులదే
నుండుకొన మెంచులేమిడి. యండగువారల*చుబీడయంటఁగ సాగెన్. ౨౨౨

గీ. కన్నెరో కంటివే నీదుచిన్న నడుము, మిన్న ముట్టివకలిమి చేకొన్న దేని
యెన్న నబ్బుర మిద్ది దానున్నదిక్కు, నెట్టి నెఱవాదులకునేని యెఱుంగనీదు,

ఉ. ఉరుకుచభూధరంబులకు నొప్పగఁ బ్రాకలతానుపత్రముల
కరముడలిగ్గుఁ బొక్కిటిచొకాటపుబొడ్డనశావిరోని యా

ద్యరసపు జాలనా మిగుల నందముఁజెందెమరోమరాజ యం
చరుదు ఘటిల్లఁగాఁ బొగడు నచ్యుత్తుఁడా రొగిఁ గేల నఱుచున్, ౨౨౩

ఉ. విష్ణుగు నాభిదీర్ఘకను వెల్పడి మీఁదికి వేగఁగాఱుమే
ల్కొప్పరిసంపుజాలుగద గట్టిగఁ జొక్కపురోమరాజ యం

దొప్పగులేదరంగరలహోదాద్దనదంతుర రేఖలోకదే
యొప్పులకుప్ప యీవళి లహో యని మాటికి నంబు మువ్వళిన్. ౨౨౪

గీ. కాదు భావంబు దృష్టికిఁ గానరాదు, పలుకుచద్వయిఁబూన నభావ మెల్లు
నాతియటుగాననుభయభిన్నంబుకొను, మత్స్వరూపంబుగనుటచేమాకుముద్దు

క. సర్వద్రష్టను నేనను, గర్వం బింక మాకుఁగలదె కనుపట్టదుగా
వచ్చేందువదన మధ్యము, సర్వచదార్థాంతరాళిసంగత మయ్యున్ ౨౨౫

- గీ. సత్త్వ మొనగూడకున్నను జాన నడుము, విష్ణుపదపదమయ్యెడువినుముపిదప
విష్ణుపదపదమయ్యెడు విధములేదు, సత్త్వమొనగూడననినవ్వుజక్రిధరుడు.
క. ఘనజఘనకుచవదంబులు, కననయ్యెను గురువులగుచుఁ గమలదళాక్షి
కన వింత మధ్యపద మిది, కమపత్మెను లఘువిలాసఘట్టిం బగుచున్. ౨౩౨
- సీ. బలుకొప్పుకాల్కొగుల్ బాగుగా ధరియించి తులకించునదనచందుని భరించి
గంధిలనిశ్వాసగంధవాహముఁ బూని తనకారుకుచపర్వతంబు లూని
తన్మధ్యసంఘానితనభంబు గైకొని పంచభూతమయస్రపంచ మాని
సూక్ష్మాతిసూక్ష్మ మై చూడ్కికేఁగనఁగాక మాయాభిరామమైమహిమఁగాంచి
తనమహాకాశపద మొప్పు దనరు నడుము
పరమసూక్ష్మత మును విష్ణుపదతఁగొంచు
నిపుడు మద్దేహసంగతి నెనయు మిగుల
విష్ణుపదభావ మని కౌనుఁ బిడికిలించు. ౨౩౩
- గీ. మెలఁది తాడుగ్యరసమహావేదీయందు, బంధురావర్తమై స్వర్ణపద్మమయ్యు
సతిగభీరమహాహృదంబయ్యు మెలఁగు, వేడ్కఁగనుఁగొంటివే నీదువెడఁదనాభి
చ. కలితతనూలతం గలవికస్వరనాభిసుమంబులోపలన్
మెలఁగుచునుండి మీఁదటను మేల్వలపుల్ గులుకం దదుద్భవో
జ్వలకుచగుచ్ఛముల్ గొన నవారణమైఁ బయిలెక్కుఁ బిల్లఁజే
టులజలిగారునా జగిఁ గడుం దనరారెడు నారుఁ గంటివే. ౨౩౪
- గీ. కాంత యోలోకముననైన గగనకుసుమ
దర్శనము సేయ నొకఁడైన దక్షుఁడనున
యిష్టాడీమింటఁ గనుఁగొంటిఁ దప్పగాదు
చారుభాస్వరవికసదంభోరుహంబు ౨౩౫
- క. శృంగారరసం బిచ్చటఁ, బొంగదె మధురంపుగుణము పాలుపారఁగనో
యంగన మధ్యమవృత్తి కె, సంగదె మాధుర్యగుణము సంశయ మేలా.
- క. పునరుక్తివలెను నుడికిం, గననయ్యెను నాభి మించు గడురూపమునం
బునదుక్తవదాభాసం, బనఁగ నలంకృతుల నెఱుక నందుట లేదే. ౨౩౬
- గీ. పంకజాతాక్షి యీకరపంకజమ్ము, చొరఁగఁ దలఁచెను దాఁ బరమఖముఁగోరి
చెలుపుమీఁదాదు నిమ్మహాబిలబిలంబు, శస్యకార్యసమాన క్తియంత వదలి.

అలమింటకే సురదీర్ఘికం దెలిగజం *బాత్మాయతాంచత్కరం.

బెలమిం జాంచుచు గ్రీడసేయగద కృష్ణేభంబు కొన్నింట నీ

చెల్లువంపుంబలుడిగ్గియుం బ్రమదీయై చేపాచి కీడింపగా

దలంచెం జూచితే యంచు నాభికడకుం దార్చెం గరాంభోజమున్. ౨౮౦

మ. హృదయగ్రంథి మహాదృఢం బవుగదా యిప్పుణ్మ నీక్షింపగా

వదల న్నే నొకలక్ష్యమా యతినికన్ భావింపగా నంబరా

స్పృహ మా గ్రంథిత నాస్యభావ మనుచుం భాటిల్లుభీతిం గడుం

జెడరె న్నీవి మనోహరాంగి కనుచుం చిత్రంబులో నెన్నెదన్. ౨౮౧

క. ముడిశోడనె వడిమీఱగఁ, గడుసాగెం గటి నెసంగుకనకాంబరమున్

సుడివాలూదాల్పుధైర్యపు, ముడి సాకల్యంబుగాఁగ ముద్దుగ జాఁనన్.

ఉ. అత్తజ్జీ జత్తజం గనినయట్టిమహాస్మృడు రన్నభూషణం

బొల్తు నటంచు నాత్మమృదులోజ్జ్వలచేలచెఱుగు మెత్తన్

మెత్తగఁ జేసి నందిటచు మేలిమిబంగరుజోడిఁ జేర్చగా

గుత్తుక పాంచజన్యమొసగూడినదాయ నొసర్చె నచ్చటన్. ౨౮౩

క. నవ్వుచుం బువ్వులతూపుల, గొవ్వుచుంబుమ్మయుధుండుగుప్పచుండిరుగన్

దువ్వుచుం గట్టిపై జూపులు, దువ్వుచు నెన్నుంచు తిగ్గుచుచినుతఁ గనియెన్.

సీ. వివిధరత్నప్రభావిస్ఫురి న్నేఖలామాయాచిచిత్రిత మనుటకతన

సూక్ష్మాతసూక్ష్మత శోభిల్లుకతమున బహుగుణాశ్రయితచే బరగుకతన

నంత్రంబు) దనురోచు లడరించుకతమున నర్హజనంబున నబ్బుకతన

మాల్గిన్యలేశంబు మలయనికతమునఁ గటినుప్రసంచంబు గ్రీమ్మకతనఁ

నిగుడి మానిత్రీ మిమ్మహంబరము గానఁ

దినకఁ దా విడి మాకుఁ హరిగ నొనర్చె

మేము చేసినవని గాదు లేమి మాకు

నేర మించుకయును లేదు నీవు గినియ ! ౨౮౪

గీ. భామ కణ్ణావతంసాతిపదమొలందు, జఘనకాంచినమానగజఘనపదము

గణితమై యున్నదో కాదో కలిమి లేమి, నీ వలంకారవతివిగా నిశ్చయింపు

క. విరసంబై కనుపట్టెడు, సురధునిసికతామయంబు జోడనఁ దగునే

సరమాద్భుతమహారస, మిరవొందఁగఁ గాన నైనయొకటితట్టిన్.

- గీ. అతివ కాంచి గుణస్థాన మగుటకతన, నేతదుజ్జ్వల వరదరాజేష్టనాన
మెట్లు గాకుండు నిటవసియించునట్టి, పరమపూరుషు డతనుతావంబుగొనునె
- గీ. చామ యీకటిభూధరచంద్రమునకు, లీల భూచక్ర మంతయు నేలఁజూలు
భాగ్య మొనగూడ గిరిదుర్గపాలనంబు. పులిసదేశంబులు టబ్బరముగాదు,
- క. ఈకాళిందినితంబము, జోకై మాక్రిడ నమరఁ జోపెడు మదిలో
నాకాళిందిమనోజ్ఞత, రాకృతిపులిసన్మలీవిహారము లెల్లన్. ౨౫౧
- గీ. అవదసాందర్యమై కటి యవహాసించుఁ
బ్రాకృతన్యాకృతిని జిత్రీరసమునోచు
నొక్కయెడ నద్ది పురుషత్రయోజ్జ్వలంబు
ప్రథమపురుషైకసంస్పర్శభవ్య మిద్ది. ౨౫౨
- గీ. కటివదంబున *నర్థనంఘటిత మగుచు, జఘన మభిధకు సాటియకా నన్నితంబు
మాత్రపశ్చాన్నిరూఢియైయందులక్ష, గాభిరూప్యంబుచుచిగాంచివృత్తి జూలు.
- క. నిరుపమసంభ్రమ మొదవఁగఁ, గరిగామిని కంచితంబు గావితోలు నిటం
బరమాహ్నుతరస మొదవఁగ, వెరపు డలిర్పంగ † నే వివృతమొనరింతున్.
- సీ. పొంగుచు నీకటిరంగస్థలంబున లేమ చక్రభ్రమరిం ఘటించు
ననుమోదభరమున నంబుజలోచన లీల ఛక్రభ్రమరిం దనన్తుఁ
గువలయేక్షణగోరిగోనలుసాగుచుమీఱునుద్వృత్తమునజూలనొఱపు గాంతు
నురుతరమై రాగ మొదవ నున్నతవేణి రథచక్రచారిత రమణనింతు
నతివ యిట్లు హరికాంత మైయెసంగ, జతనపడుచును వైష్ణవస్థానమై పా
సంగఃపావ్యావృత్తినిందనుఁ జతురవృత్తి, మెఱునునీవేళ నీచేత మెవ్వగొందు.
- క. ఈరీతి వచింపుచు హరి, చారుడతీపీనజఘనసంగమమోహ
కారవయోనిధి నీడఁగ, నేరీతి స్వఱపులేక యెడమెలఁగంగన్. ౨౫౩
- క. ఊరువులందుచుఁ దగ్గత, చారుమృదుత్వంబుఁ గోంచి సరసకదలికా
కారంబు లధికకఠినవి, కారము లని మనసు సొక్కఁగా ని ట్లనియెన్. ౨౫౪
- గీ. లలన(నీయునా)యుగలిపేళలలేవలనఁ, బరిధ వముఁజెందఁగదలికాతరువనంగ
నయ్యె నవచ్చు సమననారాంతరంబు, లోకవిభాంతిమూలంబు గాకయున్న
- గీ. తనుణి యూరూత్తరపదోజ్జ్వలాయకత్వ
మొందుయోగంబునఁ ద్వదూహయుగళపయ్య

నగ గవడయ్యె ముని త్వరితంబుకన

నబ్రమే వార్తి వోప్తల నతడు గొనెనె.

క. అని యహుద్యయిపొందిక, కనితరసాధారణంబు హర్షముగొనుచుం

గనకపుణ్యుల్లియవేలుపు, కనకాంగివదన్వయ్యంబు గనుగొను చనియెన్

గీ. ఆంతజంఘా(?)లసద్వృత్తియై మెలంగి, లలితవర్ణరూపీతుల లక్ష్య మగుచు
దళుకులీనునలంకృతధ్వనుల దనరి, రమణి సాగసైవ యీషదగచనజెలయు.

గీ. హరికరస్వస్థసంజాతహర్షవిధన, యతులమృదురూపనీరజాతాధివాస

లక్ష్మి నీపదములనేన లాగుచున్న, దింతకన్నను భాగ్య మిం కేమి నీకు

మ. అను చంఘీద్వయదర్శనాగతమహాహర్షంబు లోకాళిక

ల్పనవత్సల్పవిలాసతం గొనునిజస్వాంతంబు నాత్మాశ్రయం

బన కెంతేనడి మీటి శ్రీధవుడు ప్రాగ్మూలం దగం గొంగిటం

జెనయంజేసి కుచాంతరం బురము నాశ్లేషించె తెన్నొడంగన్.

౨౧-౨

చ. అనిశితంపుటగ్రముల నందెడుబల్బనుబొంగరంబు లు

న్నతి మిగులంగఁ దాఁ జిగిదప్పమరంబు నురంబు(దా)కినన్

శ్రితి యొకయింతలే కడరుచక్క-విగుబ్బలు రెంటిదార్థ్యముల్

ప్రతిఁగొన నొక్క-జొక్కటికే బాయనిపాక్షులు యుక్తయోగముల్.

గీ. ఘనలగద్వంశములఁబుట్టి జనులొనచ్చు, చిద్రముల వోర్చి శుద్ధుల ద్విద్రస్మృత్తిఁ

జాలరాణిల్లు మేల్పుశ్యసరులువిడుచు, సద్గుణంబుల నుద్ధతాశ్రయముకనెన.

గీ. ఆంతరం బగుజార మావంత లేక

బయటఁ దెబ్బలు గొన్న యాస్పరమగన్న

నొక్క-తెలివ హాసి యగు నని యెప్పుఁబలుకు

చతులహా(రా)శిసూత్రంబు లపుడు విరిసె.

౧౬౫

గీ. చిన్న సూత్రంపుముత్యముల్ చేరువేళే, నవ్యనక్షత్రహావిన్ను నవ్వఁ గౌను

ముత్యములునాభిసరిసికే మొనయునపుడు, తలవయోధరగళదుడసుతములయ్యె.

ఉ. కంచుకనామసత్కవచగర్భగతత్వ మఖండసారథా

వాంచితైవనవారలకు నర్హముగా దని వీడనాడఁచే

కొంచెప్రఁబూత తోడగునె కూడునె కీర్తులు కార్యవేళ నం

చెంచి కుచంబుపూత నెడయించె ననం గడువీడె బూతఁమున్

౨౬౬

క. బలయుతు లన్యోన్యంబును, బలవత్సంఘర్షణేయ బలమణి సమమన్
మెలగెడునది సనుచుం, దెలుపుచు గుచపత్రికాళిదెరతెన్నిగులన్.

మ పతమత్కర్షము ఘోరుదోషగుణసంబంధాన భిజ్జత్వసం
గత పశాదార్యసుకాంతిముఖ్యగుణసాంగత్యాభికామం... నా
సతిచన్దోయి యలంకృతాన్యనుయినన్ సత్కావ్యముంబోలి (శ్రీ)
పతిచిత్రాబ్జమునం బ్రమాదభర మాపాదించె నెంజేసియున్.

వ. అంతి ననంతలీలావరాయణుం డగువారాయణుం దమ్మానవతీరిత్తుంబు నయ
త్నాయత్తాసాధారణాగణ్యాంగలావణ్య బనినం ప్రకమపరిదృష్టం బయు
పిదంప్రకమావలోకనసంపాదితానుమానకుసుకంబు మానంబునకు *నా
పాదించం దలంపుగా నిబ్బరంపుటబ్బరం బాగుంబుకొన నోయనినీలకబరీ
కబరీభారంబున నుదాత్తాలంకారంబును గలితాలికాలంబును నక్రీక్ర్యలం
కారంబును గమలాననంబును వికస్వరాలంకారంబును గన్నుదోయి నుప్రే
త్తాలంకారంబును గలికానాసిక లలితాలంకారంబును గవలయిగళిజితా
లంకారంబును గర్లంబులు గుండలీబంధాలంకారంబును గన్నుజామల
దృష్టాంతాలంకారంబును గమనీయాధరంబున గనవనలంకారంబును
గంబుకంతంబున సత్కృతాలంకారంబును గనకీకుంభకంబున శ్రిష్ట
గూఢకాలంకారంబును గనద్బాహుల మాలికాబాధాలంకారంబును గరి
తలంబులు బద్ధబంధాలంకారంబును గప్పనూగున నాగబంధాలంకా
రంబును గనకచ్చాయంపువళిల విషమాలంకారంబును నానుదీగె నా
క్షణికంకారంబును గభీరనాభి సతిశయోక్త్యలంకారంబును గటితీరిల
సారాలంకారంబును గరభోపమోయల గూపకాతిశయోక్త్యలంకారంబును
గాడిలిజంఘల సనన్వయాంకారంబును గలపనంబుల విరోధాభాసాలం
కారంబును సర్వాంగంబుల సమాలంకారంబును భగించునించుబోడివి
గావున వానాలంకారలీలామూలాస్పదంబ వ్లయి వెలుంగెనవు గావున
ననుపమవేరి నువమచగుటకు సంశయం బాశయంబున నుదయింప
నేర్పునే యనుచు నగుచు నన్వరాసోహనిజమగుతరవిశాలదోరంతరాశి
హం గావించి చాలపొగ్గిడ్డు పుచ్చుకొన ననంతరంబు

.. ౨౭౦

ఉ. అత్తరభాయతాక్షి యసమాయుధుపూర్వరణంబు శ్రీహృద్ధా

యత్తునిచిత్త మాత్త కుతుకాతిశయంబునఁ జేసె వ్యక్తిగా

భాత్తచమత్క్రియం బయి నిరస్తసుశ్లబ్ధివీశేషవాచ్య మై

యత్తిమకావ్యమ్ములత సదుజ్జ్వలభావంబుగ్రహణ మై.

౨౭౦

క. దయపడుటనొ గురుజను లని, భయపడుటనొ శ్రాంతి నేమొ బాణాసశనః
చ్యయములు గడువాడుటనో, కయి నిర్వాప్తపర మయ్యెఁ గందర్పునకున్.

చ. అలరులవిల్లు నీరసత నందఁగ నాకటిచిచ్చు హెచ్చగా

*వలియుచు వీజివీజిపడు బంధరపాలి ధనుర్గుణంబుచే

గలుగదు కార్యసిద్ధి యని కంజశరాసనవీరుఁ డత్తతిన్

విలు గొనకుండఁగా నిడియె వేళమ య్ఘానతి కేలుఁడమ్మికిన్.

౨౭౩

సీ. సజలాంబుదంబున జతకూడి యెడయక మెఱయుచుండెడుకారుమెఱు పనంగ
హరిమణిస్తంభంబునందునందముమీఱఁబూనిఁ జెక్కినపైడిబొమ్మయనఁగఁ

దనరాసునమీకారతరు(పు)తోఁజెనఁగొంచులలిమించుమాధవీలత యనంగఁ

గరమకారణ మైనబ్రహ్మాంబు ననువున సంగతం బగుదిత్రశక్తి యనంగఁ

గొలిచెఁ గాలిందినెమ్మేను భువనభయని

నాగిగోధాగణాటోపవామిదేన

ఘనభుజానంజనంతతాక్రాంత మగుచు

మించునలయిక మీలయ నిద్రించువేళ.

౨౭౪

గీ. ఏకశయ్యావదప్రవేశైధమాన, మూర్తు లగుచును దంపతుల్ పాలించి రపుడు

నేకశయ్యావదప్రవేశైధమాన, మూర్తు లైనయలంకారములనరణిగ. ౨౭౫

సీ. చక్రవాక్తోకచటులాంధకారంబు దొలుకకుష్పతమంబుతోడ విచ్చె

నమరమూర్ధన్యగిరిగిమణీయకాంతిలో ఘూర్ణిష్టనిశ్వాసగుణము హెచ్చె

బంకజామోదసంభవముతోఁ గలువలం దదభావసంభూతి గదియవచ్చె

దరుగతవక్త్రసంతశశబ్దములతోడఁ జోరశశబ్దత సాగియఁజొచ్చె

నఖిలలోకసదాలోకనాంజనంబు, సారధర్మప్రచారాదికారణంబు

జారసంచారదుర్గిహోచ్చాటమంత్ర, రాజమగుచునుష ధ్వేళతేజరిలగఁ ౨౭౬

గీ. సుప్రసాదత సుకవీంద్రసూక్తు లడర, బోధ కైకొనె వేగంబ పువ్వఁబోడి

సుప్రసాదత సుకవీంద్రసూక్తు లడర, బోధ వేగంబ చెందుట పోల్కిగాఁగ.

సీ. చలిగాడ్పుచే దీగెబలెఁ దేటనెమ్మేన నలరులు జలజలంజలను రాలఁ
గొప్పు చక్కఁ గుదుచ్చుకొనఁ గక్షకాంతులు పొంత బంగరుజలపోత లేన
నిదుర చాలనియట్టి నెఱిలోచనంబులు తత్కాలజలజంబుఁ దప్పుగొనఁగ
మిగిలెడునేనురక్తి మగుడిచూడఁగఁజూచి మదనుండు కామన మనసువడఁగ
హృదయ మున్నఁ గాల్యభయంబు నడుప
నలసయానంబు పాదంబు లడుగు లిడఁగ
నంత యిం తనరాని యాయాశపడఁగ
బెడఁగువగలాఁడి పడుకయి ల్పెడలి వచ్చె.

౨౭౮

క. అతిసూక్ష్మాంబరశయ్యా, గతకృష్ణఘనాంగ మెడసి కమలేక్షణ దా
నతిమందమానమున *రా, నతిభద్రతటిద్విలాస యగుచుం బాలించెన్.

క. అనలంకృతరూపము గొని, వనిజాయతనయన యపుడు వఱలె ననంగాఁ
జనదే వస్తువ్యంగ్యం, బనలంకృత మైన మోద ఋచ్చట లేదే
గీ అతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నందితొలుత, సుతనువు తనూమిల్లి కనగసుపూను
నతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నందకున్న, నతనుభూషణవిస్ఫూర్తి నలరె నపుడు.

గీ. సుప్రసాదత సద్యక్తి సుభగ యగుచు
ఘనతరాలంకృతిస్ఫూర్తి గొనక మగుచ
యుత్తమంపుగృతి న్నగునొక్కవంత
యొక్కయెడఁ సంస్కృతిచ్యుతి నొప్పు మిగుల.

౨౭౯

సీ. సానవట్టినయట్టి జలజాతబాణునిచేతిమిన్నా హేతిఁ జెష్ఠకుదానిఁ
జారుపుంసోక్తిలాస్వాదితం జైనట్టి కొమ్మూచినిం దప్పు గొనెడుదాని
సంతతరాజహంసక్రీడితం జైన కమలికైబొమ్మగొల్బదాని
మలయహినిలాశ్రితమగ్ధనక్లాంత మా సుమశౌఖం జులుకఁగాఁ జూచుదాని
దవనసుతం జూచి ద్వారంబు దాఁబువేళఁ, దోడినెచ్చలికఁజైలఁగోడనచ్చి
బిగ్గఁ గొఁగిటఁ జేచ్చుచుఁ బేర్చిమిగుల, మేలుగాఁ బల్కె నొకవాణి నీలవేణి.

ఉ. కోరిక దీరఁగా మగనగూడి సుఖించినన్నిఁ గూచినన్
మేరకు మీఱుమోదమున మేను సుఖంచె మనంబు చింత మా
కూటడె నీవు నెజ్జకడనుండి కటాకట తోడులేక యీ

ద్వారముదాఁక నిట్టిటకు వచ్చితివమ్మ భయంబు దక్కుచున్.

౨౮౦

ఉ. అంతట నింతియొప్పు నగ వానన మానుకొనంగఁ బల్కు నీ
యింతికిఁ దోడు గావలెనె యిక్కడ కక్కడనుండి రాంగ నా
వంత భయంబు లోఁగొనక యాత్మవిభుం డగుదంద నీనిశం
గంతుదురంబుఁజేసి పలుగాయము లందినమెటి గావునన్. ౨౦౫

ఉ. అప్పుడు నీలవేణి చెలియందపుఁజేష్టలు చూడఁగోరి యో
గెయిప్పులకుప్ప నీదుమది కొప్పుగ జేరే డలపూనిఁ బూనెనే
తప్పక చెప్ప మన్న నగుఁబాల్చుట సిగ్గున మోమువాంచుటం
జెప్పెను నాతి యంతరము చిన్నెలు చెప్పఁగఁ జానరుక్తిగన్. ౨౦౬

స. ఇట్లు కాళిందీమిలిందచికురం గరగ్రహణంబుచేసి యనంతరంబ మిత్రివిం
దాకుండరదనం బెడ్లియాడి నాగ్నజతీహవవతిం జెట్టపట్టి భద్రాభద్రే
భయానం గాలుదొక్కి మద్రాజస్యకస్యక యైవలక్షణకుం బొట్టగట్టి
యష్టమహిషీనయన చకోరశరద్రాకానిశాకరుండై యక్కవటయాదవన
గుండు పిదవ నరకాసుకుం ద్రుంచి (యింద్ర) లోకంబునకుం జని యదితిచే
గుండలంబులు గొని పారిజాతనగంబు సంగ్రహించి నరకుం ద్రుంచి తత్కా.
రాగృహసీతహేమశనహసీరాజకస్యకల నాత్మకరగ్రహణంబున ధన్యలం
గావించి పుత్ర్యానతనిరంతరప మోదాపాదనదక్షిణం డగుచు దక్షిణండు
గీరలలితనాయకోత్తముం డన వెలయుచు మునులకుఁ నపఃఫలం బై యరి
సీనులకుఁ గృతాంతుం డై యధులకుం జింతారత్నింబై ధనుర్ధులకు వీరా
గ్రహండు విద్యాఘటలకుఁ బరమాచార్యుండు గాయకులకు వాగ్గేయకా
రిశిరోగత్నంబై శరణాగతులకు నజ్రపంజరంబై విదగ్ధులకు (ర)సికానతంసుం
బై మదవరులకు నభినవమదనుం డై సంఖ్యావంతులకు శాస్త్రవేత్త యై
నలులకు హల్లీనకతల్లజుం డై కర్మకులకు ననుష్ఠాతృప్ర కాండుండు తత్త్వవా
దులకుం బరమతత్త్వం బై యోగీంద్రులకు లక్ష్మ్యం బై (రస)వాదులకు జగ
దేకరసంబై సుగుణవాదులకు నుపాస్యం బై భాస్విల్లుచుండు నయ్యవ
సరంబున. ౨౦౭

సీ. *శాస్త్రంబు గతి ననుష్ఠాపకత్వవిలాసభాసురంబై చాల వాసిఁగాంచె
దా(హకలో)దారదవనీలీ వంధ్యాకుమారునితోఁ బొందు గోరుకొనియె

దారిద్ర్యభేదసూధానంబు గగనమండలపుండరీకంబుచెలుపు విరాజిత
శశమృగంబుశిరంబు చక్కదొక్కిమెలంగు కొమ్ము న(సద్ధ)ర్మ మిచ్చుచున్న
నవనివాబాలగోపాల మఖిలజనుల, నలుపుమిగులంగఁ బ్రాప్తింపెనెవ్వఁడును
నలప్రసాదంబుపొందెడుననువుగాఁగ, నతులసౌఖ్యంబుహూపిలయదుగనఁగ.

ఉ. మంగళ మంగజాతిపుమంజులమానసమధ్యవర్తికిన్
మంగళ మబ్జ(జ)ప్రముఖమానితజైవతచక్రవర్తికిన్
మంగళ మానతార్తికృదమంగళభంగదసారకీర్తికిన్
మంగళ మాదిమూర్తికి ఘన ప్రభమూర్తికి రామమూర్తికిన్.

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమద్రామచంద్ర చరణారవిందీమిళిందాంతకరణ పోయితి సూర్యవ
యజ్ఞసముజ్జ్వలత్రౌపోక్షితకటాక్షాసాదితపాండిత్యాభగణ ప్రభం
జనవంశౌఢిరాకాశేశాంక నిరంతరాధిత విచక్షణ శౌంక
అభినవనన్నయభట్టారకా హోల సత్యావ్వాయ
కవిమహోపాధ్యాయభట్టారక విరచితం
బై నకాళిందీకన్యాపరిణయం చు
మహాస్మగధంబుసంగు
సర్వంబునుష్ఠాశ్వాసము.

ద్వితీయభాగము సంపూర్ణము.

